

Ольга Ковалевська

Іконографія Івана Мазепи

В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Ольга Ковалевська

ІКОНОГРАФІЯ ІВАНА МАЗЕПИ

В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

XX – початку XXI ст.

Київ «Темпора» 2013

ОЛЬГА КОВАЛЕВСЬКА

ІКОНОГРАФІЯ
ІВАНА МАЗЕПИ

В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

XX – поч. XXI ст.

ББК 85.14 (4 УКР) 6

УДК 7.04 Мазепа: 94 (477) «19/20»

К 55

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту історії України НАН України,
протокол № 5 від 30 травня 2013 р.

Матеріали до книги зібрано та підготовлено до друку завдяки підтримці Американської Ради наукових товариств (ACLS, США), Канадського інституту українських студій Альбертського університету з Вічного фонду ім. Михайла і Дарії Ковальських (КІУС, Канада), Фонду Й. Мянновського (Kasy Mianowskiego, Польща), видавництва «Темпора» (Україна).

Редактор: Марія Волощак

Дизайн та верстка: Микола Койдан

Ковалевська О.

К 55 Іконографія Івана Мазепа в образотворчому мистецтві ХХ – початку ХХІ ст. – К.: Темпора, 2013. – 420 с.: іл.

ISBN 978-617-569-159-5

Книга репрезентує дослідження іконографії Івана Мазепа, здійснене на основі аналізу понад тисячі різноманітних зображень, що дозволило виявити достовірні портрети, автентичні зображення, створені за життя гетьмана, портрети, які спеціально були написані на початку ХХ ст. з метою формування позитивного образу цієї історичної постаті, як державного діяча, дипломата, мецената. У роботі також простежено яким чином сучасні українські мистці використовували іконографічні джерела та ідеї попередників для створення свого власного бачення образу цього історичного діяча. Праця побудована на матеріалах укладеного авторкою докладного ілюстрованого каталогу мистецьких творів ХХ – початку ХХІ ст.

Книга розрахована на науковців, мистців, усіх, хто цікавиться історією.

ББК 85.14 (4 УКР) 6

УДК 7.04 Мазепа: 94 (477) «19/20»

Рецензенти:

Бачинська Олена Анатоліївна – доктор історичних наук, професор Одеського Національного університету ім. І. І. Мечникова

Брехуненко Віктор Анатолійович – доктор історичних наук, професор, завідувач відділу історії і теорії археографії та споріднених джерелознавчих наук Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України

Степовик Дмитро Власович – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач відділу мистецтвознавства Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

© Ковалевська О. О., 2013

ISBN 978-617-569-159-5

© Темпора, 2013

ЗМІСТ

Іконографія Івана Мазепи в образотворчому мистецтві ХХ – початку ХХІ ст.	7

Живопис

Портрети (ХХ – поч. ХХІ ст.)	99
Історичний, сакральний та жанровий живопис (ХХ – поч. ХХІ ст.)	141

Графіка

Станкові графічні портрети	193
Книжкова ілюстрація (ілюстрації, ескізи, замальовки та реконструкції до художніх творів)	219
Малі графічні форми (листівка, конверт, марка, екслібрис)	299

Скульптура

Монументальна скульптура (пам'ятники, пам'ятні знаки, меморіальні дошки)	335
Виставкова скульптура (малі скульптурні форми)	357

Декоративно-ужиткове мистецтво

Декоративна кераміка (керамічні плити, таріли); різьблення по дереву; гобелени	377

Заключне слово	389
Список використаної літератури	392
Іменний покажчик мистців	404
Алфавітний покажчик назв творів та сюжетів	409
Географічний покажчик місць перебування творів	414
Мапа 1. Географія зберігання творів, присвячених І. Мазепі, на території України	415
Мапа 2. Географія зберігання творів, присвячених І. Мазепі, на мапі світу	416
Список скорочень	417
Подяки	419

ІКОНОГРАФІЯ ІВАНА МАЗЕПИ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ XX – ПОЧАТКУ XXI СТ.

Дослідницький інтерес до проблеми іконографії Івана Мазепи почав формуватися від другої половини XIX ст.: з моменту заснування Історичного товариства Нестора-літописця (1873) та появи часопису «Киевская старина» (1881), які згуртували найкращих науковців того часу і сприяли активному початку пошукової діяльності.

Відтоді була створена значна історіографія цієї проблеми. На сьогодні вона налічує понад 140 бібліографічних позицій. За змістом ці праці можуть бути поділені на кілька груп: 1) праці, присвячені зовнішності гетьмана І. Мазепи¹; 2) праці, присвячені окремим портретам гетьмана², історії їхнього виявлення, ідентифікації зображеної постаті³, аналізу технік виконання того чи іншого портрета⁴, відображенню образу Мазепи у творчості окремих художників⁵; 3) праці, присвячені відображенню образу Мазепи у творах романтичного живопису⁶ та

¹ [Б. А.] Як виглядав гетьман Іван Мазепа? // Літопис Червоної Калини. – 1932. – Ч. 5. – С. 3–6.

² [Ф.] О портретах Мазепы // Киевская старина. – 1883. – № 7. – С. 594–595.

³ Широцький К. Чи створив француз Норблен портрет гетьмана Мазепи? // Артанія. – 1995. – № 1. – С. 46–47; Ковалевська О. До питання атрибуції портретів І. Мазепи // Сіверян. літопис. – № 1. – 2006. – С. 102–108; Шендрик Л. К., Янович О. В. І. С. Мазепа. Дослідження портретів гетьмана. – Полтава: «Верстка», 2007. – 72 с.: іл.; Ковалевська О. Портрети Мазепи: критерії достовірності та проблеми ідентифікації // Матеріали Міжнародної конференції «Іван Мазепа та його доба: історія, культура, національна пам'ять» (15–17 жовтня 2008 р., Київ–Полтава). – К.: Темпора, 2008. – С. 395–406 та ін.

⁴ Січинський В. Гравюри Мазепи. Гравюри на честь Мазепи і гравіровані портрети гетьмана // Мазепа. 36. ст. – Варшава, 1938. – С. 134–161.

⁵ Ковалевська О. Образ Мазепи у творчості Олександра Орловського та Вацлава Павлішака // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.) – Вип. 4. – К.: Інститут історії України НАНУ, 2004. – С. 438–448.

⁶ Ostrowski J. K. Mazepa pomiędzy romantyczną legendą a polityką // Przegląd Wschodni. – Т. 1.– З. 2. – 1992/93. – С. 359–399; Ковалевська О. Романтичний герой європейського живопису // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 218–233.

гравюрі¹; 4) праці узагальнюючого характеру, присвячені аналізу іконографії Мазепи в цілому²; 5) праці, присвячені історії українського живопису певних періодів, зокрема, бароко або інших³; 6) довідникові видання, каталоги виставок тощо⁴. Крім того, слід зазначити, що інформація про той чи інший портрет або зображення, присвячене І. Мазепі, іноді трапляється в біографіях художників та граверів⁵; у працях, які стосуються історії окремих приватних колекцій чи музейних зібрань; містяться в приватному листуванні вчених⁶, що займалися цією чи дотичною проблематикою, питаннями наявності/відсутності портрету гетьмана в цілому.

¹ Степовик Д. Українська графіка XVI–XVIII століть. Еволюція образної системи. – К.: Наукова думка, 1982. – 331 с.: іл., Степовик Д. Леонтій Тарасевич і українське мистецтво бароко. – К.: Наукова думка, 1986 – 234 с.: іл., Степовик Д. Іван Щирський. – К.: Мистецтво, 1986. – 331 с.: іл., Делуга В. Іконографія Івана Мазепи в творчості Києво-Печерських граверів на зламі XVII–XVIII ст. (на матеріалах польських збірок). – Могилянські читання. – К., 1999. – С. 65–75; Deluga W. Grafika z kręgu Ławry Pieczarskiej i Akademii Mohylańskiej. – Kraków: Collegium Columbinum, 2003. – 134 s.

² Забочень М. С. Іконографія гетьмана Мазепи // Науковий вісник українського історичного клубу. – Т. VI. – Москва, 2002. – С. 95–98; Рибальт Є. Мазепа в польській історіографії та іконографії // *Mazepa e il suo tempo: Storia, culture, society (Mazepa and his time: History, culture, society)* – Alesandria: Edizioni dell'Orso, 2004. – Р. 301–314; Дмитрієнко М., Суховарова-Жорнова О. Портрети гетьмана Івана Мазепи: ідентифікація образу та іконографічний аналіз зображень // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць / Відп. ред. О. А. Удод. – К.: НАН України, Інститут історії України, 2007. – С. 242–284; Ковалевська О. Реконструкція образу Івана Мазепи // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 291–304 та ін.

³ Степовик Д. Леонтій Тарасевич і українське мистецтво бароко. – К.: Наукова думка, 1986 – 234 с.: іл.; Пеленська О. Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині. – Нью Йорк – Прага: Narodni knihovna ČR – Slovanska knihovna, 2005. – 224 s.; Радишевський Р., Свербигуз В. Іван Мазепа в сарматсько-роксоланському вимірі високого бароко. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 2006. – 552 с.: іл.; Ковалевська О. Іконографія Івана Мазепи: внесок українських митців ХХ століття // *Історія в школах України*. – 2008. – № 5. – С. 39–42; Ковалевська О. Образ Івана Мазепи у творах митців української діаспори // *Історичний журнал*. – 2007. – № 2. – С. 63–68 та ін.

⁴ Mouilleseaux J. P. Mazeppa: [exposition], Musée des beaux-art de Rouen, 19 mai – 30 juin 1978: catalogue. – Rouen: Le Musée, 1978. – 36 p.; Гава О. Епоха Івана Мазепи в експонатах виставки Одеського історико-краєзнавчого музею // *Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на півдні України Науково-дослідного інституту козацтва Інституту історії України НАН України*: 36. наук. пр. – Вип. 4. – Одеса: Фенікс, 2009. – С. 208–209; Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття: Каталог історико-мистецької виставки (21 червня – 24 серпня 2003 р., м. Львів). – К.: ЕММА, 2003. – 63 с. та ін.

⁵ Попов П. Матеріали до словника українських граверів. – К., 1926; Ровинський Д. Подробный словарь русских граверов. – СПб., 1895. – Т. I. – С. 69; Т. II. – С. 862–866.

⁶ Журавлі повертаються...: З епістолярної спадщини Богдана Лепкого / Упоряд., авт. передм., прим. і коментарів В. Качкан. – Львів, 2001. – 920 с.; Ковалевська О. Дослідження іконографії Івана Мазепи за матеріалами листування Т. Цявловської та С. Білокоця // *Гетьман Іван Мазепа: постать, оточення, епоха*. 36. праць. – К.: Інститут історії України НАН України, 2008. – С. 289–300 та ін.

Термін «іконографія», обраний для цього дослідження та видання каталогу, який є додатком до основного тексту, використовується у двох значеннях. З одного боку, це опис та вивчення різноманітних зображень певної особи у творах живопису, графіки, скульптури та декоративно-ужиткового мистецтва; а з другого – це загальна сукупність таких зображень. Перше значення також передбачає ставлення до всіх виявлених, використаних та представлених у виданні творів мистецтва (кін. ХVІІ – поч. ХХІ ст.), в яких відбито образ українського гетьмана, як до історичних джерел. Така позиція зумовлена тим методологічним підходом, який був описаний ще Люсьеном Февром та розкритий на сторінках збірника статей під загальною назвою «Бої за історію». Він, зокрема, зазначав, що до кола джерел історика може належати усе, у тому числі й візуальне, оскільки воно теж пов'язане з людиною: служить їй, виражає її, вказує на її присутність, діяльність, смаки і способи буття. Цю ж думку щодо розуміння історичного джерела поділяють й представники сучасних «візуальних досліджень», прискіплива увага яких до усього, що має візуальну природу, дало можливість говорити про «візуальний поворот» у гуманітарних дослідженнях, починаючи від 80-х років ХХ ст. і до останнього часу¹.

Сама ідея видання дослідження іконографії Івана Мазепи з ілюстрованим каталогом творів виникла давно. Фрагментарно вона вже була втілена на сторінках проекту видавництва «Темпора» – «Гетьман», який побачив світ у 2009 році. Оскільки загальна мета цього проекту була значно ширшою, ніж просте відображення образу І. Мазепи у творах літератури та мистецтва, нагромаджений візуальний матеріал був проаналізований та вибірково представлений на сторінках окремих розділів цього двотомника. Відповідно до виробленої структури другого тому «Гетьмана» перевага надавалася опису творів графіки (гравюри кін. ХVІІ – поч. ХVІІІ ст., літографії ХІХ ст.), живопису (ХVІІІ – ХІХ ст.) та монументальної скульптури (пам'ятники та пам'ятні знаки) (ХХ – поч. ХХІ ст.). Отже, загальна сукупність виявлених творів мистців ХХ – поч. ХХІ ст. в основному залишилася непрезентованою. Так виникла думка про своєрідне продовження тієї роботи, яка була розпочата ще у 2005 році й отримала продовження у формі нинішнього докладного каталогу творів мистецтва, який надає максимально повну інформацію про них: назва, рік створення, розміри, відомості про автора, місце зберігання, літературу, у якій висвітлювалися історія появи твору, його дослідження, автора, та власне зображення самого твору.

.....
¹ Февр Л. Бои за историю / Пер. А. А. Бобовича, М. А. Бобовича и Ю. Н. Стефанова. Статья А. Я. Гуревича. Комментар. Д. Э. Харитоновича. – М.: Наука, 1991. – 635 с.

Сучасна іконографія гетьмана І. Мазепи (тобто загальна сукупність усіх творів) представлена у каталозі, стане цілком зрозумілою, коли і мистці, і глядачі сформулюють/отримають для себе відповіді на кілька основних запитань: 1) як насправді виглядав цей діяч; 2) які портрети слід вважати автентичними зображеннями, що відображають риси його зовнішності; 3) яких іконографічних традицій найчастіше дотримуються сучасні мистці у своєму прагненні дати власне бачення І. Мазепи та його доби; 4) у чому полягають інновації у таумаченні цього образу та власне творчий підхід до його втілення у творах сучасного мистецтва.

Отже, щодо зовнішності Івана Мазепи. Риси обличчя та загальний зовнішній вигляд цього історичного діяча відображені у джерелах двох типів: спогадах та мемуарах сучасників гетьмана, які його особисто бачили, і результатах описів портретів, які вважалися дослідниками ХІХ–ХХ ст. автентичними зображеннями Івана Степановича. Очевидно, що у питанні достовірності характеристик перевага має надаватися першій групі, що не змінює суб'єктивного характеру цих джерел. На сьогодні історики виявили кілька особистих вражень сучасників, які залишили нам спогади про зовнішній вигляд І. Мазепи. Перш за все, звертає на себе увагу репліка Фуа Бее де ля Невіля, дипломатичного агента французького двору, який 1689 р. зазначив, що «цей князь з обличчя негарний, але людина дуже освічена...»¹.

1700-м роком датується цікава відомість, подана російським резидентом у Речі Посполитій, яка дозволяє говорити про те, що український гетьман час від часу змінював свою зовнішність. Тобто він міг носити бороду та вуса, водночас міг поголитися і носити лише вуса: «Изо Львова апреля 15-го числа по календарю польскому, будто из за Днепра пришла ведомость к пану краковскому такая, что гетман Иван Степанович Мазепа и полковники приехали назад из столицы московской... И то сказывают, что он Мазепа был во французском уборе; и будто по указу царского величества велел бороду себе оголить, чтоб лутче бояр до сего обычаю и убору мог привесть...»².

Кілька років по тому ще один французький дипломат мав нагоду спілкуватися з українським гетьманом і залишив про це свої спогади. Це був Жан-Казимир Балюз, син Антуана Балюза, з яким І. Мазепа мав можливість спілкуватися за часів своєї молодості та перебування при дворі польського короля Яна Казимира. Зустрівшись із володарем Гетьманщини наприкінці 1704 р., Ж-К. Балюз писав: «Володар Мазепа вже поважного віку, на яких десять років старший від мене. Вигляд

¹ Січинський В. Чужинці про Україну. – К.: «Довіра», 1992. – С. 120.

² Станіславський В. До питання про зовнішність Івана Мазепи // Сіверян. літопис. – 2006. – № 3. – С. 21–22.

у нього суворий, очі блискучі, руки тонкі й білі, як у жінки, хоч тіло його міцніше, ніж тіло німецького рейтара, й іздець із нього знаменитий»¹.

Уже за часів Великої Північної війни, на початку 1708 р. І. Мазепу бачив словацький мемуарист Даніель Крман, який зауважив, що гетьман – «муж літами понад сімдесятку, з суворим обличчям, зложеним на козацький звичай...»².

Інший учасник походу Карла XII – принц вюртемберзький Максимілян Емануїл того ж 1708 р., побачивши вперше українського гетьмана, відзначив, що: «Мазепа не робив своєю особою жадного вигляду, був на тіло худорлявий, невисокий, а на голові мав повно кучерів або польських кіс, проте він у своєму віці (тоді йому було понад 60 років) виказував також іще вогненний дух та добрий розум»³.

Шведський офіцер Й. Барділі, який бачив І. Мазепу у той же час, звернув увагу, що при погляді на цього чоловіка, «ваші очі полонили його білі руки, тонкі, повні грації, та його горда голова з білими пуклями, довгі обвислі вуса, а понад усім цим величність, яку зглагіднювала елеганція».

Нарешті, Георг Нордберг, історіограф Карла XII, та сам король, теж не проминули нагоди зазначити, що І. Мазепа «середнього росту, худорлявий, хоча йому близько 70 років, очі в нього бистрі і зберігали весь свій вогонь і всю їх жвавість, вуса має на польську моду», його «кожен крок і кожен рух свідчили про дуже високу культуру і про незвичайно вироблені товариські форми».

Існують звичайно й інші свідчення того, яким був І. Мазепа, зокрема опис Ф. Прокоповича, зроблений вже після переходу гетьмана на бік Карла XII (тобто після 1708 р.), але цей опис більше стосується не зовнішності Івана Степановича, а рис його характеру, через наявність яких, на думку ректора Києво-Могилянської академії, а згодом віце-президента Святійшого Синоду, він міг учинити такий крок. Навмисно, оминаємо й ті описи зовнішності, які можна знайти в творах істориків ХІХ ст., оскільки навіть будучи знайомими з відомостями, наведеними вище, автори намагалися відшукати в них підтвердження своїм ідеям щодо «вродженої зрадливості» чи «підлості» гетьмана⁴, вибудувати на їх підставі психологічний портрет «гетьмана-злодія».

Натомість, вважаємо за потрібне звернути увагу на інформацію, яку залишив один із сучасників подій Великої Північної війни та подальших змін у Гетьманщині,

.....
¹ Іван Мазепа. – К.: Веселка, 1992. – С. 76.

² Січинський В. Чужинці про Україну. – К.: «Довіра», 1992.

³ Там само. – С. 151.

⁴ Бантышъ-Каменский Д. Жизнь Мазепы. – М.: В Типографіи Августа Семена при Императорской Медико-хирургической академіи. – 1834. – С. 76–77.

описуючи зовнішність одразу кількох осіб – І. Мазепи, І. Скоропадського та чернігівського полковника П. Полуботка: «Скоропадский был сух, а [...] Мазепа волосом руда, долголик и с бородою, а полковник Полуботок был дороден, а волосом русая»¹.

Отже, на підставі наведених описів зовнішності І. Мазепи, можна визначити його загальний вигляд: середнього зросту, худорлявої статури, суворе, продовгувате обличчя зі жвавими, блискучими очима, рудоволосий (наприкінці життя – сивий), з бородою та довгими вусами (бороду іноді голів), з тонкими, білими, повними граціями руками, елегантний. Загальне враження від його вигляду було приємне, видавало високу культуру та освіченість гетьмана.

Тепер кілька слів про портрети, створені за життя Івана Степановича, або невдовзі по його смерті, які можуть вважатися його автентичними зображеннями і слугувати тими іконографічними джерелами, на підставі яких сучасні мистці можуть творити історичні портрети цієї постаті. Оскільки це питання вже досліджувалося нами і було неодноразово відображено в публікаціях, представимо лише їхні узагальнені висновки.

З усіх наявних на сьогодні зображень І. Мазепи лише незначна кількість є такими, що насправді відображають його зовнішність і є його портретами. Нагадаємо, що «портретом» називають жанр образотворчого мистецтва, який відображає конкретну людину (групу людей), необхідною вимогою якого є передача індивідуальних рис зовнішності, що розкриваються не лише передачею зовнішніх ознак, але й внутрішнього світу, сутності характеру тієї чи іншої особистості, а також її належність до певного соціального середовища й історичної доби².

Як виявилось, такими можна вважати втрачене зображення І. Мазепи на дзвоні «Голуб» 1699 р. (іл. 1.), зображення з гравюри О. Тарасевича «Хрещення Христа»³ (друга половина XVII ст.) (іл. 2.), зображення з гравюри З. Самойловича «Поклоніння царів Івана і Петра Олексійовичів народженому Христу» (1704 р.)⁴ (іл. 3.),

¹ Описание документов и дел, хранящихся в архиве Святейшего правительствующего синода [Сост. Комиссия для разбора и описания архива Святейшего правительствующего синода]. – СПб.: Синод. тип., 1868–1914. – Т. 19: (1739 г.). – 1913. – С. 547.

² Аполон. Изобразительное и декоративное искусство. Архитектура: Терминологический словарь / Под общ. ред. А. М. Кантора. – М.: Эллис Лак, 1997. – С. 463.

³ Атрибуційний запис у Бібліотеці Народовій у Варшаві свідчить, що гравюра називається «Chrystus w Jordani» (інв. № Т. III. – 68; G – 65658), а В. Александрович вважає, що правильніше буде називати цей твір «Богоявленням» (див.: Александрович В. «Богоявлення» – новий київський графічний панегірик гетьманові Іванові Мазепі // Гетьман Іван Мазепа: постать, оточення, епоха. Зб. праць – К.: Інститут історії України НАН України, 2008. – С. 301–311).

⁴ Ровинский Д. Подробный словарь русских гравиров. – СПб., 1895. – Т. 1. – С. 69; Т. 2. – С. 862–866.

Іл. 1

Іл. 2

Іл. 3

зображення з гравюри І. Мигури «Princeps Ecclesiaru Triumphans Sancta Sophia Augusto Militas Nomini Mazeriano...», більш відомої під назвою «Мазепа серед своїх добрих справ» (1706 р.)¹ (іл. 4.), зображення з гравюри Д. Галяховського «Апофеоз Мазепи» (1708 р.)² (іл. 5.) втрачене зображення зі стінопису Успенського собору Києво-Печерської лаври (кін. XVII ст.)³ (іл. 6.), портрет з рукопису

Іл. 4

Іл. 5

¹ Січинський В. Гравюри Мазепи. Гравюри на честь Мазепи і гравіровані портрети гетьмана // Мазепа. 36. ст. – Варшава, 1938. – С. 134–161.

² Lipiński W. Portret hetmana Mazepy ... r. 1708 // Z dziejów Ukrainy. – Kraków, 1912. – S. 635–638; Український портрет XVI – XVIII століть. Каталог-альбом. – К., 2006. – С. 310 (№ 413); Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 110–111.

³ Голубець М. Іконографія Мазепи // Літопис Червоної Калини. – 1932. – Ч. 7/8. – С. 5–8; Киевская старина. – 1899. – Т. LXIV. – № 3. – С. 453–462; Къ портрету гетмана И. С. Мазепы // Киевская старина. – 1887. – №1. – С. 188; Шендрик Л., Янович О. Гетьман у портретах // Криниця. – 1995. – № 1–3. – С. 98–102.

літопису Самійла Величка (1720 р.)¹ (іл. 7.), прижиттєвий гравірований портрет роботи М. Бернігерота (1706 р.) з серії «Європейські знаменитості»² (іл. 8) та іконографічно подібні до нього твори невідомого художника під назвою «Портрет Івана Мазепи в латах з Андріївською стрічкою» (1725–1750 рр.)³ (іл. 9.) і «Портрет гетьмана Івана Мазепи» (1730–1760 рр.)⁴ (іл. 10.).

Іл. 6

Іл. 7

Досліджена історія створення усіх перелічених творів, результати науково-технічних експертиз⁵ двох останніх портретів, дають нам підставу гово-
.....

¹ Ковалевська О. Нові підходи до пошуку достовірних зображень гетьмана Івана Мазепи // Укр. істор. журн. – 2007. – № 3. – С. 152–167; Ковалевська О. Реконструкція образу Івана Мазепи // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 98, 291–304.

² Січинський В. Гравюри Мазепи. Гравюри на честь Мазепи і гравіровані портрети гетьмана // Мазепа. 36 ст. – Варшава, 1938. – С. 134–161 (С. 154); Мацьків Т. Гравюра І. Мазепи з 1706 р. /

³ Невідомі та маловідомі портрети XVIII – поч. ХХ ст.: Каталог. – Дніпропетровськ: Ред. відділ управління по пресі, 1992. – С. 9; Ковалевська О. Нові підходи до пошуку достовірних зображень гетьмана Івана Мазепи // Укр. істор. журн. – 2007. – № 3. – С. 152–167; Ковалевська О. Реконструкція образу Івана Мазепи // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 291–304.

⁴ Ще до портрета Мазепи. (Грушевський М.) // Записки НТШ. – Т.94. – 1910. – С. 162; [Б. Л.] Як виглядав гетьман Іван Мазепа // Літопис Червоної Калини. – 1932. – Ч. 5. – С. 3–6; Павленко С. Портрет І. Мазепи з колекції Бутовичів // Сіверян. літопис. – 2005. – № 4–5. – С. 63–67; Шендрік Л. К., Янович О. В. І. С. Мазепа. Дослідження портретів гетьмана. – Полтава: «Верстка», 2004. – 71 с.; Портрет гетьмана Івана Мазепи з колекції Бутовичів // ІР НБУВ. – Ф. І. – Спр. 31497. – Арк. 1.; Ковалевська О. Нові підходи до пошуку достовірних зображень гетьмана Івана Мазепи // Укр. істор. журн. – 2007. – № 3. – С. 152–167; Ковалевська О. Реконструкція образу Івана Мазепи // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 291–304.

⁵ Экспертное заключение Бюро научно-технической экспертизы «Портрета Ивана Мазепы в латах с Андреевской лентой» (XVIII ст.). – 25.11.2010. – 12 с.; Экспертное заключение Бюро научно-технической экспертизы «Портрета Ивана Степановича Мазепы (XVIII ст.). – 25.11.2010. – 11 с.

рити, що вони є достовірними портретами Івана Мазепи, які відповідають описам зовнішності гетьмана, залишених його сучасниками, а також є подібними між собою.

Водночас варто звернути увагу й ще на одну групу зображень, створених за життя І. Мазепи, або дещо пізніше, які теж можуть відтворювати риси

Іл. 8

Іл. 9

Іл. 10

його зовнішності. Однак, враховуючи специфіку цих творів (ікони та стінописи за релігійними сюжетами), присутність в них портретного зображення українського гетьмана може бути допущена лише на підставі опосередкованих свідчень, мистецтвознавчого аналізу самих творів та аналізу загальноісторичної ситуації, яка існувала на час їх створення. Отже, йдеться про ікону «Воздвиження Чесного Хреста» (кін. XVII ст.)¹ (іл. 11.), подорожню ікону XVIII ст. зі Щиретського замку² (іл. 12.); стінопис Троїцького собору Троїцько-Іллінського монастиря у Чернігові (кін. XVII ст.)³ (іл. 13.), а також

¹ Холодний П. Воздвиження Ч. Хреста з церкви с. Ситихов б. Львова // *Стара Україна* (Львів), 1925. – Ч. VII–X. – С. 154–157; Свенцицька В. І., Сидор О. Ф. Українське малярство XIV – XVIII ст. у музейній колекції Львова. – Львів: Каменяр, 1990. – С. 64 (№ 98); Український портрет XVI–XVIII століть: Каталог. – К.: НХМУ, 2006. – С. 93; Белічко Ю., Ізотов А. Палітра століть. Вибрані твори живопису з музеїв України. – Одеса: Маяк, 2010. – 200 с.: іл.

² Гава О. Епоха Івана Мазепи в експонатах виставки Одеського історико-краєзнавчого музею // *Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на Півдні України Науково-дослідницького інституту козацтва Інституту історії України НАН України: Зб. наук. праць.* – О.: Фенікс, 2009. – Вип. 4. – С. 208–209 (іл. – С. 200).

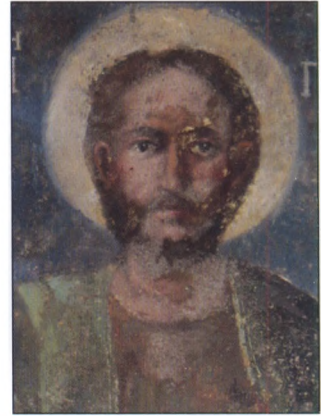
³ Адрюг А. Первісні розписи Троїцького собору в Чернігові: нові атрибуції (про зображення Мазепи та його дружини на стінах собору) // *Київська старовина.* – 2001. – № 2. – С. 151–156; Адрюг А. Нові дані про атрибуцію первісних розписів XVII ст. Троїцького собору в Чернігові // *Сіверян. літопис.* – 2006. – № 4. – С. 10–14.

Іл. 11

Іл. 12

Іл. 13

стінопис за сюжетом Першого Вселенського собору з Софії Київської (поч. XVIII ст.) (іл. 14.) та з Троїцької надбрамної церкви Києво-Печерської лаври (1720-і рр.)¹ (іл. 15.).

Таким чином, на сьогодні ми маємо 10 достовірних портретів Івана Мазепи та 5, які, імовірно, можуть ними бути. Саме цей перелік, який узгоджується із описами зовнішності гетьмана і відображає схожі риси між самими портретами, слід вважати за той масив іконографічних джерел, який допомагає нам уявити, як насправді виглядав один з найвідоміших українських діячів кінця XVII – поч. XVIII ст.

Виходячи з усього вище зазначеного, можемо приступити до огляду та аналізу окремих творів, описи та зображення яких розміщені у відповідних розділах додатку (каталогу), з метою виявлення традиційного та інноваційного/творчого в передачі образу історичної постаті Івана Мазепи мистцями XX – XXI ст., а також відповідності їхніх творів джерелам.

У розділі «Живопис» виділено дві складові частини, в яких представлено портрети та твори історичного, сакрального й жанрового живопису. Перша група поданих творів налічує 35 позицій, що не виключає можливості існування в реаліях їхньої більшої кількості. Серед портретів є роботи не тільки відомих українських художників: С. Васильківського, О. Куриласа, М. Левицького, Б. Крюкова, М. Окопного, Є. Путрі, Л. Воєдила, Ф. Гуменюка, М. Підгорного, Ф. Глущука, Д. Нарбути, В. Завгородного, І. Литвина, М. Кристопчука, І. Прокоф'єва, В. Франчука, С. Якутовича, В. Кравченка, Б. Плаксія, А. Гончара, О. Івахненка,

¹ Ковалевська О. До питання ідентифікації світських постатей у композиції Першого Вселенського Собору в стінописі Софійського собору у Києві // Укр. істор. журн. – 2012. – № 1. – С. 201–210.

Л. 14

Л. 15

О. Владимирової та В. Прядки, але й менш знаних широкому загалу: О. Боровика, А. Стебельської, С. Панича, В. Залізного, В. Тимашівського, В. Кохаля, П. Мороза. Оскільки у завдання нашого дослідження не входить повний мистецтвознавчий аналіз усіх творів, виділимо лише на ті з них, які цікаві з іконографічної точки зору.

Серед таких, перш за все, варто назвати портрети пензля В. Васильківського та В. Кохаля. Відомо, що С. Васильківський був знаним пейзажистом кінця ХІХ – поч. ХХ ст. Саме тому портрет І. Мазепи у його виконанні є надзвичайно цікавим. Робота датується 1900 роками, тобто тим часом, коли С. Васильківський разом із М. Самокишем та Д. Яворницьким працював над альбомом «3 української старовини». У завершеному варіанті цього проекту, який був опублікований, портрета українського гетьмана немає, натомість є зображення гармаша часів Мазепи. Очевидно, можна припустити, що з цензурних міркувань портрет Івана Степановича презентувати не стали, але сама робота залишилася. На думку про те, що саме так і могло бути, наштовхують й окремі факти біографії С. Васильківського. Річ у тому, що для виконання портрета І. Мазепи було використано нетипове (а точніше, зовсім для того часу невідоме) зображення, знане у Європі як портрет гетьмана Івана Мазепи роботи німецького гравера Мартіна Бернігерота 1706 р. зі серії гравюр «Європейські знаменитості». Порівняльно-візуальний аналіз цих двох зображень є того підтвердженням (див. іл. 16 та іл. 17.).

Виникає питання, коли і за яких обставин С. Васильківський міг ознайомитися з цією гравюрою. Перечитуючи біографію мистця, знаходимо відомості про його подорож Європою після закінчення Петербурзької академії мистецтв, яка відбулася у 1886 р., і випадкове знайомство з Іваном Похитоновим – французьким художником українського походження. Останній не лише знайомив молодого

Іл. 16

Іл. 17

Іл. 18

стипендіата із Францією, вводив його до кола місцевих художників, але й вчив малювати мініатюри на маленьких спеціально підготовлених дощечках¹. Тепер звернімо увагу на те, що портрет І. Мазепи написаний на фанерній дошці досить невеликого розміру – 36,3 x 23,7 см. Враховуючи також те, що гравюра М. Бернігерота вважається одним із достовірних портретів І. Мазепи, стає зрозумілим, що С. Васильківський, сам того не усвідомлюючи, долучився до популяризації одного з правильних, іконографічно вірних типів гетьманських зображень.

Що ж стосується роботи В. Кохаля (іл. 18.), то це є добре виконана 1995 р. копія роботи С. Васильківського. Портрет має майже ті самі розміри, що й оригінал – 36 x 23 см. Різняться лише матеріал – полотно замість фанери і дещо відрізняється кольорова гама твору. Копія була виконана для київського Музею гетьманства, який на початку 1990 років лише починав збирання «Мазепіани» до своєї колекції. І якщо портрет І. Мазепи пензля С. Васильківського, який перебуває у фондах НХМУ, лише зрідка можна побачити у виставкових залах, то копія, виконана В. Кохалем, займає гідне місце в експозиції «мазепинської» зали Музею гетьманства.

Не меншу увагу привертає й так званий «Помилковий портрет гетьмана Івана Мазепи» (1900), який також належить пензлю С. Васильківського і нині перебуває у фондах Лебединського міського художнього музею (див. іл. 21.). Цей портрет, так само як і попередній, написаний на фанерній дошці розміром 37 x 24 см і в той же самий час². Це є додатковим аргументом на користь

¹ Жбанкова О. 150 років Сергієві Васильківському (7/19.10.1854 – 24.09/07.10.1917) // Музейний провулок. – 2004. – № 2. – С. 34–41.

² Звертаємо увагу, що портрет написаний 1900 р., а на сторінках видання «Україна – козацька держава» (ЕММА, 2004) помилково вказаний 1913 р.

того, що обидва портрети писалися для проекту мистецького альбому. До Другої світової війни цей портрет перебував у збірці творів художника, яка зберігалася у Харківській картинній галереї, звідки був переданий до Лебедина. У верхній правій частині дошки міститься напис: «IOAHANES MAZERPA / COSACORUM ZAPOROVIIEN/ SUPREMUS AETATIS BELLII DUX/68». Подібні підписи свого часу були дуже характерними для європейських гравюр ХVIII – поч. ХІХ ст., що відображали постать І. Мазепи. Щодо іконографічного джерела, яке на цей раз використав художник для свого твору, то воно виявилось менш вдалим, бо, як показали майбутні дослідження, воно не було портретом І. Мазепи.

Працюючи над цим варіантом образу українського гетьмана, С. Васильківський скористався офортом польського гравера французького походження Яна Пьотра Норбліна, виконаного бл. 1775 р. (див. іл. 19), та полотном польського художника Яна Морачинського¹ (див. іл. 20), хоча факт знайомства з творчістю останнього є лише нашим припущенням. Це зображення було і на сьогодні, на жаль, залишається одним з найпоширеніших портретів І. Мазепи, яким насправді воно не є. До такого висновку дійшов польський мистецтвознавець З. Батовський ще у 1911 р.

Іл. 19

Іл. 20

Іл. 21

та подав його на сторінках своєї монографії, присвяченої біографії та творчості Я. П. Норбліна. Дослідник, спираючись на відомості біографічного характеру з життя самого художника, на повідомлення членів родини Чарторийських, з якою

¹ Полотно в оригіналі називалося «Польський шляхтич Мазепа» (Szlachcic polski «Mazepa»), 1850 р. Нині воно зберігається у колекції Національного музею у Варшаві. Інформація про твір опублікована у виданні: Malarstwo Romantyczne w Polsce, czyli rzecz o malarzach polskich i obcych w Polsce działających w 1 poł. XIX w. Katalog wystawy. – Muzeum Romantyzmu w Opinogórze, 2002. – S. 70.

він був пов'язаний, а також використовуючи ескізи, які становили етапи роботи над образом «жида-орендаря з маєтку Чарторийських» (так його позиціонував майстер), довів, що це зображення ніколи не було портретом українського гетьмана¹. Цю ж позицію у першій половині ХХ ст. підтримували українські мистецтвознавці К. Широцький² та В. Січинський³, а з часом підтвердила іншими джерелами О. Ковалевська на сторінках своїх статей⁴.

Іл. 22

Отже, на цей раз твір, написаний С. Васильківським, представляв досить цікавий уявний образ, який нічого спільного з реальною постаттю не мав. Саме тому він й отримав назву «помилкового портрета» і не використовувався мистцем як такий.

Особлива роль в історії українського мистецтва була долею відведена портрету І. Мазепи пензля О. Куриласа (див. іл. 22.).

Написання цього портрета напряму було пов'язане зі святкуванням річниці з дня народження І. Мазепи і водночас стало своєрідною відповіддю на гучне святкування царською владою в підросійській Україні 200-річчя Полтавської битви, яке прийшлося на 1909 р. Так збіглося, що за рік-два перед тим у середовищі української інтелігенції, до якого належали М. Аркас, В. Доманицький, Г. Хоткевич, В. Липинський та інші, жваво обговорювалося питання видання та перевидання праці М. Аркаса «Історія України-Руси». Зокрема, йшлося про ґрунтовніший підхід до ілюстрування книги. В листуванні, яке пов'язувало автора, редактора, численних істориків та художників, відбулося й питання пошуку для книги оригінальних портретів Івана Мазепи. Гнат Хоткевич, описуючи один з наявних в нього портретів (ніби-то із замку в Підгірцях) у листі до Василя Доманицького з цього приводу писав, що «Взагалі всі портрети – кожний є цілком відмінний від усіх останніх; а сей відмінний від усіх їх разом; тому установити, який же з них є дійсний Мазепа, – на се треба студій»⁵. Така ситуація спо-

¹ Batowski Z. Norblin. – Lwów: Towarzystwo nauczycieli szkół wyższych, 1911. – 220 s.: іл.

² Широцький К. Чи створив француз Норблен портрет гетьмана Мазепи // Артанія. – 1995. – № 1. – С. 46–47. Ця стаття вперше була опублікована автором на сторінках часопису «Сяйво» у 1913 р.

³ Січинський В. Гравюри Мазепи. Гравюри на честь Мазепи і гравіровані портрети гетьмана // Мазепа. 36. ст. – Варшава, 1938. – С. 134–161 (С. 152–153).

⁴ Ковалевська О. Нові підходи до пошуку достовірних зображень гетьмана Івана Мазепи // Укр. істор. журн. – 2007. – № 3. – С. 152–167.

⁵ «Історія України-Руси» у листуванні Миколи Аркаса з Василем Доманицьким. 1906–1909 роки / Упорядкування, вступ та коментарі Інни Старовойтенко. – К.: Темпора, 2009. – С. 321.

нукала В. Доманицького не лише до залучення для роботи над виданням відомих істориків, зокрема, В. Липинського, але й до співпраці з художниками. Одним із таких виявився Осип Курилас. З усіх ілюстрацій, які він мав виконати до другого видання праці М. Аркаса, усі зацікавлені цією справою особи найбільше опікувалися портретом І. Мазепи. Сам художник теж, очевидно, переживав і в листі до В. Доманицького від 19 квітня 1909 р. писав: «Портрет Мазепи вже давно є готов до репродукції і жде на накладцю»¹.

Не маючи достатньо коштів на перевидання книги «Історія України-Руси», ініціатори цієї ідеї заробляли як могли, у тому числі планували продавати зображення, створене О. Куриласом, у вигляді листівок. Така акція переслідувала одразу дві мети: збір коштів на книгу М. Аркаса та поширення в українському середовищі Галичини портрета І. Мазепи, святкування ювілею якого (270 років з дня народження та 200 років з дня смерті) мало «перебити» гучне святкування 200-річчя Полтавської битви.

Богдан Лепкий у листі до Ярослава Веселовського² писав, що слід подати на сторінках львівської газети «Діло» інформацію про те, що наприкінці травня у продажі з'явиться «портрет Мазепи з оригіналу, який зготував артист-малюєр О. Курилас. Добродій Курилас завдав собі багато праці – перестудіював всілякі портрети Мазепи, вибрав з них те, що вони мали спільного, доповнив студіями історичними і власною артистичною уявою і викликав перед нами постать великого гетьмана, котрий з-за гробу повинен заговорити до нас, як живий. Буде се дуже гарна і тривка пам'ятка сьогорічного ювілята, тому не повинно бути хати, щоб не появилася портрет Мазепи»³. Цей текст майже слово в слово було надруковано в «Ділі» (1909, Ч. 101), про що повідомляв на сторінках своєї статті, присвяченої цьому портретові, Б. Барвінський⁴.

Б. Лепкий явно був задоволений з появи цього зображення, про що він щиро писав у листі до О. Барвінського від 28 травня 1909 р.: «Безперечно, дуже гарною

¹ Там само. – С. 302.

² Цікаво, що цей лист поданий упорядником без дати та місця, але порівняння його змісту з листом О. Куриласа до В. Доманицького, листом Б. Лепкого до О. Барвінського від 28 травня 1909, а також із повідомленнями у пресі за 1909 рік, дає можливість говорити про те, що він був написаний не пізніше квітня 1909 р. і, очевидно, з Кракова.

³ Журавлі повертаються...: З епістолярної спадщини Богдана Лепкого / Упоряд., авт. передм., прим. і коментарів В. Качкан. – Львів, 2001. – С. 312.

⁴ Барвінський Б. Портрет Мазепи кисти артиста Осипа Куриласа // Історичні причинки: Розвідки, замітки, матеріали до історії України-Руси. – Т.ІІ. – Львів, 1909. – С. 22.

пам'яткою мазепинського ювілею, який у нас отсе починають святкувати, буде портрет гетьмана Мазепи, що якраз вийшов з друку і продається в книгарні товариства ім. Шевченка, Ринок 10, Львів.

Є це образ доволі великий (55 x 38 см), а викінчений так, як досі жодна наша репродукція [...] Гетьман представлений в синім, багато гаптованим жупані і кіреї, підбитій соболями. На голові соболева шапка з червоним верхом. При боці шабля з багато прикрашеною рукояттю. Борода зголена, над губами малий темний вус. Чоло високе, пооране гадками, ніс прямий, злегка скаблучений, око бистре, пронизливе, що тягне до себе якоюсь непереможною силою... »¹.

Іл. 22

Іл. 23

Іл. 24

Як виявилось, не всі були у такому захваті від портрета, написаного О. Куриласом. Проблема відсутності достовірного зображення українського гетьмана сприймалася окремими представниками тогочасних українських наукових та мистецьких кіл дуже хворобливо. Тому поява новоствореного портрета викликала жвавий інтерес та дискусію, перш за все щодо його історичності. Б. Барвінський, який присвятив твору О. Куриласа окрему статтю, піддав його досить критичному аналізу і зазначив, що прикро, що художник сам не подав до портрета жодного опису, де міг би вказати, які саме іконографічні джерела він використав, бо для такого портрета це вельми важливо. Власноруч проаналізувавши зображення, дослідник дійшов висновку, що за іконографічну основу обличчя було взято зображення з літопису С. Величка, поданого в книзі М. Аркаса, а портрет, який на той час зберігався в Краківському національному музеї, було використано як взірець

.....
¹ Журавлі повертаються... : З епістолярної спадщини Богдана Лепкого / Упоряд., авт. передм., прим. і коментарів В. Качкан. – Львів, 2001. – С. 312.

для створення одягу портретованого. Деякі спільні риси Б. Барвінський знайшов між портретом пензля О. Куриласа та зображенням з Успенського собору Києво-Печерської лаври (публікація Ф. Лебединцева на сторінках «Киевской старины»). Закінчуючи свій аналіз твору, дослідник наголосив, що «під зглядом артистичним він має велику вартість, одначе годі вважати его вірним під історичним зглядом»¹. Водночас, на переконання автора статті, незважаючи на висловлені ним критичні зауваження щодо цього портрета, він повинен бути у кожній українській родині. Останнє речення цієї розвідки підкреслювало не тільки значення самої постаті українського гетьмана в українській історії, але й потребу наявності його зобра-

Іл. 25

Іл. 26

ження для виховання національної свідомості кожного українця.

Саме ця заартикульована позиція Б. Барвінського згодом зумовила неабияку популярність цього портрета, що знайшло своє відображення у численних наслідуваннях. У цьому сенсі варто звернути увагу на запропонований візу-

альний ряд, який відображає зазначений висновок (іл. 22, 23, 24, 25, 26 та ін.).

Серед виявлених зображень гетьмана І. Мазепи першої половини 1930 років найбільше запитань викликає портрет пензля О. Боровика, створений спеціально для виставки, що була влаштована у Станіславі (нині – Івано-Франківськ) з нагоди ювілею гетьмана. Одна проблема полягає у тому, що не вдалося розшукати жодної інформації про самого художника, а отже про створений ним портрет. Інша – становить неможливість достеменно визначити іконографічне джерело, яке використав автор. При уважному огляді зображення на думку спадають лише кілька загальних зауважень: перше – композиційно портрет гетьмана дещо нагадує портрет каштеляна Андрія Потоцького, засновника міста Станіслава (відомий завдяки творчому опрацюванню В. Чернявського, 2007 р.), а друге полягає у тому, що зображення наслідує так звані «сарматські портрети» польської шляхти XVI–XVII ст. (іл. 27 та 28.).

¹ Барвінський Б. Портрет Мазепи кисти артиста Осипа Куриласа // Історичні причинки: Розвідки, замітки, матеріали до історії України-Руси. – Т. II. – Львів, 1909. – С. 28.

Л. 27

Л. 28

Кілька портретів І. Мазепи, створених протягом 1959–1960 рр. українськими мистцями поза межами України, в діаспорі, привертають увагу своїм авторським баченням цієї постаті, що не виключає їхню певну композиційну подібність або неподібність. Чітко визначити іконографічні джерела, якими скористалися художники, не можливо, що перешкоджає вважати такі портрети історичними, хоча вони були покликані відобразити відому історичну постать. Це стосується робіт А. Стебельської, М. Левицького, Б. Крюкова та кількох зображень, виконаних у різних графічних техніках (див. каталог № 88, 89, 90, 91, 92 та ін.). Усіх їх піддав рішучій критиці Р. Млиновецький, який назвав роботи «фантастичними» та зазначав, що: «Наша преса власне в рамках «Мазепинського року» видрукувала цілу хмару таких «портретів» немов бажаючи збільшити існуючий хаос і цілковито забити паморочи читачам»¹.

Від того часу і до початку 1990 років суттєвого зростання наукового чи мистецького інтересу до постаті Івана Мазепи не було. Однак з набуттям Україною незалежності ситуація змінилася, а тому виникла потреба у створенні зображень гетьмана, який цілими поколіннями борців за самостійність України вважався символом тієї боротьби. Саме так виникла ціла низка унікальних авторських портретів гетьмана, створених українським художниками. Серед них є такі, які намагалися продовжувати традиції історичного портрета XVII–XVIII ст. і наслідувати певні іконографічні джерела (портрети авторства Є. Путрі, М. Підгорного, В. Кравченка, С. Панича, І. Литвина, Б. Плаксія, Л. Дундученка, П. Мороза та ін.). Були й такі, які можна було б назвати «портрети-роздуми». Вони стали ре-

¹ Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів і в дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 2., 1959. – 138 с.: 10 порт., 1 картина [на правах рукопису]. – С. 117.

зультатом осмислення художниками не лише драматизму чи величі самої постаті І. Мазепи та його ролі в історії України, але й історичної долі усього народу. До таких варто зачислити роботи пензля Л. Воедила, Ф. Гуменюка, В. Завгороднього, М. Кристопчука, В. Франчука, О. Івахненка.

У середині – другій половині 1990 років з'явилося кілька творів, які безперечно привертали увагу глядачів своєю формою або змістом. Перш за все, це картина «Мазепа. Молоді роки» І. Прокоф'єва, яка стала неочікуваним результатом рефлексій художника, який, не бажаючи розбиратися з безліччю «мазепиних облич», якому б можна було віддати перевагу, створив портрет-фантазію на тему дитячого образу майбутнього гетьмана (див. каталог № 23.).

Іншим шляхом пішов В. Тимашівський, який створив цілу галерею підлакових мініатюр, які нині зберігаються у колекції Музею гетьманства. Обравши за основу портрет І. Мазепи, який зберігається у колекції НМІУ (див. іл. 10.), художник переніс його на яйце, чим створив дуже оригінальний витвір мистецтва та посприяв поширенню згаданого портрета (див. каталог № 15.).

Початок 2000 років позначився черговим сплеском інтересу до постаті гетьмана І. Мазепи, що було обумовлено збігом одразу кількох обставин. З одного боку, на той час прийшлися зйомки фільму Ю. Ілленка «Молитва за гетьмана Мазепу», художником якого був С. Якутович. Головну роль у цьому фільмі мав виконати Б. Ступка,

Іл. 29

Іл. 30

який тоді обіймав посаду міністра культури України. Ці обставини зумовили виникнення в останнього ідеї широкомасштабної виставки (про яку трохи далі), присвяченої І. Мазепі. До підготовки цієї виставки також був залучений С. Якутович. Одночасно працюючи над декораціями до фільму та над «Мазепіаною», яка згодом перетворилася у «незавершений проект», Сергій Георгійович створив два цікаві портрети. Перший іконографічно був подібним до образу гетьмана, створеного М. Бернігеротом, а композиційно наслідував відомий кінний портрет герцога Лермі пензля Пітера Пауля Рубенса¹ (іл. 29 та іл. 30.). Другий портрет відображав риси обличчя Б. Ступки в образі І. Мазепи (див. каталог № 26.).

Нарешті, напрочуд оригінальними та своєрідними виявилися парадні портрети гетьмана на повний зріст (серед них і три кінні), які були створені Д. Нарбутом (див. каталог № 17.), А. Гончаром (див. каталог № 29, 30.), О. Владимировою та В. Прядкою (див. каталог № 32, 33, 34). Варто наголосити, що полотна, створені трьома останніми мистцями, стали результатом низки заходів, у тому числі й виставковою діяльністю, в рамках проекту «Україна від Трипілля до сьогодні», який мав на меті актуалізувати в Україні інтерес до історичного живопису. Образи гетьмана, створені художниками, не стільки спиралися на вже відомі та поширені взірці, скільки представляли їх власне бачення державного діяча, політика, воїна та мецената, яким був гетьман Іван Мазепа.

Відображення образу І. Мазепи в творах історичного, сакрального та жанрового живопису ХХ – поч. ХХІ ст. є окремою надзвичайно цікавою та яскравою темою. На жаль, у процесі дослідження виявилось, що втрачених полотен, створених у цих жанрах українського мистецтва на початку ХХ ст., є найбільше. Перш за все, це стосується робіт двох чернігівських художників: П. Чирка (див. каталог № 36.) та І. Рашевського (див. каталог № 38.). Стосовно першого по-

Іл. 31

¹ Замкова М. В. Прадо. – М.: ОЛМА-ПРЕСС Образование, 2005. – С. 98–99.

лотна, яке називалося «Гетьман Мазепа», відомо, що автор готував його до участі у XV виставці картин Санкт-Петербурзького товариства художників, яка мала експонуватися у 1907 р. Уявити собі сюжет цієї картини можна завдяки каталогу, де було розміщено її опис: «Гетман пишет к запорожцам, убеждая их пристать к нему «ради защиты от Москвы, которая нашим людям чиня немалые кривды и здринства и знушения, пожаловати и зграбувати и в Московщину загнати в вечное тяжкое неключимое мучительство тщиться» (Архив Иностранных дел 1708 № 91 по Костомарову)»¹.

Картина П. Чирка називалася «Смерть Мазепи у Бендерах» і мала відображати один із поширених в українському живописі та графіці сюжет – смерть гетьмана у турецьких володіннях 1709 р. Точна дата її написання невідома, як невідома й доля. Припускають, що і картина І. Рашевського, і полотно П. Чирка загинули під час Другої світової війни, коли в пожежах згоріли значні частини не лише збірок творів цих художників, але й мистецьких колекцій багатьох чернігівських музеїв.

Згаданий вже сюжет смерті І. Мазепи на чужині був відображений і в картині іншого вихідця з Чернігівщини – Гната Яременка (див. каталог № 37.). Цікаво, що створений ним ескіз має чітке датування, зазначене на малюнку – 1906 р. На самій же картині, яка зберігається у Роменському краєзнавчому музеї, зазначена досить невизначена дата – «початок ХХ ст.». Порівняння обох творів дозволяє нам зробити припущення, що й картина, й ескіз повинні бути датовані саме 1906 р. Ескіз картини має назву: «Эскиз. Карл XII у тѣла гетмана И. Мазепы, 1709 г. въ Бендеры»

Лл. 32

(іл. 31.), однак автор в остаточному варіанті твору змістив акценти й назвав його «Смерть Мазепи» (іл. 32.).

Як видно з порівняння ескізу та самого полотна, вони є відмінними. У першому, й у другому зображеннях зафіксовано достовірний факт візиту Карла

¹ Белікова Г. Іван Рашевський. Каталог творів // Скарбниця української культури. 36. наук. праць. – Вип. 3. – Чернігів: Сіверянська думка, 2002. – С. 125–141.

XII до майже непритомного І. Мазепи. Проте, драматизм та трагізм тих подій суттєво підсилений художником, завдяки зображенням ікони, свічок і священника в узголів'ї та над головою помираючого, використанню темних кольорів та приглушеного світла.

Абсолютною несподіванкою стало виявлення картини білоцерківського художника Миколи Хрусталенка, який 1946 р. у своєму творі відобразив відомий з опери П. Чайковського сюжет допиту В. Кочубея І. Мазепою (ніби з метою з'ясування місць переховування скарбів генерального судді). Несподіванка полягала у тому, що за радянських часів постать українського гетьмана, яка була затаврована огидним визначенням «зрадник», мало цікавила як істориків, так і тим більше мистців. Виняток стосувався ілюстрацій до текстів тієї ж таки пушкінської «Полтави», на основі якої було створено й відому оперу. Оскільки за текстом лібрето події відбувалися у підвалах Білоцерківського замку, то не дивно, що М. Хрусталенко зацікавився цим місцевим сюжетом (див. каталог № 39.), бо на той час він працював у Білоцерківському краєзнавчому музеї та писав полотна, присвячені історії краю, його краєвиди. Цілком очевидно, що художник навряд чи був обізнаний з тим, що саме цей сюжет (допит) свого часу відтворювався російськими кондитерами на обгортках шоколаду (іл. 102.), але за змістом твір М. Хрусталенка був дуже подібним до того, що було намальовано на тих безіменних солодких «міні-афішах».

Інтерес до постаті І. Мазепи, який активно підтримували українські національно свідомі вчені, громадські діячі, письменники та художники від початку ХХ ст., в проміжку між 1940 та 1960 роками знайшов своє відображення в цілком оригінальній картині, сюжет якої ніколи і ніде не повторювався. Йдеться про полотно Надії Сомко (Макаренко) «Гетьман Іван Мазепа в храмі Св. Софії в Києві» (див. каталог № 40.). На підставі аналізу біографії мисткині, відхиляємо попереднє датування цієї картини, яке визначали початком ХХ ст. Річ у тім, що Надія Макарівна, відома згодом художниця та архітектор, не могла написати це полотно раніше 1941 р., бо протягом 1934–1941 рр. навчалася живопису в Харківському, а потім Київському художніх інститутах. Під час війни вона з чоловіком виїхала до Югославії. Протягом 1944–1949 рр. проживала в еміграції в Італії та Аргентині і лише з 1960 р. остаточно поселилася у США. Отже, схилиємося до думки про постановня цього твору після Другої світової війни, коли художниця повністю присвятила себе творчості у галузі батального та жанрового живопису.

Якщо перший твір Н. Сомко відображав особливе ставлення І. Мазепи до храму Святої Софії Київської, яку він матеріально та фінансово постійно підтримував, то другий, створений нею у 1985 р., був присвячений моменту виїзду І. Мазе-

пи на зустріч з Карлом XII («Виїзд гетьмана І. Мазепи з Батурина») (див. каталог № 44.). Як відомо, зустріч щасливо відбулася під Гірками, але повернення було вже не до фортеці та гетьманської резиденції, а до згарища та безлічі трупів, бо 2 листопада 1708 р. за відсутності І. Мазепи Батурин було знищено за наказом О. Меншикова, а мирне населення вирізано, розстріляно, зґвалтовано та вбито.

Ми вже згадували, що середина ХХ ст. позначилася в країнах, де компактно проживали вихідці з України, змістовним відзначенням «мазепинського» року. Більшість його портретів, перші проекти пам'ятників та багато ілюстрацій з'явилися саме в цей час. Досить близько (хронологічно) до цієї події перебуває і поява полотна одного з видатних художників, які працювали в жанрі історичного живопису за межами батьківщини – Петра Андрусіва «Зустріч гетьмана Івана Мазепи з Костем Гордієнком» (1968) (див. каталог № 41.). Картина відображає відомий факт переходу запорожців на чолі з кошовим отаманом на бік гетьмана та їх приєднання до українсько-шведського війська під Великими Будищами у 1709 р. Рішення козаків мало не лише стратегічне, але й велике морально-психологічне значення, особливо після трагічної загибелі Батурина. Тому художник і відобразив у картині відверту радість та позитивні емоції, які переповнювали українців у момент цієї зустрічі.

Не менш оригінальною роботою виявилася поліхромія собору Покрова Пресвятої Богородиці і Св. Апостола Андрія Первозваного в Мюнхені, яку виконав Станіслав Юрій Гординський (див. каталог № 43.). Церковне мистецтво цього мистця високо цінували і колеги, і критики, і шанувальники. Розпис собору був доручений мистцеві 1979 р. єпископом Корнеляком, який розглядав його як своєрідний міст між українською традиційною церковною архітектурою та сучасними європейськими будівельними тенденціями¹.

Теми головних образів у центральній наві були суто релігійними, а от задні стіни собору мали прикрашати розписи на історичну тематику та були пов'язані з історією церкви в Україні. Великим мистецьким досягненням С. Гординського стали чотири образи на бічних стінах. Написані вони були за чотирма сюжетами: Різдво Христове, Хрещення в Йордані, Воскресіння Господнє й Зішестя Святого Духа.

Ті ж таки чотири сюжети на історичну тематику були розміщені на хорах та під ними. Першим із них є відомий образ «Святий Андрій на Київських горах», скомпонований за літописною легендою про перебування апостола на місці теперішнього Києва. Другий образ – «Хрещення Києва», був присвячений 1000-річчю християнства на Русі. При вході до церкви було розміщено два співзвучні образи:

.....
¹ Жила В. Поліхромія собору Покрова в Мюнхені // Нотатки з мистецтва. – 1987. – № 27. – С. 13.

«Київська митрополія» та «Галицька митрополія». С. Гординський зобразив в композиції обох розписів 41 постать: 30 з них – автентичні портрети, а 11 – малярки, виконані мистцем. Серед історичних особистостей, зображених художником, були ті, хто протягом різних часів був серед активних подвижників Церкви, діяв на території обох метрополій, обороняв Церкву, як «духовний, релігійний і культурний скарб нашого народу»¹. Між посталями князів, церковних ієрархів, духовних учителів нації зображено єдину постать у військовому спорядженні та з булавою – символом влади світської – гетьмана Івана Мазепу. Художник навмисно зробив акцент саме на цю постать, поставивши біля його ніг щит із гербом «Курч». Іконографічно це зображення не наслідує жодного джерела. На схожість з реальною постаттю вказує, крім гербу, ще й середній зріст та худорлявість, якими вирізнявся І. Мазепа, і які засвідчені письмовими джерелами. Головне, про що йшлося мистцеві, це показати І. Мазепу як керівника козацько-гетьманської держави, оборонця та мецената православної церкви, що йому і вдалося.

У мистецтво радянської України образ І. Мазепи почав повертатися вже з другої половини 1970-х, коли на неофіційних виставках почали з'являтися твори на козацьку тематику. Одним із перших це зробив майстер сучасного історичного живопису Феодосій Гуменюк. У 1976 р. він створив полотно під назвою «Сивий гетьман» (див. каталог № 42.). За його задумом воно мало нагадати українцям про мінливість буття, про незбагненні повороти долі, які часто трапляються в житті: прив'язаний до крупу коня приречений на загибель вершник в одну мить перетворюється на володаря і, навіть зазнавши поразки від свого ворога, переживши анафему, залишається на коні своєї долі. Тут, очевидно, доречним було б згадати, що тема долі як у прямому, так і в переносному сенсі наскрізно проходить і через картини В. Свинарьова (див. каталог № 46, 81.) та В. Кохаля (див. каталог № 49.). Їх полотна мають однакову назву – «Легенда про Мазепу», але суттєво відмінні історії свого побутування².

Розповідаючи нині про свого «Сивого гетьмана», Ф. Гуменюк наголошує на незавершеності свого першого твору, присвяченого І. Мазепі, чим пояснюються

¹ Жила В. Вказ. праця. – С. 18.

² Картина 1992 р. відомого портретиста В. Свинарьова волею випадку у 1990 роках була знищена автором (збереглося лише чорно-біле фото ескізу до неї) і тим же випадком повернута з небуття у грудні 2012 р. Художник подав своє прочитання відомої легенди про Мазепу, яка знайшла найкраще втілення у живописних творах французьких романтиків, зокрема О. Верне («Мазепа і вовки»). Доля ж твору В. Кохаля (1995) – завжди залишатися схованим від людських очей. Полотно зберігається у фондах Музею гетьманства. Через свої великі розміри та певну несумісність з ідеєю побудови експозиції воно залишається незнаним для більшості відвідувачів.

деякі історичні неточності в картині. Художник каже, що на те були свої об'єктивні причини: за свою «свавільну» діяльність з організації підпільних виставок він зазнав серйозних утисків із боку офіційної влади. Цілу низку своїх творів він був змушений ховати у друзів, аби врятувати їх від знищення. Саме така доля спіткала й «Сивого гетьмана», який переховувався далеко поза межами України, повернувшись до мистця лише після здобуття Україною незалежності.

Особлива прискіплива увага певних органів влади до творчості Ф. Гуменюка за радянських часів не примусила його стати більш обережним і не завадила продовжити свої творчі пошуки власного образу І. Мазепи. 1987 р. художник створив полотно «Мотря Кочубеївна і Мазепа» (див. каталог № 45.), яким знов сколихнув спокій у «шляхетному сімействі» офіційних художників. Своєрідна «клаптикова» техніка, застосована мистцем і в цій, і в інших його картинах, дозволила побачити авторські думки відразу в кількох площинах: неможливе кохання старого гетьмана та молодої дівчини, недозволенність стосунків між хрещеним батьком та хрещеницею, людський осуд, опір батьків, і попри все – порив взаємних почуттів. Цікаво, що до Ф. Гуменюка тема стосунків І. Мазепи та Мотрі Кочубеїв розкривалася лише в графіці і лише так, як було запропоновано О. Пушкіним в його сумнозвісній поемі. Тобто гетьман – це «злодій» та «спокусник», який звабив молоду дівчину своїми чарами. Натомість, ніхто не замислювався над тим, що почуття були взаємними, а, отже, ці стосунки, це кохання не могли бути «гріховними». Саме так і «прозвучала» картина художника, надихнувши багатьох інших мистців до осмислення цього кохання. Зокрема, цей же сюжет для своїх творів згодом обрали А. Пархоменко («Гетьман Мазепа і Мотрона») (див. каталог № 47.), В. Гарбуз («Мазепа і Мотря») (див. каталог № 61.), Т. Лящук («Остання зустріч»)

Іл. 33

Іл. 34

(див. каталог № 62.), В. Слепченко («Недоспівана пісня гетьмана Мазепи») (див. каталог № 63.), О. Онуфрив («Іван Мазепа та Мотря Кочубей в гетьманському палаці») (див. каталог № 72.), Борис та Ніна Буряк («Мазепа Мотря») (іл. 33 – Н. Буряк, іл. 34 – спільна робота Б. та Н. Буряк). Переводячи погляд з однієї картини на іншу, мимоволі відчуваєш, що кожен із цих мистців вирішував цю тему по-своєму, пропускаючи її через власні почуття, життєвий досвід, осмислення самої квінтесенції кохання. Якщо полотно А. Пархоменка пронизує ніжність та легкий сум за роками, що промайнули і ніколи не повернуться, то у В. Гарбуза це феєрія кольорів, фонтан емоцій, пережитий власний спогад, який хочеться тримати в пам'яті. Для Т. Лящука кохання як легкий вітерець, що надихає, окриляє, підносить, а, отже, воно приречене на вічну молодість, незважаючи на плин часу і різницю у реальному та вигаданому часі. Турботливість та занепокоєння у гетьманських очах, вірність і відданість в Мотриних, розуміння того, що змінити нічого не можна – це основний мотив картини В. Слепченка. Невпинний пошук невловимої миті єднання очима чоловіка та жінки, діалог та тиша, традиція та інновація, реальне та ефемерне – це результат творчості подружжя Буряк¹.

Образ гетьмана-державника, який складає присягу на вірність своєму народові, дбайливого господаря своєї землі, щирого мецената та опікуна освіти, постає з полотна А. Пархоменка «Іван Мазепа приймає присягу в Коломаку на вірність Україні» (див. каталог № 48.), В. Березового «Сивий гетьман» (див. каталог № 54.), В. Ємця «Гетьман України Іван Мазепа» (див. каталог № 58.), О. Омельченка «Іван Мазепа – будівничий» (див. каталог № 66.). Про використання художниками певних іконографічних джерел при створенні полотен історично-символічного змісту говорити важко, однак можливо. Наслідкування не тільки загальних традицій барокового парадного портрета, але й конкретних олійних чи гравірованих портретів І. Мазепи, створених XVII – на початку XVIII ст., проступає в творах В. Ємця та О. Омельченка (відповідно використано переважно гравюру М. Бернігерота (іл. 8.) та портрет із колекції НМІУ (іл. 10.)). А. Пархоменко та В. Березовий у своїх полотнах більше відштовхувались від письмових описів зовнішності та загального враження від його діянь: мужнє обличчя, суворий погляд, міцна рука, козацькі вуса.

Окрему групу можуть становити полотна І. Синьпольського (див. каталог № 70, 71.), О. Полтавець-Гуйди (див. каталог № 79.), Ф. Гуменюка (див. ката-

¹ Твір Н. Буряк (Мазепа і Мотря. Варіант, 1992 р. Папір, серіографія) (іл. 33) не представлений в каталозі окремо, натомість його присутність поруч із твором її чоловіка, є дуже доречним.

лог № 50), М. Гуйди (див. каталог № 55, 56.), В. Гонтарова (див. каталог № 53.), А. Копайгоренка (див. каталог № 80.), О. Туранського (див. каталог № 60.), які становлять ілюстровану хронологію життя І. Мазепи від 1698 р. до 1709 р. Перш за все, йдеться про відображене І. Синепольським вінчання гетьманського племінника І. Обидовського з Ганною Кочубей, на якому І. Мазепа був присутній. За кілька років після цієї події у вирі Великої Північної війни Іван Обидовський загине, а гетьман опиниться перед складним вибором: чи надалі залишатися з Петром I, чи випробувати долю з Карлом XII. Це рішення було прийнято і момент присяги І. Мазепи перед старшиною відобразила О. Полтавець-Гуйда. Вирішивши рухатися на зустріч зі шведським королем, гетьман мав перетнути свій «Рубікон», коли перед військом вперше відкрито заявив про справжню мету їхнього руху. Цей момент дуже вдало був переданий І. Синепольським. А от уже сама зустріч Карла XII та українського гетьмана була вперше відображена Ф. Гуменюком, а з часом своєрідно передана М. Гуйдою, який відобразив цей сюжет двічі: в оригіналі та авторській копії. Шведсько-український договір та сам факт зустрічі двох дуже різних володарів привернув увагу і молодого художника А. Копайгоренка, який втілює цей історичний факт на полотні по-своєму, лише у притаманній йому манері. Після зустрічі зі шведським монархом І. Мазепа мав проводити його до своєї столиці Батурина, але коли гетьман з гостями наблизилися до міста, то воно вже нагадувало згарище. Розпач, біль втрати та в один момент втрачену надію, можна було побачити в очах застиглого у своєму горі та згорбленого І. Мазепи на полотні В. Гонтарова. Нарешті, оскільки нещаслива доля після битви під Полтавою спіткала обох союзників, «заручених долею», то й ділити гіркоту втечі, вони повинні були разом, що вдало вловив та передав у своєму творі О. Туранський.

Деяко остронь тут стоять дві картини: «До походу» (інша назва – «Наспиви Сірени»). В. Копайгоренка (див. каталог № 52.) та «Мазепа–переможець. Ми – були, ми – є, ми – будемо!» Т. Лящука (див. каталог № 57.). Перша дуже умовно може бути прив'язана до якоїсь конкретної події. Радше, відповідаючи загальній манері мистця, вона відображає нереальний, фантастичний світ підсвідомого, яке досить складно вловити і показати. А от друге полотно мало на меті показати тяглість ідеї української державності («від Богдана до Івана, не було у нас гетьмана»), підсилене зображенням герба Б. Хмельницького на козацькому прапорі і загальну перемогу І. Мазепи у тому сенсі, що саме його постать на довгі століття стала символом боротьби за незалежність України, давши назви цілому громадсько-політичному явищу – «мазепинству».

Абсолютно самостійну, але тематично пов'язану групу творів становлять картини, на створення яких мистців надихнула поїздка до колишньої гетьманської столиці – Батурина, ініційована організаторами виставки сучасного мистецтва «Україна від Трипілля до сьогодення», присвяченої пам'яті жертв Батуринської трагедії 1708 р. (2008). Більшість цих полотен створена молодими художниками з різних регіонів України, що дозволяє говорити вже про особливості розуміння та відображення образу гетьмана поколінням мистців ХХІ ст. По-перше, це чіткий прагматизм та пошук суто раціонального підґрунтя гетьманського вчинку, що досить однозначно проступає в картині «Мазепина гра» М. Шевченка (див. каталог № 68.). Обережний до того часу І. Мазепа раптом перетворюється на гравця, який, врешті-решт, «переграв» сам себе.

По-друге, це глибоке проникнення в події 300-літньої давнини і відчуття Божого провидіння в історичній долі свого народу, яке вилилося в дві близькі за змістом картини: «Покрова» О. Ковтун (див. каталог № 73.) та «Спаси, Господи, люди твої» Н. Мелесь (див. каталог № 76.). Ольга Ковтун зобразила Богородицю, до якої звертаються українські гетьмани (П. Дорошенко, І. Самойлович, І. Мазепа та К. Розумовський) з проханням захистити їхню Україну від усіх негараздів цього світу, що залишаються поза Богородичним покровом. Божа Мати, до якої в своїх думках про долю своїх людей, свого народу звертається І. Мазепа, супроводжує його зображення і в картині Наталії Мелесь. Перша картина написана у кращих традиціях «покровських» ікон ХVІІ–ХVІІІ ст. Цікава вона й з іконографічного погляду, бо для створення портрета гетьмана художниця використала один з його достовірних портретів пізньої інтерпретації (1730–1760 рр.) – портрет з колекції Бутовичів, що зберігається у НМІУ. З позиції відповідності сучасних зображень І. Мазепи усталеним іконографічним традиціям значима й картина Л. Гопанчука «Батурин. Легенди річки сейм» (див. каталог № 74.), де мистець використав портрет Івана Степановича авторства О. Куриласа.

По-третє, відмова від традиційного історично-реалістичного бачення минулого та перехід в площину сну, видіння, світу символів та прозорих натяків, де нічого не може бути певного, де всі події були інтерпретовані не так, як їх звали трактувати. Такими власне є полотна «Батурин» Н. Мелесь (див. каталог № 64.), «Сон» та «Сон. Видіння» Т. Кашкарової (див. каталог № 65, 77.), «Мазепа» А. Дудченка (див. каталог № 67.) та А. Краснощоківа (див. каталог № 78.). Ці твори не містять традиційних портретів, що уможливило б опис їхньої відповідності іконографічним джерелам та традиціям. Вони не мають легко пізнаваних історичних сюжетів. Про зв'язок зображеного на полотні з конкретною постаттю та подією свідчать

лише назви самих картин, окремі відображені артефакти, їх деталі чи архітектурні споруди, символізм речей та сукупність образів. Однак значення цих творів полягає не стільки у детальному відтворенні історичних реалій, скільки у самому факті осмислення сучасними мистцями минулого, у виборі тих чи інших історичних постатей, вартих відображення у творах мистецтва, у визначенні місця цим особистостям у житті сучасної людини.

Завершуючи огляд творів першого розділу каталогу, варто звернути увагу на три картини авторства Н. Литовченко «Конституція Пилипа Орлика» (див. каталог № 69.), Б. Ткачика «Гетьмани України» (див. каталог № 59.) та Ф. Гуменюка «За волю, за Україну» (див. каталог № 75.). Ці полотна не присвячені постаті І. Мазепи, але його образ є присутнім в них як обов'язкова та невід'ємна складова, бо йдеться про традиції української державності. Картини є знаковими для сучасного українського соціуму, бо, будучи написаними на початку ХХІ ст., вони передають майбутнім поколінням зафіксовану у зображеннях інформацію, яка вже сприймається однозначно, вона є знайомим та пізнаваним кодом. Попри усі зміни політичної ситуації за останні два десятиліття років українська держава є реальністю, її державотворчі традиції визнані давніми та усталеними, історичні постаті, які відіграли суттєву роль у розбудові основ сучасної державності, становлять великий перелік, в якому місце І. Мазепи вже не викликає сумнівів у молодого покоління.

Чим ще цікаві результати аналізу цих останніх робіт, так це тим, що від сьогодні вже можна говорити про новий щабель у розвитку іконографічної традиції у зображенні зовнішності І. Мазепи. У сучасному мистецтві нині виділяються дві виразні тенденції: наслідування взірців та створення власних образів. Прикладом першої тенденції є картина Б. Ткачика, де художник використав цілком усталене зображення з портрета, що зберігається в колекції НМІУ (іл. 10). Сюди ж можна було б віднести й твір Н. Литовченко, з тією тільки відмінністю, що мисткиня наслідувала не іконографічні джерела (автентичні (XVII–XVIII ст.) або історико-художні (XIX–XX ст.) портрети) гетьмана, а образ, створений її сучасником – В. Лопатою. Зразком побутування другої тенденції є творчість Ф. Гуменюка, який, починаючи від «Сивого гетьмана» (див. каталог № 42.), «Мотрі Кочучеївни і Мазепи» (див. каталог № 45.), «Гетьмана Івана Мазепи» (див. каталог № 11.), «Мазепи і Карла XII» (див. каталог № 50.) і до останньої за часом картини «За волю, за Україну» (див. каталог № 75.), впевнено творить свій, ні на кого не схожий образ І. Мазепи. Він не є фотографічним зліпком із будь-якого стародавнього автентичного портрета, він не є ілюстрацією до опису зовнішності гетьмана в мемуарах каролінгського вояка чи зображенням літературного персонажа, він

є різним і водночас пізнаваним: сивий, мудрий, рішучий, відповідальний, гідний булави, яку вручило йому Військо Запорозьке.

Говорячи про образ І. Мазепи, створений мистцями ХХ – початку ХХІ ст., неможливо оминати найбільш поширені твори мистецтва – графічні (у тих видах та жанрах, у яких було відображено постать І. Мазепи, або його час). Виявлені роботи представлені у другому розділі каталогу. Перш за все, мова піде про портрети, виконані у різноманітних графічних техніках.

Нагадаємо, що одним із поширених портретів І. Мазепи від початку ХХ ст. став образ, створений О. Куриласом. Тому не дивно, що його не лише наслідували, але й копіювали. Однією такою роботою стала літографія, виконана за малюнком невідомого художника, яка нині зберігається у Національній бібліотеці Польщі. Аркуш із підписом «Іван Мазепа» був виготовлений 1929 р. у відомій ще з першої чверті ХІХ ст. літографії П. Піллер-Неумана у Львові¹.

Майже у той же самий час, у проміжку від 1929 до 1932 р.², з'явився й інший графічний твір роботи відомого художника Василя Дядинюка, який свого фаху навчався у творчих майстернях О. Новаківського, а потім плідно співпрацював із митрополитом Андреем Шептицьким, на замовлення якого виконував копії портретів українських церковних владик ХVІІ–ХVІІІ ст. у Вільні. Враховуючи той факт, що національно свідомі українці Галичини у 1932 р. святкували річницю від дня народження І. Мазепи³, В. Дядинюк спеціально виготовив портрет гетьмана (див. каталог № 83.) на тлі київських пагорбів та Києво-Печерської лаври, про що повідомив на сторінках часопису «Літопис Червоної Калини» у 1933 р.⁴ Твір вийшов авторським, хоча художник, безумовно, вивчав наявні портрети гетьмана. Перевагу ж він надав зображенням І. Мазепи з гравюри І. Мигури «Мазепа серед своїх добрих справ» (1706) (іл. 4.) та «Апофеоз Мазепи» Д. Галяховського (1708) (іл. 5.), де гетьмана було представлено у середньовічних латах та у шоломі, прикрашеному страусовим пір'ям. За аналогією старовинних гравюр, виконаних ще за життя Івана Мазепи, художник і створив своє бачення образу цієї постаті. У нижній частині портрета було зображено

¹ Opalek M. Litografia Lwowska 1822–1860. – Wrocław–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo. – 1958. – S. 40.

² Дата постанови зображення уточнена нами в результаті проведеного дослідження біографії художника. До того воно датувалося 1926 р.

³ На той час ще не було чіткого визначення коли саме народився гетьман, а в доступній літературі траплялися дати від 1629 до 1640 року. Найбільш поширеною вважалася дата 1632 р. Отже, тому святкування 300-річчя з дня народження І. Мазепи припадало якраз на 1932 р.

⁴ Літопис Червоного Калини. – 1933. – Ч. 5–10.

родовий герб І. Мазепи – «Курч» та зроблено підпис: «Гетьман України Іван Мазепа 1687 1709».

У 1933 р. був створений один із найбільш відомих гравірованих портретів І. Мазепи, який згодом наслідувало у своїй творчості багато художників та скульпторів (див. каталог № 84). Цей портрет, очевидно, був виконаний на замовлення гетьмана Павла Скоропадського, який так само, як і В. Масютин, проживав на той час у Німеччині. Такий висновок напрошується з аналізу біографій обох діячів. Відомий графік на початку 1930-х років активно співпрацював з представниками української еміграції, виконував на їх замовлення різні твори: 63 медальйони з зображенням князів, українських гетьманів, відомих культурних діячів, а також скульптурні погруддя П. Конашевича-Сагайдачного, Б. Хмельницького, П. Дорошенка, І. Мазепи тощо. Створений ним гравірований портрет останнього зберігався в родині гетьмана П. Скоропадського до його смерті, а потім перейшов у власність його доньки Олени Отт-Скоропадської. На початку 1990-х, після того, як було утворено Музей гетьманства, ця гравюра була передана в дар до цієї установи, де зберігається й нині.

Досить близьким до образу, створеного В. Дядинюком, а отже й до гравюру І. Мигури й Д. Галятовського, був портрет гетьмана, виконаний у техніці деревориту Степаном Луциком, який теж свого часу навчався у школі О. Новаківського. У 1938 р. художник створив унікальний альбом двокольорових дереворитів «Українські гетьмани», серед яких були зображення П. Конашевича-Сагайдачного, Б. Хмельницького, І. Мазепи (див. каталог № 85.) та інших. Нині роботи С. Луцика, хоча не в повному обсязі, зберігаються у фондах Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника.

Л. 35

Л. 36

Л. 37

До 1940 р. відноситься й інша робота В. Дядинюка, яка зовсім не схожа на його попередній твір (1929–1932 рр.). Для цієї роботи, яка вперше була використана на обкладинці видання Є. Пеленського «Гетьман Іван Мазепа. Писання»¹ (іл. 35.), художник використав зображення, яке ніби зберігалось у Краківському музеї (іл. 36.), але водночас дуже було подібним до портрета, створеного у 1840 роках кріпосним малярем родини Галаганів – Степаном Землюковим (іл. 37.). Цей твір, так само, як і твір В. Масютина, наслідував кращі традиції української барокової гравюри кін. XVII – поч. XVIII ст., одночасно будучи одними з кращих візрців української графіки першої половини XX ст. На жаль, згадані портрети не відтворювали рис зовнішності справжньої історичної постаті, хоча стали кращими авторськими втіленнями її образу.

Одним із цікавих творів є портрет І. Мазепи у виконанні Миколи Битинського (див. каталог № 87.). Микола Оверкович належав до багатогранно обдарованих людей: історик, фахівець з генеалогії та геральдики, мистецтвознавець, художник. Він був автором проекту нагород уряду УНР (Хреста Петлюри та Воєнного Хреста), серії художніх праць «Українські гетьмани та їх герби», «Альбом гербів українських земель», «Уніформи Українського війська доби Визвольної війни 1917–1921 років» та деяких інших.

Створений художником портрет І. Мазепи з циклу «Українські гетьмани та їх герби» постав 1941 р. Зображення розміщене в колі. В середині нижньої частини в картуші подано герб та під ним підпис: «Іван Мазепа | гетьман 1687–1709 | Герб: змінений «Курч». Рис зовнішності Івана Степановича цей портрет не відображає, бо є плодом творчої уяви автора. Композиційно та типологічно наслідує тип створений О. Куриласом. Нині згадана серія гетьманських портретів належить до приватної колекції родини Шереметьєвих і перебуває на тимчасовому зберіганні у Музеї культурної спадщини (м. Київ).

На жаль, сучасному українцеві мало що говорять імена М. Бідняка, І. Кейвана, О. Булавицького, В. Цимбала та деяких інших мистців, які стали символом українського мистецтва на Заході. Їхні твори зберігаються у приватних колекціях та відомих музеях світу, натомість Україна лише зараз завдяки виданню каталогів виставок, монографій, присвячених окремим мистцям та їхній творчості, передачі частини мистецького спадку художників до українських музеїв, почала знайомитися з тим доробком, який вони по собі залишили.

.....

¹ Гетьман Іван Мазепа. Писання / Редакція і вступна стаття Є. Ю Пеленського. – Краків–Львів: Укр. вид-во, 1943. – 50 с.; Мистецька школа Олекси Новаківського у Львові. До 75-ліття заснування. – Львів, 2000. – 78 с.

Особливо плідними щодо кількості створених портретів І. Мазепи чи ілюстрацій до присвячених йому творів були 1959 – поч. 1960 років. Святкування ювілейного «мазепинського» 1959 року спонукало мистців до чергового осмислення постаті гетьмана-державника та гетьмана-символа боротьби за незалежність, що знайшло своє віддзеркалення у зображенні виразу його обличчя, постави, формуванні зовнішньої композиції твору та передачі його внутрішнього драматизму.

Одним із неочікуваних та еkleктичних став образ, створений М. Бідняком (1959). Художник зобразив гетьмана у середньовічних латах, з якимось римським шоломом на голові та неймовірною булавою (див. каталог № 88.). Вираз обличчя написаного персонажа сумний і трагічний, що аж ніяк не в'язалося з ідеєю певної глорифікації І. Мазепи, яку втілювали майже всі урочисті заходи української діаспори. Цей портрет, очевидно, був використаний для якоїсь ювілейної емблеми (див. каталог № 89.) або афіші, бо з доданим написом по колу: «Ясновельможний гетьман Іван Мазепа 1709 1959», був досить поширеним. Однак, Р. Млиновецький у розділі «Портрети «гетьмана Мазепи», як засіб антиукраїнської пропаганди», слушно назвав портрет, створений М. Бідняком, «фантазією». Дослідник зазначив, що такого роду зображення не дають уявлення сучасній людині про справжній вигляд І. Мазепи. Вони лише поширюють той хаос, який існує через виявлену величезну кількість зображень, що підписані «Мазепа», але не є його справжніми портретами: «Ми не відбираємо права кожному малювати, що йому заманеться, але це свідчить про редакторів і видавців, про їхнє почуття відповідальності перед історією, той факт, що вони без найменшого застереження чи пояснення друкують такі «портрети» і так ретельно збільшують хаос»¹.

Значно кращими на тлі такої критики виглядали портрети, створені І. Кейваном (див. каталог № 90.), О. Булавицьким (див. каталог № 91.) та В. Цимбалом (див. каталог № 92.). Їх також важко було назвати історичними портретами, тому що вони радше, наслідували твори мистців першої третини ХХ ст., зокрема В. Мясотина, ніж іконографічні джерела та описи зовнішності реальної історичної постаті, однак з погляду мистецького були більш вартісні. Особливо це стосується високої техніки виконання портретів, здійснених І. Кейваном та В. Цимбалом, що засвідчувало високий рівень технічної підготовки та неабиякий досвід цих знаних українських графіків, які вже мали за плечима не один десяток років праці у видавничій сфері та великий творчий доробок.

.....
¹ Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів і в дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 2., 1959. – 138 с.: 10 порт., 1 картина [на правах рукопису]. – С. 118.

Дещо відокремлено від творів українських графіків стоїть портрет І. Мазепи, виконаний російським художником Олександром Москвичовим. Річ у тім, що цей відомий графік, який працював в Україні лише кілька перших років після закінчення навчання і був більш відомий своїми серіями

Іл. 38

Іл. 39

батальних акварелей та офортів, присвячених подвигам О. Суворова та Петра І, кольоровим офортм «Облога Виборга» для Приозерського історико-краєзнавчого музею, серією акварельних праць з історії м. Брянська, і нарешті, своїм персональним проектом «Місто Натхнень», присвяченим Ленінграду (нині – Санкт-Петербургу), отримав велике замовлення на серію батальних акварелей та офортів для постійної експозиції у Самсонівському соборі на тему Північної війни Росії та Швеції (1700–1721). Два офорти з цієї серії мали відображати І. Мазепу (іл. 38.) та І. Скоропадського (іл. 40.), які були замовлені для Державного меморіального музею О. В. Суворова.

Цікаво, що художник використав для свого офорта відоме зображення І. Мазепи з Успенського собору Києво-Печерської лаври та композицію малюнка з літопису С. Величка, звичайно значно зістаривши гетьмана, щоб він відповідав своєму вікові на момент Полтавської битви, тобто на 1709 р., як того вимагала загальна концепція експозиції. Щодо портрету І. Скоропадського, то для його створення за основу було взято відому гравюру О. Осипова за малюнком Д. Сплітетессера з серії портретів, які виконувалися для альбому «Изображения людей знаменитых или чем-нибудь замечательных, принадлежащих по рождению или заслугам Малороссии», виданих П. Бекетовим у 1844 р.¹

Як виявилось, до початку 1990 років окремих графічних творів, присвячених І. Мазепі, створено не було. Інтерес, який виник у художників до цієї постаті з набуттям незалежності, був пов'язаний з роботою над створенням національної ва-

¹ Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського (далі – ІР НБУВ). – Ф. І. – Спр. 70602. – Изображения людей знаменитых или чем-нибудь замечательных, принадлежащих по рождению или заслугам Малороссии (М., 1844, 42 портрета).

Іл. 40

Іл. 41

люти. Як відомо, вона розпочалася ще у квітні 1991 року, коли творчому колективу відомих українських художників та графіків було запропоновано розробити ескізи нових банкнот. Пропозицію Л. Танюка та В. Лопати включити до переліку осіб, що мають бути зображені на

купюрах, І. Мазепу, тодішній Голова Верховної Ради УРСР Л. Кравчук відхилив, пояснивши, що для цієї постаті час ще не настав і не треба «дражнити гусей»¹. Однак про всяк випадок В. Лопата виконав портрет І. Мазепи, що згодом виявилось дуже вдалою ідеєю, бо рішення про включення імені українського гетьмана до складу значних історичних осіб, які мали бути зображені на українській гривні, було прийнято відразу після проголошення Акта незалежності України в серпні 1991 р.

Серед ескізів, поданих на розгляд відповідальній комісії, були відібрані і затверджені роботи заслуженого художника України Василя Лопати. Наукове консультування в процесі створення національної валюти надавали фахівці Інституту історії України НАН України, координував роботу митців кандидат філологічних наук С. Білокінь, контролював процес голова Нацбанку України В. Матвієнко. Але все це стосується так би мовити організаційного боку справи. Творчий задум щодо створення портрета гетьмана В. Лопата здійснював сам. Ознайомившись з відповідною науковою літературою, присвяченою іконографії І. Мазепи, з багатьма описами його зовнішності, залишеними іноземцями-сучасниками гетьмана, художник вирішив віднайти свій власний мистецький образ. У цьому образі він прагнув відобразити складну багатогранність екстраординарної особистості І. Мазепи, його мудрість, рішучість, недовіру, сконденсований трагізм². У пошуках необхідного образу В. Лопата створив кілька варіантів портрета, у тому числі намалював і портрет Левка Микитчука, талановитого скульптора й реставратора, який допомагав групі українських фахівців, що працювали над створенням гривні

¹ Лопата В. Надії та розчарування, або Метаморфози гривні. – К.: Дніпро, 2000. – С. 11.

² Там само. – С. 75.

Лл. 42

вже на канадській території, на фірмі «Canadian Bank Note Company», якій було надано перевагу в процесі вибору компанії, що повинна була друкувати українські гроші. Роботи В. Лопати над образом Мазепи допомогла і його попередня праця над ілюструванням поеми О. Пушкіна «Полтава». Низка створених ним ліноритів відображала різні психологічні стани українського володаря, демонструючи глибоке проникнення автора в сутність портретованої ним особистості. Особливо вражав вдалий баланс між романтичним та героїчним образами, які повставали з ліноритів гравера.

Треба віддати належне В. Лопаті за те, що, керуючись своєю творчою інтуїцією, він із багатьох взірців зображення І. Мазепи, вибрав орієнтиром для створення портрета гетьмана гравюру М. Бернінгрота (1706).

Наповнивши цю зовнішню форму своїм змістом, художникові вдалося подати власне прочитання образу відомого державного діяча, який і був затверджений комісією.

Саме це зображення згодом було розміщено на банкноті 10 гривень, що, згідно з Указом Президента Л. Кучми «Про грошову реформу в Україні», була введена в обіг 2 вересня 1996 р. Основним малюнком на лицьовій стороні банкноти був портрет І. Мазепи, обабіч якого були розміщені квітки з колючками, які символізували трагізм його життя. На звороті першопочатково планувалося зобразити гризайль «Козаки в дозорі», але згодом було прийнято рішення про подання на зворотному боці банкноти архітектурного пейзажу. Так на купюрі виникло зображення Києво-Печерської лаври, якою постійно опікувався І. Мазепа за часів свого гетьманства. Основний колір цієї купюри був фіолетовий¹. 1 вересня 1997 р. в обігу з'явилася купюра зразка 1994 року, в якій при збереженні основних елементів, тобто портрета гетьмана та панорами Києво-Печерської лаври, змінився дизайн, розмір і колір². Крім того, починаючи з 1994 р., на усіх купюрах но-

Лл. 43

¹ Купюра зразка 1992 р. мала розмір 135 x 70 мм.

² Купюра зразка 1994 р. мала розмір 133 x 66 мм, основний колір – темно-синьо-червоний.

міналом 10 гривень обличчя Мазепи було обернуто на одну четверту ліво, у порівнянні з першим варіантом, де оберт обличчя був на одну четверту вправо.

8 листопада 2000 року в обіг було введено купюру зразка 2000 р. Дизайн та елементи захисту цих банкнот відповідав аналогічним банкнотам зразка 1994 р. з додатковими змінами, які стосувалися зміни та перенесення написів¹. Крім того, художник у 1995 р. виконав ще одну авторську версію портрета І. Мазепи. Згодом оригінал малюнка з підписом: «ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА. ЦЕЙ ПОРТРЕТ ВИКОРИСТАНИЙ ДЛЯ ДРУКУВАННЯ 10-ГРИВНЕВОЇ КУПЮРИ» та авторським підписом праворуч: «В. ЛОПАТА», було подаровано до НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурич) (див. каталог № 97.).

Процес оновлення купюр тривав і далі. Так, нові банкноти були введені в обіг 1 листопада 2004 року та в серпні 2006 року відповідно.

Зразок купюри номіналом 10 гривень 2004 року випуску відрізнявся не лише розмірами, кольором, дизайном, але й зміною основного зображення². Портрет Івана Мазепи, розміщений праворуч від центру лицьового боку банкноти, представляв гетьмана у значно молодшому віці, ніж усі попередні зображення. Посередині банкноти відтворено факсиміле підпису гетьмана «Іоан Мазепа», а фон центральної частини банкноти утворював зображення герба «Курч». Змінився й основний елемент зворотного боку банкноти. Замість загальної панорами Києво-Печерської лаври, як на всіх попередніх зразках банкноти, з'явилося зображення Успенського собору лаври, виконане в коричневих тонах. Праворуч від собору

Іл. 44

¹ Купюра зразка 2000 р. мала розмір 133 x 66 мм, основний колір – темно-синьо-червоний.

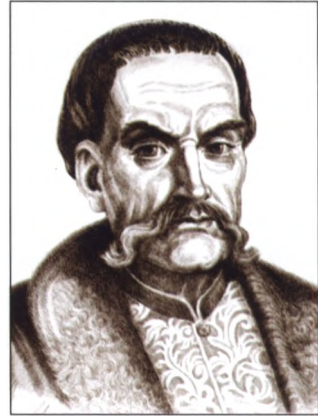
² Купюра зразка 2004 р. мала розмір 124 x 66 мм, основний колір – коричневий.

розміщено художню композицію, що містить атрибути життєдіяльності та творчості Івана Мазепи.

На банкноті зразка 2006 р., окрім усіх зазначених змін, що відбулися з банкнотою зразка 2004 р., було змінено кольори деяких елементів¹, зокрема, на лицьовому боці банкноти змінено колір портрета І. Мазепи, віршованого тексту «А за віру хоч умріте і вольності бороніте» та підпису «Іван Мазепа» під ним².

На зворотному боці банкноти було змінено колір зображення Успенського собору Києво-Печерської лаври з коричневого на темно-сірий. Незважаючи на зміни, які відбувалися із авторською версією зображення гетьмана І. Мазепи, важливою особливістю цього зображення залишалося те, що воно виконувалося на основі найбільш достовірних іконографічних джерел із урахуванням описів зовнішності гетьмана, залишених його сучасниками, а також із урахуванням основної мети автора – зобразити видатного державного діяча України, який доклав неабияких зусиль заради незалежності своєї країни.

На сторінках каталогу представлено й портрет гетьмана, виконаний Володимиром Куткіним (див. каталог № 99.). Як свідчить життєпис художника, він протягом життя тричі зображував І. Мазепу. Варіант портрета 1999 р., мав у своїй основі портрет гетьмана, написаний колись на стінах Успенського собору Києво-

Іл. 45

Іл. 46

¹ Розміри банкноти зразка 2006 р. такі ж самі, як і зразка 2004 р.

² Про решту змін дивись на офіційному сайті Нацбанку України: www.bank.gov.ua.

Іл. 47

Печерської лаври та частково портрет пензля О. Куриласа, що у творчій інтерпретації мистця дало його власне бачення гетьмана-державника.

Закінчуючи огляд графіки ХХ – поч. ХХІ ст., у творах якої відображено образ І. Мазепи, неможливо оминати графічні портрети, створені С. Якутовичем. До осмислення цієї постаті мистець йшов все своє життя, починаючи від розуміння українськості як такої, української класичної та еміграційної літератури, української історії. Перше знайомство С. Якутовича з мазепинськими сюжетами відбулося на початку 1980 років, коли він працював над ілюструванням поеми О. Пушкіна «Полтава», за що 1981 р. одержав Премію Ленінського комсомолу¹. Відтоді художник із певною періодичністю починає повертатися до цих сюжетів, але кожного разу з набагато глибшим розумінням того, що він відображає, що він

Іл. 48

¹ Цей цикл ілюстрацій не представлений у цьому виданні.

творить. Так, на початку 1990-х С. Якутович працював над ілюстраціями до творів Б. Лепкого¹. Потім була серія малюнків «Козаки», серед яких образ Івана Мазепи вже посідав особливе місце. Зрештою з'явилася унікальна й неповторна серія «Мазепіана», змістовно та ідеологічно продовжена згодом у декораціях до фільму «Молитва за гетьмана Мазепу» Ю. Ілєнка.

Цикл графічних робіт художника, об'єднаних назвою «Мазепіана», побудований на суцільних контрастах, зіставленнях і суперечностях, не лише в ідейних, але й у формальних рішеннях. Твори просто насичені багатозначністю, контрастом між добром і злом, суцільними перетіканнями одного поняття в інше, поєднанням непоєднуваного. Ці твори вражають своєю енергетикою та експресивністю. На закиди деяких критиків щодо надмірної агресивності деяких сюжетів художник відповідає дуже просто: це не агресія, це лише часткова візуалізація того, що накопичилося в українській душі і рветься назовні.

Образ головного героя «Мазепіани» є різним. Сергій Якутович намагався не лише розкрити історичний образ І. Мазепи і його добу, їх взаємовплив і трагічну взаємозалежність. Багато уваги автор приділив літературним версіям образу Мазепи, що дало можливість представити його романтичним, фантасмогоричним, швидше вигаданим, ніж реальним, оспіваним поетами-романтиками Байроном, Гюго, Словацьким та іншими. Такий дуалістичний підхід до вирішення багатогранної і безкінечної у своєму трактуванні теми надає творам «Мазепіани» фантастичності, і в той же час матеріальності, реального і невлучно-іраціонального, що дає змогу повніше передати дух барочної України, змагання до свободи і водночас неспроможність поєднання своїх сил для досягнення спільної мети. Серія складається з 25 аркушів і становить 5 циклів. Їх створено за мотивами: перший цикл – літературних творів гетьмана Мазепи («Дума, ілі пісня»), другий – «Історії Карла XII» Вольтера, третій – поеми Байрона «Мазепа», четвертий – поеми В. Гюго «Мазепа», п'ятий – поеми О. Пушкіна «Полтава». «Мазепіана» Сергія Якутовича переповнена шалом руйнації та смерті, але водночас вона є апофеозом життя, земної краси та вічного буття. У цій діалектичній єдності виникає центральна тема мистця – доля.

Чим більше художник замислювався над створюваним ним образом, тим більше він переконувався, що його герой був глибоко самотньою людиною. Він завжди знав, чого він хоче й невпинно йшов до своєї мети, але залишався наодинці із самим собою та своїми думками. Причина такої ситуації, як вважав художник, була очевидною: Мазепа знав, як треба зробити, і намагався чинити правильно, але він

¹ Про це докладніше буде далі.

не знаходив відгуку на свою «правильність» серед свого оточення, бо багато його ідей випереджали час, а їх автор стояв на кілька голів вище за оточуючих, а таке не пробачають. Крок за кроком він йшов до своєї мети і коли вже залишилося зробити останній – йому просто не вистачило життя. Його життєвий ресурс було вичерпано.

Не менше місце в авторському розумінні постаті Мазепи займає поняття кохання, трактування образу жінки та тих життєвих сил, які сприяють будь-якому руху та розвитку, зокрема руху України від свого минулого, крізь теперішнє до майбутнього. Для С. Якутовича Мазепа – це взірць чоловічої сексуальності, втілення чоловічої енергії. Україна – це жінка і ставлення Мазепи до неї не могло бути інакшим, ніж як до жінки. Очевидно саме тому, незважаючи на те, що Мазепа в реальному історичному вимірі не встиг досягнути своєї мети – зробити Україну незалежною, дати їй майбутнє через нові покоління вільних людей, він встиг це зробити опосередковано, «запліднивши» Україну мазепинством. Для художника це поняття асоціювалося з вічною боротьбою, протидією обставинам, з донкіхотством, шляхетністю, які разом узяті можуть бути втиснуті у формулу: бути мазепинцем – це робити свою справу на користь Україні, заради її існування, процвітання, краси.

Взагалі-то пояснювати особливості бачення митцем, створених ним образів, дуже невдячна справа, бо музику треба слухати, картини оглядати, літературні твори читати. Але одне зостається незмінним: лише той образ, розуміння та відчуття якого було пропущено мистцем крізь себе, залишається в історії, знаходить свій відгук у душах людей. С. Якутович якось сказав: «Мазепа – це певною мірою я. Я люблю в ньому те, чого позбавлений сам». Щоб зрозуміти, що в цьому випадку мав на увазі майстер, варто лише вдуматися у зміст життєвого кредо художника: живи так, щоб кожен наступний день був кращим за попередній. Саме це, на думку С. Якутовича, й робив І. Мазепа, намагаючись кожен день щось робити заради кращого буття своєї країни.

Не маючи можливості представити на сторінках каталогу всю «Мазепіану» С. Якутовича, ми подали тут лише ті її окремі аркуші, які представляють портретні зображення гетьмана. Серед них: композиція «Мазепа» (2002) (див. каталог № 100.), в якій було використано зображення, створене ще 1994 р. для серії «Гетьмани України» (див. каталог № 96.); «Козак і смерть» (2002) (див. каталог № 101.); «Будівничий» (2002) (див. каталог № 102.), при створенні якого художник скористався офортом Я. П. Норбліна; портрет «Іван Мазепа-Колединський» (2004) (див. каталог № 103), який став творчою візиткою майстра і одним із кращих портретів І. Мазепи у графіці ХХІ ст.

Лл. 49

Лл. 50

Лл. 51

Лл. 52

Лл. 53

Лл. 54

Надзвичайно цікавою складовою каталогу є книжкова ілюстрація. Саме поеми Дж. Г. Байрона, В. Гюго, Ю. Словацького, присвячені Мазепі, сприяли появі величезної кількості графічних творів, які ілюстрували окремі романтичні епізоди або навіть поетичні строфи. На відміну від живописних полотен історичної та жанрової тематики, про які вже згадувалося, графіка стала тим самим масовим видом мистецтва, який сприяв поширенню «мазепинських» сюжетів серед переважної більшості мешканців європейських міст, робив їх знайомими, пізнаваними, провокував на нові живописні та літературні інтерпретації, був доступним та дешевим засобом залучення широких верств населення до знайомства з творами високого мистецтва та літератури. Така популярність графічних витворів стала можливою завдяки винаходу Алозія Сенефельда, який 1796 р. винайшов дешевий спосіб

тиражування своїх маловартісних праць – літографію¹. Завдяки цьому до сьогодні збереглися не лише окремі аркуші, але й цілі серії ілюстрацій до поем поетів-романтиків, продюгованих найчастіше у паризьких літографіях, починаючи з 1820 років². Спочатку ці ілюстрації здебільшого поширювалися не в книгах із текстами поем, до яких створювалися, а окремими відбитками з пояснювальними (й відповідно спрощеними) текстами однією чи двома мовами (наприклад, французька–іспанська, французька–німецька, російська тощо). Саме в такий спосіб ці чорно-білі або кольорові «картинки» набули поширення не лише у країнах Європи, але й в Америці, на теренах Російської імперії. Натомість, історичні зміни, які відбулися на межі ХІХ–ХХ ст., призвели до змін і в розвитку книжкової графіки.

Революцію у вітчизняній художній культурі початку ХХ ст. найчастіше пов'язують із заснуванням Української академії мистецтв (1917), а інновації в українському графічному мистецтві з іменами Г. Нарбута, В. Кричевського, П. Ковжуна та деяких інших. Саме з «мазепіани» першого з них й розпочато цей підрозділ каталогу.

Недарма Г. Нарбут напівжартівливо напівсерйозно називав себе «мазепинцем»³, бо в його творчості ця тема знайшла яскраве відображення. Не останню роль у цьому відіграли співпраця художника з В. Лукомським та В. Модзалевським (від 1912 р.), разом із якими він працював над створенням «Малоросійського Гербовника», а також робота в гербовому відділенні Департаменту герольдії урядового сенату в Петербурзі (від 1915 р.), яка посприяла співпраці з С. Тройницьким. Саме для видання останнього – «Гербы гетмановъ Малороссіи» Г. Нарбут вперше виконав зображення мазепинського герба «Курч», який з часом дуже часто використовував для оформлення багатьох інших видань (див. каталог № 104).

Загалом гетьманський герб, або його окремі частини, мистець використав при створенні «Автопортрета зі св. Георгієм» (1917) (іл. 49 та іл. 50) обкладинки журналу «Наше минуле» (1918) (іл. 51 та іл. 52.); в ескізі репрезентативної обкладинки державного гербу України (1918/1919) (іл. 53 та

Іл. 55

¹ Opalek M. Litografia Lwowska (1822–1860). – Wrocław–Kraków: Zakład im. Ossolińskich – Wydawnictwo, 1958. – S. 5.

² Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 230–231.

³ Білокінь С. Сторінками загиблого «Діаріуша» // Пам'ятки України. – 1998. – № 1. – С. 46.

Л. 56

Л. 57

іл. 54.); при створенні друкарського знака видавничого товариства «Сіверянська думка» (1918) (іл. 55.); у проєкті ескізу видавничої марки «Studio artis Ukrainae».

Щодо спроби створення портрета І. Мазепи, то ця ідея була втілена художником у дуже оригінальний спосіб – у проєкті гральних карт (1917–1918). Створюючи образ гетьмана для цього проєкту, Георгій Іванович явно користувався іконографічними джерелами, зокрема зображенням І. Мазепи з літопису С. Величка та офортом Я. П. Норбліна. З першого з них художник запозичив композицію твору, загальні риси обличчя портретованого, зображення «андріївського хреста» на грудях та булави в руках. З другого – він узяв форму шапки та основну її окрасу – страусові пера. Оригінали карт загинули, але, на щастя, зображення їх збереглося¹ (іл. 56.). До того ж, портрет, створений Г. Нарбутом для карт, з часом був використаний сином художника – Дмитром Нарбутом для написання олійного парадного портрета на повний зріст (іл. 57.).

Одним із кращих тогочасних українських графіків, який працював у Галичині, був Микола Бутович. Протягом 1930 років він активно співпрацював з Видавництвом «Червона Калина». Зокрема, він проілюстрував кілька чисел «Літопису Червоної Калини», де використав свої роботи з серії «Типи Гетьманщини». А 1937 року створив обкладинку цього часопису з використанням портрета І. Мазепи (іл. 58.). Цікаво, що художник використав для цього творчо переосмислені ним зображення з твору П. Терлецького «Sława heroicznych dzieł Bogusa Petrowycza Szeremety...» (1695), яке, на думку В. Січинського, було портретом

¹ Там само. – С. 52–53.

Б. Шереметьєва¹ (іл. 59), та відомий вже на той час образ, створений В. Дядилюком (1929–1932). У такий спосіб вийшла досить оригінальна композиція.

У післявоєнні роки кількість ілюстрацій, які відображали образ І. Мазепи у творах літератури, суттєво зросла, але пов'язано це було не з інтересом до цієї історичної постаті, або її глорифікацією. Річ у тому, що з другої половини 1940-х рр. книговидавнича галузь в СРСР майже повністю відновилася і почав зростати загальний обсяг книгодрукування. Серед книг, які друкувалися масовими тиражами, були твори класиків світової літератури, зокрема, О. Пушкіна, А. Чехова, О. Гриб'єдова, Л. Тостого, У. Шекспіра, Г. де Мопассана, А. Гофмана тощо.

У 1947 р. вийшли твори О. Пушкіна «Полтава»² та «Мідний вершник», ілюстровані відомим радянським художником-графіком Костянтином Рудаковим. З усіх ілюстрацій, які супроводжують текст поеми «Полтава», образ І. Мазепи відтворено на 6. Кожне зображення ілюструвало окремі рядки поеми і відбивало

Іл. 58

Іл. 59

¹ Січинський В. Гравюри Мазепи (Гравюри на честь Мазепи і гравіровані портрети гетьмана) // Мазепа. 36 ст. – Т. І. – Варшава, 1938. – С. 134–160: іл.

² Одним із перших, хто ще у ХІХ ст. намагався створити ілюстрації до поеми О. Пушкіна «Полтава», був Т. Шевченко. Акварель під назвою «Марія» (інші назви «Мотря Кочубей в палатах у Мазепи», «Сон Марії», «Сцена из «Полтавы») датується 1840 р., а 1841 р. почалася підготовка до майбутнього видання творів О. Пушкіна, для якого імовірно художник й готував свої ілюстрації. Крім того, існує інформація про те, що малюнок міг готуватися для альманаху «Утрення заря», який видавав В. А. Владислав'єв у 1839–1843 рр. Ілюстрація містить зображення сповненої драматизму сцени – мати прийшла просити дочку умовити гетьмана І. Мазепу врятувати її батька, Василя Кочубея, якого мали скарати на смерть. Тоді ж, на початку 1840 років Т. Шевченко зробив кілька ескізів до поеми К. Рилєєва «Войнаровський» (докладніше див.: Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів: У 12 т. / Редкол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 2001. – Т. 7: Мистецька спадщина. Живопис і графіка. – 2005. – С. 378–379.

Л. 60

Л. 61

загальну ідею: показати гетьмана «злодієм» та «зрадником», чого власне й хотів добитися О. Пушкін. Схема формування у читача негативного образу І. Мазепи, підсиленого візуальними засобами дуже проста. Перше зображення відображає портрет гетьмана: «Он стар. Он удручен годами, войной, заботами, трудами...» (див. каталог № 109.); потім у мезансцені з Мотрею (Марією) він постає в образі «спокусника», якого «строгий вид» викликає «страстные мечты» у його хрещениці (див. каталог № 110.), що закінчується гріхом: «никто не знал, когда и как они сокрылись...» (див. № кат.); далі від образу спокусника та старого ловеласа перекидається місток до мотивів політичної зради: «Мазепа козни продолжает. С ним полномощный езуит мятеж народный учреждает и шаткий трон ему сулит» (див. каталог № 112.), що закінчується переходом гетьмана на бік шведського короля, поразкою під Полтавою та втечею Мазепи і Карла (див. каталог № 113.), а згодом появою примари Марії, яка докоряє старому чоловікові за смерть свого батька (див. каталог № 114.).

При створенні образу, який би відповідав загальному замислу О. Пушкіна, К. Рудаков скористався офортом Я. П. Норбліна, який був дуже поширеним і завдяки підпису під ним довгий час однозначно сприймався суспільством як портрет І. Мазепи, хоча він таким не був¹. З усіх відомих на той час зображень, які ніби були

.....

¹ Цікаво, що серед малюнків самого О. Пушкіна, які він любив залишати на полях своїх рукописів, знаходимо лише два зображення, які пушкіністи пов'язують із І. Мазепою. Перше – це постать на шибениці в козацькому кунтуші (натяк на проголошену гетьману анафему та театралізовану страту через повішання, які відбулися за наказом Петра I у 1708 р.), а друге – це очевидно саме копія офорта Я. П. Норбліна (Докланіше див.: Ковалевська О. Дослідження іконографії Івана Мазепи за матеріалами листування Т. Цявловської та С. Білоконя // Гетьман Іван Мазепа: постать, оточення, епоха. Зб. праць. – К.: Інститут історії України НАН України, 2008. – С. 289–300).

Іл. 62

Іл. 63

портретами І. Мазепи, тип, створений польським художником, якнайкраще підходив для формування саме негативного сприйняття цієї постаті.

Цікаво також і те, що К. Рудаков своїми ілюстраціями до пушкінського твору, створив певний канон, за яким інші художники-ілюстратори майже до кінця ХХ ст. ілюстрували цей твір. Достатньо переглянути ілюстрації, створені сучасником Костянтином Івановичем – Володимиром Олександровичем Серовим (див. каталог № 115–117.). Незважаючи на те, що сам зовнішній вигляд І. Мазепи у В. Серова інший, але ж проілюстровані рядки, композиція й художнє втілення образу – ті ж самі (!). Більше того, створений канон був настільки привабливим, що його не могли оминати й ті ілюстратори, які працювали над візуалізацією поеми у 1970–1980 роках. Щоб побачити аналогії, достатньо переглянути ілюстрації, які відображають зустріч І. Мазепи та Мотрі або сцену втечі гетьмана разом із шведським королем, у виконанні К. Рудакова (див. каталог № 110 та 113.), В. Серова (див. каталог № 115 та 116.), Ф. Константинова (див. каталог № 131 або 132 та 137.), В. Лопати (див. каталог № 139 та 146).

Чимало аналогій виникає при аналізі відображення сюжету смерті І. Мазепи у творах графіки. Цей сюжет був представлений у творчості багатьох художників: Т. Шевченка (іл. 60)¹, О. Слатіона (іл. 61.), Г. Яременка (іл. 31.), Ф. Константинова (іл. 62.), М. Бідняка (див. каталог № 130.), В. Лободи (див. каталог № 175.), Ю. Журавля (іл. 63.) та деяких інших. Зокрема, можна звернути увагу на

¹ Існує ескіз Т. Шевченка «Іван Мазепа і Карл XII» (1843) (інші назви «Умирає Мазепа», «Вмираючий Мазепа і Карл») до поеми К. Рилєєва «Войнаровський» (1843, СПб.) (докладніше див.: Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів: У 12 т. / Редкол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 2001. – Т. 7: Мистецька спадщина. Живопис і графіка. – 2005. – С. 454).

Іл. 64

Іл. 65

подібність ілюстрації до пушкінської «Полтави» у виконанні Ф. Константинова «Смерть Мазепи» та твору О. Сластіона з такою ж назвою.

Існує велика схожість і в інтрепретації художниками сюжету перебування Мотрі Кочубей у палатах І. Мазепи. Для цього достатньо порівняти акварель Т. Шевченка «Марія» (іл. 64), відому ще під назвами «Мотря Кочубей в палатах у Мазепи», «Сон Марії» або «Сцена из «Полтавы» 1840 р., та кольоровий лінорит В. Лопати «Мотря» 1980 .

Слід відзначити, що саме в ілюстраціях В. Лопати вперше була зроблена спроба відійти від «рудаковського» канону й показати І. Мазепу дещо в іншому світі. Достатньо переглянути лінорити художника «Зустріч» (див. каталог № 139.), «Мазепа перед битвою» (див. каталог № 140.), «Сумніви» (див. каталог № 141.), «Замок І. Мазепи» (див. каталог № 142.), а особливо «Кохання» (див. каталог № 143.), щоб зрозуміти, що він своїми ілюстраціями подав зовсім інше прочитання образу гетьмана, ніж воно здійснено О. Пушкіним. І. Мазепа постає з цих ілюстрацій і величним, і рішучим, і шляхетним, і засмученим, і ніжним, і стривоженим, і закоханим. У цих творах годі шукати підлість, злість, невдячність чи зрадливість. Очевидно саме у цьому й полягала мета автора, через що далеко не всі його ілюстрації були відібрані для видання. Про їхню загальну кількість та цілісність можна довідатися хіба що, порівнявши опубліковану частину¹ з тією, яка згодом була подарована автором київському Музею гетьманства, де вони й донині перебувають у фондах.

Завершуючи огляд ілюстрацій різних мистців до твору О. Пушкіна, хотілось би звернути увагу ще на одну роботу, створену 1990 р. і представлену на сторінках ни-

¹ Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – 240 с.: іл.

нішнього каталогу. Це була дипломна робота Миколи Бутковського, який щойно закінчив Московський художній інститут ім. В. І. Сурикова. Робота під назвою «Іван Мазепа» (див. каталог № 179.) виконана у техніці офорту і не є ілюстрацією окремих рядків чи сюжетів поеми. Це є загальний образ гетьмана, який перебуває в роздумах. Говорити у цьому випадку про використання художником окремих іконографічних джерел немає сенсу, бо він підійшов до роботи над образом дуже ретельно і не просто творчо переробив виявлений ним матеріал. Він створив виключно свій, неповторний образ гетьмана, який, попри свій вік, зберігав міць тіла і силу духу, вмів проявити рішучість навіть у стані спокою, викликав повагу та прихильність.

Якщо говорити про ілюстрації до інших поетичних творів, в яких відображено образ І. Мазепи, то в жодному разі не можна оминати двокольорові цинкографії Володимира Лободи, створені до поеми Дж. Байрона «Мазепа»¹.

Зацікавленість художника постаттю І. Мазепи, як не дивно, сягає ще початку 1970 років, коли на закриту мистецьку виставку до Москви він відправив свою роботу під назвою «Мазепа і Мотря», що наробило певного галасу навколо його особи. У 1986 р. Володимир Вікторович створив повноцінний графічний цикл «Мазепа», побудований на сюжетах творів європейських поетів-романтиків, зокрема Дж. Байрона, але на той час цим роботам не судилося стати надбанням творчої громадськості.

У 2010 р. у межах проекту В. Габора «Приватна колекція» поему Дж. Байрона у черговий раз було видано. Але задум полягав у тому, аби подати твір англійського автора в українському перекладі та з ілюстраціями українського художника. Як виявилось, вільний переклад цього твору ще у 1929 р. здійснив Дмитро Загула, а для художнього оформлення якнайкраще підійшов графічний цикл В. Лободи 1986 р. У передмові до цього видання, характеризуючи гравюри художника, А. Кісь написав: «Іван Мазепа для Володимира Лободи – це передусім його екзистенційні переживання, діалог з героєм у нашому часі, погляд на історію свого народу через три сторіччя. Наскрізною в циклі є тема героя і маси, самотності та приреченості особистості на непорозуміння, і в підсумку – каменування та розп'яття»².

Аналізуючи ілюстрації В. Лободи, якраз варто нагадати, що всі зображення, представлені у каталозі, ми вважаємо візуальними джерелами. Вони уможливають нам досліджувати іконографію самого І. Мазепи, особливості творчості окремо взятого художника і той соціокультурний простір, у якому цю історичну

¹ Байрон Дж. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.

² Там само. – С. 7.

постать ніколи не забували, досліджували, відтворювали його образ у творах мистецтва і поширювали серед обізнаних із темою довірених осіб. Річ у тому, що ще на початку 1970 років, доля звела В. Лободу з відомим істориком і незвичайною людиною – Ярославом Дашкевичем, з яким вони потім довгі роки приятелювали та дружили родинами. Про захоплення художника цією тематикою відомо було небагатьом, але й серед тих хто знав, випадкових людей майже не було. Через деякий час Я. Дашкевич познайомив з В. Лободою О. Прицака – відомого сходу- та українознавця, який працював у Гарварді і видавав твори давньої української літератури. Це знайомство мало свої наслідки: О. Прицак набув дві гравюри з мазепинського циклу В. Лободи, які з часом відклалися у його особистому архіві. Значимість цих зображень полягає у тому, по-перше, то є авторські відбитки з підписом художника, а по-друге, одна з них, датована 1987 р. (див. каталог № 178.), була створена пізніше за інші ліногравюри і до згаданого видання Дж. Байрона з ілюстраціями художника не увійшла. Тому, вона є унікальним твором, який нині зберігається в кабінеті-архіві О. Прицака Наукової бібліотеки НаУКМА у Києві. Таким чином, значимість творів мистецтва як унікальних візуальних джерел, що допомагають досліджувати найрізноманітніші теми та аспекти міждисциплінарних наукових проблем, стає все більш очевидною.

На початку 1990 років в Україні було двічі реалізовано проект видання творів Б. Лепкого. У 1991 р. у Львові у видавництві «Червона Калина» було перевидано повість «Мотря», яку ілюструвало видавництво. Принцип створення ілюстрацій виявився дуже простим – техніка колажу. Оглядаючи зображення на обкладинці та в тексті, можна одразу визначити, які іконографічні джерела використав художник. Так, при створенні обкладинки (див. каталог № 180.) було використано портрет І. Мазепи з колекції В. Бутовича, який зберігається в фондах НМІУ (іл. 10.), зображення дівчини-шляхтянки з ілюстрацій Т. Калинського, які були долучені до «Літописної оповіді про Малу Росію та її народ і козаків узагалі» О. Рігельмана, зображення церков, фундованих коштом І. Мазепи, з гравюри І. Мигури, зображення печатки Війська Запорозького, зображення будинку Чернігівської полкової канцелярії, відомого під назвою «будинок Мазепи» та зображення гетьманського торбана, який зберігався колись у колекції козацьких старожитностей В. Тарновського. В ілюстрації «Мазепа і Кочубей» (див. каталог № 181.), також використано фрагмент гравюри І. Мигури, зображення гетьманського гербу з літопису С. Величка і той же портрет з НМІУ (іл. 10.). У наступній композиції – «Кочубей та Кочубеїха» (див. каталог № 182.), крім умовних портретів головних персонажів, було використано зображення І. Мазепи з Успенського собору Києво-Печер-

ської лаври, старі фотографії із зображенням собору Св. Миколи, фундатором якого був Іван Степанович, а також фрагмент зображення антими́нсу – подарунка гетьмана храму Гроба Господнього в Єрусалимі. Не менш цікавою виглядає ілюстрація, яка називається «Кочубеї» (див. каталог № 183.). При її створенні було використано портрет П. Дорошенка та його герб, портрет В. Кочубея, а також портрет І. Шияна з Одеського державного краєзнавчого музею.

1992 р. київське видавництво «Дніпро» видало усю пенталогію Б. Лепкого «Мазепа». Ілюстрації до цього видання виконав Сергій Якутович. Це було перше звернення відомого графіка до образу І. Мазепи, з якого потім постав великий проект «Мазепіана», що заслуговує на окреме дослідження.

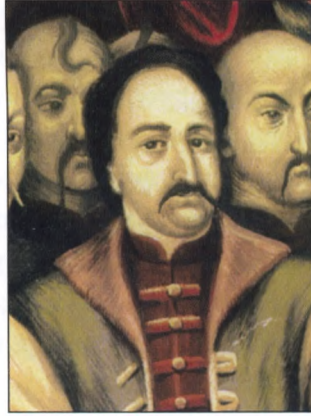
З 8 ілюстрацій, поданих у книгах, 5 безпосередньо відображають постать українського гетьмана. Безумовно, скориставшись численними зображеннями І. Мазепи, художник надав перевагу портрету з літопису С. Величка. Дослідники іконографії І. Мазепи неодноразово вказували, що портрети, якими проілюстровано текст відомого козацького літопису, не зовсім точно передають зовнішність козацьких ватажків, у тому числі й І. Мазепи: вони цілком залежали від тих психологічних характеристик, які дав їм С. Величко. Тому І. Мазепа вийшов занадто стриманим, злим, хитрим та горділивим. Використавши цей портрет, С. Якутович надав образу гетьмана ще більшої демонічності, якоїсь потойбічної сили і фантасмагоричної привабливості (див. каталог № 185, 188, 190, 192.). Водночас слід зазначити, що, безперечно, без цієї «проби пера», без цих книжкових ілюстрацій, нині важко було б уявити і незавершений проект «Мазепіана»¹, і декорації до фільму Ю. Іллєнка «Молитва за гетьмана Мазепу», створені художником.

Одним із кращих графіків свого часу вважався й Олексій Штанко. Протягом 1994–1999 рр. він створив для різних видань цілу низку ілюстрацій, серед яких були й ті, які відтворювали образ І. Мазепи. Працюючи над ілюструванням «Першої Конституції України гетьмана Пилипа Орлика» (К.: Веселка, 1994), художник створив галерею портретів українських гетьманів, а також загальну композицію «От де, люде, наша слава, слава України!» (див. каталог № 193.; іл. 66.). Такий проект потребував від художника ґрунтовної підготовчої роботи, ознайомлення з цілою низкою історичних портретів козацьких ватажків та представників старшини, які потім були творчо переосмислені мистцем. Іконографічно риси обличчя гетьмана І. Мазепи в обох акварелях, тобто тій, що відображала індивідуальний портрет гетьмана (див. каталог № 194.), та тій, що подавала груповий портрет

¹ Мазепіана. Незавершений проект. – Ч. I. – К.: Дуліби, 2005. – 120 с.

Іл. 66

Іл. 67

Іл. 68

козацького воїнства під верховодством Св. Архангела Михаїла (іл. 66 та іл. 67.), відповідали портрету XVIII ст. з фондів НМІУ (іл. 68).

Щодо загального образу Івана Степановича, створеного художником, то він вдало поєднував у собі й іконографію згаданого портрета гетьмана (іл. 10.), й характерні риси європейського парадного портрета XVI–XVII ст.¹, що чудово видно з наступних порівнянь (іл. 69, 70, 71, 72):

Третя акварель, створена О. Штанком, належала до серії ілюстрацій до книги М. Грушевського «Як жив український народ» (К.: Веселка, 1999). За художнє оформлення цього видання художник дістав першу премію на конкурсі «Художник та друкарство України»². Образ гетьмана-державника, представника козацької еліти, створений Олексієм Володимировичем, став не лише результатом творчого використання автором відомих історичних портретів (зокрема,

Іл. 69

¹ Іл. 70 – Невідомий художник. Портрет Казимира Яна Павла Сапеги, бл. 1690 р., Галерея замку Гріпсгольм (Швеція) (публікується за виданням: Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 295).

¹ Іл. 71 – Ф. де ла Круа. Великий коронний гетьман Міхал Сервацій Вишневецький, 1702, Національний музей у Варшаві (публікується за виданням: Where East meets West. Portrait of Personages of the Polish-Lithuanian Commonwealth (1576–1763). – Warsaw, 1993. – P. 172).

¹ Іл. 72 – Ш. Чехович. Портрет Яна Тарли, після 1743 р., Парафіальний костел в Ополю Любельським (публікується за виданням: Michalczuk Z. Szymon Czechowicz (1689–1175). – Warszawa: Edipresse Polska S.A., 2007. – S. 74).

² Гриненко О. Творчість заслуженого діяча мистецтв, художника Олексія Штанка (1950–2000). – На правах рукопису (надано К. Штанко).

пензля О. Куриласа (див. каталог № 3.) та М. Окопного (див. каталог № 8.), власних напрацювань, але й осмисленням своєї долі нащадка козацького роду, своєрідною даниною усім предкам, якими довгий час дозволено було пишатися лише в родинному колі, не афішуючи своє походження назовні (див. каталог № 195.).

Нарешті, окремої розповіді заслуговують два мальовані проекти, представлені у каталозі, які відповідно були створені Миколою Бідняком у 1959 р. та Юрієм Журавлем у 2008 р.

Обидва видання поєднує кілька загальних обставин: вони були створені в ювілейні «мазепинські» роки (перший проект – до 320-ї річниці з дня народження та 250-ї річниці з дня смерті І. Мазепи; а другий – до 370-річчя з дня народження та 300-ліття воєнно-політичного виступу гетьмана 1708 р.); створювалися для дітей, а тому – це були своєрідні «комікси», які лише частково супроводжувалися невеличким текстом (у першому видання – віршами, у другому – прозою історичного змісту); були виконані у графічних техніках (перший дво- або трикольорових літографіях, а другий – олівцевого малюнка); створювалися у співпраці з істориками (В. Луців, О. Ковалевська).

Іл. 70

Іл. 71

Іл. 72

Відрізняло проекти те, що у першому автором малюнків був М. Бідняк, унікальний художник, який малював вустами та ногами, а тексти писав Левко Ромен. У другому – автором малюнків та текстів був сам Ю. Журавель, більш знаний в Україні, як лідер рок-групи «OT VINTA». Перша книжка – «Життя гетьмана Мазепи» побачила світ у видавництві «Ластівка» у Торонто (Канада), а друга – «Мазепа. Крок до правди» – у Києві. До того ж книжка талановитого рок-музиканта, художника та педагога Ю. Журавля мала спеціальну мету: стати винагородою учасникам творчого конкурсу «Хто для мене Іван Мазепа?», який

Іл. 73

проводився у 2008 р. серед учнів середніх шкіл громадським рухом «Не будь байдужим!».

М. Бідняк створив 12 ілюстрацій, які відображали основні віхи біографії І. Мазепи: навчання у Києво-Могилянській академії, сутички із татарами, навчання у Європі, службу при королівському дворі Яна Казимира, сутичку із Я. Х. Пасеком, службу у гетьмана П. Дорошенка та інші. Завершувався цикл зображенням смерті І. Мазепи, який встиг перед тим виголосити свій заповіт: «Мій заповіт – Москві не піддавайтесь, ... а з ворогом за волю всім змагатись, надіючись на волю Божу!»¹.

Малюнки Ю. Журавля, попри певну прив'язку до біографії, торкалися й більш широких проблем: становища українців під владою Російської імперії, ситуації,

Іл. 74

Іл. 75

¹ Життя гетьмана Мазепи / Мал. М. Бідняка, текст Л. Ромена, передм. В. Луціва. – Торонто: Вид-во «Ластівка». – 1959. – С. 15.

у якій опинилася Гетьманщина під час Великої Північної війни, тобто «між молотом та ковадлом», коли будь-яке рішення несло українцям смерть та розруху, знищення гетьманської столиці – Батурина, жахливої долі захисників фортеці та мирних мешканців, вимушеної еміграції та смерті І. Мазепи на чужині. Закінчувалася книжка життєстверджуючим висновком, що, незважаючи на зусилля офіційної пропаганди «північного сусіда», українці нині інші. Вони ретельніше вивчають свою історію, а, отже, здатні самі визначати своїх героїв і обстоювати свою незалежність. Підкріплювався цей висновок і відповідною ілюстрацією з символічним змістом (іл. 73.).

Дві роботи, що завершують цю частину каталогу, суттєво відрізняються від інших, бо ці зображення не просто є ілюстраціями до книги. Вони являють собою історичні реконструкції образу І. Мазепи під час його служби у гетьмана П. Дорошенка (див. каталог № 209.) та групову реконструкцію, що представляє постать гетьмана, бунчужного та хорунжого з гетьманськими клейнодами (бунчуком та прапором), а також гетьманського жолдака (див. каталог № 210.). Обидві роботи створені С. Шаменковим, який, крім фаху ілюстратора, має давнє зацікавлення історичною реконструкцією, яка дозволяє йому побачити минулі епохи такими, якими вони постають з текстів джерел.

Обидві реконструкції першопочатково виконувалися автором до видання «Гетьман» (К.: Темпора, 2009), але, на відміну від інших, не були використані в проекті. Тому, вони були опубліковані в іншому виданні цього ж видавництва, автором яком був сам реконструктор – «Піхота українських гетьманів XVII – поч. XVIII ст.: одяг, спорядження, зброя та клейноди»¹.

Іл. 76

Найбільшу цінність у цих зображеннях має не зовнішня схожість обличчя гетьмана з одним із достовірних, автентичних його портретів, а історична відповідність усіх використаних деталей костюму та атрибутів. До того ж у груповій реконструкції вперше і покищо єдинажды використано в мистецтві зображення

¹ Шаменков С. Піхота українських гетьманів XVII – поч. XVIII ст.: Одяг, спорядження, зброя та клейноди. – К.: Темпора, 2010. – С. 89, 135.

справжнього прапора, під яким минуло гетьманування І. Мазепи (нині зберігається в Харківському історичному музеї¹).

Було би цікаво окремим блоком подати ескізи до сценічних костюмів, що також сприяли формуванню образу І. Мазепи, згідно із тим змістом, які мали поставлені на театральній сцені опери, трагедії чи історичні інсценізації, присвячені цій історичній постаті.

Однак, ця тема потребує окремого ґрунтовного дослідження. Тому подаємо у цьому виданні лише кілька зображень, що належать до цієї групи, які побіжно нам трапились (іл. 74², іл. 75³, іл. 76⁴).

Останній підрозділ цієї частини каталогу, який присвячений відображенню образу І. Мазепи у творах графіки ХХ – поч. ХХІ ст., демонструє, яким чином пам'ять про цю історичну постать фіксувалася та поширювалася через листівки, поштові конверти, марки та ескібри.

Почалося все у 1904 р., коли полтавський видавець Г. Маркевич вирішив видати серію листовних карток або листівок, на яких було репродуковано портрети дев'яти українських гетьманів, серед яких був й І. Мазепа (див. каталог № 211.)⁵.

Іл. 77

Іл. 78

¹ Гетьман. Шляхи. – К.: Темпора, 2009. – С. 93.

² Ескіз до опери П. Чайковського «Мазепа» (докладно див.: Кауфманъ А. Встречи съ Чайковскимъ // Солнце России. – 1914. – № 210 (февраль). – С. 17).

³ Ескіз відомого театрального художника В. Меллера до трагедії Ю. Словацького «Мазепа», постановка якої готувалася театром «Березіль» у 1920 роках (докладно див.: Ернст Ф. Українське малярство XVIII – XIX ст. – К., 1929. – С. 93.).

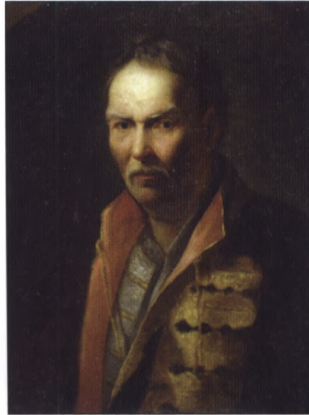
⁴ Ескізи до опери П. Чайковського «Мазепа», що ставилася Національним театром опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка у 2004 році (докладніше див.: Ковалевська О. Образ І. Мазепи в українському театрі та кінематографі // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 154–179.).

⁵ Історія ілюстрованої поштової картки веде свій початок від 1894 р., коли міністр внутрішніх справ Російської імперії С. Тимашов підписав розпорядження, яким дозволялося пересилання поштою відкритих листів на бланках приватного виготовлення. Тож монополія держави на поштові бланки була обмежена, а підприємницька та творча ініціатива видавців на місцях розквітла у повному обсязі. Перші листівки з кольоровими краєвидами Києва були випущені київським видавцем Степаном Кульженком у 1895 р. Відображення на поштових картках іконографії відомих українських діячів від часів Київської Русі й до сьогодення веде свій початок від карток початку

Зображення гетьмана було чорно-білим. Його виконав український письменник та художник з Полтавщини Г. Коваленко, скориставшись для цього досить поширеним на той час портретом пензля російського художника І. Нікітіна «Портрет гетьмана України», що був більш відомий як «Портрет наполеоного гетьмана» (1720) (іл. 77).

Іл. 79

Іл. 80

Іл. 81

Це ж саме зображення, яке не було портретом І. Мазепи, взяла за основу й московська поліграфічна фірма «Шерер, Набгольц та К°», яка на замовлення видавництва В. Алухтіна виготовила листівку «Шведській король Карль и его сподвижники» (1908–1909). Поява цієї поштової картки є не випадковою. На 1909 р. припадало святкування 200-річчя Полтавської битви і, використовуючи цю нагоду, влада Полтави вирішила спрямувати всі уторговані від продажу листівки кошти на потреби музею Полтавської битви, про що й було зазначено на титульній стороні листівки.

Аналізуючи кількість численних серій листівок з портретами українських гетьманів, або відображенням козацької теми на початку ХХ ст., можна впевнено стверджувати, що поштові картки сприяли зростанню національної свідомості українців, підтримували дух волі й прагнення до незалежності¹.

Щодо постаті І. Мазепи, то з 23-х листівок, датованих 1910–1925 рр., і представлених на сторінках цього каталогу, було лише дві листівки, які відображали риси зовнішності українського гетьмана й наслідували прижиттєві портрети роботи

.....
ХХ ст. Портрети українських гетьманів уперше були використані видавництвами Г. Маркевича (1904 р.) та Б. Тищенка (1920 р.) (докладніше див.: Україна у старій листівці: Альбом-каталог. – К.: Криниця, 2000. – 507 с.: іл.).

¹ Україна у старій листівці: Альбом-каталог. – К.: Криниця, 2000. – С. 11.

М. Бернігерота (1706) та стінне зображення з Успенського собору Києво-Печерської лаври. Цими листівками відповідно були картка, датована 1911 роком видавництва «Українська старовина», та листівка з біографією гетьмана, видана видавництвом Української Виконавчої Ради у Ризі 1919 р. Під карткою 1911 р. був підпис: «Joannes Mazerpa Cosaccorum Zaporoviensium Supremus Belli – Dux» (1706), а листівка 1919 р. називалася: «Іван Степанович Мазепа. Гетьман 1687–1709 рр.».

Що стосується інших листівок, то більшість з них репрезентувала виявлені на той час історичні твори, які містили підпис «Мазепа», але стосунку до відображення зовнішності Івана Степановича не мали. Так, деякі листівки (див. каталог

Л. 82

Л. 83

Л. 84

№ 223, 225), відображали образи, створені невідомими художниками на основі вже згаданого твору І. Нікітіна у ХІХ ст. (іл. 77.), зокрема такі, що відображені в ілюстраціях 79¹ та 80². Була листівка, що представляла портрет, який ніби зберігався у Краківському національному музеї (див. каталог № 224.), а насправді то був портрет, створений С. Землюковим³ (іл. 81).

¹ Невідомий художник. Портрет гетьмана Івана Мазепи, ХІХ ст. Полотно, олія; 61,5 x 48,5 см. Власність Національного музею історії України; Інв. № М–72.

² Невідомий художник. Портрет гетьмана І. Мазепи, І пол. ХІХ ст. Полотно, олія;

75,5 x 61 см. З колекції проф. А. І. Собкевича. Дар І. Халявки. Власність Музею гетьманства (Київ, Україна). Інв. № МГ–КН–3845.

³ С. Землюков. Портрет «Напольного гетьмана» (Мазепа?), 1840 роки. Із зібрання родини Галаганів в маєтку Сокиринці Прилуцького повіту Полтавської губернії; 1919–1927 рр. – перебував у Сокиринському музеї «Поміщицька садиба ХІХ ст.»; 1927–1953 рр. – у Прилуцькому краєзнавчому музеї; 1953–1983 рр. у Чернігівському історичному музеї; з 1983 р. – у Чернігівському обласному художньому музеї. Реставрований 1957 р. Д. Невкритим у Державних науково-дослідних реставраційних майстернях. Нині власність Чернігівського обласного художнього музею ім. Г. Галагана; Інв. № Ж – 201.

Існувала чорно-біла листівка, яка подавала зображення з с. Монастирки під Лисянкою, віднайдене та відтворене Д. П. Де ля Флізом у своїх альбомах¹ (іл. 82.). Інші поштові картки репрезентували полотно з Підгорецького замку, яке згодом виявилось портретом Станіслава Ревери Потоцького² (іл. 83.); роботу пензля Олексія Красовського, який наслідував портрет з «Ілюстрованої історії України» М. Грушевського й був означений, як портрет з Гріпсгольмського замку (Швеція), що пізніше виявився портретом Казимира Яна Павла Сапєги³ (іл. 84.); зображення, опубліковане на сторінках «Киевской Старини»⁴ (іл. 85); зображення «жида-орендаря з маєтку Чарторийських» з офорту Я. П. Норбліна (іл. 86).

Іл. 85

Іл. 86

Поряд із вище згаданими поштовими картками особливий інтерес викликала листівка, що з'явилася 1910 р. з підписом: «ІВАН МАЗЕПА». Вона відтворювала портрет гетьмана, виконаний Осипом Куриласом, історію появи якого ми вже описували. Авторське бачення образу І. Ма-

зепи було позитивно сприйняте в суспільстві, бо з того часу його почали часто використовувати. Одним із перших це зробив вже згаданий Г. Маркевич, який видав цікаву художньо виконану листівку, на якій було зображено географічну карту земель, де осіли українці, змушені покинути Україну у пошуках роботи та кращої долі. На фоні цієї карти були зображені відомі історичні постаті, в тому числі й І. Мазепа, чий портрет був поданий за О. Куриласом. Цей же образ був

¹ Імовірно зберігалось в монастирі с. Монастирки неподалік м. Лисянки Звенигородського повіту Київської губернії. У ХІХ ст. перемальовано та занесено до альбомів Домініка П'єра Де ля Фліза (див.: Д. П. Де ля Фліз. Альбоми. – К., 1996).

² Барвінський Б. Портрет гетьмана Мазепи в замку в Підгірцях // Історичні причинки. Розвідки, замітки і матеріали до історії України-Русі. – Т. І. – Жовква, 1908. – С. 96–108.

³ Ковалевська О. Нові підходи до пошуку достовірних зображень гетьмана Івана Мазепи // Укр. істор. журн. – 2007. – № 3. – С. 152–167; Ковалевська О. Реконструкція образу Івана Мазепи // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 291–304.

⁴ [Лебединцев Ф. Г.] Къ портрету гетмана И. С. Мазепы // Киевская старина. – 1887. – Т. 17. – № 1. – С. 188–191.

використаний І. Косиніним у листівці 1913 р. «Посол у Мазепи» (див. № 220.) та листівці 1917 р. «З присяги гетьмана Мазепи...» (див. № 221.); видавництвом «Вернигора» 1919 р. на листівці «Україно-Шведський Трактат» (див. № 230.), а також в наборі листівок 1991 р. – «Гетьмани України» (див. № 242).

Серед інших привертали увагу листівка 1910 р., видана у Києві, що відображала жартівливий сюжет «антиалкогольного» спрямування із загальної серії «Українська культура» – «Що? Я Мазепа?» (див. № 218.); листівка з репродукцією полотна С. Щербакова «Втеча Мазепи» (див. № 238.), яка розповідала про фінал взаємостосунків І. Мазепи зі шведським королем – втечу до турецьких володінь та еміграцію; листівка з репродукцією оригінального полотна Н. Сомко, яким художниця зафіксувала відвідини гетьманом Софіївського собору у Києві (див. № 241) та інші.

Надзвичайно цікавими є й чотири листівки, які репродукували оригінальні портрети І. Мазепи, створені українськими художниками в проміжку від 1920 до 1959 рр. Серед них портрети виконані А. Чорпітою (1920-ті) (див. № 234), О. Боровиком у 1932 р. для виставки у Станіславі (див. № 240), Г. Мазепою у 1938 р. (див. № 237), невідомим художником у 1959 р. (див. № 239.). Усі чотири листівки відтворювали ті твори мистецтва, оригінали яких на сьогодні є втраченими (або їхнє місце знаходження є невизначеним), а тому, вони мають не лише мистецьку, але й, передовсім, історичну цінність.

Серед представлених у каталозі листівок є й такі, які не відтворюють творів мистецтва з образом І. Мазепи, але сприяють його формуванню опосередковано – через відображені гравюри, вироби з металу та архітектурні споруди, до яких був причетний гетьман. Це дві листівки із зображенням срібної плащаниці, яку подарував І. Мазепа храму Гробу Господнього в Єрусалимі (див. № 213 та № 229.), листівка з гравюрою І. Мигури під назвою «Мазепа серед своїх добрих справ...» (див. № 228.), яка представляє одне з прижиттєвих зображень гетьмана та зображення тих церков, які були побудовані або відреставровані коштом гетьмана, листівка з портретом матері І. Мазепи – Марії Магдалини Мазепиної з Краківського національного музею (див. № 216.), а також три листівки з видами Мазепинської вежі Києво-Печерської лаври (див. №№ 214, 215, 222). Остання, до речі, була репродукована з картини пензля І. Їжакевича – керівника лаврської художньої майстерні, який до того ж розписував церкву Всіх Святих над Економічною брамою лаври, побудованої коштом гетьмана.

Крім цікавих філокартичних матеріалів, представлених у каталозі, не менш привабливими видаються й унікальні філателістичні пам'ятки, що містять зображення І. Мазепи.

Процес затвердження та появи власної української валюти в ході національно-визвольних змагань 1917–1923 рр., був тісно пов'язаний і з появою перших українських марок, які мали ходити на рівні із дзвінкою монетою, або замінювати останню. На марках УНР за часів Центральної Ради та Української держави за гетьмана П. Скоропадського зображень І. Мазепи не було, така марка з'явилася лише за часів Директорії і мала номінал 15 гривень. Іконографічним джерелом для створення образу гетьмана на цій марці став уже відомий та пізнаваний у суспільстві портрет пензля Осипа Куриласа. Один з екземплярів такої марки нині можна побачити в експозиції Музею гетьманства у залі «Гетьман І. Мазепа та його доба», ще один – з колекції письменника Л. Полтави (Пархомовича), зберігається у Роменському краєзнавчому музеї. 2010 р. у зв'язку із святкуванням 90-річчя марок УНР Укрпошта випустила поштовий блок «90 років поштовим маркам Української Народної Республіки», де була відтворена й марка із зображенням І. Мазепи номіналом 15 гривень (див. каталог № 249 та 256.).

У Музеї гетьманства зберігаються й філателістичні блоки підпільної пошти України – «Гетьман 1709–1959 І. Мазепа» номіналами 10, 45 та 50 центів, а також філателістичний блок «Мазепинський рік», виданий пластовою поштою в США у 1959 р.

Чергова спроба помістити портрет гетьмана І. Мазепи на українську поштову марку була здійснена вже після набуття Україною незалежності. Найімовірніше, робота над створенням ескізів цієї марки розпочалася ще 1993 р., про що свідчать опубліковані ескізи цієї марки в журналі «Український філателіст» («Ukrainian Philatelist») за 1994 р. Автором двох опублікованих ескізів марки номіналом 25 карбованців був член Спілки художників і Спілки письменників України – Ю. Логвин. Під написом «ПОШТА УКРАЇНИ» у правій частині марки зображено портрет гетьмана Мазепи, скомпонований на основі зображень роботи І. Нікітіна, С. Землюкова, О. Куриласа та деяких інших художників минулих часів. Ліворуч від обличчя гетьмана в картушах різної форми розміщено його родовий герб «Курч». Портрет і підпис автора композиції розташовані на фоні військової арматури, запозиченої з гравюри І. Мигури, з єдиним додатком у вигляді торбана гетьмана з Чернігівського історичного музею. У лівій частині марки в першому варіанті ескізу зображено лише фасад київського собору Св. Миколи та двох дзвонів, а в другому – ще додано зображення гармаша часів Мазепи, запозичене з відомого альбому М. Самокіша та С. Васильківського «З української старовини». У 1993 році, як свідчить дата на марці, вона не була введена в обіг. Однак з 1995 року Укрпошта започаткувала видання серії художніх поштових марок «Гетьмани України». Автором концепції серії та її головним

художником був той же Юрій Логвин¹. 14 жовтня 1995 року кольорова марка «Гетьман Іван Мазепа» формату 40 x 28 мм і номіналом 30 000 українських карбованців була введена в обіг. За основу композиції цієї марки був взятий найбільш змістовно насичений ескіз, розроблений художником ще у 1993 р. Марка була випущена тиражом 1млн. екземплярів.

Найпізнішою за часом створення маркою, в композиції якої було використано портрет І. Мазепи (у цьому випадку ним став портрет з колекції НМГУ, більш відомий як портрет з колекції Бутовичів (іл. 10), був поштовий блок «Українсько-шведські воєнно-політичні союзи XVII–XVIII ст.», авторами якого були В. Таран, С. Харук та О. Харук, погашений у 2008 році.

В останній частині цього підрозділу розміщено досить цікаві візуальні джерела, які ще не були предметом спеціального аналізу з погляду відображення в них іконографії І. Мазепи. Це – екслібриси. В каталозі представлено 11 екслібрисів, створених українськими графіками протягом 1927–2009 рр. Зрозуміло, що така вибірка не претендує на вичерпну повноту, але, незважаючи на це, вона дає підстави виділити загальне й особливе при їхньому аналізі, а також помітити непомічене. Головне, що при розгляді цих зображень можна говорити не стільки про особливості іконографії І. Мазепи (у цьому випадку екслібриси виступають джерелами другого рівня, а отже, лише репродукують ті образи, які вже були створені іншими мистцями, або подають мистецькі інтерпретації одразу кількох авторських образів), скільки про «мазепинство» тих постатей, в чиїх екслібрисах використано портрети або герб гетьмана.

Не занурюючись в історію самого екслібрису, якій присвячено чимало спеціальної літератури², звернімо увагу на кілька загальних моментів: по-перше, у ХХ ст. закінчилася «доба анонімного екслібриса»³. Це означає, що мистці, отримали можливість самі обирати не тільки людину, для якої вони хотіли б виконати екслібрис, але й і постать, гідну вшанування. Отже, постать українського гетьмана завдяки використанню його портретів та герба в композиціях третіх осіб, переставала бути персоною нон грата в українському мистецтві. Водночас вона перетворювалася на своєрідний «маркер», який здатен був «маркувати» національ-

¹ Гетьмани України на поштових марках. – К.: Вид-во «Марка України», 2005. – С. 54.

² Екслібрис. – М.: Книга, 1967. – 93 с.; Український екслібрис. – К.: Мистецтво, 1964. – 34 с.; Ивенский С. Книжный знак: история, теория, практика художественного развития. – М.: Книга, 1980. – 271 с.; Нестеренко П. Предшественник экслибриса // Антиквар. – 2010. – № 5 (43). – С. 52–55; Нестеренко П. Історія українського екслібриса. – К.: Темпора, 2010. – 328 с.:іл.; та ін.

³ Нестеренко П. Історія українського екслібриса. – К.: Темпора, 2010. – С. 118.

но свідому людину, її світогляд, рівень історичної освіти, систему цінностей тощо. Такими, зокрема, є екслібрис М. Гояна, в якому художник О. Криворучко використав портрет І. Мазепи з літопису С. Величка (див. каталог № 260.), С. Мандриченка у виконанні В. Усолкина (див. каталог № 262.), який за іконографічне джерело використав листівку 1959 р. (див. каталог № 239.), О. Пухкала у виконанні М. Стратилата, в композиції якого використано гравірований портрет І. Мазепи роботи І. Кейвана (див. каталог № 90.), а також Р. Геврика (див. каталог № 267.) із зображеннями гербів кількох українських гетьманів, у тому числі й І. Мазепи у виконанні Б. Сороки¹.

По-друге, мистці ХХ ст. – поч. ХХІ ст. активно продовжують використовувати традиції екслібриса ХVІ–ХVІІІ ст. До таких, зокрема, належить використання гербів або їхніх елементів, антропологізм екслібриса, тобто присутність у композиції зображення самого власника книгозбірні, а також зображення окремих книг, які можуть вказувати і на специфіку самої книгозбірні, і на особистість власника, його смаки. У першому випадку герб І. Мазепи «Курч» використано в екслібрисі С. Маслова роботи В. Кричевського (див. каталог № 257.), Б. Лепкого роботи Я. Омеляна (див. каталог № 263.), у вже згаданих екслібрисах М. Гояна, С. Мандриченка, О. Пухкала, Р. Геврика. Крім того, герб використано в екслібрисах меморіального призначення, а саме: у творах В. Семенюка «Гетьман Іван Мазепа» (див. каталог № 258.) та Я. Омеляна «Пам'яті гетьмана Мазепи» (див. каталог № 266). Щодо використання іконографічних джерел при виготовленні цих екслібрисів, то В. Семенюк спирався на гравірований портрет гетьмана виконаний В. Дядинюком (див. каталог № 83.), а Я. Омелян – на портрет пензля О. Куриласа.

Портрет самого власника бібліотеки чудово представлений в екслібрисі роботи В. Кричевського, який створив його для відомого вченого, літературознавця, бібліофіла Сергія Маслова. Крім портрета Сергія Івановича, художник також використав корінці книжок, назви на яких виразно демонстрували захоплення власника книгозбірні давньою українською літературою часів Мазепи: «Руно орошене» Д. Туптала, «Трубы словес проповідных ...» Л. Барановича, «Ключ разуменія»

¹ Б. Сорока певним чином вже звертався до образу І. Мазепи у своїй творчості. 2006 р. він створив кольоровий лінорит «Гетьмани». В композиції, де представлено умовні зображення 12 гетьманів, художник використав найбільш відомі й поширені портрети, що сприяло пізнаваності кожного зображеного. Цей ефект підсилювався стилізованими зображеннями гетьманських родових гербів. Тому, не маючи чітких виразів обличчя та зовнішньої схожості, глядач міг сприймати образи відомих українських гетьманів, створених на асоціаціях. Для формування стійкої асоціації щодо образу І. Мазепи художник використав поширене зображення – «Портрет наполегоного гетьмана» пензля І. Нікітіна (яке насправді не є портретом І. Мазепи) та герб «Курч».

Лл. 87

Лл. 88

І. Галяховського, «Żywoty świętych...» (Життя святих) та інші. Аналогічний прийом застосовував й Я. Омелян, який виконав екслібрис для бібліотеки Б. Лепкого, використавши в композиції екслібриса символічне зображення пенталогії «Мазепа», автором якої був письменник.

По-третє, екслібриси ХХ – поч. ХХІ ст., на відміну від попередніх часів, часто датовані, що полегшує дослідникові встановити як час появи самого твору, так і з'ясувати обставини, які сприяли використанню в композиції екслібриса образу І. Мазепи. Так, з набуттям незалежності в Києві відродився й один із найстаріших навчальних закладів України – Києво-Могилянська академія. У 1993 р. було оголошено конкурс на створення власного книжкового знака для Наукової бібліотеки НАУКМА. Один із варіантів такого екслібриса створив В. Хворост. Художник використав для свого твору портрет, який він вважав портретом І. Мазепи (ідея була зрозуміла: гетьман вчився у цьому закладі, а згодом виділив кошти на будівництво нового корпусу академії та подарував до його бібліотеки унікальні стародруки). Єдиним недоліком цього екслібриса з іконографічного погляду було те, що замість портрету І. Мазепи художник помилково використав портрет Яна Павла Сапеги¹.

Закінчуючи загальну характеристику екслібрисів, в яких відображено мазепинську тему, варто звернути особливу увагу на ще два твори. Першим є екслібрис Б. Лепкого, створений Я. Омеляном у 1997 р. Його особливість полягає у тому, що в композиції використано малюнок з перехідного мазепинського персня (1932; 1996) – перехідної нагороди, яку 1932 р. випустив уряд УНР в екзилі на вшанування 60-річчя Богдана Сільвестровича Лепкого і яка пожиттєво мала перебувати у власника². В грамоті на честь ювіляра було зазначено: «Нехай той перстень ма-

¹ Where East meets West. Portrait of Personages of the Polish-Lithuanian Commonwealth (1576–1763). – Warsaw, 1993. – P. 282.

² Джус О. Мазепинський Перстень – символ невмирущості Мазепинських ідей // Мазепа, гетьман український у поетичних образах корифеїв української літератури від Шевченка до Сосюри. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 2007. – С. 265.

зепинський переходить з роду в рід, од письменника, до письменника, що своєю творчістю найбільше, як оце Ви, заслужився для здійснення і закріплення державних ідеалів Великого Гетьмана»¹. На жаль, оригінальний перстень загинув, але з нього вчасно було зроблено відбиток та світлину, яка нині зберігається у меморіальному музеї Б. Лепкого у Бережанах, чим і скористався Я. Омелян для створення згаданого екслібриса.

Другим абсолютно оригінальним твором, представленим у каталозі, є «мала графічна форма» – «Вірш гетьмана Івана Мазепи» роботи В. Семенюка. Художник подав своє прочитання відомої думи, авторство якої традиційно приписується гетьману. Його поява була не випадковою, бо то був 1989 рік, коли Україна невпинно наближалася до знакових подій у своїй історії. На думку мистця, цей рух уперед мав відбуватися під певними вивіреними гаслами, якими й були рядки з тексту вірша: «А за віру хоч умріте / і Вольностей бороніте / Нехай вічна буде слава / Же през шаблю маєм право!».

Намагаючись на сторінках цього видання повноцінно представити іконографію гетьмана І. Мазепи в образотворчому мистецтві ХХ – початку ХХІ ст., неможливо оминати твори скульптури, які знайшли своє відображення в передостанньому розділі додатку (каталогу), що поділений на два підрозділи: «Монументальна скульптура», в якому представлені пам'ятники, пам'ятні знаки та меморіальні дошки, та «Виставкова скульптура», яка в основному містить твори середніх та малих розмірів, призначених для демонстрації на виставках, або стаціонарної локалізації у приміщеннях. Однією з особливостей першого підрозділу є те, що, крім реалізованих скульптурних проєктів, там представлені й нереалізовані, що, на нашу думку, є дуже цікавим, бо уявлення про «неіснуюче» теж додає нам знань як про саме минуле, власне історію, так і розуміння тієї ситуації, яка склалася з формуванням «мазепіани» в мистецтві ХХ – поч. ХХІ ст.

У зв'язку з відзначенням «Мазепинського» 1959 року, про який ми вже неодноразово згадували, українці Канади та Америки доклали чималих зусиль до дослідження його біографії, до видання книг, присвячених цьому періоду української історії, організації та проведення театралізованих вистав, мистецьких виставок, видання пам'ятних ювілейних поштових листівок, конвертів та марок. Саме тоді виникла й ідея встановлення першого пам'ятника Івану Мазепі в Америці. Автором проєкту такого монумента був Ярослав Паладій, член Об'єднання Мистців Українців Америки, який на початку 1960-х представив свій твір на суд

.....
¹ Там само.

громадськості через посередництво журналу «Нотатки з мистецтва» (див. каталог № 268.). Ідея пам'ятника була близькою до твору М. Мікешина, за проектом якого ще 1888 р. було встановлено пам'ятник Богдану Хмельницькому у Києві. На жаль, пам'ятник Івану Мазепі так і не було встановлено, чому перешкодили різні причини, у тому числі й фінансові. Натомість сама ідея та сміливий задум скульптора варті нашої високої оцінки.

Другою спробою втілити пам'ять про одного з відомих державників України в творі монументального мистецтва, яка була більш вдалою, ніж попередня, стала поява чудових вітражів, створених видатним українським скульптором Канади Леонідом Молодожанином (Лео Молом). Вітражі були виконані для греко-католицького собору Св. Володимира й Ольги у Вінніпезі. Вітраж складався з 6 окремих сюжетно-тематичних картин, одна з яких присвячена І. Мазепі. Автор у своїх

Іл. 89

Іл. 90

задумах про основну ідею зображення зосередився на меценатській діяльності гетьмана, підтримці ним православної церкви. Не випадково глядачеві відразу впадають в око силуети Кирилівської церкви у Києві, Миколаївського військового собору, Братського Богоявленського собору, церкви

Всіх Святих Києво-Печерської лаври та корпусу Києво-Могилянської академії, побудованих, оновлених чи оздоблених коштом І. Мазепи (іл. 90.). Очевидно, під час створення вітражу художник керувався біблійною істиною «воздасться кожному за справи його», намагаючись своїм твором ушанувати гетьмана і віддячити йому від імені нащадків за його праведні справи. Розміщуючи портрет І. Мазепи в соборі поряд із зображеннями інших історичних постатей, які долучилися до справи розбудови української державності, Лео Мол хотів наголосити на історичній значущості діяльності гетьмана, незважаючи на анафему, якій піддали його ієрархи православної церкви за наказом Петра I.

Щодо самого образу І. Мазепи, створеного українським скульптором, то він вийшов витриманим, шляхетним та іконографічно оригінальним, хоча автор під час підготовки до своєї роботи скористався значною кількістю іконографічних джерел,

поширених в Європі. До таких належали гравірований портрет І. Мазепи, створений М. Бернігеротом та популяризований Д. Бейлем та С. Фалькою (іл. 89.).

З роботами ж відомих українських графіків ХХ ст. В. Масютина та В. Дядинюка твір Л. Молоджанина єднає намагання втілити велич та непересічність особистості І. Мазепи, його величезний внесок у процес державотворення та розвиток культури українського народу. Обличчя у гетьмана суворе, він сповнений гідності й водночас дещо стривожений, ніби бачить крізь віки, яка доля чекає його Батьківщину після полтавської катастрофи 1709 р. і яким довгим буде її шлях до незалежного життя¹.

У цьому розділі каталогу також представлено 8 пам'ятників І. Мазепи, встановлених протягом 1990–2009 рр. у м. Кергонксон (США), м. Перхтольдсдорф (Австрія), с. Мазепинця Білоцерківського району Київської області (Україна), смт Сторонибаби Буського району Львівської області (Україна), м. Новояворівськ Львівської області (Україна), м. Галац (Румунія), м. Чернігові (Україна), м. Батурині Бахмацького району Чернігівської області (Україна), авторами яких були

Іл. 91

Іл. 92

Іл. 93

¹ Вітражі Катедри Св. Володимира й Ольги. Ювілейний комітет Катедри Св. Володимира й Ольги: Альбом. – Вінніпег, 1977; Книга творчості українських мистців поза Батьківщиною // За ред. Петра Мегика. – Філадельфія, 1981; Бойко О. Релігійні мотиви у творчості Леоніда Молоджанина (скульптура, ікони, вітражі, мозаїка). – (на правах рукопису); Степовик Д. Скульптор Лео Мол. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 1995; Ковалевська О. Українська перцепція образу Івана Мазепи // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 115–166.

відомі українські скульптори та архітектори: С. Литвиненко, Є. Горбань, Н. Деревус-Лоренс (у співавторстві з М. Деревусом та І. Хакосом) (див. фото робочого процесу створення монументу, іл. 91.), Ю. Савко, Г. Тенасе, Г. Єршов (у співавторстві з В. Павленком), Б. та М. Мазури.

У кожного з скульпторів є свій шлях до власного образу І. Мазепи, а в кожного з цих пам'ятників є своя історія створення та встановлення. Безумовно, що кожна історія заслуговує на свою окрему розповідь, але єднає усі творчі пошуки одне – намагання авторів попри використання ними не лише історично вивіренних іконографічних джерел, творів мистців XIX та XX ст. та історичної літератури, створити свій, неповторний образ – образ державника, політика, видатного діяча, пам'ять про якого варта мистецького втілення.

Іл. 94

Іл. 95

Іл. 96

У каталозі подано відомості про три встановлені пам'ятні знаки та одну меморіальну дошку, а також про п'ять нереалізованих проєктів пам'ятників (включно з вже названим проєктом Я. Паладія) та нереалізований проєкт встановлення меморіальної дошки на Старому Мазепинському корпусі Києво-Могилянської академії. Цікаво, що нереалізовані проєкти пам'ятників прямо пов'язані з політичними процесами у державі, які тривали на початку 2000-х та протягом 2007–2009 рр.

Нереалізована частина проєкту Монумента незалежності у Києві, автором якого був А. Куц (2000), передбачала створення галереї/пантеону історичних діячів, які долучилися своєю діяльністю до розбудови української державності. Серед постатей княгині Ольги, князя Володимира, короля Данила Галицького, гетьмана Богдана Хмельницького, голови Центральної ради М. Грушевського, мала бути й скульптура гетьмана І. Мазепи (іл. 92 та іл. 93). Однак з причин абсолютно

нетворчого та немистецького характеру, саме ця частина монумента не була втілена й побачити її можна лише в авторському проекті.

Інші нереалізовані проекти пам'ятників, один із яких передбачалося встановити у Києві (автор А. Куц), а два – у Полтаві (автори пам'ятника І. Мазепі – М. та Н. Білики (іл. 94 (проект 1), іл. 95 (проект 2) та іл. 96 (готовий пам'ятник) й автори скульптурної композиції «Шахівниця» – В. Наконечний та О. Козолуп), були прив'язані до відзначення 300-річчя українсько-шведського союзу, воєнно-політичного виступу І. Мазепи та Полтавської битви (2008–2009 рр.).

На перший погляд, у прагненнях громадськості та мистців не повинно було бути жодних перешкод, однак, як згодом з'ясувалося, за 18 років незалежності в Україні набула моці потужна суспільно-політична сила, яка за підтримки сусідніх держав, почала активно диктувати своє бачення нашого життя, історії та культури. У таких умовах цілком логічним виявився фінал епопеї зі встановлення пам'ятника І. Мазепі у Полтаві – нині він стоїть на подвір'ї творчого об'єднання «Художник» у Києві і чекає на вирішення його долі, а скульптурній композиції «Шахівниця» взагалі не судилося бути втіленою. Незважаючи на те, що саме цей проект став переможцем відкритого конкурсу, який проводила Полтавська міська рада (відповідне рішення «Про організацію відкритого архітектурного конкурсу на ескізне вирішення пам'ятників гетьманові України Івану Мазепі та королю Швеції Карлу XII у Полтаві на території Державного історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви» № 55 від 22 лютого 2008 р.), фінансової підтримки він не дістав, а згодом, поки тривала бюрократична тяганина, помер й один із авторів – В. Наконечний. Тому нині заповідник задовольняється лише зберіганням макета композиції, але через недовговічність матеріалу, з якого він виконаний (пластлін та пінопласт), час життя самого макета теж може скоротитися.

Не менш показовим щодо зміни ситуації в країні, яка відбилася і на практиці реалізації політики пам'яті, і на змісті історичної освіти, і на розвитку культури та мистецтва, зокрема, є доля тих пам'ятників та пам'ятних знаків, які все ж таки вдалося встановити. Так, скульптурний комплекс «Гетьмани. Молитва за Україну» (автори Б. та М. Мазури), частково встановлений у Батурині, залишився недобудованим (відсутня верхня частина з фігурою Богоматері, яка мала покривати українських гетьманів та в їх особах усю Україну, що є символічним). Пам'ятник

Іл. 97

Іл. 98

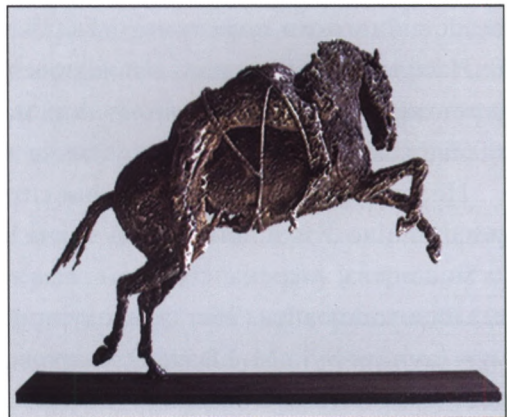
І. Мазепі, встановлений неподалік корпусу Чернігівського колегіуму, не містить жодної супровідної інформації, яка б повідомляла про ту постать, якій цей пам'ятник встановлено і чому саме на тому місці. Пам'ятна стела під назвою «Гетьманська дума» (автор О. Гаврилова), яку було встановлено 2008 р. в глибині подвір'я Мазепинського корпусу Києво-Могилянської академії, залишається за зачиненим металевим парканом, тож підійти до неї ближче не видається можли-

вим. Нарешті, меморіальна дошка (автор М. Галенко) на честь гетьмана І. Мазепи, ім'ям якого названа єдина в Україні київська школа № 292, була встановлена 1 вересня 2011 р. у внутрішньому дворі навчального закладу, бо дозволу на її відкриття на фасаді будівлі громадськість та керівництво школи могли не дочекатися взагалі (див. проект меморіальної дошки іл. 97.).

Отже, представлені у цьому підрозділі твори монументальної скульптури, а також нереалізовані їх проекти, становлять не лише мистецький, але й загальногромадський інтерес.

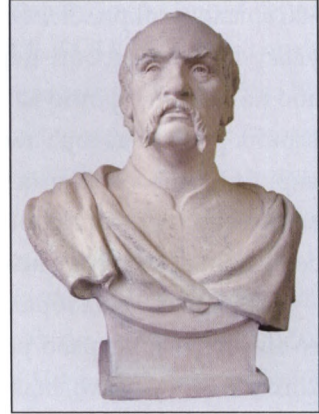
Підрозділ «Виставкова скульптура» також містить чимало оригінальних творів, більшість з яких є мало відомими широкому загалу і взагалі публікуються вперше. Загальна кількість представлених тут творів дорівнює 20. Найменша за розміром скульптура має заввишки 25 см, а найбільша – сягає півтора метри.

Перш за все слід сказати, що у цьому підрозділі, так само, як і у попередньому, крім творів українських мистців, представлені роботи іноземців, які розвивали мазепинську тему у своїй творчості. Єдиним іноземцем, який відобразив образ І. Мазепи в монументальній скульптурі, залишається румун Георгіє Тенасе, чий пам'ятник українському гетьманові стоїть у м. Галац. Натомість у скульптурі малих форм є ще дві особи: італієць Ривалта Аугусто та

Іл. 99

француз Патрис Месньє, які втілили «мазепинський сюжет» в бронзі та залізі. Обидва твори відображають не реальну історичну постать, а романтичний образ юнака, прив'язаного до коня, що мчить у далечинь, рятуючи себе та свого дивного вершника від вовків (у статуєтці Ривалти вони є фізично присутні (іл. 98.), а в композиції Менсьє – уявні) (іл. 99.).

Іл. 100

Звернувши увагу на час появи творів: початок та друга половина ХХ ст., стає зрозумілим, що епоха романтизму ще не закінчилася й мода на романтичні сюжети за творами відомих поетів-романтиків, ще не пройшла. Саме під таким кутом зору цікавою видається

і скульптура авторства українського скульптора Ярослава Мотики, що, осмислюючи відому легенду про дикого коня, який приніс Мазепу в Україну, подав своїм твором застиглу у глині мить, що єднає минуле з майбутнім. Метафоричний кінь, якого тримається вершник, є не лише втіленням ідеї спасіння від смерті у безкрайніх степах, але й переходу у вічність.

Більша частина творів скульптури є погруддями гетьмана, створеними відомими українськими мистцями: А. Куцем, В. Луцаком, Л. Кулябко-Корецькою, А. Гончаром, Н. Дерегус-Лоренс (див. іл. 100.), Г. Севрук, П. Капшученком, З. Федиком. Відстежити еволюцію кожного окремо твору від набору авторських підготовчих матеріалів та іконографічних джерел до власноруч створеного образу І. Мазепи досить складно. Пояснюється це не лише простим збільшенням доступних мистцям джерел та літератури. Не останню роль тут відігравали власний досвід мистця, вплив замовлення (приватна особа, офіційна установа, музей, мистецька галерея) або авторитету колег, робочий матеріал, рівень осмислення постаті, відданість традиціям чи прагнення інновацій, не лише у формі, а й у змісті. Саме цим пояснюється така розмаїтість скульптурних образів, які вже не несуть на собі навантаження історичного портрета. Вони не відтворюють зовнішньої схожості з оригіналом, але вже можуть розглядатися як самостійне візуальне джерело, яке демонструє рівень історичних знань, національної свідомості та внутрішньої свободи автора.

Наостанок хотілось б ще звернути увагу на два твори, які є відмінними від інших і водночас майже антиподами один одному. Це робота Віктора Авули, яку слід розглядати як витвір ювелірного мистецтва, бо для її виконання автор використав дорогоцінні й напівдорогоцінні каміння та метали, і невеличку роботу молодого скульптора Андрія Липовки, який працював із одним із поширених сучасних

матеріалів – акрилом. Оцінюючи ці твори, очевидно, варто не стільки звертати увагу на особливості передачі мистецькими засобами зовнішніх рис І. Мазепи, або на повноту формування історичного образу гетьмана-державника, скільки на вміння роботи автора з матеріалом, їхню здатність до експерименту з формою та виробничими техніками. Це теж є елементом загального формування та побутування образу історичної постаті в сучасному суспільстві, в міському/сільському середовищі, в ментальному просторі доби.

Особливості відображення образу І. Мазепи в творах декоративно-ужиткового мистецтва, яскраво репрезентовані на сторінках четвертого розділу мистецького каталогу цього видання.

Лл. 101

Лл. 102

Лл. 103

Цікаво, що саме керамічні кахлі та керамічні закладні дошки початку XVIII ст. були одними з перших творів цього виду мистецтва, які несли на собі відбиток не лише доби, але й гетьманської особистості. Як відомо, до нашого часу збереглася унікальна керамічна закладна дошка церкви Іоанна Предтечі, віднайдена під час перших повоєнних (1951–1954 рр.) обстежень та реставрації території колишнього Борисоглібського монастиря у Чернігові. Дослідження, проведені архітекторами-реставраторами, зокрема М. Говденко, підтвердили, що найстаршою частиною будівлі, більш відомої зараз як будинок Чернігівського колегіуму, була західна двоповерхова частина корпусу, вимурувана наприкінці XVI – на початку XVII ст. Над нею протягом 1700–1702 рр., тобто під час поновлення монастирських будівель коштом гетьмана І. Мазепи, було побудовано дзвіницю¹. Закладна дошка була роз-

¹ Говденко М. Чернігівський колегіум // Архітектурна спадщина України. Щорічник Держбуду України. – К.: НДІТІАМ; Головархітектура, 2002. – Вип. 5. – Традиції і новаторство у містобудуванні України. – С. 160.

міщена над входом до келій. Керамічна плита мала рельєфне зображення герба І. Мазепи з ініціалами гетьманського титулу «І. М. Г. В. Е. Ц. П. В. З.», які читалися як «Іван Мазепа Гетьман Войска Его Царского Пресветлого Величества Запорожского» (іл. 101.). Герб вміщено у лавровому вінку з перехрещеними в чотирьох місцях стрічками. Від вінка відходили рельєфні квітки з бутонами та листям. Зверху та знизу від цієї композиції також містився рельєфний напис: «Сей храм создан Божим благословением прещедрим даянием и иждивением от ясно вельможного Пана Іоанна Мазепы славного войск Российских Гетмана. Надтысяща всемсотном Року здат начася, а втором поспешеством Божиим скончася»¹. Після закінчення робіт та обстеження дошка була передана до Чернігівського історичного музею. У 1970 р. її було передано до новоствореного заповідника «Чернігів Стародавній», де вона зберігається й донині².

У ході розкопок залишків цегляного палацу на Гончарівці – заміській резиденції І. Мазепи, які проводила протягом 2009–2010 рр. Батурицька українсько-канадська археологічна експедиція, були знайдені фрагменти унікальної масивної керамічної плити з геральдичними символами. Згодом плиту реконструювали Ю. Ситий та В. Мезенцев, а мальована реконструкція була підготовлена В. Мезенцевим та С. Дмитрієнком (2010 р.). Як з'ясувалося, навколо герба було зображено літери офіційної титулатури гетьмана: «І. М. Г. В. Е. Ц. П. В. З» – «Іван Мазепа Гетьман Війська Царського Пресвітлого Запорозького»³. Як видно з ілюстрацій 102–103, зображення виявилися подібними.

Після 1708 р. ані образ І. Мазепи, ані елементи його родового герба, ані будь-що інше, пов'язане з його постаттю, в речах декоративно-ужиткового призначення не відображалось. Зміни почалися від 1922 р., коли відомий майстер Олександр Саєнко створив перший декоративний таріль, який і донині зберігається у його родині. По внутрішньому колу таріля йшов напис: «ГЛАВНИЙ БОРЕЦЬ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ ІВАН МАЗЕПА», що було несподівано і досить ризиковано для тих часів. У самому центрі таріля містилося зображення гетьмана, яке іконографічно відповідало портрету Івана Степановича з тексту літопису С. Величка. Праворуч у картуші містився його родовий герб, а ліворуч –

¹ Там само. – С. 167.

² Ковалевська О. Речі І. Мазепи в музеях України і світу // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 260–261.

³ Мезенцев В. І. Реконструкції та порівняльний аналіз керамічного герба І. Мазепи з декору його палацу в Батурині // Сіверщина в історії України. Зб. наук. праць. – Вип. 4. – Київ-Глухів, 2011. – С. 163–171.

Лл. 104

зображення однієї з церков, ним фондovаних. Зрозуміло, що за радянських часів інших спроб створити щось подібне у мистців декоративно-ужиткового мистецтва не було. Однак майже відразу після здобуття незалежності у 1992 р. львівський майстер, засновник львівської школи декоративно-ужиткового мистецтва Григорій Кічула, створив другий оригінальний декоративний таріль. Принцип декорування таріля був такий самий, як і в Саєнка: в середині портретне зображення (у цьому випадку майстер використав графічні портрети гетьмана, створені українським графіками 1930–1960-х років, ліворуч –

зображення герба, праворуч – дата його гетьманування «1687–1709»; по нижньому півколу напис: «ГЕТЬМАН УКРАЇНИ ІВАН МАЗЕПА». Третій декоративний таріль, який нині зберігається у Чернігівському історичному музеї ім. В. Тарновського, створили у 1998 р. Григорій Денисенко та його донька Леся Єременко. На відміну від двох попередніх творів, цей таріль представляв зображення гетьмана в повний зріст на коні, без відтворення портретних рис гетьмана. Праворуч від нього був зображений герб, а по верхньому півколу містився на-

Лл. 105

пис: «ГЕТЬМАН УКРАЇНИ ІВАН МАЗЕПА».

Аналогічний образ був створений Г. Денисенком у співавторстві з відомим художником монументально-декоративного мистецтва Володимиром Прядкою (іл. 104 та іл. 105).

Лл. 106

Їхній творчий союз сприяв появі чудового, єдиного у своєму роді каміну (коміну) під назвою «Історія України», де одна з декоративних кахлів подає кінний портрет гетьмана, з гербом та супровідним написом «Гетьман України Іван Мазепа». Камін деякий час був виставлений у приміщенні однієї із зал Національної спілки майстрів народного мистецтва України.

Образ Івана Мазепи відображений й у творах різьблених по дереву. Якщо сучасні керамічні твори виводять свою генеалогію від керамічних плит початку ХVІІІ ст., то різьблені твори, очевидно, можна виводити від декоративного фрагменту дерев'яних дверей з гербом та абрєвіатурою титулу І. Мазепи, датованих 1694 р., що зберігаються у приватній колекції В. Романцака (іл. 106.).

На сьогодні нами виявлено два твори, які належать різцю Леонтія Завгороднього та Юрія Дяченка, створені відповідно 1997 та 1998 рр. Робота Л. Завгороднього являє собою вирізану по дереву картину під назвою «Вечір Івана» і фактично продовжує осмислення цієї постаті автором, яке знайшло своє відображення в олійному портреті гетьмана (див. каталог № 19). Іконографічно цей твір не наслідує жодного автентичного портрета і є витвором творчої уяви. Натомість робота Ю. Дяченка (іл. 107.) є традиційним

портретом, різьбленим по дереву. Він створений за тими взірцями зображень, які походять від портрета пензля С. Землюкова (іл. 108.) – кріпосного художника родини Галаганів, що нині зберігається у Чернігівському обласному художньому музеї ім. Г. Галагана¹.

Іл. 107

Іл. 108

Останнім по часу створення був ще один твір декоративно-ужиткового мистецтва, хоча він цілком заслуговує на статус повноцінного портрета, виконаного у техніці гобелєна. Створила цей шедевр відома художниця і майстриня Наталія Литовченко у 2009 р. Її живописні панно «Етапи становлення Української державності», де також є фрагмент, який відображає портрет І. Мазепи, прикрашають залу пленарних засідань Верховного Суду України. Представлений твір є унікальним у своєму роді. Композиційно зображення сягає традицій козацького портрета кін. ХVІІ – поч. ХVІІІ ст. Іконографічно є близьким до графічних портретів, створених В. Лопатою. Позаду зображеної постаті містяться зображення його герба та церковної споруди, в нижній частині є підпис: «Іван Мазепа». У ці-

¹ Рубан В. В. Забытые имена. – К., 1990. – С. 39–40, ил. С. 38; Український портрет і народна картина ХVІІІ – ХІХ ст. з фондів Чернігівського художнього музею. Каталог виставки. / Упоряд. Величко В. М. – Прилуки, 2002.

лому gobелен справляє дуже позитивне враження на глядача і відтворює образ справжнього державного мужа, яким і був І. Мазепа.

Крім аналізу творів образотворчого мистецтва на предмет відповідності створених мистцями образів українського гетьмана іконографічним джерелам чи роботам попередників, варто звернути увагу на спосіб поширення іконографічних канонів, які згодом закріплюються у свідомості суспільства і починають викликати стійкі асоціації між зображеннями та історичними особистостями, яких вони відображають. Одним з найкращих та дієвих способів були і залишаються історико-мистецькі виставки. Першою виставкою, яка була присвячена І. Мазепі та його добі, відбулася 1932 р. у Львові. Її організатором виступив директор Національного музею у Львові Іларіон Свенцицький¹. Ідея виставки полягала у тому, аби показати добу Івана Мазепи і його діяльність на тлі цієї епохи. Тому під час підготовки виставки було використано фонди не лише Національного музею у Львові, але й Наукового товариства імені Тараса Шевченка, Народного дому, колекцій Оссолінських та Любомирських, Музею ім. Яна Собеського у Львові (нині – Історичного музею) та бібліотеки ординації Замойських і Народного музею у Варшаві. Виставка мала 3 відділи:

портрети відомих постатей доби І. Мазепи, козацьких полковників, тогочасних володарів (Карла XII, Петра I, Яна Казимира, Августа II, С. Лещинського), а також фото будинків Мазепи, церков, ним фундованих, оригінали гетьманських універсалів. У другому відділі були представлені експонати,

Іл. 109

пов'язані із Полтавською битвою: плани, повідомлення, портрети шведських та московських полководців, типи козацького війська, побутові сцени. Третій відділ експонував літературні твори, присвячені І. Мазепі. Серед них були оригінали та переклади Вольтера, Байрона, Гюго, Готшала, Словацького, а також Мордовцева, Воробкевича, Пачовського, Стешенко, Лепкого. Тут же вперше були представлені

.....
¹ Свенцицький І. Доба гетьмана Мазепи (Промова на відкритті Мазепиної виставки). – Львів, 1932. – 8 с.

згаданий вище портрет І. Мазепи, виконаний О. Куриласом (1909), полотно історичного змісту «Мазепа в утечі через Дністер» (1873) К. Устияновича (іл. 109.), а також численні літографії 1820 років, виконані за творами О. Верне. Беручи до уваги той факт, що на Галичині не варто було сподіватися великої кількості оригінальних експонатів, пов'язаних із життям та діяльністю І. Мазепи, організатори виставки збагатили її науковими працями, літературними творами та зображувальними джерелами, пов'язаними із ім'ям українського гетьмана. Виставка мала неабиякий попит. Протягом місяця експонування її відвідало 800 осіб, з яких 100 були неукраїнцями¹.

Цікаво, що у НМЛ зберігся каталог кількох гравюр, репродукцій та світлин із портретів І. Мазепи, які надійшли до фондів музею у проміжку із 1915 до 1930 р. і гіпотетично могли бути виставлені на вищезгаданій виставці, однак більш точних вказівок на використання цих експонатів немає².

Певне відношення до популяризації образу гетьмана Івана Мазепи і водночас до формування сучасної іконографії цього діяча мала виставка, що відбулася у Львові у 1943 році. Каталог мистецької виставки, організатором якої був Український центральний комітет українських образотворчих мистців у Львові, містить інформацію про те, що на ній було представлено твір Данила Нарбути «Гетьман Мазепа» (полотно, темпера)³. На жаль, каталог був неілюстрований і тому уявити, як виглядав гетьман у зображенні відомого художника, неможливо. Враховуючи час проведення виставки, цілком імовірно, що картина не збереглася. Уже протягом першої половини 1990 років мистець створив новий портрет І. Мазепи, який нині зберігається у Національному історико-культурному заповіднику «Чигирин» (див. каталог № 17.).

На виставці українського мистецтва у мистецькій галереї Канадської національної виставки у Торонто, яка проходила 1954 року, серед інших була експонована картина українського художника Івана Кубарського «Палац гетьмана Мазепи»⁴. Доля цієї картини також невідома. Однак, оскільки полотна цієї виставки були виставлені не лише з пізнавальною, освітньою та естетичною метою, але й для продажу, можна припустити, що вона потрапила у приватні руки

.....
¹ [І. К. (Іван Крип'якевич)] Мазепинська вистава в Національному музеї у Львові // Життя і Знання (Львів). – 1932. – Ч. 10–11 (липень–серпень). – С. 322–323.

² Александрович-Павличко Я. Причинок до іконографії гетьмана Івана Мазепи та палацу Кирила Розумовського в Батурині // Батуринська старовина. Зб. наук. пр. – Вип. 2(6). – С. 109–112.

³ Каталог мистецької виставки 1943. – Львів, 1943. – С. 47.

⁴ Каталог виставки українського мистецтва: малярство, графіка, скульптура. – Торонто, 1954. – С. 20.

Іл. 110

і в такий спосіб вийшла з обігу історичних полотен, присвячених І. Мазепі, якими оперують мистецтвознавці та історики.

Чимало цікавих виставок було підготовлено українцями діаспори у США та Канаді наприкінці 1950-х – на початку 1960-х. 1959 рік був ювілейним – 250 років з дня смерті гетьмана. Цій даті було присвячено кілька наукових конференцій, цілу низку громадських та освітніх заходів, театральних постановок, вистав, а, отже, й мистецьких виставок. Крім того, різноманітні обра-

зи І. Ма-

Іл. 111

зепи, які створювали і відображали тогочасні українські мистці в різних техніках, жанрах та видах мистецтва, іноді ставали невідомою частиною наукових доповідей, промов, афіш та програм ювілейних заходів. Тому іконографія Мазепи поповнювалася не лише оригінальними та самобутніми творами, що відображали рефлексії мистців над історичною долею цієї постаті, але й відтворювали, творчо переробляли вже відомі іконографічні зразки. Серед новостворених самостійних творів того часу варто назвати портрети І. Мазепи пензля А. Стебельської (див. каталог № 5.), М. Левицького (див. каталог № 6.), Б. Крюкова (див. каталог № 7.), олівцевий портрет роботи М. Бідняка (див. каталог № 88.), гравюру роботи І. Кейвана (див. каталог № 90.), малюнки О. Булавицького (див. каталог № 91.) та В. Цимбала (див. каталог № 92.), про які ми вже згадували (іл. 110).

Децю згодом у Франції відбулася надзвичайно цікава виставка, яка проходила у Музеї мистецтв Руану з 19 травня по 30 червня 1978 р. – «Мазерра» (Мазепа: варіації на романтичні теми)¹. Вона стала абсолютно унікальним явищем у світі тогочасного європейського мистецтва, але, на жаль, залишилася поза увагою

¹ Мазерра: [exposition], Musée des Beaux Arts de Rouen (19 mai – 30 juin 1978): [catalogue / par Jean-Pierre Mouille-seaux]. – Rouen: Le Musée, 1978 36 h.: ill.

мистецтвознавців та дослідників із України, яка на той була союзною республікою у складі СРСР. «Зрадник Мазепа», яким тоді одноголосно проголошували українського гетьмана, не міг бути предметом зацікавлення радянських фахівців, а тим паче бути представленим у «непристойному» романтичному образі.

Досить ґрунтовний аналіз цього образу, який на цій виставці репрезентували мистецькі полотна та твори графіки європейських мистців, дав відомий польський мистецтвознавець Я. Островський. Він, зокрема, зазначив, що у романтичних уявленнях Заходу образ молодого Мазепи рішуче брав гору над Мазепою старим, нещасливий коханець – над безталанним політиком. Натомість, абсолютно інакше ця пропорція виглядала у традиціях трьох народів, які безпосередньо були пов'язані

Л. 112

з життям та діяльністю гетьмана: у польській, українській та російській традиціях¹. Виставка ж мала на меті показати хто такий Мазепа для мешканця Європи. З огляду на це, проект Руанського музею був грандіозним. На виставці було представлено експонати з кабінету естампів Національної бібліотеки Франції, Музею Віктора Гюго, Лувра, муніципальної бібліотеки Руану, Музеїв Авіньйон

на і Страсбурга та деяких інших. Цікаво, що у тексті каталогу виставки з посиланням на працю І. Борщака та Р. Мартея, було подано історичну довідку про реальну історичну постать – Івана Степановича Мазепу, гетьмана України, який у 1709 р. разом із Карлом XII зазнав поразки під Полтавою і помер у Бендерах в еміграції. Потім подавалося пояснення «мазепинської легенди», яка поширилася Європою завдяки мемуарам Я. Х. Пассека та твору Вольтера «Історія Карла XII», видання яких були першими експонатами на цій виставці. Організатори подбали про те, аби всебічно

Л. 113

¹ Ostrowski J. K. Mazepa: pomiędzy romantyczną legendą a polityką // Przegląd Wschodni. – t. 11. – z. 2. – 1992/1993. – S. 359–399.

Іл. 114

представити європейському глядачеві образ Мазепи. На виставці були видання поетичних творів Дж. Г. Байрона та В. Гюго, О. Пушкіна та Ю. Словацького, Т. Сміта та Р. Готшала, живописні полотна Т. Жеріко (іл. 111.), Е. Делакруа (іл. 112.), О. Верне, Л. Буланже (іл. 113.), афіші до циркових вистав за участю Ади Ісаакс Менкен, численні гравюри за сюжетами відомих живописних або літературних творів (фактично набори ілюстрацій до поем Байрона та Гюго), карикатури, створені за «мазепинськими сюжетами», але такі, що не мали стосунку до постаті самого майбутнього гетьмана (наприклад, робота Т. Шассеріо); музичні твори і, перш за все, симфонічний етюд Ф. Ліста, і, нарешті, кінострічки «Мазепа»

(В. Гончаров, 1909 і П. Чардиніна, 1914) та фільм Георга Цукора «Heller in Pink Tights ou la Diablesse en collant rose» (1960), де роль Мазепи зіграла Софі Лорен.

В Україні інтерес до постаті І. Мазепи почав відроджуватися лише після набуття незалежності. Серед акцій, які мали сприяти цьому процесу, було заснування Фонду Івана Мазепи. Одним із перших вдалих кроків на цьому шляху стало створення Музею гетьманства у колишньому будинку київських міщан Покровських – Морачевських, нині більш відомому як «Будинок Мазепи» на Подолі. Саме там від 1994 р. почали відкриватися тимчасові виставки творів сучасних українських художників, серед яких, у тому числі, були полотна, що відображали образ гетьмана (див. каталог № 20, іл. 114.).

Дещо пізніше, у Богдана Ступки від час його каденції на посаді міністра культури і мистецтва (30.12.1999–31.05.2001) та одночасних зйомок у фільмі Ю. Ілленка «Молитва за гетьмана Мазепу», виникла ідея організації великої мистецької виставки, присвяченої І. Мазепі та його добі. При Українському центрі культурних досліджень Міністерства культури і мистецтв було створено творчий колектив для реалізації цього проекту (директор – В. Войно, заступник – В. Томазов), який би дозволив представити до уваги глядачів експонати та матеріали з різних музеїв України та світу. Провідним художником-оформлювачем цієї виставки було обрано С. Якутовича, відповідальним за створення загальної експозиції – А. Гайдамаку. Результатом виставки також повинно було стати видання альбому та запису диску. На жаль, зі звільненням Б. Ступки з міністерської посади ця ідея не отримала подальшого розвитку. Точніше, вона трансформувалася у кілька самостійних проєктів: С. Якутович згодом видав альбом «Мазепіана: незавершений проєкт»,

який містив творчий доробок мистця з цієї тематики. А відомий мистецтвознавець та керівник Львівської галереї мистецтв Б. Возницький у 2003 р. за підтримки низки меценатів реалізував проект виставки, присвяченій 300-м роковинам перебування І. Мазепи на Львівщині. Ідея була аналогічною до ідеї львівської виставки 1932 р., тобто організатори намагалися представити образ гетьмана І. Мазепи на тлі його епохи. Серед музеїв, які тоді надали свої експонати для виставки, були Національний музей історії України, Національний художній музей України, Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, Музей книги і друкарства України, Музей Гетьманства, Чернігівський обласний історичний музей ім. В. Тарновського, Чернігівський обласний художній музей, Полтавський краєзнавчий музей, Полтавський художній музей (галерея мистецтв), Сумський обласний краєзнавчий музей ім. Никанора Онацького, Лебединський міський художній музей, Батуринський історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця», Львівська галерея мистецтв, Львівський історичний музей, Національний музей у Львові, Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України, Центральний державний архів України у Львові. Серед експонатів – портрети І. Мазепи, які походили з різних часів та були виконані у різній техніці, портрети інших гетьманів, полковників, представників старшини, портрети духовних осіб (Лазаря Барановича, Гедеона Святополк-Четвертинського, Дмитра Туптала, Юанна Максимовича та ін.) та сучасників Мазепи (Петра I, Августа II, С. Лещинського, Яна Собеського, Людовіка XIV), зображення різних батальних сцен, тогочасні ікони, гравюри, популярні літографії ХІХ ст., які відображали образ Мазепи, матеріали, пов'язані з Полтавською битвою, речі, які належали гетьманові та його оточенню, історичні документи, універсали, книги тощо. Виставка супроводжувалася виданням кольорового каталогу¹.

Відзначення Україною та Швецією 350-ліття дипломатичних контактів (1657–2007), а також 300-ліття Великобудищанського трактату (1709–2009), укладеного між І. Мазепою, К. Гордієнком та Карлом XII, зумовило появу відповідного Указу Президента України № 955 від 9 жовтня 2007 р. «Про відзначення 300-річчя подій, пов'язаних з воєнно-політичним виступом гетьмана України Івана Мазепи та укладенням українсько-шведського союзу». У зв'язку з цим Національний музей історії України ініціював міжнародний проект-виставку «Україна–Швеція: на перехрестях історії (ХVІІ – ХVІІІ ст.)»². Зі шведської сторони участь у проекті взя-

¹ Гетьман Іван Мазепа: погляд крізь століття: Каталог історико-мистецької виставки (21 червня – 24 серпня 2003 р., м. Львів). – К.: ПП «ЕММА», 2003. – 63 с.

² Ковтанюк Н. З історії організації міжнародних виставок зі Швецією // Україна–Швеція: на

Іл. 115

ли Військовий музей, Національний архів Швеції, Національна бібліотека Швеції, Військовий архів, Муніципальна бібліотека м. Лінчопінг, Національний художній музей. З українського боку до участі у виставці долучилися Центральний державний архів України у м. Києві, Центральний державний історичний архів у м. Львові, Національний

музей історії України, Харківський історичний музей, Дніпропетровський історичний музей ім. Д. Яворницького, Львівський історичний музей, Національний музей ім. Андрея Шептицького, Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця». Серед експонатів виставки, які мали безпосереднє відношення до І. Мазепи, були два прапори¹, булава, яка, за переказами, відійшла П. Орлику після смерті попередника, низка універсалів тощо. З огляду на предмет нашого нинішнього видання, на виставці було кілька цікавих експонатів: історичні полотна пензля К. Устияновича «Мазепа на переправі через Дністер» (1873) та Г. Седерстрьома «Мазепа і Карл XII на Дніпрі» (1879) (іл. 115.).

Крім того, до уваги відвідувачів уперше були представлені експонати з приватних колекцій, а саме сірникова етикетка з містечка Венерсборг (Швеція) із зображенням відомого «мазепинського сюжету» за поемою Дж. Байрона (іл. 125); поштові картки початку ХХ ст. з різними портретами І. Мазепи; поштовий конверт, надрукований у США 1959 р., коли українська діаспора відзначала черговий ювілейний «мазепинський рік»; поштові блоки, підготовлені «Укрпоштою» спеці-

.....
перехрестях історії (XVII–XVIII ст.). – Каталог виставки (1 жовтня 2008 р. – 30 березня 2009 р. (м. Київ); 9 квітня – 31 травня 2009 р. (м. Дніпропетровськ). – К.: Такі справи, 2008. – С. 14.

¹ Докладніше читай: Савчук Ю. Прапор з гербом гетьмана Івана Мазепи та стародубського полковника Михайла Миклашевського // Україна–Швеція: на перехрестях історії (XVII–XVIII ст.). – Каталог виставки (1 жовтня 2008 р. – 30 березня 2009 р. (м. Київ); 9 квітня – 31 травня 2009 р. (м. Дніпропетровськ). – К.: Такі справи, 2008. – С. 85–89; Савчук Ю. Гетьманський прапор 1686–1688 рр. // Україна–Швеція: на перехрестях історії (XVII–XVIII ст.). – Каталог виставки (1 жовтня 2008 р. – 30 березня 2009 р. (м. Київ); 9 квітня – 31 травня 2009 р. (м. Дніпропетровськ). – К.: Такі справи, 2008. – С. 110–115; Ковалевська О. Речі І. Мазепи в музеях України і світу // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 251–272.

ально до відкриття вищезгаданої виставки під назвою: «Українсько-шведські воєнно-політичні союзи XVII–XVIII ст.»¹. Особливістю цієї виставки був ґрунтовно підготовлений каталог, який містив чимало цікавої та необхідної інформації не лише для пересічних відвідувачів виставки, але й для науковців.

У контексті відзначення подій, пов'язаних із Полтавською битвою, українсько-шведського союзу та смертю гетьмана І. Мазепи на вигнанні, була й організована Одеським державним історико-краєзнавчим музеєм виставка «Іван Мазепа – герой на зламі епох» (червень 2009 – червень 2010 рр.). З одного боку, вона стала логічним продовженням попереднього заходу, який мав назву «Лицарі козацької доби XVI–XVIII ст.» (грудень 2006 – січень 2007 р.) та подавав до уваги одеситів колекцію портретів представників козацького старшини з фондової збірки музею. З другого – виставка 2009/2010 років була присвячена особисто І. Мазепі й містила низку унікальних експонатів: портрет гетьмана пензля невідомого художника ХІХ ст., листівки одеського художника А. Ждахи з текстом пісні, автором якої вважається Іван Степанович – «Ой біда, біда чайці – небозі» (іл. 116.), а також оригінальна подорожня ікона ХVІІІ ст., що походила з Щеретського замку на Львівщині. Цей експонат привертав найбільше уваги відвідувачів виставки, бо представляв відображення в іконі постаті самого гетьмана. Принаймні саме таке припущення зробили працівники музею, бо на іконі з трьома образами Богородиці, четвертим був цікавий сюжет із зображенням світської особи. Саме над головою цього персонажа, який у руці тримав чи то булаву, чи то свічку, досить чітко прочитувався напис: «Гет. Мазепа»² (іл. 117 та іл. 118).

Незважаючи на те, що науковці не мали можливості докладно дослідити цю ікону, її можна розглядати як один з прикладів використання українськими іконописцями світських сюжетів та портретів світських осіб, а також відносити до нечисленних творів сакрального мистецтва, в яких відображено образ українського гетьмана³. Протягом 2008–2009 рр. Україною мандру-

¹ Україна–Швеція: на перехрестях історії (XVII–XVIII ст.). – Каталог виставки (1 жовтня 2008 р. – 30 березня 2009 р. (м. Київ); 9 квітня – 31 травня 2009 р. (м. Дніпропетровськ)). – К.: Такі справи, 2008.

² Гава О. Епоха Івана Мазепи в експонатах виставки Одеського історико-краєзнавчого музею // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на півдні України Науково-дослідницького інституту козацтва Інституту історії України НАН України: 36. наук. праць. – Одеса: Фенікс, 2009. – С. 208–209.

³ Холодний П. Воздвиження Ч. Хреста з церкви с. Ситихов б. Львова // Стара Україна (Львів). – 1925. – Ч. VII–X. – С. 154–157; Уманцев Ф. Троїцька надбрамна церква. – К., 1970; Адруг А. Пер-

Л. 117

вала пересувна виставка, яка складалася з вибраних творів С. Якутовича «Мазепіана. Незавершений проект». Автором ідеї цієї виставки був голова Міжнародного фонду «Наша спадщина» Борис Делон (Ребець). На виставці було представлено понад 20 графічних творів відомого художника, які за його згодою були виготовлені на банерному полотні розміром 1,20 x 1,70 м. Виставка побувала у різних містах України: Білій Церкві, с. Мазепинці Білоцерківського району Київської області, селищі Коломак, двічі у Полтаві, Дніпропетровську, Миколаєві, Львові, Чернігові, Черкасах та деяких інших.

Нині усі виставкові експонати перебувають у Білій Церкві і частково використовуються під час різних культурно-освітніх заходів, організованих Фондом.

Серед доволі оригінальних та знакових сучасних мистецьких проектів, які виявили чимало унікальних творів живопису, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва авторства наших сучасників, став проект художніх виставок «Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників», започаткований наприкінці 2004 року. Його ініціатором та основним організатором став відомий український художник Олександр Мельник. На його думку, проблема тривалого періоду бездержавності, заборони українськості як такої спричинила «відсутність деяких жанрів у літературі і мистецтві»¹. Зокрема йшлося про історичний жанр. Реанімації історичного живопису в Україні й була присвячена ідея проведення цих виставок.

Л. 118

Серед представлених на першій виставці творів виявилось кілька, які тією чи іншою мірою відображали сучасне бачення українськими мистцями образу гетьмана І. Мазепи, або були

вісні розписи Троїцького собору в Чернігові: нові атрибуції (про зображення Мазепи та його дружини на стінах собору) // Київська старовина. – 2001. – №2. – С. 151–156; Белічко Ю., Ізотов А. Палітра століть. Вибрані твори живопису з музеїв України. – Одеса: Маяк, 2010. – С. 44–45; Ковалевська О. До питання про ідентифікації світських постатей у композиції Першого Вселенського Собору в стінописі Софійського собору у Києві // Укр. істор. журн. – 2012. – №1. – С. 201–210.

¹ Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників. – К.: Вид-во «Софія А», 2004. – С. 11. (108 с.)

присвячені його добі. Серед них, зокрема, були живописна робота Б. Ткачика «Гетьмани України» (див. каталог № 59.), а також скульптурні композиції В. Луцака «Іван Мазепа» (див. каталог № 291.) й Я. Мотики «Пам'ять про Івана Мазепу» (див. каталог № 301.).

Друга виставка (2006), яка вже проводилася за підтримки Міністерства культури і туризму України й Національної спілки художників України, представила 149 творів 93 художників та скульпторів із різних регіонів України. Чимало творів були виконані мистцями спеціально для виставки, що й було реалізацією мети організаторів. Серед

Іл. 119

найпоширеніших образів у творах художників та скульпторів виявився образ Б. Хмельницького, козацьких полковників Івана Богуна та Максима Кривоноса, скіфських воїнів та руських князів. Образ І. Мазепи був представлений оригінальною скульптурою Анатолія Куца «Іван Мазепа», виконаною автором ще 1981 р. (!) (див. каталог № 288.), портретом гетьмана, виконаним із шамотної маси Галиною Севрук («Іван Мазепа», 1997 (іл. 119.)), живописним кінним портретом Івана Мазепи, пензля Андрія Гончара (2005) (див. каталог № 30.) та історичним полотном «Заручені долею» (2005) Олександра Туранського (див. каталог № 60.)¹.

Велике значення для презентації суспільству образу гетьмана І. Мазепи в рефлексіях сучасних українських художників, особливо молодого покоління, мали Третя (2008) та Четверта (2010) Всеукраїнські виставки «Україна від Трипілля до сьогодні». Третя виставка спеціально була присвячена пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933)². 11 листопада 2006 року, в день пам'яті жертв батуринської трагедії, була організована спеціальна поїздка для студентів та викладачів художніх навчальних закладів до Батурина. Спілкування з істориками, краєзнавцями, співробітниками Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» (м. Батурин) стали поштовхом до

¹ Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Друга Всеукраїнська виставка, присвячена Дню науки. – К.: НСХУ, 2007. – 148 с.

² Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Третя Всеукраїнська виставка, присвячена Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933). – К.: НСХУ, 2008. – 184 с.

Іл. 120

Іл. 121

створення низки оригінальних та змістовних творів, які відображали і трагічність тих подій, і поетичність образу самого старого гетьмана, і алегоричність наслідків тогочасних подій. Ці твори становили основу всієї виставки. Загалом творів, присвячених безпосередньо І. Мазепі, його добі, темі державності, було 12. Особливістю цієї виставки стало те, що більшість робіт була виконана молодими мистцями – учнями Миколи Стороженка (Київ) та Віктора Гонтарова (Харків). Разом із відомими майстрами пензля вони створили неповторні та своєрідні образи державного мужа, воїна, закоханого чоловіка, звичайної людини, з усіма її мріями, миттєвостями щастя, поразками та болем. Виставка експонувалася у виставкових залах Центрального будинку художника Національної спілки художників України у Києві, Львівській картинній галереї, Донецькому обласному художньому музеї, виставкових залах Мукачевського замку.

Фактично «мазепинська» тема була продовжена учасниками й наступної Четвертої виставки, яка відкрилася напередодні Дня Соборності 21 січня 2010 року. На ній загалом було представлено 220 робіт 163 мистців України. Твори, присвячені Мазепі та Батурину, представили випускники майстерні Миколи Стороженка: Ольга Ковтун («Покрова») (див. каталог № 73.), Тетяна Кашкарова («Сон. Видіння») (див. каталог № 77.), Наталії Мелесь («Спаси, Господи, люди Твої») (див. каталог № 76.), Андрія Краснощокова («Мазепа») (див. каталог № 78.). Одночасно були виставлені твори відомих художників і майстрів історичного жанру (історичного портрету) Феодосія Гуменюка («За волю, за Україну») (див. каталог № 75.) та Володимира Прядки й Олени Владимирової («Україна в огні») (див. каталог № 34.). Спеціально для виставки Наталія Литовченко виготовила чотири гобелени із серії «Гетьмани України», один із яких безпосередньо

представляв образ Івана Мазепи (див. каталог № 313.)¹.

На останній виставці, яка була проведена 2012 р. твори, присвячені І. Мазепі, були представлені лише полотном Л. Гопанчука «Багурин. Легенди річки Сейм» (див. каталог № 74.) та погруддям «Гетьман України Іван Мазепа» (див. каталог № 297.) роботи скульптора А. Куща.

Таким чином, зваживши на той інтерес, який викликав, викликає й, очевидно, буде надалі викликати образ І. Мазепи у мистців, нинішнє видання дозволить сучасному українцеві побачити багатоманітний образ гетьмана, створений переважно українськими мистцями ХХ та початку ХХІ століття.

Каталог, на основі матеріалів якого здійснене дослідження особливостей відображення образу І. Мазепи в творах сучасного образотворчого мистецтва, був структурований за основними його видами: живопис, графіка, скульптура та декоративно-ужиткове мистецтво. Кожен розділ також має додатковий внутрішній поділ: наприклад, розділ, присвячений відображенню образу І. Мазепи в творах живопису, поділяється на підрозділи «Портрети ХХ – поч. ХХІ ст.» та «Історичний, сакральний та жанровий живопис (ХХ – поч. ХХІ ст.)». Розділ «Графіка» поділяється на підрозділи «Графічні портрети», «Книжкова ілюстрація» та «Малі графічні форми», де у першому підрозділі подані твори станкової графіки, у другому – ілюстрації до книг, де фігурує образ Мазепи, у третьому – твори художньо-виробничої графіки, тобто листівки, конверти, поштові марки, а також екслібриси. Розділ «Скульптура» містить поділ на підрозділи «Монументальна скульптура», який представлений пам'ятниками, пам'ятними знаками, меморіальними дошками, та «Виставкова скульптура», де подано твори середніх та малих форм, придатних до експонування на виставках. Окремий підрозділ мали становити твори дрібної пластики, однак з його формуванням виникли певні труднощі: предмети, які були створені у ХІХ – на початку ХХ ст. є важко доступними (див. зображення годинника

Іл. 122

¹ Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників. Четверта Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2011. – 204 с.

(іл. 120.)¹ і табакерки (іл. 121.)², декорованих мініатюрами за сюжетом творів європейського романтизму: «Мазепа і вовки»), а сучасні твори, зокрема, медальєрного мистецтва, є дуже розпорошеними та важко доступними для виявлення. Навіть один із найвідоміших творів цього типу – медаль, створена відомим українським мистцем Василем Масютиним, нині вважається втраченою, а сформувати уявлення про неї можна лише завдяки публікаціям, здійсненим мистцями діаспори у другій половині ХХ ст. (іл. 122.)³.

Незважаючи на побутування в мистецтвознавчій літературі двох термінів «декоративно-прикладне» та «декоративно-ужиткове» мистецтво, останній розділ каталогу був названий «Декоративно-ужиткове мистецтво». Він фактично не поділяється на підрозділи, бо кількість відповідних творів занадто мала для формування окремих підрозділів каталогу. Однак, його зміст представляє «Декоративну кераміку», «Різьблення по дереву» та «Гобелени».

Іл. 123

Іл. 124

¹ Невідомий майстер. Мазепа (Pendule au Mazeppa), ХІХ ст. Годинник з фігурою Мазепи за сюжетом твору О. Верне «Мазепа і вовки». Мала скульптурна форма. Позолочена бронза. Н – 41 см, L – 26 см. Зберігається у Віллек'є (Франція) у Будинку В. Гюго. Публікується за Mazeppa: [exposition], Musée des Beaux-Arts de Rouen, 19 mai – 30 juin 1978: [catalogue / par Jean-Pierre Mouilleseaux]. – Rouen: Le Musée, 1978. – 36 h.:ill.

² Сміт Едвард. Мазепа (Mazeppa), 1836 р. Табакерка з фігурою Мазепи за сюжетом твору О. Верне «Мазепа і вовки». Мала скульптурна форма. Срібло. 88 мм x 32 мм x 58 мм; 194 грама. Зберігається у приватній колекції. Описано у виданні: Mazeppa: [exposition], Musée des Beaux-Arts de Rouen, 19 mai – 30 juin 1978: [catalogue / par Jean-Pierre Mouilleseaux]. – Rouen: Le Musée, 1978. – 36 h.:ill.

³ Масютин В. Гетьман Іван Мазепа, 1930–1950-ті рр. (?). Медаль. Гіпс. Бронза. D – 10 см. Написи: По колу у верхній частині: «СОНОРТИС ЗАПОРОВІЕСІС НЕТМАН». В середині: «І. D. MAZEPA DUX». Імовірно втрачена. Публікується за виданням: Книга творчості українських мистців поза Батьківщиною. – Філадельфією, 1981. – С. 314.

Твори мистецтва, незалежно того як вони розподілені між розділами та підрозділами, мають наскрізну нумерацію.

Звертаємо увагу на те, що дати окремих творів мистецтва позначені зірочкою (*). Це означає, що в ході евристичної та науково-аналітичної роботи, проведеної упорядником каталогу, дата була уточнена та змінена. Внаслідок чого вона може відрізнятися від дат, поданих в інших каталогах, або навіть в інвентарних книгах музеїв, де ті або інші твори зберігаються.

Назви творів подано за атрибуцією музеїв, архівів або за традиційно прийнятими формулюваннями, зафіксованими в літературі. Наприкінці каталогу в додатку «Алфавітний покажчик назв творів та сюжетів» одночасно подані назви українською мовою, мовою оригіналу або авторський підпис, який іноді відрізняється від спрощеної назви, наданої мистецтвознавцями.

Серед інших покажчиків, розміщених у книзі, є «Географічний покажчик місць перебування творів», унаочнений двома мапами, а також «Іменний покажчик мист-

Іл. 125

Іл. 126

ців», із вказаними датами їхнього життя. Докладні біографічні довідки про авторів/виконавців творів розміщені в розділах каталогу після загальної інформації про твір. У випадку, коли підряд розміщено кілька творів одного автора, текст довідки подається лише після характеристики першого твору (в основному це стосується портретів, полотен на історичну тематику, циклів книжкових ілюстрацій та деяких екслібрисів).

У тих випадках, коли художній твір втрачено, або його зображення не віднайдене, в тексті каталогу ілюстрація відсутня.

Кількість творів мистецтва, представлених у каталозі: живописні портрети – 35; полотна історичного, сакрального та жанрового живопису – 46; графічні станкові портрети – 22; книжкова ілюстрація – 107; листівки – 32; поштові конверти – 6; марки – 8; екслібриси – 11; твори монументальної скульптури (пам'ятники) – 19;

твори виставкової скульптури – 20; твори декоративно-ужиткового мистецтва – 7.

Деякі поодинокі твори XIX–XX ст., такі, як емблема (іл. 123)¹ видавничий знак (іл. 124)², у яких використано елементи герба «Курч», сірникова етикетка за сюжетом відомих творів європейських поетів-романтиків (іл. 125) чи обгортка шоколаду, яку одночасно можна було сприймати як афішу до популярної опери П. Чайковського «Мазепа» (іл. 126)³, хоч і було виявлено, але навмисно не включено до каталогу, оскільки вони або не вписувалися у сформовану структуру видання, або не відповідали їй хронологічно (наприклад, театральні чи циркові афіші XIX ст.), або були залишені для окремих майбутніх досліджень автора каталогу. Це саме стосується й кількох творів народного мистецтва, зокрема, полотно М. Рибачка «Мотря і Мазепа», Г. Кожокаря «Гетьман Іван Мазепа. В'їзд до Батурина», О. Вакулєнка «Пісня про Івана Мазепу» (2006). Натомість вони не залишилися поза увагою і в окремих випадках описувалися на сторінках цього та інших видань⁴.

Отже, внаслідок проведеної великої та довготривалої пошукової роботи виявлено та проаналізовано понад тисячі різноманітних зображень, на сторінках каталогу відповідно до заявлених хронологічних меж представлено 313 творів. На початку дослідження подано достовірні портрети І. Мазепи, які відповідали описам його зовнішності, а також зосереджено увагу читача на відповідях щодо особливостей іконографії українського гетьмана.

Образ І. Мазепи протягом XX – поч. XXI ст. був репрезентований у творах живопису, графіки, скульптури та декоративного мистецтва. Крім традиційних

¹ Емблема Союзу Українських Січових стрільців (XX ст.), автором є Левко Лепкий. Українські Січові Стрільці були першими українськими частинами на бойовищах Східної Європи після Полтави 1709 р., вони мали велике значення для відновлення військових традицій, для зростання українського патріотизму, створення військового словництва, термінології, військового фольклору, розвитку пісні й музики (оркестра УСС), для усталення форми українського однострою (мазепинка). Пам'ять про УСС і досі жива в українському народі, як є живим символом УСС – «Червона калина», пісня УСС і традиція елітарної частини української армії.

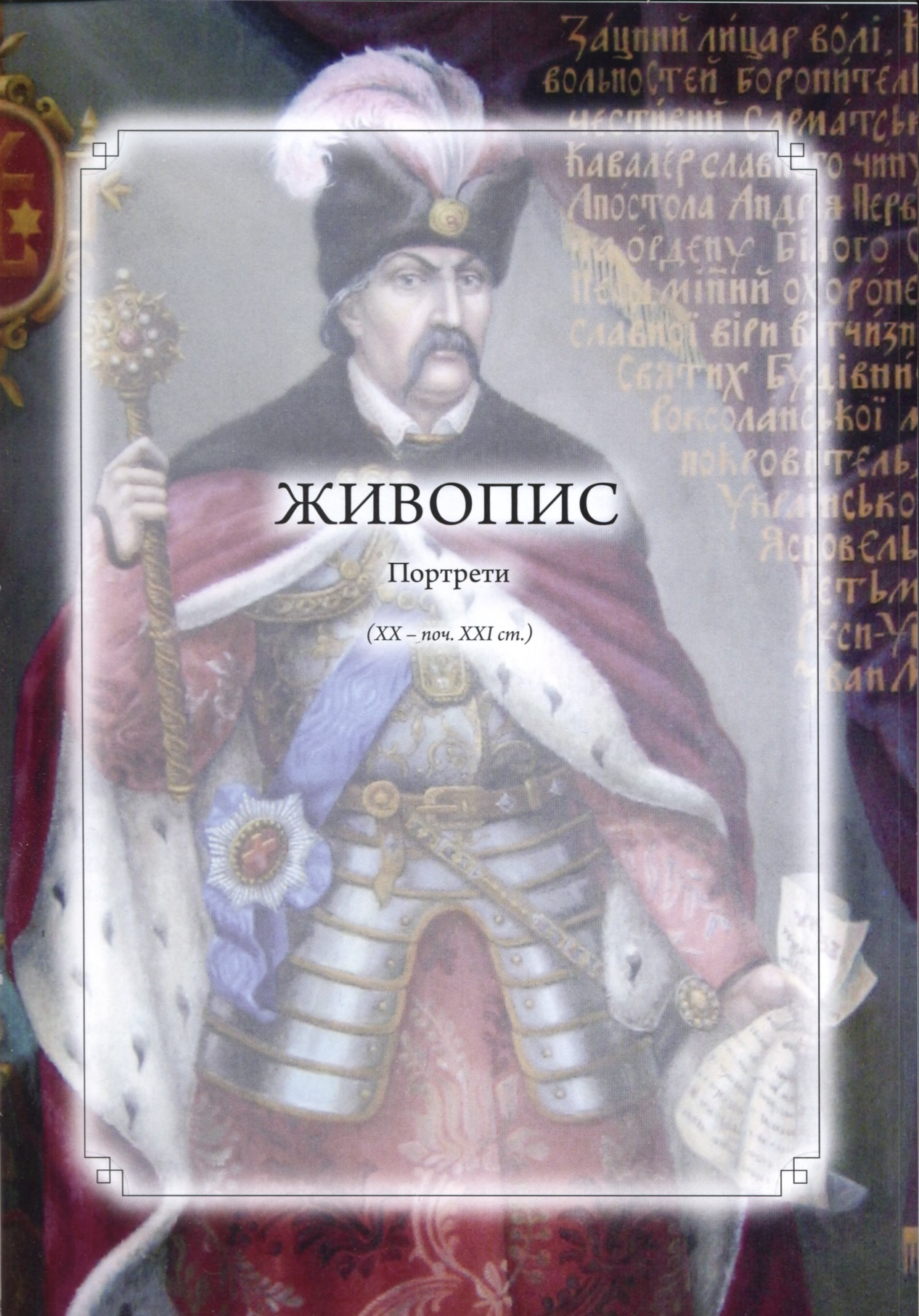
² Видавничий знак Могиляно-Мазепинської академії наук, 1930 рр.

³ Цікаво, що перші етикетки з'явилися в Російській імперії у другій половині XIX ст. після винаходу хромолітографії, яка дозволяла робити кольоровий друк. На етикетках друкували портрети героїв російсько-французької (Вітчизняної) війни 1812 року, зображення броненосців часів російсько-японської війни або літаки. Наприкінці XIX – на початку XX ст. етикетки почали виконувати функцію театральних мініафіш, на яких друкували назви популярних опер, балетів, драм, зокрема: «Кармен», «Орфей», «Фігаро», «Аїда», «Дон-Кихот», «Отело» та ін. (Докладно див.: Вульфін Л. Хранителі аромата епохи. О чем могут поведать царские фантики // Антиквар. – 2009. – № 3 (29). – С. 90–93).

⁴ Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – 368 с.: іл.

портретів українського гетьмана, було подано чимало творів, які відображали сюжет «мазепинської легенди», окремі факти його біографії: візит гетьмана до собору Св. Софії Київської, весілля Івана Обидовського, стосунки з Мотрею Кочубей, момент присяги на вірність Україні та її народу, зустріч із Карлом XII та інші. В каталозі також представлено ілюстрації до багатьох творів літератури й окремі графічні проекти; екслібриси, поштові листівки, конверти, марки. Для пояснення побутування в сучасному мистецтві тих чи інших іконографічних традицій, залучено чимало творів кінця XVII–XIX ст.

Матеріали до книги були зібрані та підготовлені до друку завдяки підтримці Американської Ради Наукових товариств (ACLS, США), Канадського інституту українських студій Альбертського університету з Вічного фонду ім. Михайла і Дарії Ковальських (КІУС, Канада), Фонду Й. Мянзовського (Kasy Mianowskiego, Польща), видавництва «Темпора» (Україна).

ЖИВОПИС

Портрети

(XX – поч. XXI ст.)

Защитний лицар воли, в
вольностей боронителі
честивий Саматськ
Кавалер славної чини
Апостола Андрея Перв
на ордену Білого
Першійний охороне
славної віри вітчизн
Святих Будівни
Гоксоланської м
покровитель,
Українсько
Ясновель
Гетьм
Сен-У
ван М

І. Васильківський С.

ПОРТРЕТ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ, 1900 рр.

Фанера, олія.

36,3 x 23,7 см.

Написи:

Авторський підпис у нижній частині ліворуч.

Напис за звороті «МУЗЕЙ УКРАЇНИ. АКТ:1379. JOANNES MAZERA 1687–1709».

Автор/Виконавець:

ВАСИЛЬКІВСЬКИЙ СЕРГІЙ ІВАНОВИЧ (1854–1917) – відомий український живописець, один із засновників школи історичного живопису в українському мистецтві. Народився у Ізюмі (нині Харківської обл.). Навчався в Харківській гімназії, де його першим учителем малювання був український художник Д. Безперий. Протягом 1876–1885 рр. навчався в Петербурзькій академії мистецтв у М. Клодта та В. Орловського. Пізніше вдосконалював свою майстерність у Франції. З 1888 р. жив у Харкові. Писав картини на історичну тематику, мав жанрові картини, пейзажі. Особливу увагу митець приділяв полотнам, присвяченим козацькій тематиці: «Козача левада» (1893), «Дніпровські плавні» (1896), «Бій запорожців з татарами» (1892), «Козаки у степу» (бл. 1905), «Похід козаків» (1917) тощо. Результатом співпраці С. Васильківського та М. Самокіша стало видання альбому «З української старовини», де були розміщені малюнки обох художників, з роз'яснювальним текстом Д. Яворницького. Ці твори художників

№ 1

становлять інтерес як історичні або історико-етнографічні ілюстрації. Протягом 1903–1907 рр. брав участь у розписах будинку Полтавського губернського земства (нині будинок Полтавського краєзнавчого музею). Очоловав Харківське літературно-художнє товариство, був членом журі конкурсу на проект пам'ятника Т. Шевченку у Києві. Помер і похований у Харкові. Основні твори зберігаються у ХХМ, НХМУ, Третьяковській галереї (м. Москва), музеях Сум, Одеси, Лебедина.

Походження:

Власність НХМУ; інв. № Ж–1108.

Виставки:

«Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття» (Львів, 2003).

Література:

Безхутрий М. М. С. І. Васильківський. – К., 1954; Виставка творів С. І. Васильківського: Каталог. – Харків, 1955; Сергій Васильківський. Альбом. – К., 1987; Геть-

ман Іван Мазепа. Погляд крізь століття. Каталог історико-мистецької виставки (21 червня – 24 серпня 2003 р.; м. Львів) – К.: ЕММА, 2003. – С. 14.

Примітка:

Першоджерелом твору став гравірований портрет І. Мазепа роботи М. Бернігерота. Відображає окремі портретні риси гетьмана І. Мазепа. Публікується за виданням: Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття. Каталог історико-мистецької виставки (21 червня – 24 серпня 2003 р.; м. Львів) – К.: ЕММА, 2003. – С. 14.

2. Васильківський С.

ПОМИЛКОВИЙ ПОРТРЕТ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ, 1900 р.

Фанера, олія.

37 x 24 см.

Написи:

Напис у верхній частині: «IOAHANES MAZEPPA / COSACORUM ZAPOROVIIEN/ SUPREMUS AETATIS BELLIDUX/68».

Походження:

Твір належить до серії історичних портретів (27 творів), що експонувалися на персональній виставці художника в Харкові в 1912 р. До Другої світової війни твір зберігався в українській картинній галереї (м. Харків), звідки був переданий до Лебединського художнього музею: друга половина 1930 рр. Відомостей про реставрацію немає. Власність Лебединського міського художнього музею; інв. № Ж–58.

Виставки:

«Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття» (Львів, 2003).

Література:

Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття. Каталог історико-мистецької виставки (21 червня – 24 серпня 2003 р.; м. Львів) – К.: ЕММА, 2003. – С. 14; Україна – козацька держава. – К.: Вид-во «ЕММА», 2004. – С. 413.

Примітка:

Першоджерелом твору був однойменний офорт польського гравера французького походження Я. П. Норбліна, виконаний близько 1775 р. Портретних рис гетьмана І. Мазепа не відображає. Публікується за оригіналом. Фото А. Гаврилова.

3. Курилас О.

ПОРТРЕТ ІВАНА МАЗЕПИ, 1909 р.

Полотно, олія.

55 x 38 см.

Написи:

У лівому верхньому куті авторський підпис: «О. Курилас».

Автор/Виконавець:

КУРИЛАС ОСИП (ЙОСИП) ПЕТРОВИЧ (1870–1951) – український живописець, графік, один із основоположників українського модерного релігійного мистецтва. Народився 7 липня 1870 р. у м. Щирець на Львівщині. Мистецьку освіту здобув, навчаючись у Львівській художньо-промисловій школі протягом 1886–1890 років. У 1898 р. отримав грошову допомогу від родичів, які жили в Хорватії і став студентом Краківської академії мистецтв. Брав участь у виставках, які організувало у Львові «Товариство для розвою української штуки». Відвідував картинні галереї Відня, Мюнхена, Дрездена, Праги

№ 3

і Будапешта. До початку війни жив у рідному Щирці. Під час Першої світової війни 1914–1918 рр. перебував у складі Пресової квартири (відділу) УСС на австро-російському фронті, де у польових умовах створив цілий ряд портретів, батальних картин та замальовок із стрілецького життя, зокрема картини «Маківка», «Битва на Лисоні» та ін. На початку 1920 років викладав рисунок у художній школі, створеній Олексою Новаківським при допомозі митрополита Андрія Шептицького. У 1935 р., після

смерті Новаківського, очолив школу. У ті роки малював багато ілюстрацій для газет, часописів і шкільних підручників, картини на релігійну тематику (ікони «Богородиця» та «Ісус Христос»). У міжвоєнний час працював у галузі жанрового та портретного живопису. Він був автором творів на релігійну тему («Богородиця», «Преображення»), портретів (Т. Шевченка (1918), А. Шептицького, кн. Володимира, автопортрета (1948), жанрових полотен («Жебраки» (1895), «Сільська дівчина» (1898), «Бездомні» (1914), «Гуцульська пара» (1937), «На Гуцульщині» (1942), «Лісоруби» (1947) та інші), виконав ілюстрації до оповідань В. Стефаника «Кленові листки» та «Новина», читанок і букварів. Повоєнні твори у стилі соціалістичного реалізму, які повинні були відображати «ра-

дість оновленої Галичини», вважаються не найкращими роботами художника. Типові назви його тогочасних картин: «Колгосп у Щирецькому районі» чи «На колгоспному дворі». Помер 25 червня 1951 р. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові.

Походження:

Була подарована автором Богданові Лепкому.

З приватної збірки др. Романа Смика (Чикаго, США).

Копія зберігається в Музеї гетьманства; інв. № МГ-НДФ-Ж-31.

Література:

[Б. Л.] Як виглядав гетьман Іван Мазепа? // Літопис Червоної Калини. – 1932. – Ч. 5. – С. 3–6; Гетьман Іван Мазепа (Портрет роботи О. Куриласа) // Календар «Свободи» на Мазепинський рік 1959 рік, 1959. – С. 53 Календар «Свободи» на Мазепинський рік 1959 рік, 1959. – С. 49; Гетьман Іван Мазепа (Портрет роботи О. Куриласа, ХХ ст.) // Український православний календар, 1959. – С. 3; Крижанівський А. Осип Курилас : Альбом-монографія. – Львів: Західноукраїнський інформаційно-видавничий центр, 2008. – 280 с.: іл.; Ковалевська О. Українська перцепція образу Івана Мазепи // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009.

Примітка:

Портретних рис гетьмана І. Мазепи не відображає. Є виключно витвором уяви художника, однак є дуже поширеним та репродукованим. Фото з копії (музейного примірника) А. Гаврилова.

4. Боровик О.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1932 р.(?).

Полотно, олія.

Розміри оригіналу невідомі.

Автор/Виконавець:

БОРОВИК О. – відомостей про автора не знайдено.

Виставки:

Виставка з нагоди академії І. Мазепи в м. Станіславі (1932 р.)

Походження:

Невідоме. Портрет імовірно втрачений.

Література:

Голубець М. Іконографія Мазепи // Лі-

№ 4

топис Червоної Калини. – 1932. – Ч. 7–8. – С. 5–8.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Цей портрет було відображено на листівці 1959 р.

Публікується за виданням: Портрет кисти О. Боровика, мальований з нагоди академії гетьмана Ів. Мазепи в Станіславі 1932 р. // Літопис Червоної Калини. – 1932. – Ч. 7–8. – С. 7.

5. Стебельська А.

ГЕТЬМАН МАЗЕПА, 1959 р. (?).

Полотно, олія.

Розміри оригіналу невідомі.

Автор/Виконавець:

СТЕБЕЛЬСЬКА АРІАДНА АРСЕНІВНА (1919–2002) – українська художниця, скульптор, літературознавець, журналіст, педагог, громадська діячка, дійсний член НТШ у Канаді. Народилася 23 серпня 1919 р. в с. Гнівани біля Вінниці в сім'ї Арсена та Ганни (з Селецьких) Шумовських. Середню освіту здобула в Україні. Опинившись в еміграції, була членом Української Спілки Образотворчих Мистецтв, головою Асоціації Діячів Української культури, провідним членом Ліги Українок Канади (ОЖ ЛВУ), членом Крайової Виховної Ради Спілки Української молоді, співorganizаторкою і викладачем Курсів українознавства ім. Юрія Липи при Українському культурному центрі в Торонто. Багато років була співробітником газети «Гомін України», часописів «Визвольний шлях», «Естафета» та ін. Померла 6 червня 2002 р. у Торонто.

Походження:

Невідоме. Портрет імовірно втрачений.

Література:

Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів і в дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 1., 1959. – 115 с.: 4 порт., 2 мапи [на правах рукопису]; Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів і в дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 2., 1959. – 138 с.: 10 порт., 1 картина [на правах рукопису].

№ 5

Примітка:

Портретних рис І. Мазепа не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за виданням: Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів і в дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 2., 1959. – 138 с.: 10 порт., 1 картина [на правах рукопису].

6. Левицький М.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1959 р. (?).

Полотно, олія.

Розміри оригіналу невідомі.

Автор/Виконавець:

ЛЕВИЦЬКИЙ МИРОН МИКОЛАЙОВИЧ (1913–1994) – живописець, графік. Народився 14 жовтня 1913 р. у Львові в родині Миколи та Антоніни (з Рущицьких) Левицьких. З 1923 по 1931 р. навчався у львівській гімназії, а з 1931 по 1933 р. – у Мистецькій школі О. Новаківського.

Протягом 1933–1934 рр. навчався графіці у проф. В. Скочиляса в Академії мистецтв у Кракові. У 1935–1938 рр. працював як мистець-графік для видавництва «Батьківщина» у Львові. У 1938 р. став членом АНУМ (Асоціації незалежних українських мистців). У 1938–1939 рр. був видавцем та редактором ілюстрованого місячника «Ми і Світ». З 1939 по 1941 р. працював мистцем в Археологічному відділі Академії наук, а згодом в Історичному музеї у Львові. 1942 р. був мистецьким редактором в Українському видавництві. 1944 р. емігрував та оселився в Інсбруці (Австрія). 1949 р. переїхав до Канади (Вінніпег). Протягом 1949–1954 рр. працював мистецьким редактором видавництва І. Тиктора у Вінніпезі; редактором та ілюстратором Клубу приятелів української книжки, редактором гумористичного журналу «Комар», мистецьким редактором дитячого журналу «Мій приятель». Протягом 1955–1956 р. був мистецьким керівником фільмової фірми «Орбіт», яка мала за мету відзняти життя українців у вільному світі. З 1956 по 1958 р. мешкав у Парижі, де вдосконалював своє мистецтво малювання. З 1961 р. і протягом наступних 25 років викладав історію українського мистецтва на курсах українознавства в Торонто. Протягом 1960 років багато подорожував та працював в Канаді, Європі, Австралії. З 1974 по 1985 р. був головою СОМ у Канаді. 1985 р. відзначив 50 років творчості. Мав 19 персональних виставок. Графічний доробок майстра налічує близько 350 позицій, поліхромії (розписи) 10 церков у Україні, Канаді та Австралії.

Походження:

Невідоме. Портрет імовірно втрачений.

№ 6

Література:

Ivan Mazepa: Hetman of Ukraine. On the 250th anniversary of his rising against Russia. – New York: The Ukrainian Congress Committee of America, 1960; Даревич Д. Левицький Мирон / Передм. С. Гординського. – Торонто: Українська спілка образотворчих мистецтв, 1985. – 126 с.; Енциклопедія українознавства. – Львів, 1994. – С. 1268; Слово на відкритті першої посмертної виставки Мирона Левицького // Нові Дні. – 1994. – листопад, С. 27–28; Мистецька школа Олекси Новаківського у Львові. До 75-ліття заснування. – Львів, 2000. – 78 с.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за виданням: Виставка українського мистецтва (24 вересня – 2 жовтня 1960). – Нью-Йорк, 1960.

7. Крюков Б.

ПОРТРЕТ ІВАНА МАЗЕПИ, 1959 р.
(?).

Полотно, олія.

Розміри оригіналу невідомі.

Автор/Виконавець:

КРЮКОВ БОРИС ІВАНОВИЧ (1895–1967) – живописець, графік. Народився 19 січня 1895 р. у м. Оргіїв Бессарабської губернії (нині – Молдова). Середню освіту дістав у Кам'янець-Подільській та Вінницькій гімназіях. 1918 р. закінчив Київську художню школу (педагог – Ф. Кричевський). Працював у книжковій графіці. Викладав графіку та малювання в Кам'янець-Подільському художньо-промисловому технікумі. З 1923 р. працював у Київському театрі опери та балету. До 1941 р. оформив і проілюстрував бл. 500 книжок (М. Хвильового, А. Тесленка, Г. Косинки, С. Васильченка) видавництва «Дитвидав», «Культура», «Маса», «Державного Видавництва України» та ін. З 1943 р. проживав у Львові, Кракові, Відні. В еміграції від 1948 р. Проживав у м. Буенос-Айрес. Працював в аргентинських видавництвах «Ель Теонео» (ілюстрації світових класиків), «Атлантида» (книги для молоді), «Кодекс» та ін. Також ілюстрував книги та журнали для українських видавництв. Брав участь у багатьох виставках в Аргентині (1949, 1951, 1952, 1954, 1958, 1965, 1967) та Америці (1963, 1964, 1966). Помер у 1967 р.

Походження:

Невідоме. Портрет імовірно втрачений.

№ 7

Література:

Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів і в дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 2., 1959. – 138 с.: 10 порт., 1 картина [на правах рукопису]; Тарнавський О. Борис Крюков – ілюстратор з уявою // Нотатки з мистецтва. – 1977. – № 7. – С. 41 – 49; Енциклопедія українознавства. – Т. 4. – Львів, 1994. – С. 1205; Качуровський І. Борис Крюков очима письменника // Мистецтво української діаспори. Повернуті імена. – К.: «Тріумф», 1998. – С. 148–162.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за видання: Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів і в дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 2., 1959. – 138 с.: 10 порт., 1 картина [на правах рукопису].

8. Окопний М.

ПОРТРЕТ ІВАНА МАЗЕПИ, 1983 р.

Полотно, олія.

Розміри оригіналу невідомі.

Автор/Виконавець:

ОКОПНИЙ МАКСИМ (1915-?) – український художник, графік. Народився 9 грудня 1915 р. у Дрогобичі на Галичині. Середню освіту здобув в Україні. Після Другої світової війни у 1950 р. емігрував до Австралії. Оселився у Мельборні. Фах художника-графіка здобув в Мельборзькому Інституті технології (1953–1956). Працюючи за фахом одночасно був активним євангельським проповідником. Відомий українській спільноті як ілюстратор і карикатурист. Співпрацював з газетою «Українець Австралії». Графічно оформлював відзнаки, листівки, програмки, сценічні декорації. Мав кілька творів в техніці олійного живопису.

№ 8

Походження:

Власність автора. Нині місце знаходження невизначено.

Література:

Енциклопедія української діаспори. – Київ–Нью-Йорк–Чикаго–Мельборн. – Т. 4 (Австралія, Азія, Африка). – 1995. – 249 с.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Наслідує твір О. Куриласа.

Публікується за репродукцією.

9. Путря Є.

ІВАН МАЗЕПА, 1989 р.

Папір, акварель.

30 x 30 см.

Написи:

Напис в овалі над головою І. Мазепи: «ИВАНЪ СТЕПАНОВИЧЪ МАЗЕПА ГЕТМАНЪ»;

Напис в нижньому правому куті на лицьовому боці постаменту: «ГЕТМАНОВАЛЬ ІЗ РОКУ 1687. ПОМЕРЪ МЦА АВГУСТА 22 ДНЯ РОКУ 1709 ВЪ БЕНДЕРАХЪ. ПОГРЕБЕНО ТЪЛО ВЪ ГАЛАЦЕ. РОДУ СТАРОЖИТНОЙ УКРАИНСКОЙ ШЛЯХТЫ. П. Е.».

Автор/Виконавець:

ПУТНЯ ЄВГЕН ВАСИЛЬОВИЧ (р. н. 1936) – художник. Народився 1 листопада 1936 р. у с. Дмухайлівка Дніпропетровської області. 1965 р. закінчив Харківське державне художнє училище (педагог з фаху – А. Щербак). Член Полтавської обласної організації НСХУ (1989). Створив портретну галерею гетьманів України, серію «Сподвижники шведського короля Карла XII», портретну галерею видатних діячів культури,

№ 9

а також серію «Ілюстрована хроніка життя й творчої діяльності Івана Котляревського». Роботи експонувалися на виставках в Болгарії, Польщі, Угорщині, Естонії. Працює в галузі графіки, монументального мистецтва. Основні твори: фрагмент експозиції Очаківського історичного музею ім. О. Суворова (1972), «Портрет А. Ганнібала» (1983), інтер'єр кабінету І. Котляревського в музеї-садибі (1987), ілюстрації до твору М. Гоголя «Вій» (1987). Лауреат Полтавської обласної премії ім. Панаса Мирного.

Походження:

Власність ДІКЗ «Поле Полтавської

битви»; інв. МІПБ КН № 2403.

Література:

Шендрик Л. К., Янович О. В. І. С. Мазепа. Дослідження портретів гетьмана. – Полтава: «Верстка», 2004. – С. 65; Ковалевська О. Образ гетьмана І. Мазепа в художній літературі та образотворчому мистецтві // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 95–121.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепа не відображає. Є плодом творчої уяви автора.

Фото з оригіналу А. Гаврилова.

10. Воєдило Л.

І. МАЗЕПА, 1990 р.

Полотно, олія.

135 x 125 см.

Автор/Виконавець:

ВОЄДИЛО ЛЕВ ЛЕОНІДОВИЧ (р. н. 1962) – живописець. Народився 18 лютого 1962 р. у с. Бихольцохівка Рипкинського р-ну Чернігівської обл. 1987 р. закінчив КДХІ (майстерня В. Забашти, О. Лопухова). Кілька років працював учителем. Від 2000 р. – старший викладач кафедри дизайну Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

(м. Бровари Київської обл.). З 1989 р. член СХУ. Працює у жанрах пейзажу, натюрморту та станкової картини. Твори художника зберігаються у Національному музеї Т. Шевченка (м. Київ), Музеї гетьманства (м. Київ), Музеї кобзарства (м. Переяслав-Хмельницький Київської обл.). До основних праць належать: серія «Гомери України», портрети: Г. Кожушка, І. Кучугури-Кучеренка, О. Вересаєва, Г. Гочаренка (1989), Ф. Холодного, Т. Пархоменка, Г. Любистка, І. Мазепи (1990), Т. Білоградського (1991);

картини: «Золота доба», «Похорон богів», «Молитва» (1995), «Самотність» (1988), «Ноктюрн» (1994), «Пастораль» (1996), «Сивий смуток», «З полону літ. Портрет Г. Гулевиновични», «Чудо архангела Михаїла» (1997), «Надвечір'я» (2000).

Походження:

Власність Музею гетьманства (м. Київ);

інв. № МГ-КН-541

Ж – 14.

Література:

Авраменко О. Левко Воєдило. Гомери України: Каталог. – К., 1992.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Фото з оригіналу А. Гаврилова.

11. Гуменюк Ф.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1991 р.

Полотно, олія.

90 x 95 см.

Автор/Виконавець:

ГУМЕНЮК ФЕОДОСІЙ МАКСИМОВИЧ (р. н. 1941) – український живописець, графік, лауреат Шевченківської премії (1993), заслужений діяч мистецтв України (1995), народний художник України (2009), член НСХУ. Народився 6 вересня 1941 р. у с. Рибчинці Хмельницького р-ну Вінницької області. Навчався у Дніпропетровському художньому училищі. Після закінчення училища поїхав навчатися до Ленінградського інституту живопису за порадою художника Якова Калашника, випускника Латвійської академії мистецтв у Ризі. Протягом 1965–1971 рр. навчався у Ленінградському інституті живопису, скульптури і архітектури ім. І. Ю. Рєпіна (майстерня Й. Серебряного). По закінченні навчання працював викладачем у Ленінградському вищому художньо-промисловому училищі прикладного мистецтва (1972–1976). У 1975 р. на виставці нонконформістів були помічені його роботи на укра-

їнську тематику. Художника було звинувачено в націоналізмі і позбавлено ленінградської прописки, тому він із родиною переїхав до Дніпропетровська, де прожив 6 років. У 1975 та 1976 роках організував виставку незалежних українських художників у Москві на приватній квартирі. У виставці брали участь Ф. Гуменюк, його дружина Наталка Павленко, Віталій Сазонов, Володимир Стрельников, Володимир Макаров та ін. Брав участь у виставці «Групи чотирнадцяти» (Ленінград). У 1988 р. на запрошення канадського університету в Торонто відвідав Канаду, де презентував свої твори. Того ж року виставку художника експонували в залах Національного архіву Канади в Оттаві, в Українському музеї в Нью-Йорку. Там же, познайомившись

з місцевою українською інтелігенцією, художник зміг ближче побачити життя діаспори та зафіксувати її на полотні. «Великдень у Торонто» – одна з композицій «канадського» періоду. Пізніше була участь у виставці робіт українських художників у Гранд-Пале, у Парижі; персональна виставка в Національному художньому музеї в Києві, де була представлена ціла галерея українських гетьманів, і присудження в 1993 році Національної премії ім. Т. Шевченка в галузі образотворчого мистецтва. З 1993 р. працює у НАОМА, очолює навчально-творчу майстерню історичного живопису; з 2000 року – професор кафедри живопису і композиції. У 2010 р. київська галерея «АВС-арт» видала альбом творів Ф. Гуменюка (редактор-упорядник А. Маричевська). Основні твори історичної тематики: «Сивий гетьман» (1976), «Гетьман Полуботок» (1984), серія портретів «Гетьмани України» (1991), «Колядник у гетьмана» (1995), «Конотоп. 1659 р. Зустріч гетьмана І. Виговського» (2001), «Обрання П. Полуботка» (2001).

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської обл.);

інв. № КВ-4-2530

СП-2-963.

Передано автором у 1994 р.

Виставки:

Персональна виставка у Національному художньому музеї України (1997).

Література:

Підгора В. Повернення на круги своя / Час. – 1997. – 30 жовтня – 5 листопада. – С. 10; Енциклопедія сучасної України. – Т. 6. – К., 2006. – С. 630–631; Підгора В. «Гетьмани» Феодосія Гуменюка // Обра-

зотворче мистецтво. – 2001. – № 3; Міщенко Г. В ім'я чого треба творити? // Образотворче мистецтво. – 2006. – № 4; Федосій Гуменюк: Альбом / Редактор-упорядник А. Маричевська. – К.: Галерея «АВС-арт», 2010. – 224 с.; Парфененко К. Портрети І. Мазепи у зібранні заповідника «Гетьманська столиця» // Батуринська старовина: Зб. наук. праць. – Вип. 2 (6). – Чернігів: Вид-во «Десна Поліграф», 2011. – С. 104–105; Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора.

Публікується з оригіналу. Фото надано Ф. Гуменюк.

12. Підгорний М.

ПОРТРЕТ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ, 1992 р.

Полотно, олія.

80 x 60 см.

Написи:

Авторський підпис знизу зліва: «Підгорний, 92».

Автор/Виконавець:

ПІДГОРНИЙ МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ (р. н. 1944) – заслужений художник України (1993), член НСХУ (1983), лауреат премії ім. Самійла Величка. Народився на Полтавщині. Навчався у Дніпропетровському державному художньому училищі, а потім – у Луганському художньому училищі, яке закінчив 1966 р. Працював у жанрах тематичної жанрової картини, портрета, пейзажу, натюрморту. Перша

робота, що експонувалася на республіканській виставці у 1975 р. у Києві – «Старі листи», присвячена 30-річчю Перемоги. Член Полтавської обласної СХУ. Художник є автором галереї історичних портретів відомих діячів України XVII – XVIII ст., створених для Державного історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви»: портрет кошового отамана Івана Сірка, київського митрополита Петра Могили, гетьмана Івана Мазепи, козацького літописця Самійла Величка, засновника та першого директора Музею історії Полтавської битви І. Ф. Павловського. На персональній виставці 2004 р. у Полтавському художньому музеї (Галереї мистецтв) було представлено 80 робіт майстра.

Походження:

Власність ДІКЗ «Поле Полтавської битви»; інв. № МІПБ КН – 2468.

Література:

Шендрик Л. К., Янович О. В. І. С. Мазепа. Дослідження портретів гетьмана. – Полтава: «Верстка», 2004. – С. 62; Шендрик Л. Ювілейна весна Миколи Підгорного / Край. Обласна щомісячна інформаційно-краєзнавча газета. – 2004. – № 2. – С. 6–7; Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Фото з оригіналу А. Гаврилова.

№ 13

13. Панич С.

ПОРТРЕТ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ, 1992 р.

Полотно, олія.

85 x 65 см (з рамою).

Написи:

Напис зверху над портретом: «ІВАН МАЗЕПА».

Авторський підпис знизу ліворуч: «СЕРГІЙ ПАНИЧ»; праворуч: «1992. МАЛЮВАВ».

Автор/Виконавець:

ПАНИЧ СЕРГІЙ ІГОРЕВИЧ (р. н. 1958) – художник. Народився 5 липня 1958 р. у м. Луганськ. Закінчив Луганське художнє училище. У 1983 р. закінчив КДХІ (педагогі з фаху: М. Стороженко, В. Чеканюк). Член СХУ з 1988 р. Брав участь у «Першому українському проєкті» на 49-й Венеційській бієнале. Учас-

ник художніх виставок з 1987 р. Роботи зберігаються у багатьох приватних колекціях світу.

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської обл.). Передано автором у 1997 р.; інв. № КВ – 4 – 2893
СП – 1 – 40.

Виставка:

«Галерея гетьманської слави» (м. Чернігів, 2012).

Література:

Парфененко К. Портрети І. Мазепи у зібранні заповідника «Гетьманська столиця» // Батуринська старовина: Зб. наук. праць. – Вип. 2 (6). – Чернігів: Видво «Десна Поліграф», 2011. – С. 104–105; Україна Гетьманська в образах сучасних

українських художників. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора.
Публікується за оригіналом.
Фото А. Гаврилова.

14. Залізний В.

ПОРТРЕТ І. С. МАЗЕПИ, 1994 р.

Оргаліт, олійні фарби.

94 x 61 см.

Написи:

В нижньому лівому куті підпис автора чорною фарбою: «В. Залізний. Тернопіль».

Автор/Виконавець:

ЗАЛІЗНИЙ ВАЛЕРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ (р. н. 1951) – поет, художник. Народився 11 лютого 1951 р. у с. Сваричівка Чернігівської обл. У 1970 р. закінчив Ніжинське училище культури (нині – Ніжинське училище культури і мистецтв ім. Марії Заньковецької). Працював старшим методистом Ічнянського районного Будинку культури, у Чернігівській філармонії, культурно-освітніх установах Сумщини. З 1980 р. проживає у Тернополі. Працює художником-оформлювачем в Тернопільському комерційному інституті. Лауреат обласних та всеукраїнських конкурсів патріотичної пісні, захоплюється графікою та живописом. Член обласного Товариства ім. Богдана Лепкого. Полковник українського козацтва. Повний кавалер козацької нагороди «Лицарська відзнака» (2001, 2002, 2003).

№ 14

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця»
(м. Батурич Чернігівської обл.);
інв. № КВ-4-2529
СП-2-962.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є копією портрета І. Мазепи пензля О. Куриласа. Публікується за фотокопією з архіву НІКЗ «Гетьманська столиця».

15. Тимашівський В.

ІВАН МАЗЕПА, 1994 р.

Підлакова мініатюра. Яйце.

Автор/Виконавець:

ТИМАШІВСЬКИЙ В. – відомостей не знайдено.

Походження:

Власність Музею Гетьманства (м. Київ).

№ 15

Примітка:

В основі образу портрет з колекції НМІУ. Публікується за оригіналом. Фото А. Гаврилова.

16. Глушук Ф.

ЗА НАШУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ. ІВАН МАЗЕПА, 1994 р.

Оргаліт, гуаш.

97 x 64 см.

Написи:

Над портретом: «ЗА НАШУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ». Під портретом: «ІВАН МАЗЕПА».

Автор/Виконавець:

ГЛУЩУК ФЕДІР ТИМОФІЙОВИЧ (р. н. 1925) – графік. Народився 19 березня 1925 р. у с. Старостинці, нині Погребищенського р-ну Вінницької області. Протягом 1948–1951 рр. навчався у Львівському державному інституті прикладного і декоративного мистецтва (нині – ЛНАМ) (педагог з фаху Г. Бондаренко). Після закінчення навчання працював у галузях станкової та книжкової графіки, монументального мистецтва. Від 1954 р. член СХУ. У 1979 р. отримав звання заслуженого художника УРСР і розпочав роботу у Київській філії Українського поліграфічного інституту. Учасник мистецьких виставок від 1954 р. Персональні виставки художника відбулися у Києві у 2002 та 2005 роках. Основні твори: диптих «Не скує душі живої» (1961), «Прометей» (1961), гравюра «Мати» (1965), вітраж-триптих «Т. Шевченко» (1967), плакати «Люби справу – майстром будеш» (1954), «Найкращий край – Батьківщина» (1979),

«1933» (1991), «Воскресай, берегине-мамо» (1991), «За нашу незалежність. Іван Мазепа» (1994), «Відроджуємо духовність» (1999), «У боротьбі перетворюється народ у націю. Є. Коновалець» (2000), «Вічно жива духовно. Леся Українка» (2003).

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської обл.); інв. № КВ-4-2528

Д-2-961.

Література:

Федір Глушук: Каталог виставки творів. – К., 1977; Виставка художника-земляка // Образотворче мистецтво. – 1983. – № 4; Підгора В. Тонкий аромат народності // Образотворче мистецтво. – 1995. – № 2; Данилейко В. З національним прицілом

нові художні плакати Федора Глушука // Образотворче мистецтво. – 2001. – № 3; Парфененко К. Портрети І. Мазепи у зібранні заповідника «Гетьманська столиця» // Батуринська старовина: Зб. наук. праць. – Вип. 2 (6). – Чернігів: Вид-во «Десна Поліграф», 2011. – С. 104–105.

Примітки:

Портретних рис гетьмана не відображає. Художник взяв за основу свого твору портрет пензля О. Куриласа.

17. Нарбут Д.

ІВАН МАЗЕПА, 1992–1995 рр.

Полотно, олія.

130 x 90 см.

Написи:

Напис у картуші, що розміщений у правому нижньому куті: «Іван Мазепа / гетьман / України / помер 1709 року / у Бендерах / похований / у Галаці».

Автор/Виконавець:

НАРБУТ ДАНИЛО ГЕОРГІЙОВИЧ (1916–1998) – український художник театру, живописець. Народний художник України (1994), лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка. Народився 9 січня 1916 р. Після смерті батька – Георгія Івановича Нарбута вихователями-опікунами хлопця були художник-графік А. Серета та відомий митець Ф. Кричевський. З 14 років Д. Нарбут працював у декоративній майстерні Київського оперного театру, де навчався в О. Хвостенка-Хвостова, С. Евенбаха, В. Ленерта. З 1933 по 1936 р. навчався на 3-річних курсах театральних художників при Всеросійській Академії мистецтв у Ленінграді (нині – Санкт-

№ 16

Петербурзький державний академічний інститут живопису, скульптури та архітектури імені І. Ю. Рєпіна). Від 1935 р. працював у Київському театрі опери та балету. 1936 р. був репресований. Після 2 років ув'язнення був звільнений. Працював у театрах російських міст Єйська та Златоуста. З 1939 р. учасник Другої світової війни, перебував в окупації. Працював у театрах Києва, Ковеля, Коломиї. Протягом 1942–1944 рр. оформив вистави: «Блакитна троянда» Л. Українки, «Казка старого млина» С. Черкасенка, «Директива з центру» С. Ледяньського та ін. У повоєнні роки оформляв вистави у театрах України, від 1961 р. – головний художник Івано-Франківського, з 1965 р. – Черкаського українських музично-драматичних театрів. У 1996–1997 рр. у багатьох областях України пройшли виставки його робіт. На суд глядачів були виставлені картини із серій: «На Черкаському базарі» та «Мої друзі, мої вчителі». Серед основних творів також були: з серії «Гетьмани України» (1992–1995): Дмитро Вишневецький (Байда), Кшиштоф Косинський, Петро Сагайдачний, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Пилип Орлик, Петро Калнишевський; полотна «Вибори кошового» (1993), «Страшний суд» (1994), «Покрова Богородиці» (1995). За життя брав активну участь у культурному і громадському житті м. Черкас. Помер 3 березня 1998 р. Цього ж року посмертно нагороджений пам'ятним знаком «За заслуги перед містом Черкаси» I ступеня «за неоціненний вклад митця у відродження духовності України, визнаний авторитет в сценічно-декоративному мистецтві, вагому культурну спадщину видатного майстра пензля

№ 17

для нащадків багатьох поколінь Черкащини, який був взірцем патріотичного ставлення до рідного міста», ставши при цьому почесним громадянином міста.

Походження:

Власність НІКЗ «Чигирин» (м. Чигирин Черкаської обл.); інв. № КВ-8 Ж-8.

Література:

Данило Нарбут. Альбом / За редакцією М. Маричевського. – К., 1999; Федорук О. Мазепинець полку мистецького // Образотворче мистецтво. – 2008. – № 4. – С. 116–119.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора.

Публікується за виданням: Федорук О. Мазепинець полку мистецького // Образотворче мистецтво. – 2008. – № 4. – С. 116.

18. Кохаль В.

**ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕ-
ПА, 1995 р.**

Копія з роботи С. Василь-
ківського для альбому «З
української старовини».

Полотно, олія.

23 x 36 см.

Автор/Виконавець:

**КОХАЛЬ ВОЛОДИМИР
ВОЛОДИМИРОВИЧ**

(р. н. 1941) – український
живописець. Народився 17
квітня 1941 р. у Тираспо-
лі (нині – самопроголошена
Придністровська Молдавська
Республіка). У 1971 р. закінчив
КДХІ (педагоги з фаху: В. Ша-
талін, О. Басанець). Основні
твори: «До свята» (1973),
«Балада про знамено» (1978),
«Г. Книшов» (1981), «На
безіменній висоті» (1985),
«Смута» (1992). Член СХУ
з 1974 р. У 1985 р. дістав зван-
ня заслуженого художника УРСР.

Походження:

Власність Музею гетьманства (м. Київ);
інв. № МГ-НДФ-Ж-30.

Примітка:

Оскільки твір є копією роботи С. Ва-
сильківського, а той, у свою чергу, наслі-
дував М. Бернігерота, зображення відо-
бражає окремі портретні риси гетьмана
І. Мазепи.

Фото з оригіналу О. Ковалевської.

№ 18

19. Завгородній В.

І. МАЗЕПА, 1995 р.

Полотно, олія.

36,5 x 34,5 см.

Автор/Виконавець:

ЗАВГОРОДНІЙ ВАСИЛЬ ЛЕОНТИЙОВИЧ (1925–2009) – співак, живописець, майстер різьблення на дереві, письменник. Народився 26 жовтня 1925 р. у с. Водяне Компанієвського р-ну, нині Кіровоградської області. У роки Другої світової війни служив у лавах Радянської армії.

У 1955 р. закінчив Київську консерваторію (клас І. Паторжинського). Після закінчення навчання працював у різних колективах та філармоніях, від 1960 років – солістом Українського народного хору ім. Г. Верьовки. Від 1959 р. брав участь у регіональних, всеукраїнських мистецьких виставках. Персональні виставки художника відбувалися у Києві (1968, 1972, 1980, 1985, 1990, 1993, 1995, 2000, 2004, 2009). 1967 р. отримав звання – заслужений артист УРСР, 1995 р. – премію ім. К. Білокур. Володів техніками олійного живопису, рельєфного та скульптурного різьблення. У творчості відображав образи-типажі українських

селян, козаків, гетьманів, кобзарів. Створив оригінальні портрети Т. Шевченка, Г. Сковороди, М. Гоголя, Лесі Українки, У. Кармелюка, О. Вересая, В. Лісовола, М. Сікорського тощо. 1991 р. став членом НСМНМУ. У червні 2003 р. було відкрито «Музей козацької слави у творах Завгороднього». Окремі роботи художника зберігаються в музеях Києва, Кіровоградському художньому музеї, Компанієвському краєзнавчому музеї. Основні твори: «Рідна хата» (1950-ті), «Автопортрет» (1957, 1985, 2005), «Побратими» (1988), «Гайдамаки» (1989), «Козак Мамай» (1990), «Сурмач» (1992), «Воля степу» (1993), «Характерник» (1994), «Б. Вишневецький» (1995), «Проводи на Січ» (1995), «Кожум'яка» (1996), «Чайки повертаються» (1998), «Україна моя» (2003) та ін. Помер у 2009 р., похований у Києві.

Походження:

Власність Музею гетьманства (м. Київ); інв. № МГ-КН-3995.

Література:

Чуйко Т. Соло і хори Василя Завгороднього // Народне мистецтво. – 1997. – № 2; Губко О. Співець українського козацтва // Образотворче мистецтво. – 2001. – № 3; Василь Завгородній: Альбом / Авт.-упоряд. Є. Шевченко, вст. ст. І. Пошивайла. – К.: Народні джерела, 2005. – 72 с.: іл.; Завгородній В. Мій хутір. Вибрані твори. – К.: Світогляд, 2007. – 286 с.: іл.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за оригіналом.

Фото А. Гаврилова.

20. Литвин І.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1995 р.

Полотно, олія.

50 x 40 см.

Написи:

У верхньому лівому куті зображено герб, з аббревіатурою гетьманського титулу: «І. М. З. К. К. В» – «Іван Мазепа Запорозьких Козаків Князь і Вождь». Таке тлумачення титулу було запозичене художником з листа гетьмана до цісаря Йосифа І.

У нижньому правому куті авторський підпис: «І. Литвин, 1995».

Походження:

Власність автора.

Автор/Виконавець:

ЛИТВИН ІВАН ІВАНОВИЧ (р. н. 1942) – відомий український графік та живописець. Народився в с. Деремезна Обухівського р-ну Київської обл. 1966 р. закінчив художньо-промисловий технікум, у 1972 р. – Український поліграфічний інститут ім. І. Федорова (нині – УАД). Протягом 1974–1985 рр. працював художнім редактором у видавництвах «Мистецтво», «Веселка». З 1987 р. – член СХУ. До творчого доробку художника належать ілюстрації до творів Василя Стефаника (1972), поезій Івана Нікітіна (1982), творів Григорія Сковороди (1987), Івана Франка (1993), О. Олеса, О. Пчілки, Р. Гамзатова та ін. Екслібриси графіка експонувалися в Україні, Іспанії, Польщі. Автор серії портретів «Гетьмани України».

Виставки:

Персональна виставка (Музей гетьманства, м. Київ, 2004).

Література:

Музика В. «Наші гетьмани – люди незвичайні» / Урядовий кур'єр. – 21 серпня 2004 року. – С. 8–9.; Малюк А. Щедрий дар / Сільські вісті. – 28 серпня 2003 р.; Підгора В. Уміння сказати головне. Творчість Івана Литвина / Культура і життя. – 1 липня 1998 р. – С. 3.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепа не відображає. Публікується з оригіналу.

Фото О. Ковалевської.

21. Кристопчук М.

ІВАН МАЗЕПА, 1995 р.

Полотно, олія.

58 x 58,5 см; 60 x 60 см.

Автор/Виконавець:

КРИСТОПЧУК МИКОЛА АНТОНОВИЧ (1934–2006) – художник-монументаліст, Заслужений діяч мистецтв України. Народився 12 вересня 1934 р. у с. Великі Межирічі Рівненської обл. Протягом 1958–1964 рр. навчався у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва (нині – ЛНАМ) (педагоги

з фаху: Р. Сельський, В. Мононастирський. 1970 р. став членом СХУ. Тоді ж відбулася й перша персональна виставка мистця. В основному працював у жанрах пейзажу, натюрморту, портрета, історичної картини; володів техніками мозаїки та поліхромії. Створив цикл робіт «Гетьмани України». За 40 років творчої діяльності мав 18 персональних виставок. Був професором Львівської Національної академії мистецтв. Остання персональна виставка мистця відбулася у Національному музеї у Львові 2004 р. з нагоди 70-річчя художника. Твори зберігаються у музеях України та приватних збірках. Помер 2006 р. та похований у Львові.

№ 20

№ 21

Походження:

Власність Музею Гетьманства (м. Київ);
Інв. № ТКН-480.

Виставки:

«Гетьмани України» (м. Київ, 1994).

Література:

Перша виставка художника // Жов-
тень. – 1970. – № 5. – С. 158–159; Шуль-
га П. Гетьмани України та сучасність / Хре-
щатик. – 27 грудня 1995 р.; Слободянюк Є.
Микола Кристопчук: картини, як діти, їх
не можна любити неоднаково [Електро-
нний ресурс]. – Доступно з: <http://postup.brama.com/usual.php?what=29617>.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відобра-
жає. Є плодом творчої уяви автора.

Публікується за оригіналом.

Фото О. Ковалевської.

22. Дундученко Л.

ІВАН МАЗЕПА, 1996 р.

Полотно, олія.

63,5 x 78,7 см.

Автор/Виконавець:

**ДУНДУЧЕНКО ЛЕОНІД ОМЕЛЯ-
НОВИЧ** (р. н. 1926) – вчений, худож-
ник-аматор. Народився 7 травня 1926 р.
у м. Новогеоргіївську, нині – м. Світло-
водськ Кіровоградської обл. Математик-
вчений, кандидат фізико-математичних
наук (1955), доцент (1958), доктор фізи-
ко-математичних наук (1970), професор
(1974). Протягом 1955–1956 рр. викладав
у КДУ імені Т. Г. Шевченка (нині – Наці-
ональний університет ім. Т. Г. Шевченка),
з 1973 по 1976 рр. – завідував кафедрою ви-
щої математики КПІ (нині – НТУУ «Київ-
ський політехнічний інститут»). Працював

№ 22

у різних вищих навчальних закладах Києва. З 1992 р. мешкає у США. Малювати почав з 9 років, художник-самоук. Основна тематика творів: Україна, видатні українці, українські державотворці, пейзажі, побутові сцени. У 1995 р. мав виставку у церкві св. Михаїла Архангела в Сан-Франциско.

Походження:

Власність Тараса Дундученка.

Література:

Парцей М. Стародавня Жовква. – Л.: Світ, 2005. – 168 с.

Примітки:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується з: <https://picasaweb.google.com/103382909590052969082/ShevchenkoEveningInSanFranciscoSA#5449040813247497682>

№ 23

23. Прокоф'єв І.

МАЗЕПА. МОЛОДІ РОКИ, 1999 р.

Дерево, левкас.

50 x 40 см.

Автор/Виконавець:

ПРОКОФ'ЄВ ІГОР ЮРІЙОВИЧ (р. н. 1960) – художник, графік. Народився 22 грудня 1960 р. у Ківерцях Волинської області. З 1988 р. бере участь у міжнародних та республіканських виставках. 1991 р. закінчив Київський художній інститут. Цього ж року дістав Першу премію на Всеукраїнському конкурсі «Україна крізь віки» (Київ). Працює в галузі графіки, живопису. Член НСХУ (1992). Брав участь у колективних виставках: «Графіка. Плакат» (1990, м. Москва, РФ), «Арт-фестиваль» (1991, 1993, 1997, м. Київ, Україна), «Музика у мистецтві» (1992, м. Веймар, Німеччина), «Український левкас» (2007, м. Квебек, Канада), «Виставка українського живопису» (2012, м. Таллінн, Естонія) та інших. З 1992 по 2012 р. відбулося 16 персональних виставок художника. Нині живе та працює у Києві. Твори зберігаються в музеях та приватних колекціях України, Росії, Німеччини, США, Канади.

Походження:

Оригінал був подарований Банком «Надра» Б. Ступці.

Виставки:

«Цукерки» («Галерея 36», 1999 р.)

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора.

Публікується з архівного фото, наданого І. Прокоф'євим.

24. Франчук В.

ІВАН МАЗЕПА. Фрагмент поліптиху

«Гетьманський шлях», 1997–2000 рр.

(Зліва на право: Петро Сагайдачний, Богдан Хмельницький, Павло Полуботок, Петро Дорошенко, **Іван Мазепа**).

Полотно, олія.

214 x 104 см.

Автор/Виконавець:

ФРАНЧУК ВАЛЕРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ (р. н. 1950) – український художник, графік. Народився в с. Зелена Красилівського району Хмельницької області. 1986 р. закінчив КДХІ (нині – НАОМА; педагоги з фаху: А. Чебикін, М. Компанець). З 1983 р. бере участь у художніх виставках (понад 50 групових і республіканських, понад 70 персональних). З 1990 року на творчій роботі. Член НСХУ з 1990 р. У 2001–2004 рр. був номінований на здобуття Національної премії України ім. Т. Шевченка. Лауреат премії ім. В. Стуса. Нагороджений Почесною грамотою київського міського голови, а також Почесною відзнакою Міністерства культури і мистецтв України за досягнення в розвитку культури і мистецтв.

Походження:

Полотно зберігалося у Музеї гетьманства (м. Київ) (інв. № МГ КН – 3172). 2008 р. передано до НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурін Чернігівської обл.);

інв. № КВ–10–6418

СП–2–1196.

Виставки:

«Плоди саду людського» (Київ, 2004);
«Галерея гетьманської слави» (Чернігів, 2012).

Література:

Плоди саду людського. Валерій Франчук. Живопис. Каталог виставки. – К.: ТОВ «Емірат», 2004; Парфененко К. Портрети

І. Мазепи у зібранні заповідника «Гетьманська столиця» // Батуринська старовина: 36. наук. праць. – Вип. 2 (6). – Чернігів: Вид-во «Десна Поліграф», 2011. – С. 104–105; Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора.

Фото з оригіналу О. Ковалевської.

25. Якутович С.

МОЛИТВА ЗА ГЕТЬМАНА МАЗЕПУ (1), 2000 р.

Папір, олія.

50 x 40 см.

Автор/Виконавець:

ЯКУТОВИЧ СЕРГІЙ ГЕОГІЙОВИЧ (р. н. 1952) – заслужений художник УРСР (1986), народний художник України (2008), член-кореспондент АМУ, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка (2004). Народився 2 листопада 1952 р. у Києві. 1977 р. закінчив Київський державний художній інститут за спеціальністю художник-графік (педагог – В. Чебанік). Протягом 1977–1981 рр. навчався у творчій майстерні при АМ СРСР (педагог – М. Дерегус). З 1976 р. активно співпрацював з видавництвами України, Росії як автор ілюстрацій до творів світової і вітчизняної літератури. Виконав ілюстрації до поеми О. Пушкіна «Полтава» (1975), книг О. Толстого «Петро I» (1977), А. Дюма «Три мушкетери» (1980), Л. Толстого «Севастопольські оповідання» (1982), І. Гончарова «Обломов» (1981), Ш. де Костера «Тіль Уленшпі-

гель» (1986–1991), О. Гончара «Перекоп» (1987), «Україна, сторінки історії» (1988–1991), М. Гоголя «Тарас Бульба» (2002), до французького епосу «Трістан та Ізольда» (2004). Створив твори станкової графіки – серії «ТВ» (1979), «Акорди вієни» (1980), «Знімається кіно» (1981), «Кияни» (1984), «Це людина» (1984), «Дрезден-меморіал» (1986); живопису – картини «Карнавал», «Тиха українська пісня», «Кінець ночі», «Друзі-козаки в Іспанії», «Сервантес» (1991–97). 1981 р. став лауреатом премії Ленінського комсомолу. У 1990 р. художник отримав Золоту медаль АМ СРСР, а 2003 р. – Золоту медаль АМУ. Працював художником-поставником фільмів Ю. Ілленка «Молитва за гетьмана Мазепу» (2000–2002), В. Бортка «Тарас Бульба» (2009), «Останній гетьман», «Коли ми були козаками. В крузі другим». Твори митця зберігаються в музеях Росії, України, Франції, Іспанії, Польщі, Італії, Німеччини.

Походження:

Власність автора.

Література:

Апанович О. Козацька енциклопедія для юнацтва. – К.: «Веселка», 2009. – С. 350; Ковалевська О. Образ гетьмана І. Мазепи в художній літературі та образотворчому мистецтві // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 95–121.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Композиційно наслідує картину П. П. Рубенса «Конний портрет герцога Лерми» (1603 р.).

Фото з архіву С. Якутовича.

26. Якутович С.
МОЛИТВА ЗА ГЕТЬМАНА МАЗЕ-
ПУ (2), 2000 р.
 Папір, олія.
 50 x 40 см.

Походження:

Власність автора.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Портрет відображає портретні риси українського актора Б. Ступки.

Фото з архіву С. Якутовича.

27. Кравченко В.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 2000 р.

Полотно, олія, темпера.

100 x 77 см.

Написи:

Авторський підпис в нижньому лівому кутку: «В. К., 2000 р.»

Автор/Виконавець:

КРАВЧЕНКО ВІТАЛІЙ СЕМЕНОВИЧ (р. н. 1924) – український живописець, графік. Народився 5 лютого 1924 р. у с. Свердликово Кіровоградської обл. Учасник Другої світової війни. Нагороджений орденом Вітчизняної війни I ступеня. 1950 р. закінчив Харківський державний художній інститут (викладачі з фаху: М. Дерегус, А. Кокель, С. Беседін). З 1951 р. почав брати участь у республіканських, а з 1959 р. – у зарубіжних виставках. Член Спілки художників СРСР з 1956 р. Заслужений діяч мистецтв України (1995). Працює у жанрах станкового живопису та графіки.

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурина Чернігівської обл.);

інв. № КВ – 7 – 4747

СП – 1 – 544.

Подаровано Міністерством культури і туризму України з фондів Дирекції художніх виставок України.

Виставки:

«Вік» – II Всеукраїнська виставка в пам'ять І. П. Котляревського (м. Полтава, 2004).

Література:

«Вік» – II Всеукраїнська виставка

в пам'ять І. П. Котляревського. Каталог виставки. – Полтава: «АСМІ», 2004. – 48 с.; Ковалевська О. Образ гетьмана І. Мазепи в художній літературі та образотворчому мистецтві // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 95–121; Парфененко К. Портрети І. Мазепи у зібранні заповідника «Гетьманська столиця» // Батурина старовина: 36. наук. праць. – Вип. 2 (6). – Чернігів: Вид-во «Десна Поліграф», 2011. – С. 104–105.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за оригіналом. Фото А. Гаврилова.

28. Плаксієв Б.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 2001 р.

Полотно, олія.

80 x 70 см.

Написи:

У лівому нижньому куті авторські ініціали: «П. Б. 2001».

Автор/Виконавець:

ПЛАКСІЙ БОРИС ІВАНОВИЧ (1937 – 2012) – живописець, монументаліст, скульптор, портретист, ілюстратор, графік; громадський діяч. Народився 21 серпня 1937 р. у м. Сміла Черкаської обл. 1965 р. закінчив КДХІ (нині – НАОМА). У другій половині 1960 рр. вважався одним з популярних та перспективних художників. Він був автором розписів інтер'єрів численних громадських закладів. Як художник-оформлювач працював з А. Горською та В. Зарецьким. Підписавши у квітні 1968 р. лист-протест 139-ти проти наступу сталінізму в республіці, художник закрив собі шлях вступу до Союзу художників СРСР і «забезпечив» переслідування з боку влади. Належав до митців так званого андеграунду разом із С. Параджановим, П. Беленком, М. Тригубом, В. Бакицьким, Л. Семикіною, П. Бездіром, Є. Кремницькою, К. Звіринським, Е. Гудзенком та іншими. У 1971 р. художник виконав оформлення київського кафе «Хрещатий яр», яке було визнано занадто «націоналістичним». Внаслідок відмови майстра переробити вже закінчений інтер'єр, вся його праця була варварські знищена, а сам митець звільнений з роботи. Поновлений на посаді у Київському монументально-декоратив-

ному комбінаті Худфонду СРСР, де він працював раніше, митець був лише у 1978 р. За своє творче життя художник створив понад 1000 творів у різних жанрах та техніці: «Кайдани» (1971), «Той, що йде» (1973), «Жінки-друзі» (1981), «Чорнобиль» (1986), «Анатема» (1989), «Біль» (1990) тощо. Одним з найвідоміших проєктів художника вважається серія портретів «Борці за незалежність України», що виставлялася в Музеї І. Кавалерідзе. За незалежної України митець дістав звання заслуженого художника України (2001), а 2007 р. став лауреатом Національної премії ім. Т. Шевченка в галузі мистецтва.

Походження:

Музей-майстерня І. П. Кавалерідзе (м. Київ).

Література:

Кулиняк Д. «Нема зерна неправди» // Україна. – 1989. – № 34; «Людиною тисячоліття» назвав Бориса Плаксія народний художник Іван Марчук. Доступно з: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1193146.html>; Борис Плаксієв: як перегукуються світи // Суцєнко О. Куранти вічності всевишні. Есеї. Нариси. Репортажі. – Київ: ПП «ЕКМО», 2006. – С. 233–240.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Композиційно наслідує портрет І. Мазепи з літопису С. Величка. Є плодом творчої уяви автора. Публікується з оригіналу.

Фото А. Гаврилова.

29. Гончар А.

ГЕТЬМАН І. МАЗЕПА, 2002 р.

Полотно, олія.

237 x 156 см.

Автор/Виконавець:

ГОНЧАР АНДРІЙ ПЕТРОВИЧ

(р. н. 1974) – живописець. Народився 15 липня 1974 р. у Києві. 1997 р. закінчив НАОМА (майстерня Ф. Гуменюка). Працював художником в Укрреставрації (1998–2000). Член НСХУ з 2003 р. Від 1997 р. учасник мистецьких виставок. Персональна виставка відбулася у Києві 2001 р. Працює у традиціях українського сакрального живопису. Основні твори: «Святі мученики» (1999), «Святі архангели» (2001) в Михайлівському Золотоверхому соборі; іконостас у Покровській церкві (1996–1999) та церкві Успіння Богородиці Пирогощої (1998), «Г. Скорохода (Сад божественних пісень)» (1997), «Гетьман І. Мазепа» (2002).

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської обл.);

Інв. № КВ-5-3587

СП-1-362.

Подаровано В. Ющенком у 2003 р.

Література:

Ковалевська О. Образ гетьмана І. Мазепи в художній літературі та образотворчому мистецтві // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 95–121; Парфененко К. Портрети І. Мазепи у збірні заповідника «Гетьманська столиця» // Батуринська старовина: Зб. наук.

праць. – Вип. 2 (6). – Чернігів: Вид-во «Десна Поліграф», 2011. – С. 104–105; Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за оригіналом. Фото А. Гаврилова.

30. Гончар А.

**ГЕТЬМАН І. МАЗЕПА НА КОНІ,
2005 р.**

Полотно, олія.

370 x 205 см

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця»
(м. Батурин Чернігівської обл.);

інв. № КВ–9–6002

СП–2–1054.

Подаровано В. Ющенком у 2003 р.

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Дню Злуки присвячується. Друга Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2006. – 148 с.; Ковалевська О. Образ гетьмана І. Мазепи в художній літературі та образотворчому мистецтві // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 95–121; Парфененко К. Портрети І. Мазепи у зібранні заповідника «Гетьманська столиця» // Батуринська старовина: Зб. наук. праць. – Вип. 2 (6). – Чернігів: Вид-во «Десна Поліграф», 2011. – С. 104–105; Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011.

№ 30

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора.

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Дню Злуки присвячується. Друга Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2006. – С. 70.

31. Івахненко О.

ГЕТЬМАН, 2007 р.

Полотно, олія.

80 x 70 см.

Автор/Виконавець:

ІВАХНЕНКО ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ (р. н. 1949) – художник-графік. Лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка (1989); заслужений художник України (1996); член-кореспондент АМУ (2001). Народився 16 жовтня 1949 р. у с. Манжосівка Прилуцького р-ну Чернігівської області. Протягом 1968–1974 рр. навчався у КДХІ (майстерня книжкової графіки, керівники: В. І. Касіян, В. Я. Чибаник). З 1976 р. по 1979 р. продовжував вдосконалювати майстерність у творчих майстернях АМ СРСР в УРСР (керівник – М. Дергус). У творчому доробку цикли ілюстрацій до творів: Олександра Довженка «Зачарована Десна» – 1975 р., Тараса Шевченка «Садок вишневий коло хати» (1982), «Поєми» (1984), «Поезії» в 2-х томах (1988). Цикл монументальних розписів у вестибюлі музею Тараса Шевченка в м. Каневі (1989–1991). Нині на викладацькій роботі у Видавничо-поліграфічному інституті НТТУ «Київський політехнічний інститут».

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується (2008).

Література:

Поезія кольору Олександра Івахненка // Прилуки Фортеця. – 2008. – № 2 (вересень); Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – С. 83; Апанович О. Козацька енциклопедія для юнацтва. – К.: «Веселка», 2009. – С. 365.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора.

Публікується за виданням: Поезія кольору Олександра Івахненка // Прилуки Фортеця. – 2008. – № 2 (вересень). – С. 39–53.

32. Владимірова О., Прядка В.

ПОРТРЕТ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ, 2007 р.

Полотно, олія.

145 x 98 см.

Написи:

У правому верхньому куті: «Зацний лицар волі. Козацьких вольностей хоронитель. Благочестивий Сарматський князь, кавалер славного чину Святого Апостола Андрія Первозваного та ордену Білого Орла. Неодмінний охоронець православної віри вітчизни, церков Святих Будівничий. Роксоланської музи покровитель, Землі Української Государ, Ясновельможний Гетьман Руси-України – Іван Мазепа».

Автор/Виконавець:

ВЛАДИМИРОВА ОЛЕНА ІВАНІВНА (р. н. 1945) – майстриня художнього ткацтва. Народилася 11 березня 1945 р. у м. Києві. У 1964 р. закінчила Київський художньо-промисловий технікум, у 1969 р. – Московське вище художньо-промислове училище. Протягом 1969–1976 рр. працювала у Київському зональному науково-дослідному інституті інтер'єрів громадських приміщень, а з 1976 р. по 1993 р. – на Київському комбінаті монументально-декоративного мистецтва. 1978 р. стала членом СХУ, а від 1991 р. – членом НСМНМУ. З 1993 р. працювала викладачем Київського

художньо-промислового технікуму (нині Київський інститут декоративно-прикладного мистецтва та дизайну). Твори майстрині експонувалися на всеукраїнських та зарубіжних виставках від 1994 р. Основні твори: гобелени «Пісня» (1972), «Київська симфонія» (1985), «Історія землі Тербовлянської» (1988), «Михайло Птах» (1989), серії «Древній Київ», «Батурин», «Глухів», «Чигирин», «Києво-Печерська лавра»; монументальний стінопис – стіна Варваринського приділу Михайлівського Золотоверхого собору (2000) та ін.

ПРЯДКА ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ (р. н. 1942) – художник монументально-декоративного мистецтва, педагог. Народився 4 березня 1942 р. у с. Ходорів Миронівського р-ну Київської обл. 1966 р. закінчив КДХІ за спеціальністю «Скульптура». Протягом 1966–1992 рр. працював художником-монументалістом Київського комбінату монументально-декоративного мистецтва. З 1992 р. по 2005 р. виконував обов'язки голови Спілки майстрів народного мистецтва України. Протягом 1997–2005 рр. був головним редактором журналу «Народне мистецтво». 2001 р. був обраний член-кореспондентом, а 2004 р. – дійсним членом АМУ. 1996 р. отримав звання – народний художник України. Член НСХУ та НСМНМУ. 1988 р. став лауреатом Державної премії ім. Т. Шевченка. Нагороджений Грамотою Ради Міністрів України (1982) та орденом «За заслуги» III ступеня (2002). Основні твори: мозаїчний рельєф «Сонце кохання»; гобелен «Гімн життю»; вітраж «Сім'я і Батьківщина» (Палац урочистих подій, м. Олександрія, 1968–1970); гобелени «Русь» та

«Світанок революції» (1978); gobелен «Легенда про Кия» (Музей історії м. Києва, 1982); gobелен «Історія землі Черкаської» та «Слава Черкащини» (1984); gobелен «Київ—місто-герой» (1985); монументально-декоративний розпис плафона вестибюлю НБУВ (1988–1989); килими «Українська ніч», «Солов'ї»; керамічне панно «Золотоверхий Київ»; gobелени «Давній Київ», «Чигирин», «Батурин», «Глухів» (Палац «Україна», м. Київ, 1995–1996); монументальний розпис мурів, дияконника, північної стіни та підбанника Варваринського приділу;

10 ікон для фасаду Михайлівського Золотоверхого собору (1998–2000); серія ікон для Андріївського та Преображенського іконостасів Успенського собору Києво-Печерської лаври (2003); ескізний проект та картони монументально-декоративного розпису в інтер'єрі Національної спілки майстрів народного мистецтва (у співтворстві, 2003); ікони «Розп'яття Ісуса Христа з ангелами», «Розп'яття Апостола Андрія», «Розп'яття Апостола Петра» (2004); «Кирило Кожум'яка» (Київський ляльковий театр, 2005–2006).

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської обл.);

Інв. № КВ-11-6884

СП-3-1435.

Передано Президентом України В. Ющенком у 2009 р.

Виставки:

«Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників» (Пам'яті Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується) (2008); «Галерея гетьманської слави» (Чернігів, 2012).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників (Пам'яті Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується). Третя Всеукраїнська виставка: Каталог. – К.: НСХУ, 2008. – 184 с.; Апанович О. Козацька енциклопедія для

№ 32

юнацтва. – К.: «Веселка», 2009. – С. 345;
Україна Гетьманська в образах сучасних
українських художників. – Батурин: НІКЗ
«Гетьманська столиця», 2011.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви авторів.

Фото з оригіналу М. Тищенка. Публікується за виданням: Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011. – С. 4.

33. Владимірова О., Прядка В.
УКРАЇНА В ОГНІ, 2009 р.

Полотно, олія
70 x 60 см.

Написи:

У нижній частині зображення на камені є напис: «МАЗЕПА». Праворуч у нижньому куті ініціали авторів: «ОВ» «ПВ» 2009».

Походження:

Власність автора.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви авторів. Фактично є ескізом до картини з аналогічною назвою, що зберігається у НІКЗ «Гетьманська столиця». № Публікується за оригіналом.

Фото надано В. Прядкою.

34. Владимірова О., Прядка В.

УКРАЇНА В ОГНІ, 2009 р.

Полотно, олія

175 x 145 см.

Написи:

У нижній частині зображення на камені є напис: «МАЗЕПА». Праворуч у нижньому куті ініціали авторів: «ОВ» «ПВ» 2009».

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської обл.);

інв. № КВ-13-7407

СП-3-1618

Виставки:

«Україна від Трипілля до сьогодні» в образах сучасних художників» (2010).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Четверта Всеукраїнська виставка: Каталог. – К.: НСХУ, 2010. – 204 с.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви авторів. Публікується за оригіналом. Фото надано В. Прядкою.

35. Мороз П.

ГЕТЬМАН МАЗЕПА, 2009 р.

Полотно, олія.

90 x 70 см.

Написи:

У правому нижньому куті авторський підпис: «Н. Мороз 2009 р.»

Автор/Виконавець:

МОРОЗ ПЕТРО ЗИНОВІЙОВИЧ (р. н. 1956) – живописець, графік. Народився 9 березня 1956 р. на хуторі Драгоманивка Тернопільської обл. Закінчив Бучацьку художню школу. Член НСХУ з 1992 р. Основні твори: «Падіння Серафима» (1993), «Прихід білої ворони» (1995), «Леда» (1998), «Скіфія» (1998), «Силіконова долина» (2000). Має кілька персональних виставок (1996, 2011), які проводилися у Тернополі.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Львівський осінній салон (2009); Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників (2010).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Четвер-

№ 35

та Всеукраїнська виставка: Каталог. – К.: НСХУ, 2010. – 204 с.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора.

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Четверта Всеукраїнська виставка: Каталог. – К.: НСХУ, 2010. – С. 71.

ЖИВОПИС

Історичний, сакральний
та жанровий живопис

(XX – поч. XXI ст.)

36. Чирко П.

СМЕРТЬ МАЗЕПИ В БЕНДЕРАХ,
початок ХХ ст. (?).

Полотно, олія (?).

Розміри оригіналу невідомі.

Автор/Виконавець:

ЧИРКО ПИЛИП АНТОНОВИЧ
(1859 – 1928) – український живописець. Народився 3 липня 1859 р. у Києві. Навчався у Київській малярській школі М. Мурашка. За рекомендацією М. Ге вступив і 1892 р. закінчив Петербурзьку академію мистецтв. З 1898 р. – експонент Товариства передвижників. Працював у побутовому («Мати й дочка», «Носій»), батальному («Бівуак», «Навчання стрільби»), історичному («Смерть Мазепи в Бендерах», «Запорожець», «Бандуристи») і пейзажному (серія пейзажів України) жанрах. З 1915 р. жив у Чернігові. Твори художника, які зберігалися у Чернігівському історичному музеї, загинули в 1941 – 1943 рр.

Походження:

Невідоме, імовірно загинула.

Література:

Енциклопедія українознавства. У 10-х т. / Гол. ред. В. Кубійович. – Париж; Нью-Йорк: Молоде Життя, 1954–1989.

37. Яременко Г.

СМЕРТЬ МАЗЕПИ, 1906 р.*

Полотно, олія.

64,5 x 106 см.

Написи:

Авторський підпис у правому нижньому кутку: «И[гнат]. ЯРЕМЕНКО».

Автор/Виконавець:

ЯРЕМЕНКО ГНАТ ГАВРИЛОВИЧ
(1874–1915) – відомий український живописець і графік. Народився 29 січня 1874 р. у Бахмачі Чернігівської губернії (нині – Чернігівської обл.). У 1895 р. закінчив Київську малярську школу М. Мурашка. Протягом 1895–1904 рр. навчався у Петербурзькій академії мистецтв у В. Маковського. Після закінчення навчання жив у Києві, Мінську, Польщі. Серед його живописних творів: «Автопортрет» (1897–1899); «Київ. Володимирська гірка» (1900); «3 життя Сходу» (1903). Сатиричними малюнками Г. Яременко відгукнувся на події революції 1905–1907 рр. Йому, зокрема, належать такі твори, як: «Смерть самодержавству!», «Карикатура на царський маніфест», «За свободу, пролетар!». Твори художника зберігаються у Конотопському, Роменському та Бахмацькому краєзнавчих музеях. Помер 26 липня 1915 р. і похований у м. Сумах.

Походження:

Роменський краєзнавчий музей (м. Ромни Сумської обл.); інв. № Ж – 311.

Література:

Україна – козацька держава. – К.: Вид-во «ЕММА», 2004. – С. 429.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото А. Гаврилова.

38. Рашевський І.

ГЕТЬМАН МАЗЕПА, 1907 р.

Полотно; олія.

Розміри невідомі.

Автор/Виконавець:

РАШЕВСЬКИЙ ІВАН ГРИГОРОВИЧ (1849–1921) – живописець, скульптор, автор кількох статей з історії мистецтва. Народився у м. Чугуїв (нині Харківської області) у родині Григорія Йосиповича та Юлії Іванівни (з Трипольських) Рашевських – поміщиків Чернігівської губернії. Походив з відомого козацько-старшинського роду. Дістав початкове домашнє виховання. У 1869 р. склав іспити у Чернігівській гімназії на атестат, який дозволив йому вступити на юридичний факультет

Київського університету св. Володимира. У грудні 1873 р. подав документи до Петербурзької академії мистецтв; у березні 1874 р. був зарахований до Академії вільним слухачем (майстерня академіка Льва Лагоріо), а у 1875 р. з невідомих причин залишив її та повернувся до Чернігова. Протягом 1876–1879 рр. був членом земської управи, а протягом 1877–1878 рр. – дільничним мировим суддею. 1877 р. одружився з Ольгою Подольською. У 1870-х був активним учасником народницького руху. З 1880 р. оселився в родинному маєтку Оснях. Цей же період вважається часом розквіту творчості художника. Він брав участь у багатьох мистецьких виставках Петербурга, Києва та Чернігова. У 1906 р. у віці 56 років художника було обрано дійсним членом Санкт-Петербурзького товариства художників. У 1908 р. митець

виїздив у закордонну подорож до Європи, наслідком чого стали 52 етюди, виставлені художником на виставці 1909 р. У 1912 р. вдруге одружився з Тетяною Миколаївною Рашевською (родичкою з іншої гілки роду). З 1912 р. і до кінця життя І. Рашевський був директором музею ім. В. Тарновського. 1919 та 1921 р. брав участь у конкурсі на створення пам'ятника Т. Шевченкові для Чернігова. Помер у 1921 р., похований на цвинтарі біля Вознесенської церкви у Чернігові. Основною спеціалізацією митця були пейзажі та портрети, траплялися твори на історичні та релігійні теми. До основних робіт належать: ілюстрації до книги Л. Глібова «Байки Глібова», портрети М. Вербицького, Т. Рашевської, В. Вазара, В. Кашиновського, вітальна адреса з нагоди 50-річчя М. Лисенка, полотна «Десна», «Сімейне щастя», «К екзамену», «Dolce far niente», «Свідетели гетманской славы», «Серед полів»; скульптури: бюст Стразової, бюст Е. Длуського, «Смерть і молода дівчина» та ін. Більшість творів художника загинула під час Другої світової війни.

Походження:

Місце знаходження невідоме.

Виставки:

XV виставка картин Санкт-Петербурзького товариства художників (СПб., 1907).

Література:

Каталог XV виставки картин Санкт-Петербурзького общества художников (СПб., 1907; 2000 руб.); Белікова Г. Іван Рашевський – відомий і невідомий // Сіверянський літопис. – 1999. – № 1. – С. 26–61; Белікова Г. Іван Рашевський. Каталог творів // Скарбниця української культури.

Зб. наук. праць. – Вип. 3. – Чернігів: Сіверянська думка, 2002. – С. 125–141.

Примітка:

У каталозі XV виставки Санкт-Петербурзького товариства художників міститься такий опис зображеного на картині: «Гетман пишет к запорожцам, убеждая их пристать к нему «ради защиты от Москвы, которая нашим людям чиня немалое кривды и здырства и знушения, пожаловать и зграбувати и в Московщину загнати в вечное тяжкое неключимое мучительство тщиться» (Архив Иностранных дел 1708 № 91 по Костомарову) // Белікова Г. Іван Рашевський. Каталог творів // Скарбниця української культури. Зб. наук. праць. – Вип. 3. – Чернігів: Сіверянська думка, 2002. – С. 125–141.

39. Хрусталенко М.

ДОПИТ В. КОЧУБЕЯ І. МАЗЕПОЮ, 1946 р.

Полотно, олія.

60 x 92 см.

Автор/Виконавець:

ХРУСТАЛЕНКО МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ (1906–1984) – український художник. Народився 1906 р. у с. Любівка Кіровоградської обл. (нині с. Богданівка Одеської області) у селянській родині. Навчався у церковно-парафіяльній школі. Після служби у лавах Червоної армії працював у Московському військово-картографічному управлінні, пізніше – на Одеському судно-ремонтному заводі, навчався на вечірньому, згодом на денному відділенні художнього робітфаку. У 1934 р. вступив до КДХІ, який закінчив

у 1941 р. (педагоги з фаху: П. Волокидін, Ф. Кричевський). У 1937 р. був заарештований за звинуваченням в участі у студентсько-фашистській групі та засуджений до 5 років виправно-трудоих таборів і 3 років позбавлення громадянських прав. Вирок згодом замінено одним роком виправно-трудоих таборів. Від середини 1940-х до початку 1950-х мешкав у м. Біла Церква. Працював у Білоцерківському краєзнавчому музеї, писав твори краєзнавчої тематики. Згодом родина переїхала до Боярки, а потім до Києва. З 1950 рр. художник став помітною постаттю в українському мистецтві. Працював у жанрах портрета, пейзажу, натюрморту. З 1976 р. він – член Спілки художників СРСР. Брав активну

участь в республіканських та всесоюзних виставках. 1985 р. у Києві відбулася персональна виставка художника, де було виставлено понад 180 картин. Твори мистця зберігаються в музеях Києва, Білої Церкви, Бердянська, Кам'янки, а також у приватних колекціях.

Походження:

Власність Білоцерківського краєзнавчого музею (м. Біла Церква Київської обл.); інв. № БКМ 369–227.

Виставки:

«Такою бачу Україну» (м. Біла Церква, 2012).

Примітки:

Публікується вперше за оригіналом. Фото надано музеєм.

40. Сомко Н.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА В ХРАМІ СВ. СОФІЇ В КИЄВІ, (1940–1960-ті рр.)*

Полотно, олія.

Розміри оригіналу невизначені.

Автор/Виконавець:

СОМКО (МАКАРЕНКО) НАДІЯ ДМИТРІВНА (1916–1997) – живописець, архітектор. Народилася 15 січня 1916 р. у Конотопі (нині Новгород-Сіверського району Чернігівської області) в родині Дмитра Сомка та Марії Коломієць. Середню освіту здобула у конотопській школі, де відбулися її перші виставки ілюстрацій до творів М. Гоголя, Марка Вовчка, Нечуя-Левицького та ін. Після середньої школи закінчила креслярські курси, працювала кресляркою у технічному відділі одного з підприємств Конотопа, одночасно відвідуючи мистецьку студію при будинку культури, яку очолював вихованець Петербурзької академії мистецтв А. Гофман. Протягом 1934–1941

років навчалася у Харківському, а потім Київському художніх інститутах. Її педагогами архітектури та інженерно-технічних наук були М. Козик, П. Бурачек, К. Жуков, І. Моргілевський, В. Заболотний, В. Риков, І. Грабовський, з рисунка – І. Хворостецький, з малярства – В. Кричевський. Під час війни у 1943 р. разом із чоловіком художником-портретистом С. Макаренком виїхала за межі України. З 1944 р. на еміграції в Югославії, протягом 1944–1949 рр. – в Італії, Аргентині, а з 1960 р. – у США. Працювала у жанрах батального та жанрового живопису. Має твори на релігійну тематику.

№ 40

* Традиційно ця картина датувалася поч. ХХ ст., однак аналіз біографії художниці довів, що полотно не могло бути написаним раніше 1940–1960 рр.

Походження:

Невизначене.

Література:

Nadia Somko. S. Makarenko / East European Research Institute W. K. Lyrunsky. – New York, 1971; Лопата П. Мистецтво, присвячене гетьманові (До 300-річчя смерті Івана Мазепи) / Доступно з: <http://www.infoukes.com/newpathway/36-2009-Page-14-1.html>; Енциклопедія українознавства. – Т. 8. – Львів, 2000. – С. 2951.

Примітка:

Публікується за виданням: Nadia Somko. S. Makarenko / East European Research Institute W. K. Lyrunsky. – New York, 1971.

41. Андрусів П.

ЗУСТРІЧ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ З КОСТЕМ ГОРДІЄНКОМ, 1968 р.

Полотно, олія.

76 x 153 см.

Автор/Виконавець:

АНДРУСІВ ПЕТРО СТЕФАНОВИЧ (1906–1981) – художник, графік, педагог та громадський діяч. Народився 2 липня 1906 р. у с. Кам'янобрід Яворівського р-ну Львівської обл. 1936 р. закінчив Варшавську академію мистецтв. Потім поглиблював свою художню майстерність у Парижі. Після закінчення навчання і до 1944 р. працював вчителем у Варшавській будівельній школі і водночас виконував ілюстрації до дитячих книжок. Пізніше ілюстрував твори М. Матвійчука, О. Лотоцького, В. Баргури,

Р. Завадовича, О. Олеся, Ю. Тиса та ін. 1944 р. емігрував і у 1947 р. осів у Філадельфії, де працював креслярем в архітектурному управлінні міста. Брав участь в організації Української мистецької студії, був її викладачем. З часом став співзасновником журналу «Нотатки з мистецтва», дійсним членом Філадельфійського мистецького товариства, секретарем Об'єднання митців-українців Америки. Був активним учасником групових виставок в Америці і Канаді, а також Варшаві, Празі, Берліні, Парижі, Гельсінкі, Львові. Основні твори історичної тематики: «Богдан Хмельницький», «На дворі гетьмана Разумовського», «Сватання Анни Ярославни» (1970), «Княжа пристань у Києві 12 ст.», «Бій під Конотопом» (1977), «Французькі послани в князя Ярослава Мудрого» (1978), «Хрещення Руси-України» (1981) тощо. П. Андрусів також був автором статей у пресі на мистецтвознавчі та культурологічні теми, книги «Мистецтво і політика» (Філадельфія, 1970).

Походження:

З колекції Миколи Войтовича (Філадельфія, США).

Література:

Книга мистців (учасників 1-ї зустрічі українських мистців Америки й Канади). – Торонто, 1954; Нотатки з мистецтва. – 1968. – № 7; Петро Андрусів: маляр і графік / Ред. С. Гординського. – Нью-Йорк, 1980 – 128 с.; Світова виставка українських мистців // Канадсько-українська мистецька фундація. – Торонто, 1982; Певний Б. Історіософський живопис Петра Андрусіва // Пам'ять століть. Ч. I. – К., 1996; Яців Р. Історія очима надії: Петро Андрусів // Мистецтво української діаспори. – К.,

1998. – С. 192–220; Апанович О. Козацька енциклопедія для юнацтва. – К.: «Веселка», 2009. – С. 154.

Примітка:

Публікується за виданням: Петро Андрусів: маляр і графік / Ред. С. Гординського. – Нью-Йорк, 1980 – С. 13.

42. Гуменюк Ф.

СИВИЙ ГЕТЬМАН, 1976 р.

Полотно, олія.

120 x 140 см.

Автор/Виконавець:

ГУМЕНЮК ФЕОДОСІЙ МАКСИМОВИЧ (р. н. 1941) – український живописець, графік, лауреат Шевченківської премії (1993), заслужений діяч мистецтв України (1995), народний художник України (2009), член НСХУ. Народився 6 вересня 1941 р. у с. Рибчинці Хмельницького р-ну Вінницької області. Навчався у Дніпропетровському художньому училищі. Після закінчення училища поїхав навчатися до Ленінградського інституту живопису за порадою художника Якова Калашника, випускника Латвійської академії мистецтв у Ризі. Протягом 1965–1971 рр. навчався у Ленінградському інституті живопису, скульптури і архітектури ім. І. Ю. Рєпіна (майстерня Й. Серебряного). По закінченні навчання працював викладачем у Ленінградському вищому художньо-промисловому училищі прикладного мистецтва (1972–1976). У 1975 р. на виставці нонконформістів були помічені його роботи на українську тематику. Художника було звинувачено в націоналізмі і позбавлено ленінградської прописки, тому він із родиною

переїхав до Дніпропетровська, де прожив 6 років. У 1975 та 1976 роках організував виставку незалежних українських художників у Москві на приватній квартирі. У виставці брали участь Ф. Гуменюк, його дружина Наталка Павленко, Віталій Сазонов, Володимир Стрельников, Володимир Макаров та ін. Брав участь у виставці «Групи чотирнадцяти» (Ленінград). У 1988 р. на запрошення канадського університету в Торонто відвідав Канаду, де презентував свої твори. Того ж року виставку художника експонували в залах Національного архіву Канади в Оттаві, в Українському музеї в Нью-Йорку. Там же, познайомившись з місцевою українською інтелігенцією, художник зміг ближче побачити життя діаспори та зафіксувати її на полотні. «Ве-

ликдень у Торонто» – одна з композицій «канадського» періоду. Пізніше була участь у виставці робіт українських художників у Гранд-Пале, у Парижі; персональна виставка в Національному художньому музеї в Києві, де була представлена ціла галерея українських гетьманів, і присудження в 1993 році Національної премії ім. Т. Шевченка в галузі образотворчого мистецтва. З 1993 р. працює у НАОМА, очолює навчально-творчу майстерню історичного живопису; з 2000 року – професор кафедри живопису і композиції. У 2010 р. київська галерея «АВС-арт» видала альбом творів Ф. Гуменюка (редактор-упорядник А. Маричевська). Основні твори історичної тематики: «Сивий гетьман» (1976), «Гетьман Полуботок» (1984), серія портретів

«Гетьмани України» (1991), «Колядник у гетьмана» (1995), «Конотоп. 1659 р. Зустріч гетьмана І. Виговського» (2001), «Обрання П. Полуботка» (2001).

Походження:

Власність автора.

Література:

Феодосій Гуменюк: Альбом / Редактор-упорядник А. Маричевська. – К.: 2010. – 224 с.: іл.

Примітка:

Художник вважає цю першу свою роботу, присвячену І. Мазепі, незавершеною.

Публікується за виданням: Феодосій Гуменюк: Альбом / Редактор-упорядник А. Маричевська. – К.: 2010. – С. 59.

43. Гординський С.

КИЇВСЬКА МИТРОПОЛІЯ, 1979 р.

Стінопис.

5 x 3,30 м.

Написи:

Знизу по центру під зображення собору Софії Київської: «КИЇВСЬКА МИТРОПОЛІЯ».

Автор/Виконавець:

ГОРДИНСЬКИЙ СВЯТОСЛАВ ЯРОСЛАВОВИЧ (1906–1993) – український художник, графік, мистецтвознавець, поет, перекладач, журналіст. Народився 30 грудня 1906 р. у родині викладача львівської класичної гімназії, згодом відомого літературознавця Я. Гординського. Відвідував Берлінську академію мистецтв і курс візантології в Українському науковому інституті (Берлін). У Парижі навчався в академії Жульєна і Модерній академії Фернана

Леже. 1931 р. повернувся до Львова, де заснував Асоціацію незалежних українських митців (АНУМ) і став редактором її журналу «Мистецтво». Виставлявся на міжнародних виставках у Римі, Берліні, Празі. Видав у Львові декілька власних поетичних збірок. У часи Другої світової війни згуртував близько 400 художників, видав каталог, який тривалий час був чи не єдиним енциклопедичним довідником про життя і творчість українських митців. 1944 р. емігрував на Захід. У Мюнхені заснував Спілку праці українських образотворчих митців. Згодом, переселившись до США, заснував «Об'єднання митців-українців Америки», організував велетенську виставку українських митців-американців і опублікував її каталог – своєрідну енциклопедію українського малярства у Сполучених Штатах. Автор мозаїк і розписів понад 30 українських церков у різних країнах світу (серед них – великі собори у Вінніпезі, Мельбурні, Мюнхені, Римі). На початку 1990 років відвідав незалежну Україну. Свою колекцію мистецьких творів заповів Національному музеєві у Львові.

Походження:

Собор Покрова Пресвятої Богородиці і св. Апостола Андрія Первозваного (Мюнхен, Німеччина).

Література:

Жила В. Поліхромія собору Покрова в Мюнхені // Нотатки з мистецтва. – 1987. – №27. – С. 13–20.

Примітка:

Публікується за виданням: Жила В. Поліхромія собору Покрова в Мюнхені // Нотатки з мистецтва. – 1987. – №27. – С. 19.

44. Сомко Н.

ВИЇЗД ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ З БАТУРИНА, 1985 р.

Полотно, олія.

66 x 96 см.

Написи:

У правому нижньому куті авторський підпис: «Nadia Somko»

1985

На зворотному боці у лівому нижньому куті штамп Канадсько-української Мистецької фундації, вгорі по центру наклеєно папір з написом «Гетьман Іван Мазепа залишає Батурина. Nadia Somko».

Автор/Виконавець:

СОМКО (МАКАРЕНКО) НАДІЯ ДМИТРІВНА (1916–1997) – живописець, архітектор. Народилася 15 січня 1916 р. у м. Конотоп в родині Дмитра Сомка та Марії Коломієць. Середню освіту здобула у конотопській школі, де відбулися її перші виставки ілюстрацій до творів М. Голя, Марка Вовчка, Нечуя-Левицького та ін. Після середньої школи закінчила креслярські курси, працювала кресляркою у технічному відділі одного з підприємств Конотопа, одночасно відвідуючи мистецьку студію при будинку культури, яку очолював вихованець Петербурзької Академії мистецтв А. Є. Гофман. Протягом 1934–1941 років навчалася у Харківському, а потім Київському художніх інститутах. Її педагогами архітектури та інженерно-технічних наук були М. Козик, П. Бурачек, К. Жуков, І. Моргілевський, В. Заболотний, В. Риков, І. Грабовський, з рисунку – І. Хворостецький, з малярства – В. Кричевський.

Під час війни у 1943 р. разом із чоловіком художником-портретистом С. Макаренком виїхала за межі України. З 1944 р. на еміграції в Югославії, протягом 1944–1949 рр. – в Італії, Аргентині, а з 1960 р. – у США. Працювала у жанрах батального та жанрового живопису. Має твори на релігійну тематику.

Походження:

Власність НХМУ; інв. № КП–17452; ЖС–2225(А). Подарунок канадсько-української Мистецької фундації 1994

Виставки:

«Повернення» (НХМУ, 1994); виставка, присвячена гетьману І. Мазепі (Музей гетьманства, 2002); виставка до Дня незалежності (НХМУ, 2002); «Іван Мазепа. Погляд крізь століття» (ЛНГМ, 2003 р.)

Література:

Гетьман Іван Мазепа: погляд крізь століття: Каталог виставки (21 червня – 24 серпня 2003 р., м. Львів). – К.: ПП «ЕММА», 2003. – 63 с.

Примітка:

Публікується за оригіналом вперше. Фото А. Гаврилова.

45. Гуменюк Ф.

МОТРЯ КОЧУБЕЇВНА І МАЗЕПА,

1987 р.

Полотно, олія.

126 x 100 см.

Автор/Виконавець:

ГУМЕНЮК ФЕОДОСІЙ МАКСИМОВИЧ (р. н. 1941) – український живописець, графік, лауреат Шевченківської премії (1993), заслужений діяч мистецтв України (1995), народний художник

України (2009), член НСХУ. Народився 6 вересня 1941 р. у с. Рибчинці Хмельницького р-ну Вінницької області. Навчався у Дніпропетровському художньому училищі. Після закінчення училища поїхав навчатися до Ленінградського інституту живопису за порадою художника Якова Калашника, випускника Латвійської академії мистецтв у Ризі. Протягом 1965–1971 рр. навчався у Ленінградському інституті живопису, скульптури і архітектури ім. І. Ю. Рєпіна (майстерня Й. Серебряного). По закінченні навчання працював викладачем у Ленінградському

вищому художньо-промислому училищі прикладного мистецтва (1972–1976). У 1975 р. на виставці нонконформістів були помічені його роботи на українську тематику. Художника було звинувачено в націоналізмі і позбавлено ленінградської прописки, тому він із родиною переїхав до Дніпропетровська, де прожив 6 років. У 1975 та 1976 роках організував виставку незалежних українських художників у Москві на приватній квартирі. У виставці брали участь Ф. Гуменюк, його дружина Наталка Павленко, Віталій Сазонов, Володимир Стрельников, Володимир Макаров та ін. Брав участь у виставці «Групи чотирнадцяти» (Ленінград). У 1988 р. на запрошення канадського університету в Торонто відвідав Канаду, де презентував свої твори. Того ж року виставку художника експонували в залах Національного архіву Канади в Оттаві, в Українському музеї в Нью-Йорку. Там же, познайомившись з місцевою українською інтелігенцією, художник зміг ближче побачити життя діаспори та зафіксувати її на полотні. «Великдень у Торонто» – одна з композицій «канадського» періоду. Пізніше була участь у виставці робіт українських художників у Гранд-Пале, у Парижі; персональна виставка в Національному художньому музеї в Києві, де була представлена ціла галерея українських гетьманів, і присудження в 1993 році Національної премії ім. Т. Шевченка в галузі образотворчого мистецтва. З 1993 р. працює у НАОМА, очолює навчально-творчу майстерню історичного живопису; з 2000 року – професор кафедри живопису і композиції. У 2010 р. київська галерея «АВС-арт» видала альбом творів Ф. Гуменюка (редак-

тор-упорядник А. Маричевська). Основні твори історичної тематики: «Сивий гетьман» (1976), «Гетьман Полуботок» (1984), серія портретів «Гетьмани України» (1991), «Колядник у гетьмана» (1995), «Конотоп. 1659 р. Зустріч гетьмана І. Виговського» (2001), «Обрання П. Полуботка» (2001).

Походження:

Власність автора.

Література:

Лопата П. Мистецтво, присвячене гетьманові (До 300-річчя смерті Івана Мазепи) / Доступно з: <http://www.infoukes.com/newpathway/36-2009-Page-14-1.html>; Феодосій Гуменюк: Альбом / Редактор-упорядник А. Маричевська. – К.: 2010. – 224 с.: іл.

Примітка:

Публікується за виданням: Феодосій Гуменюк: Альбом / Редактор-упорядник А. Маричевська. – К.: 2010. – С. 61.

46. Свинар'ов В.

Ескіз до картини «ЛЕГЕНДА ПРО МАЗЕПУ», 1992 р.

Полотно, олія.

70 x 100 см.

Автор/Виконавець:

СВИНАРЬОВ ВІКТОР ВОЛОДИМИРОВИЧ (р. н. 1953) – художник-живописець. Народився 10 лютого 1953 р. у м. Ахалкалакі (Грузія). У 1971 р. закінчив Республіканську художню школу імені Т. Шевченка. Протягом 1971–1972 рр. навчався в Одеському художньому училищі. З 1975 по 1981 р. був студентом Київського державного художнього інституту (нині –

НАОМА) (майстерня О. Лопухова). Основні твори: «Пейзаж» (1983), «Прощання слов'янки» (1987), «Прометей» (1989), «Легенда про Мазепу» (1992), «Автопортрет з дружиною» (2001), «Кафедра рисунка» (2011). Член НСХУ з 1989 р. Персональні виставки художника відбулися 2001 р. (Галерея 36, Київ), 2003 р. (Галерея «Митець»), 2011 р. (виставковий зал НАОМА), 2013 р. (виставковий зал НАОМА). Твори зберігаються у приватних колекціях України, США, Австрії, Ізраїлю, Голландії. Живе у Києві. Працює доцентом кафедри рисунка НАОМА.

Походження:

Власність автора.

Примітка:

Публікується з фотографії, наданої В. Свинарським.

47. Пархоменко А.
**ГЕТЬМАН МАЗЕПА І МОТРОНА,
1992 р.**

Полотно, олія.

150 x 70 см.

Автор/Виконавець:

ПАРХОМЕНКО АНДРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ (1935–2006) – український живописець. Народився 10 липня 1935 р. у с. Козари Носівського р-ну Чернігівської обл. Навчався у художньо-професійному училищі № 17 м. Києва. У 1965 р. закінчив Український поліграфічний інститут ім. І. Федорова (педагог з фаху: М. Іванов). Представник київської школи мистців-традиціоністів. Працював художником на Київському комбінаті монументально-

№ 46

декоративного мистецтва. Співпрацював з науковими періодичними виданнями. З 1992 р. член НСХУ. Учасник багатьох художніх виставок. У 2010 р. відзначив 75-річний ювілей. Основні твори: «Батьківське напуття. Анна Ярославна, королева Франції», «Слово про Ігорів похід», «Плач Ярославни», «Михайло Чернігівський», «Гетьман Мазепа і Мотрона», «Іван Мазепа прийма присягу в Коломаку на вірність Україні», «Козаки Павла Полуботка», «Цар Петро I та вмираючий Полуботок», «Маруся Богуславка», «Роксолана – Настя Лісовська з Рогатина», «Катерина», «Соломія Крушельницька», «В стану зустрілися дві музи» та ін. Твори мистця зберігаються у приватних колекціях та в музеях України, Італії, Німеччини, Канади. Помер 23 грудня 2006 р. і похований у Києві.

Походження:

Приватна колекція.

Виставки:

Виставки в Українському фонді культури (2004, 2005).

Література:

Малюта І. Ніби дав обітницю... Малює Андрій Пархоменко // Українська культура. – 1996. – № 1. – С. 20–21; Пархоменко А. Дума про Чернігівщину: Альбом, 2005.

Примітка:

Публікується за архівним примірником родини Пархоменків.

№ 47

48. Пархоменко А.

**ІВАН МАЗЕПА ПРИЙМА ПРИ-
СЯГУ В КОЛОМАКУ НА ВІРНІСТЬ
УКРАЇНІ, 1993 р.**

Полотно, олія.

110 x 65 см.

Походження:

Приватна колекція.

Виставки:

Виставки в Українському фонді культури (2004, 2005).

Література:

Пархоменко А. Дума про Чернігівщину:
Альбом, 2005.

Примітка:

Публікується за архівним примірником
родини Пархоменків.

49. Кохаль В.

ЛЕГЕНДА ПРО МАЗЕПУ, 1994 р.

Полотно, олія.

137 x 199 см.

Автор/Виконавець:

КОХАЛЬ ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ (р. н. 1941) – український живописець. Народився 17 квітня 1941 р. у м. Тирасполь (нині – самопроголошена Придністровська Молдавська Республіка). У 1971 р. закінчив КДХІ (педагоги з фаху: В. Шаталін, О. Басанець). Основні твори: «До свята» (1973), «Балада про знамено» (1978), «Г. Книшов» (1981), «На безіменній висоті» (1985), «Смута» (1992). Член

СХУ з 1974 р. У 1985 р. дістав звання заслуженого художника УРСР.

Походження:

Власність Музею гетьманства (м. Київ); інв. № МГ – КН – 541.

Література:

Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото А. Гаврилова.

50. Гуменюк Ф.

МАЗЕПА ТА КАРАЛ ХІІ, 1995 р.

Полотно, олія.

180 x 270 см.

Автор/виконавець:

ГУМЕНЮК ФЕОДОСІЙ МАКСИМОВИЧ (р. н. 1941) – український живописець, графік, лауреат Шевченківської премії (1993), заслужений діяч мистецтв України (1995), народний художник України (2009), член НСХУ. Народився 6 вересня 1941 р. у с. Рибчинці Хмельницького р-ну Вінницької області. Навчався у Дніпропетровському художньому училищі. Після закінчення училища поїхав навчатися до Ленінградського інституту живопису за порадою художника Якова Калашника,

випускника Латвійської академії мистецтв у Ризі. Протягом 1965–1971 рр. навчався у Ленінградському інституті живопису, скульптури і архітектури ім. І. Ю. Рєпіна (майстерня Й. Серебряного). По закінченні навчання працював викладачем у Ленінградському вищому художньо-промисловому училищі прикладного мистецтва (1972–1976). У 1975 р. на виставці нонконформістів були помічені його роботи на українську тематику. Художника було звинувачено в націоналізмі і позбавлено ленінградської прописки, тому він із родиною переїхав до Дніпропетровська, де прожив 6 років. У 1975 та 1976 роках організував виставку незалежних українських художників у Москві на приватній квартирі. У виставці брали участь Ф. Гуменюк, його дружина Наталка Павленко, Віталій Сазонов, Володимир Стрельников,

Володимир Макаров та ін. Брав участь у виставці «Групи чотирнадцяти» (Ленінград). У 1988 р. на запрошення канадського університету в Торонто відвідав Канаду, де презентував свої твори. Того ж року виставку художника експонували в залах Національного архіву Канади в Оттаві, в Українському музеї в Нью-Йорку. Там же, познайомившись з місцевою українською інтелігенцією, художник зміг ближче побачити життя діаспори та зафіксувати її на полотні. «Великдень у Торонто» – одна з композицій «канадського» періоду. Пізніше була участь у виставці робіт українських художників у Гранд-Пале, у Парижі; персональна виставка в Національному художньому музеї в Києві, де була представлена ціла галерея українських гетьманів, і присудження в 1993 році Національної премії ім. Т. Шевченка в галузі образотворчого мистецтва. З 1993 р. працює у НАО-МА, очолює навчально-творчу майстерню історичного живопису; з 2000 року – професор кафедри живопису і композиції. У 2010 р. київська галерея «АВС-арт» видала альбом творів Ф. Гуменюка (редактор-упорядник А. Маричевська). Основні твори історичної тематики: «Сивий гетьман» (1976), «Гетьман Полуботок» (1984), серія портретів «Гетьмани України» (1991), «Колядник у гетьмана» (1995), «Конотоп. 1659 р. Зустріч гетьмана І. Виговського» (2001), «Обрання П. Полуботка» (2001).

Походження:

Власність НХМУ (м. Київ).

Виставки:

Персональна виставка художника у НХМУ (1997).

Література:

Підгора В. Повернення на круги своя

/ Час. – 1997. – 30 жовтня – 5 листопада. – С. 10; Апанович О. Козацька енциклопедія для юнацтва. – К.: «Веселка», 2009. – С. 354; Енциклопедія сучасної України. – Т. 6. – К., 2006. – С. 630–631; Феодосій Гуменюк. Живопис. Графіка: Альбом / Вст. слово В. Овсійчук. – К.: АртЕК, 1995; Підгора В. «Гетьмани» Феодосія Гуменюка // Образотворче мистецтво. – 2001. – №3; Міщенко Г. В ім'я чого треба творити? // Образотворче мистецтво. – 2006. – № 4; Феодосій Гуменюк: Альбом / Редактор-упорядник А. Маричевська. – К.: 2010. – 224 с.: іл.

Примітка:

Публікується з оригіналу. Фото надано Ф. Гуменюком.

51. Буряк Б.

МАЗЕПА МОТРЯ, 1995 р.

Полотно, олія.

81 x 81 см.

Написи:

Авторський підпис праворуч внизу: «Б. Буряк, 95».

Автор/Виконавець:

БУРЯК БОРИС ІВАНОВИЧ (р. н. 1953) – український живописець. Народився 25 жовтня 1953 р. у с. Подвірне Чернівецької обл. 1974 р. закінчив Львівське училище прикладного мистецтва ім. І. Труша (нині – ЛДКДУМ). 1979 р. став випускником Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (нині – ЛНАМ). З 1979 р. працював заступником директора училища ім. І. Труша з навчально-виховної роботи та викладачем кафедри рисунка. З 1981 р.

працював на різних кафедрах ЛДІПДМ. У 1987 р. став членом НСХУ і перейшов на творчу роботу. Разом із В. Яричем, П. Сипняком та В. Ропецьким заснував «Клуб Українських Митців» (КУМ). 1991 р. став лауреатом Премії НСХУ. У 1992 р. дістав стипендію міжнародного конкурсу «Нові імена» (м. Москва), у 1996 р. став лауреатом премії республіканської виставки «Арт-клуб» (м. Хмельницький). З 2004 р. Заслужений художник України. У 2009 р. був обраний дійсним членом Академічного Сенату Міжнародної Академії Сучасного Мистецтва (м. Рим). Живе і працює у Львові. Бере участь у творчих виставках з 1986 р. Твори зберігаються в музеях України та приватних колекціях України,

Росії, США, Канади, Франції, Німеччини, Австрії, Бельгії, Голландії, Швейцарії, Чехії, Польщі та інших країн.

Походження:

Власність автора (?).

Література:

Мазепа і Мотря (1990) // Образотворче мистецтво. – 1993. – № 3. – С. 2; Голубець О. Пізнаючи таємницю малярства // Артания. – 2009. – № 14 (1). – С. 102–106; Борис Буряк. Альбом / Упоряд. Н. Буряк. – К.: АДЕФ–Україна, 2009. – 280 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Борис Буряк. Альбом / Упоряд. Н. Буряк. – К.: АДЕФ–Україна, 2009. – С. 72 (№ 48).

52. Копайгоренко В.

ДО ПОХОДУ, 1998 р.

(інша назва – «Наспіві Сирени»).

Полотно, олія.

110 x 90 см.

Написи:

У лівому нижньому куті авторська монограма: «КВ98».

Автор/Виконавець:

КОПАЙГОРЕНКО ВАСИЛЬ ВАЛЕНТИНОВИЧ (р. н. 1955) – український художник. Народився 29 травня 1955 р. у м. Київ. 1974 р. закінчив КРХІШ ім. Т. Шевченка і вступив до КДХІ (викладачі з фаху: В. Зарецький, М. Дерегус, майстерня В. Пузирьова). Після закінчення інституту був на творчій роботі. З 1980 р. брав активну участь у республіканських, всесоюзних та міжнародних художніх виставках. У 1982 р. став членом СХУ. Має понад 15 персональних виставок. У 1990 р. був серед співзасновників мистецького фонду «Світовид». З 2001 р. працює в КДІДПМД ім. М. Бойчука. Основні твори: «Дівчина в зеленому береті» (1977), «Літо» (1978/79), «Свята неділя» (1990), «Покрова» (1991), «Івана Купала» (1993), «Антоній і Феодосій» (1995), «Козак у степу» (1996), «Коляда» (1998), «Веретено травня» (1998), «Ярило» (1999), «Юрій Переможець» (2000), «Михайло Архистратиг» (2003), «Гончар» (2004), «Коляда» (2005), «Танок» (2006), «Святі гори» (2007), серія робіт «Греція» (2009), «Закувала зозуля» (2010), «Козаки на морі» (2011), «Різдва́ний

яно́л» (2012). Нині твори художника зберігаються у музеях та приватних колекціях України, Франції, Голландії, Великої Британії, США та ін.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Персональна виставка творів В. Копайгоренка (1998 р., Державний музей Тараса Шевченка); методологічна виставка (2012 р., КДІДПМ ім. М. Бойчука).

Література:

Копайгоренко В. Думки з приводу і без // Артанія. – 2009. – Кн. 17. – № 4. – С. 51–53; Полтавська Ю. Дивосвіт Василя Копайгоренка // Артанія. – 2011. – Кн. 24. – № 3. – С. 104–109.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото надано В. Копайгоренком.

53. Гонтаров В.

ОЙ ГОРЕ ТІЙ ЧАЙЦІ, 2000 р.

Полотно, олія.

160 x 190 см.

Автор/Виконавець:

ГОНТАРОВ ВІКТОР МИКОЛАЙОВИЧ (1942–2009) – художник-монументаліст, живописець, графік. Народився 30 жовтня 1942 р. у с. Сотницький Козачок Харківської обл. 1952 р. родина переїхала до Харкова. З 1956 р. навчався у Харківській дитячій художній школі ім. І. Ю. Рєпіна. Протягом 1958–1963 років навчався Харківському державному художньому училищі (викладач І. Стаханов). З 1963 по 1967 р. працював у проектному інституті

«Укроргстанкінпром» у відділі промислової естетики. З 1967 по 1972 р. навчався у Ленінградському Вищому художньо-промислому училищі ім. В. Мухіної по класах О. Казанцева та Г. Рубльова. Від 1973 р. працював у Харківському художньо-промислому інституті (нині – ХДАДМ) на кафедрі рисунка. З 1974 р. зайнявся станковим живописом, став учасником обласних, республіканських, міжнародних виставок. З 1977 р. – член Спілки художників СРСР; з 1992 – член НСХУ. У 1995 р. отримав звання – заслужений художник України. З 1999 р. очолив майстерню історичного живопису ХДАДМ. 2001 р. був обраний член-кореспондентом АМУ. 2006 р. став дійсним членом АМУ. За свої твори дістав Велику золоту медаль АМУ (2003), став лауреатом Всеукраїнського трієнале

«Живопис-98», лауреатом Національної премії ім. Т. Шевченка. Персональні виставки художника відбувалися у Харкові (1981, 2000–2002, 2005), Мальмью (Швеція, 1990), Нюрнберзі (1993, 1997), Торонто (1998), Сан-Франциско (1999), Києві (2006). Помер 2009 р.

Походження:

Приватна колекція.

Виставки:

Персональна посмертна виставка (2010).

Література:

Віктору Гонтарову – 60 // Образотворче мистецтво. – 2003. – № 4.; Гонтаров Віктор Миколайович // Енциклопедія сучасної України. – Т. 6. – К., 2006. – С. 142–143; Віктор Гонтаров: Каталог. – Х., 1990; Зоряний віз Віктора Гонтарова : Каталог. – К.: «Софія-А», 2006.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото надано видавництвом «Софія-А».

54. Березовий В.

СИВИЙ ГЕТЬМАН, 2000 р.

Полотно, олія.

55 x 80 см.

Автор/Виконавець:

БЕРЕЗОВИЙ ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ (р.н.1938) – графік, живописець, педагог. Народився 3 березня 1938 р. у с. Слобода Кагарлицького р-ну Київської обл. У 1965 р. закінчив Львівський поліграфічний інститут ім. І. Федорова. Творчу працю розпочав ще 1961 р. у видавництві «Техніка». У 1968 р. став членом Спілки журналістів України. З 1989 р. викладає рисунок, живопис та композицію у Школі мистецтв (дитяча художня школа) № 6 ім. Германа Жуковського Дніпровського р-ну м. Києва. З 2008 р. член НСХУ. Постійний учасник національних художніх виставок. Основні твори: «Перервана

мелодія» (1980), «Вдови» (1990), «Трудодень» (1991), «Пісня» (1994), «Тут були козацькі села» (1996), «Покрова селянська. 1947-го року» (2004), «Майстер Степан Ковнір» (2005), «Конику-братіку» (2007), «Шукають броду. Чумаки» (2007), «Вічна згадка. Григорій Тютюнник» (2009), «Козак Морозенко» (2011).

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708). – та Голодомору (1932–1933) присвячується (2008).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708). – та Голодомору (1932–1933) присвячується. Третя Всеукраїнська виставка: Каталог. – К.: НСХУ, 2008. – 184 с.

Примітка:

Портретних рис не відображує. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708). – та Голодомору (1932–1933) присвячується. Третя Всеукраїнська виставка: Каталог. – К.: НСХУ, 2008. – С. 61.

55. Гуйда М.

ЗУСТРІЧІ. МАЗЕПИ З КАРЛОМ XII У ГІРКАХ (I), 2001 р.

Полотно, олія.

210 x 250 см.

Автор/Виконавець:

ГУЙДА МИХАЙЛО ЄВГЕНОВИЧ (р. н. 1955) – живописець і педагог. Народився 18 грудня 1955 р. на х. Тихенький Краснодарського краю, РФ. У 1982 р. закінчив КДХІ (нині – НАОМА) (майстерня В. Шаталіна), де відтоді працював викладачем кафедри живопису (1982–1983, 1986–1992), з 1992 р. – доцентом, від 1995 р. – професором, а від 2003 р. – керівником майстерні станкового живопису. Протягом 1983–1986 рр. був асистентом-стажистом кафедри живопису Інституту живопису, скульптури та архітектури ім. І. Рєпіна у Ленінграді (нині – СПДАДЖСА ім. І. Рєпіна). У 1999–2000 рр. був викладачем, а з 2000 р. – почесним професором Чжецзянського педагогічного університету (м. Тінхуа, Китай). З 1987 по 1989 роки виконував обов'язки першого заступника голови, а протягом 1989–1992 рр. – голови правління Київської організації СХУ. Від 1982 р. учасник мистецьких виставок. З того ж часу є членом НСХУ. Від 1996 р. – лауреат міжнародного фестивалю «Золотий перетин» (Київ, 1996). Персональні виставки творів відбулися у Києві (1988, 1990–1993, 1995–1999), Римі, Турині, Фільдерштадті, Варшаві, Битомі, Кіото, Ханхаї, Ханчжоу. 2000 р. отримав премію ім. І. Огієнка. У 2001 р. одержав звання народного художника України. Того ж року був обраний

академіком АМУ і у 2004 р. дістав Золоту медаль АМУ. Праці художника зберігаються в Національному художньому музеї України, Державній Третяковській галереї, музеях Японії, Китаю, Румунії. Основні твори: «На-гора!» (1980), «У степах під Херсоном» (1982), «Коліїщина» (1986), «Весна» (1989), «Сон біля моря» (1990), «Гра ангелів» (1992), «Український пейзаж» (1994), «Сімейний портрет у східному вбранні» (1998), «Зустріч І. Мазепи з Карлом XII» (2001), «Свято ліхтарів» (2003) та ін.

Походження:

Приватна колекція, Китай.

Література:

Михайло Гуйда. Художник. Ангели, моделі. – К., 1995; Михайло Гуйда. – К., 1997; Михайло Гуйда: Альбом. – К., Ханчжоу, 2005; Сакада-Островська Л. Мазепа та Карл XII на берегах Дніпра // ART-Ukraine. – 2008 (травень-червень). – С. 66–71.

Примітка:

Публікується з оригіналу.

Фото надано О. Полтавець-Гуйдою.

56. Гуйда М.

**ЗУСТРІЧІ. МАЗЕПИ З КАРЛОМ XII
У ГІРКАХ (II), 2001 р.**

Авторський повтор (варіант).

Полотно, олія.

210 x 250 см.

Походження:

Національний художній музей Китаю,
Пекін.

Походження:

Національний художній музей Китаю,
Пекін.

Література:

Михайло Гуйда. Художник. Ангели, моделі. – К., 1995; Михайло Гуйда. – К., 1997; Михайло Гуйда: Альбом. – К., Ханчжоу, 2005.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Зображення надано художником.

57. Лящук Т.

**МАЗЕПА – ПЕРЕМОЖЕЦЬ.
МИ – БУЛИ, МИ – Є. МИ – БУДЕ-
МО!»**, 1992–2002 рр.

Полотно, олія.

110 x 60 см.

Написи:

У нижньому правому куті авторський підпис: «ТЛ 1992–2002».

Походження:

Приватна колекція.

Автор/Виконавець:

ЛЯЩУК ТИМОФІЙ АНДРІЙОВИЧ (р. н. 1929) – український художник, живописець, графік. Народився 24 березня 1929 р. у с. Оболонь Семенівського р-ну Полтавської обл. З дитинства мріяв стати художником. 1946 р. вступив до КРХШ ім. Т. Шевченка, де вчився у О. Яблоновської та Є. Волобуєва. У 1957 р. закінчив КДХІ (майстерня В. Касіяна). Найбільші здібності виявив у плакаті. Наслідком цього 1964 р. стало призначення художника керівником майстерні плакатного мистецтва в КДХІ. З 1969 р. Т. Лящук заслужений діяч мистецтв, з 1979 р. – професор. 1994 р. перервав викладацьку діяльність через ліквідацію майстерні плаката. Плакати художника зберігаються у відділі мистецтв НБУ ім. В. Вернадського. Твори – у музеях України, США (Сан-Франциско), Польщі (Музей плаката), Болгарії, Австрії, Росії. Має понад 30 персональних виставок.

Виставки:

«Козацька слава-2» до 95 річниці від дня народження Івана Гончара (Музей гетьманства, м. Київ, 2006).

№ 57

Література:

Тиміш Лящук. Сповідь. Малярство. – К.: Фонд ТІТАЛ, 2002. – С. 20; Тиміш Лящук. «Козацька слава-2» до 95 річниці від дня народження Івана Гончара: Буклет. – К.: КОНСХУ, Музей гетьманства, 2006.

Примітка:

Публікується за виданням: Тиміш Лящук. «Козацька слава-2» до 95-ї річниці від дня народження Івана Гончара: Буклет. – К.: КОНСХУ, Музей гетьманства, 2006.

58. Ємець В.

**ГЕТЬМАН УКРАЇНИ ІВАН МАЗЕ-
ПА**, 2002 р.

Полотно, олія.

110 x 120 см.

Автор/Виконавець:

**ЄМЕЦЬ ВОЛОДИМИР ВОЛОДИ-
МИРОВИЧ** (р. н. 1938) – український живописець. Народився 4 квітня 1938 р. у Чернігові. Початкову та середню освіту здобув у Довжицькій та Мохнатинській школах. У 1960 р. закінчив Кишинівське художнє училище. Три роки пропрацював художником-ретушером у газеті «Комсомолец Чернігівщини». Протягом 1963–1968 рр. навчався у КДХІ (нині – НАОМА) (фахівці з фаху – О. Басанець, В. Пузирков,

Л. Вітковський). Член СХУ з 1971 р. Основні твори: «Мій син» (1970); «Довженкове подвір'я» (1970); «На леваді» (1971); «Десна. Молодий місяць» (2003); «Південний Буг. Біля старого млина» (2003); «Вечір в Боромиках» (2004). З 1988 р. – заслужений художник УРСР, з 1998 р. – народний художник України. Деякий час працював директором Чернігівського художнього музею. Нині живе та творить у Чернігові.

Походження:

Власність автора.

Література:

Мистецтво України: Біографічний довідник / Упорядники: А. В. Кудрицький, М. Г. Лабинський. За ред. А. В. Кудрицького. – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1997. – 700 с. – С. 234; Сніжко В. Ідеологія терену // Образотворче мистецтво. – 2003. – № 2. – С. 29–31.

Примітка:

Публікується за виданням: Сніжко В. Ідеологія терену // Образотворче мистецтво. – 2003. – № 2. – С. 29–31.

№ 58

59. Ткачик Б.

ГЕТЬМАНИ УКРАЇНИ, 2003 р.

Картон, темпера, олія.

100 x 100 см.

Написи:

У нижньому правому куті авторський підпис: «Б. Ткачик / 2003».

Автор/Виконавець:

ТКАЧИК БОГДАН ІВАНОВИЧ (р. н. 1951) – український художник. Народився 12 серпня 1952 р. у м. Самбір Львівського області. 1971 р. закінчив Львівське училище прикладного мистецтва ім. І. Труша (нині – ЛДКДУМ). 1996 р. став лауреатом мистецької премії ім. М. Бойчука. З 1999 р. заслужений художник України. Член НСХУ. Голова Тернопільської спілки художників України. Твори художника зберігаються у приватних колекціях Канади, США, Великобританії, Італії, Словаччини, Болгарії, Польщі.

№ 59

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників (2004).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. – К.: НСХУ, 2004. – 108 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. – К.: НСХУ, 2004. – С. 53.

60. Туранський О.

ЗАРУЧЕНІ ДОЛЕЮ (ІВАН МАЗЕПА ТА КАРА ХІ У 1709 Р.), 2005 Р.

Полотно, олія.

145 x 96 см.

Автор/Виконавець:

ТУРАНСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСІЙОВИЧ (р. н. 1936) – живописець. Народився 22 липня 1936 р. у Бердичеві Житомирської області. Закінчив КДХІ (1961). Педагогі з фаху – К. Трохименко, В. Костецький. Основні твори: «Полудень» (1966), «Повсталі» (1967), «Крок часу» (1971), «Ковчег» (1991), «Козацьке дозвілля» (1999). Член Спілки художників СРСР з 1967 р.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників (2006).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Дню Злуки

№ 60

присвячується: Каталог Другої Всеукраїнської виставки. – К.: НСХУ, 2006. – 148 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Дню Злуки присвячується: Каталог Другої Всеукраїнської виставки. – К.: НСХУ, 2006. – С. 71.

61. Гарбуз В.

МАЗЕПА І МОТРЯ, 2006 р.

Полотно, олія.

200 x 200 см.

Автор/Виконавець:

ГАРБУЗ ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ (р. н. 1951) – український художник-графік, живописець. Народився 21 грудня 1951 р. у с. Карапиші Миронівського р-ну Київської обл. Член НСХУ (1998), неодноразовий номінант Національної премії України ім. Т. Шевченка. Живописні і графічні роботи митця представлені в експозиціях багатьох українських і зарубіжних музеїв Австралії, Канади, Польщі, Словаччини, а також у приватних збірках. У 1969 р.

вступив до київського художньо-будівельного професійно-технічного училища № 5. З 1972 по 1979 р. працював оформлювачем акціонерного товариства «Київоздоббуд». Протягом 1979–1990 років працював на Київському комбінаті монументально-декоративного мистецтва об'єднання «Художник». Відтоді – на творчій роботі. З 1986 р. учасник республіканських мистецьких виставок. У 1988 р. закінчив відділ книжкового мистецтва Львівського поліграфічного інституту ім. І. Федорова (викладач з фаху Ф. Глушук). З 2005 р. учасник неформального Мистецького гурту «Чарунка». Працює в галузі книжкової та станкової графіки, станкового живопису та монументального мистецтва. Автор графічних серій на шевченківські теми – ілюстрацій до «Кобзаря», книг «Шевченко

і вічність», «Стежками до світил», «Давидові псалми», а також олійних творів – «Катерина», «Перепоховання генія» та ін. Має кілька персональних виставок в Україні та за кордоном.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та голодомору (1932–1933) присвячується (2008).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – 184 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – С. 76.

62. Лящук Т.

ОСТАННЯ ЗУСТРІЧ, 1986–2006 рр.

Полотно, олія.

92 x 69 см.

Написи:

У лівому нижньому куті авторський підпис: «ТЛ 1986/2006».

Походження:

Власність автора.

Автор/Виконавець:

ЛЯЩУК ТИМОФІЙ АНДРІЙОВИЧ (р. н. 1929) – український художник, жи-

вопи́сець, графік. Народився 24 березня 1929 р. у с. Оболонь Семенівського р-ну Полтавської обл. З дитинства мріяв стати художником. 1946 р. вступив до КРХШ ім. Т. Шевченка, де вчився у О. Яблонівської та Є. Волобуєва. У 1957 р. закінчив КДХІ (майстерня В. Касіяна). Найбільші здібності виявив у плакаті. Наслідком цього 1964 р. стало призначення художника керівником майстерні плакатного мистецтва в КДХІ. З 1969 р. Т. Ляшук заслужений діяч мистецтв, з 1979 р. – професор. 1994 р. перервав викладацьку діяльність через ліквідацію майстерні плаката. Плакати художника зберігаються у відділі мистецтв НБУ ім. В. Вернадського. Твори – у музеях України, США (Сан-Франциско), Польщі (Музей плаката), Болгарії, Австрії, Росії. Має понад 30 персональних виставок.

Виставки:

«Козацька слава-2» до 95-ї річниці від дня народження Івана Гончара (Музей гетьманства, Київ, 2006).

Література:

Тиміш Ляшук. «Козацька слава-2» до 95-ї річниці від дня народження Івана Гончара: Буклет. – К.: КОНСХУ, Музей гетьманства, 2006.

Примітка:

Публікується з оригіналу.

Фото О. Ковалевської.

63. Слепченко В.

НЕДОСПІВАНА ПІСНЯ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ, 2007 р.

Полотно, олія.

125 x 95 см.

Автор/Виконавець:

СЛЕПЧЕНКО ВОЛОДИМИР ПАВЛОВИЧ (р. н. 1947) – народний художник України, член НСХУ, заслужений діяч мистецтв України, професор, академік УАМ (НАОМА), керівник відділення культури і мистецтв, академік Санкт-Петербурзької академії російської словесності

і вишуканих мистецтв ім. Р. Г. Державіна, віце-президент українського філіалу. Народився 13 листопада 1947 р. у м. Алексєєвка Белгородської області (РФ). Живописець, графік. Майстер психологічного портрета. Працює у стилі символічного реалізму, у різних техніках. Персональні виставки художника експонувались у багатьох країнах світу. Митець є лауреатом республіканських та міжнародних премій. Його картини зберігаються у музеях та галереях Франції, Італії, Греції, Німеччини, Польщі, Мальти, Великобританії, Ізраїлю, Канади, США, Росії, України та інших.

Походження:

Власність художника.

Примітка:

Публікується за: <http://www.slepchenko.org.ua/?category=1.2.1&nma=paints>

64. Мелєсь Н.

БАТУРИН, 2007 р.

Полотно, олія.

140 x 130 см.

Написи:

У центрі на зображенні сувою: «А за віру хоч умрете і вольностей бороніте! Мазєпа Іван».

Автор/Виконавець:

МЕЛЕСЬ НАТАЛІЯ АДАМІВНА (р. н. 1975) – художник-монументаліст. Народилася 18 червня 1975 р. у м. Луцьк Волинської обл. У 2009 р. закінчила НАОМА (майстерня професора М. Стороженка). З 2012 р. член НСХУ (монументальна секція). Живе і працює в Києві.

Походження:

Власність автора. Тимчасово перебуває у НАОМА.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується (2008).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – 184 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – С. 70.

65. Кашкарова Т.

СОН, 2007 р.

Полотно, олія.

140 x 140 см.

Автор/Виконавець:

КАШКАРОВА ТЕТЯНА ОЛЕКСІЙВНА (р. н. 1982) – художник. Народилася 9 липня 1982 р. у Києві. 2008 р. закінчила НАОМА (майстерня М. Стороженка). Основні твори: «Портрет бабусі» (2008), «Архітектура Всесвіту» (2008). Живе і працює у Києві.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті

жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується (2008); «Зустрічі» (виставка творів М. Стороженка та його учнів) (м. Вілліх, Німеччина) (2012).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – 184 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – С. 71.

66. Омельченко О.

ІВАН МАЗЕПА – БУДІВНИЧИЙ, 2007 р.

Полотно, олія.

200 x 160 см.

Написи:

Вгорі по центру: «JOHANNES MAZERPA».

Автор/Виконавець:

ОМЕЛЬЧЕНКО ОЛЕГ ВІКТОРОВИЧ (р. н. 1980) – художник-монументаліст. Народився 3 листопада 1980 р. у Харкові. У 2000 р. закінчив Харківське художнє училище, згодом Харківську державну академію дизайну і мистецтв за спеціальністю

№ 66

«Монументально-декоративний розпис». Викладачі з фаху: В. Гонтаров, Є. Котляр, Р. Ногін. З 2001 р. учасник обласних та всеукраїнських виставок. З 2007 р. член творчого об'єднання «Інсайт». Член НСХУ (2008). 2008 р. організував творче об'єднання «Межа». Живе та працює у Харкові. Викладає на кафедрі рисунка ХДАДМ, аспірант.

Походження:

Приватна колекція.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується (2008).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору

(1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – 184 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батури́нської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – С. 75.

№ 67

67. Дудченко А.

МАЗЕПА, 2007 р.

Полотно, олія.

200 x 250 см.

Автор/Виконавець:

ДУДЧЕНКО АНДРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ (р. н. 1983) – художник. Народився 2 серпня 1983 р. в Євпаторії (АР Крим). 2002 р. закінчив Кримське художнє училище ім. М. С. Самокіша, 2009 р. – НАОМА, де нині продовжує навчання в асистентурі. Учасник програми «Генофонд» арт-центру «Я-Галерея». Учасник художніх виставок з 2008 р. 2011 року в приміщенні «Я-Галерея» відбулася персональна виставка «Вікна». Живе та працює в Києві.

Походження:

Закуплена Міністерством культури України.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батури́нської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується (2008).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батури́нської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – 184 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батури́нської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – С. 79.

68. Шевченко М.

МАЗЕПИНА ГРА, 2007 р.

Полотно, олія.

150 x 300 см.

Автор/Виконавець:

ШЕВЧЕНКО МИКОЛА ІВАНОВИЧ (р. н. 1983) – художник. Народився 13 листопада 1983 р. у Симферополі (АР Крим). Закінчив Кримське художнє училище ім. М. Самокіша, а 2008 р. – ХДАДМ (майстерня В. Гонтарова). З 2007 р. почав брати активну участь у мистецьких виставках. Основні твори: «Махно» (2010), «Сон невідомого солдата» (2011), «Бойові соратники. Крим. Рік 1920» (2011). Живе і працює у Симферополі.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується (2008).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – 184 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – С. 80.

69. Литовченко Н.

КОНСТИТУЦІЯ ПИЛИПА ОРИКА, 2008 р.

Полотно, акрил.

225 x 110 см.

Автор/Виконавець:

ЛИТОВЧЕНКО НАТАЛІЯ ІВАНІВНА (р. н. 1956) – живописець. Народилася 15 квітня 1956 р. у Києві. Протягом 1974–1976 рр. навчалася у Львівському

інституті прикладного та декоративного мистецтва (нині – ЛНАМ), а з 1976 р. по 1980 р. – у КДХІ (нині – НАОМА). З 1984 р. СХУ. 1996 р. отримала звання – заслужений художник України. З 2004 р. по теперішній час – доцент КДІДПМД ім. М. Бойчука. З 2005 р. – член-кореспондент Української академії архітектури. Працює в галузі монументально-декоративного мистецтва та живопису. Від 2005 р. по 2009 р. була головою Київської організації НСХУ. Основні твори: gobelen «Києв–1500» (1981, м. Переяслав-Хмельницький); gobelen «Людина і Природа» (1984, м. Черкаси, Краєзнавчий музей); gobelen «Архангел Михаїл-охоронець Києва» (1994, власність АТ «Укрінбанк», gobelen «Глухів» (1996, Київ, палац культури «Україна»; у співавторстві); gobelen «Богдан Хмельницький» (2005, власність Міністерства культури України); розписи Михайлівського Золотоверхого собору (1999–2000, Київ; склепіння над центральним трансептом); живописні панно «Мальовнича Україна» для зали очікування № 2 київського центрального залізничного вокзалу (2001); живописні панно «Найдавніші університети України» та «Духовні святині Києва» для зали прийомів гостей Національного університету ім. Т. Г. Шевченка (2004); живописні панно «Етапи становлення Української державності» для зали пленарних засідань Верховного Суду України

(2009). Персональні виставки gobеленів та живопису відбулися у Франції (1994), США (1995), Канаді (1996, 2000), Україні (2006), Росії (2008). Твори зберігаються в музеях та приватних колекціях України, США, Туреччини, Єгипту, Словаччини, Чехії, Канади, Німеччини, Франції. Видання, присвячені творчості художниці: Альбом художніх творів родини Литовченків (К., 1999); Альбом творів Н. Литовченко (К., 2006).

Походження:

Зал пленарних засідань Верховного Суду України (полотно з серії, якими оформлено залу).

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується (2008).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – 184 с.

Примітка:

Портрет І. Мазепи відтворений за В. Лопатою. Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та Голодомору (1932–1933) присвячується... Третя Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2008. – С. 91.

70. Синєпольський І.

РУБІКОН ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ, 2008 р.

Полотно, олія.
150 x 119 см.

Автор/Виконавець:

СИНЄПОЛЬСЬКИЙ ІГОР ІВАНОВИЧ (р. н. 1938) – художник. Народився 15 березня 1938 р. у Вінниці. Навчався у КРХШ ім. Т. Шевченка. У 1961 р. закінчив Харківський державний художній інститут за фахом «Жанровий та портретний живопис» (педагоги з фаху: С. Беседін, Є. Світличний). Учасник обласних, республіканських та міжнародних виставок. Учасник планерів, конкурсів та художніх акцій. Працює в станково-

му та монументальному живописі. Основні твори: «Фізика» (1965), «Несебер. Болгарія» (1968), «П'ятий океан» (1976), «Осінній мотив» (1982), «Автопортрет» (1995), «Річка. Рів» (1995), розпис плафона Летичівського санктuariюму Діви Марії (1998), «Свята Хортиця» (2001), «Вечірня молитва» (2001). Член СХУ (1965). Заслужений художник України (1998).

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської обл.);
інв. № КВ–12–7186
СП–3–1574.

Передано автором у 2010 р.

Література:

Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011. – С. 30.

71. Синєпольський І.

**ВІНЧАННЯ МАЗЕПИНОГО НЕ-
БОЖА ІВАНА ОБІДОВСЬКОГО
З ГАННОЮ КОЧУБЕЙ У ТРОЇЦЬ-
КОМУ СОБОРІ БАТУРИНА В 1698 р.
2008 р.**

Полотно, олія.

120 x 120 см.

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця»
(м. Батурич Чернігівської обл.);

інв. № КВ-12-7203

СП-3-1580.

Передано автором у 2010 р.

Література:

Мезенцев В. Розкопки зруйнованої са-
диби Івана Мазепи та фортеці Батурина
у 2011 р. / Гомін України. – 2012. – № 21
(3463). – 29 травня. – С. 10.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото В. Мезенцева.

№ 71

72. Онуфрив О.

ІВАН МАЗЕПА ТА МОТРЯ КОЧУБЕЙ В ГЕТЬМАНСЬКОМУ ПАЛАЦІ, 2008 р.

Полотно, олія.

142 x 115 x см.

Автор/Виконавець:

ОНУФРІВ ОЛЕНА ІВАНІВНА (р. н. 1980) – українська художниця. Народилася 10 червня 1980 р. у Львові. Протягом 1995–1999 рр. навчалася у ЛДКДУМ ім. І. Труша. З 1999 по 2005 р. була студенткою ЛНАМ. З 2000 р. активно бере участь у республіканських та міжнародних художніх виставках. Твори зберігаються у при-

ватних колекціях України, Польщі, Великобританії, Ірландії, США, Канади, Іспанії, Німеччини, Фінляндії.

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської обл.);

інв. № КВ-12-7202

СП-3-1579.

Передано В. Недаком.

Література:

Мезенцев В. Розкопки зруйнованої садиби Івана Мазепи та фортеці Батурина у 2011 р. / Гомін України. – 2012. – № 21 (3463). – 29 травня. – С. 8.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото В. Мезенцева.

№ 72

73. Ковтун О.

ПОКРОВА, 2008 р.

Полотно, олія.

280 x 300 см.

Автор/Виконавець:

КОВТУН ОЛЬГА СЕРГІЇВНА (р. н. 1983) – художник. Народилась 7 лютого 1983 р. у Житомирі, живе і працює в Києві. З 1997 по 2002 роки навчалася у ДХСШ ім. Т. Г. Шевченка. З 2002 року була студенткою НАОМА, факультет живопису. Протягом 2004–2008 рр. навчалася в майстерні монументального живопису та храмової культури професора М. Стороженка. З 2006 року – член молодіжної організації Спілки художників України. З 2008 року асистент-стажер у майстерні монументального живопису та храмової культури професора М. Стороженка. Активний учасник мистецьких виставок з 2009 р. З 2010 р. член НСХУ.

ментального живопису та храмової культури професора М. Стороженка. Активний учасник мистецьких виставок з 2009 р. З 2010 р. член НСХУ.

Походження:

Власність автора. Тимчасово зберігається в НАОМА.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників (2010).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників: Каталог Четвертої Всеукраїнської виставки. – К.: НСХУ, 2010. – 203 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників: Каталог Четвертої Всеукраїнської виставки. – К.: НСХУ, 2010. – С. 80.

74. Гопанчук Л.

БАТУРИН. ЛЕГЕНДИ РІЧКИ СЕЙМ, 2008 р.

Полотно, олія.

160 x 120 см.

Автор/Виконавець:

ГОПАНЧУК ЛЕОНІД АВАКУМОВИЧ (р. н. 1955) – український художник. Народився 29 березня 1955 р. у с. Заболотинці Рівненської обл. У 1981 р. закінчив КДХІ (нині – НАОМА). З 1993 р. активно почав брати участь у всеукраїнських та міжнародних мистецьких виставках. Має кілька персональних виставок (1996, 1998, 1999, 2002). Працює в жанрах портрета, пейзажу, натюрморту, іконопису. Активно займається громадською діяльністю. Є членом багатьох експертних рад, фондів, асоціацій та інших громадських та професійних спілок.

Твори зберігаються у приватних колекціях та музеях 14 країн. Автор кількох літературно-художніх проєктів: «Від петрогліфів Кам'яної могили до козацьких карбів» (у співавторстві Іриною Олійник); «Зустріч двох патріархів»; «Українські святині».

Походження:

Власність автора.

Виставки:

П'ята Всеукраїнська виставка «Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників» (2012).

Література:

Искусство Украины XX столетия; П'ята Всеукраїнська виставка «Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників»: Каталог. – К.: НСХУ, 2012. – 238 с.: іл.

Примітки:

Публікується за виданням: П'ята Всеукраїнська виставка «Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників»: Каталог. – К.: НСХУ, 2012. – С. 92.

75. Гуменюк Ф.

ЗА ВОЛЮ, ЗА УКРАЇНУ, 2009 р.

Полотно, олія.

190 x 250 см.

Автор/Виконавець:

ГУМЕНЮК ФЕОДОСІЙ МАКСИМОВИЧ (р. н. 1941) – український живописець, графік, лауреат Шевченківської премії (1993), заслужений діяч мистецтв України (1995), народний художник України (2009), член НСХУ. Народився 6 вересня 1941 р. у с. Рибчинці Хмельницького р-ну Вінницької області. Навчався у Дніпропетровському художньому училищі. Після закінчення училища поїхав навчатися до Ленінградського інституту живопису за

порадою художника Якова Калашника, випускника Латвійської академії мистецтв у Ризі. Протягом 1965–1971 рр. навчався у Ленінградському інституті живопису, скульптури і архітектури ім. І. Ю. Рєпіна (майстерня Й. Серебряного). По закінченні навчання працював викладачем у Ленінградському вищому художньо-промисловому училищі прикладного мистецтва (1972–1976). У 1975 р. на виставці нонконформістів були помічені його роботи на українську тематику. Художника було звинувачено в націоналізмі і позбавлено ленінградської прописки, тому він із родиною переїхав до Дніпропетровська, де прожив 6 років. У 1975 та 1976 роках організував виставку незалежних українських художників у Москві на приватній квартирі. У виставці брали участь Ф. Гуменюк, його дружина

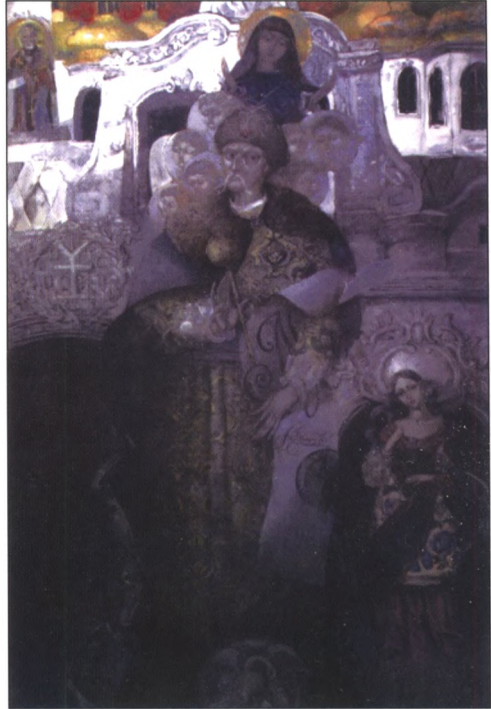
Наталка Павленко, Віталій Сазонов, Володимир Стрельников, Володимир Макаров та ін. Брав участь у виставці «Групи чотирнадцяти» (Ленінград). У 1988 р. на запрошення канадського університету в Торонто відвідав Канаду, де презентував свої твори. Того ж року виставку художника експонували в залах Національного архіву Канади в Оттаві, в Українському музеї в Нью-Йорку. Там же, познайомившись з місцевою українською інтелігенцією, художник зміг ближче побачити життя діаспори та зафіксувати її на полотні. «Великдень у Торонто» – одна з композицій «канадського» періоду. Пізніше була участь у виставці робіт українських художників у Гранд-Пале, у Парижі; персональна виставка в Національному художньому музеї в Києві, де була представлена ціла галерея українських гетьманів, і присудження в 1993 році Національної премії ім. Т. Шевченка в галузі образотворчого мистецтва. З 1993 р. працює у НАОМА, очолює навчально-творчу майстерню історичного живопису; з 2000 року – професор кафедри живопису і композиції. У 2010 р. київська галерея «АВС-арт» видала альбом творів Ф. Гуменюка (редактор-упорядник А. Маричевська). Основні твори історичної тематики: «Сивий гетьман» (1976), «Гетьман Полуботок» (1984), серія портретів «Гетьмани України» (1991), «Колядник у гетьмана» (1995), «Конотоп. 1659 р. Зустріч гетьмана І. Виговського» (2001), «Обрання П. Полуботка» (2001).

Походження:

Власність автора.

Література:

Феодосій Гуменюк: Альбом / Редактор-упорядник А. Маричевська. – К.: 2010. – 224 с.: іл.

№ 76

Примітка:

Публікується за виданням: Феодосій Гуменюк: Альбом / Редактор-упорядник А. Маричевська. – К.: 2010. – С. 120–121.

76. Мелесь Н.

**СПАСИ, ГОСПОДИ, ЛЮДИ ТВОЇ,
2009 р.**

Полотно, олія.

300 x 200 см.

Автор/Виконавець:

МЕЛЕСЬ НАТАЛІЯ АДАМІВНА (р. н. 1975) – художник-монументаліст. Народилася 18 червня 1975 р. у Луцьку. У 2009 р. закінчила НАОМА (майстерня професора М. Стороженка). З 2012 р.

член НСХУ (монументальна секція). Живе і працює в Києві.

Походження:

Власність автора. Перебуває в НАОМА.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників (2010).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників: Каталог Четвертої Всеукраїнської виставки. – К.: НСХУ, 2010. – 203 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників: Каталог Четвертої Всеукраїнської виставки. – К.: НСХУ, 2010. – С. 79.

77. Кашкарова Т.

СОН. ВИДІННЯ, 2009 р.

Полотно, олія.

300 x 400 см.

Автор/Виконавець:

КАШКАРОВА ТЕТЯНА ОЛЕКСІЇВНА (р. н. 1982) – художник. Народилася 9 липня 1982 р. у Києві. 2008 р. закінчила НАОМА (майстерня М. Стороженка). Основні твори: «Портрет бабусі» (2008), «Архітектура Всесвіту» (2008). Живе і працює у Києві.

Походження:

Власність автора. Тимчасово зберігається в НАОМА.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників (2010).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Четверта

Всеукраїнська виставка: Каталог. – К.: НСХУ, 2010. – 204 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Четверта Всеукраїнська виставка: Каталог. – К.: НСХУ, 2010. – С. 78.

78. Краснощоків А.

МАЗЕПА, 2009 р.

Полотно, олія.

200 x 240 см.

Автор/Виконавець:

КРАСНОЩОКОВ АНДРІЙ В'ЯЧЕСЛАВОВИЧ (р. н. 1974) – художник. Народився 18 квітня 1974 р. у м. Капустин Яр (РФ). У 1994 р. закінчив Дніпропетровське державне художнє училище, а 2009 р. – НАОМА (майстерня М. Стороженка). Осно-

вні твори: «Князьям Острожским благодарственная» (2008), «Нарцис» (2010), «Оріон і Плеяди» (2010), «Персея і Андромеда» (2011). Живе та працює в Києві.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників (2010).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників: Каталог Четвертої Всеукраїнської виставки. – К.: НСХУ, 2010. – 203 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників: Каталог Четвертої Всеукраїнської виставки. – К.: НСХУ, 2010. – С. 72.

79. Полтавець-Гуйда О.

**КЛЯТВА І. МАЗЕПИ НА ВІРНІСТЬ
УКРАЇНІ, 2010 р.**

Полотно, олія.

160 x 200 см.

Автор/Виконавець:

ПОЛТАВЕЦЬ-ГУЙДА ОКСАНА ВІКТОРІВНА (р. н. 1956) – живописець. Народилася 23 вересня 1956 р. у Києві. Закінчила КДХІ (1980). Член СХУ з 1983 р. 1985 р. закінчила Творчі майстерні АМ СРСР (педагоги з фаху: С. Григор'єв, В. Шаталін, Т. Голембієвська). Основні твори: «Великокняже соколине полювання на Русі», «Останній автобус» (1982), «Покоління» (1987), «Сім'я» (1988), цикл «З української старовини» (1998–2001), портрети сучасників та видатних постатей

України (2000–2001), картини «Дощик на покосах» (2003), «Літечко» (2005). З 2000 р. працює в КДІДПМД ім. М. Бойчука з 2002 р. очолює кафедру живопису.

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської обл.);

Інв. № KB-12-7186

СП-3-1574.

Передаю автором у 2010 р.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників (2010).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників: Каталог Четвертої Всеукраїнської виставки. – К.: НСХУ, 2010. – 203 с.; Авраменко О. Оксана Полтавець-Гуйда [Електронний ресурс]. – доступно з: <http://www.ukraine-art.kiev.ua/Imena/Poltavez-Guyda/Poltavez-Guyda3.html>

Примітка:

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників: Каталог Четвертої Всеукраїнської виставки. – К.: НСХУ, 2010. – С. 69.

80. Копайгоренко А.

І. МАЗЕПА ТА КАРА ХІІ, 2011 р.

Полотно, олія.

65 x 80 см.

Автор/Виконавець:

КОПАЙГОРЕНКО АРТЕМ ВАСИЛЬОВИЧ (р. н. 1981) – український художник. Народився 3 листопада 1981 р. у Києві. 1999 р. закінчив Київську ДХШ ім. Т. Шевченка 2005 р. став випускником НАОМА (майстерня живопису та храмової культури; викладачі з фаху: М. Стороженко, І. Пилипенко).

З 2006 р. – член НСХУ. 2008 р. закінчив асистентуру НАОМА (керівник М. Стороженко). З 2001 р. бере активну участь у всеукраїнських та міжнародних художніх виставках («Осінній вернісаж», 2005; «Різдвяна виставка», 2005; «Від Трипілля до сьогодні», 2006, 2008; Симпозіум іконопису, Галерея НаУКМА, 2008; Софія Київська, 2009); пленерах (Немирів, 2003; Пеньків, 2008; Луцьк, 2008; Мар'янівка, 2010; Замлиння, 2011). Персональних виставка творів відбулася у Галереї Українського гуманітарного ліцею у 2011 р. Основні твори: «Битва Б. Хмельницького» (2004); «Битва скіфів з персами» (2005); «Квіти» (2008). Полотна та ікони художника зберігаються у приватних збірках України, Росії, Франції, Данії, США, Китаю та ін.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Персональна виставка творів А. Копай-

горенка (2011 р., Галерея Українського гуманітарного ліцею).

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото надано А. Копайгоренком.

81. Свинаръов В.

ЛЕГЕНДА ПРО МАЗЕПУ, 2012 р.

Полотно, олія.

100 x 130 см.

Автор/Виконавець:

СВИНАРЪОВ ВІКТОР ВОЛОДИМИРОВИЧ (р. н. 1953) – художник-живописець. Народився 10 лютого 1953 р. у м. Ахалкалакі (Грузія). У 1971 р. закінчив КРХШ ім. Т. Шевченка. Протягом 1971–1972 рр. навчався в Одеському художньому училищі. З 1975 по 1981 р. був студентом КДХІ (нині – НАОМА) (майстерня О. Лопухова). Основні твори:

«Пейзаж» (1983), «Прощання слов'янки» (1987), «Прометей» (1989), «Легенда про Мазепу» (1992; 2012), «Автопортрет з дружиною» (2001), «Кафедра рисунка» (2011). Член СХУ з 1989 р. Персональні виставки художника відбулися 2001 р. (Галерея 36, Київ), 2003 (Галерея «Митець»), 2011 (виставковий зал НАОМА), 2013 р. (виставковий зал НАОМА). Твори зберігаються у приватних колекціях України, США, Австрії, Ізраїлю, Голландії. Живе у Києві. Працює доцентом кафедри рисунка НАОМА.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Персональна виставка В. Свинаръова (лютий 2013 р., виставковий зал НАОМА).

Примітка:

Публікується за оригіналом вперше.

Фото надано автором.

ГРАФІКА

Станкові графічні портрети

82. Невідомий художник.

ІВАН МАЗЕПА, 1929 р.

(за портретом І. Мазепи пензля О. Куриласа, 1909 р.).

Папір, літографія.

Написи:

На самому малюнку праворуч у нижньому куті є підпис автора, але він не читається.

Під зображенням ліворуч: «Z drukarni i litografii Piller-Neumanna we Lwowie»; по центру: «ІВАН МАЗЕПА»; на самому аркуші у верхньому правому куті друкована позначка «7 STCZ 1931».

Походження:

Бібліотека Народова у Варшаві;
інв. № Т. II-33; J. G. 12 612.

Примітки:

Публікується вперше за примірником ВNW. Фото з оригіналу надано бібліотекою.

№ 82

83. Дядинюк В.

ПОРТРЕТ ІВАНА МАЗЕПИ, 1929–1932 р.*

Папір, друк.

10,5 x 7,5 см (у друкованому вигляді).

Написи:

Під зображенням обабіч герба «Курч»: «ГЕТЬМАН УКРАЇНИ | ІВАН МАЗЕПА | 1687–1709».

Автор/Виконавець:

ДЯДИНЮК ВАСИЛЬ АНДРІЙОВИЧ (1900–1944) – живописец і графік. Народився 1 січня 1900 р. у с. Лучинці Могилівського повіту на Вінниччині. Після закінчення середньої школи вступив до лав армії УНР, де дослужився до чину поручника. У 1920 р. опинився у таборі інтернованих у Кали-

* Даткування зображення змінено, з огляду на аналіз фактів біографії художника. Попередньо його датували 1926 р.

ші (Польща). Там активно працював над організацією мистецьких виставок, малював. У 1925 р. повернувся до Львова. Навчався образотворчого мистецтва в майстерні відомого українського художника О. Новаківського. З 1926 р. по 1931 р. на замовлення А. Шептицького копіював твори мистецтва у Вільнюсі, Дрездені, Парижі, Флоренції. 1930 р. одружився з Ольгою Козакевич і певний час мешкав у Кракові. Протягом 1930–1933 рр. керував школою релігійного мистецтва при одному з західноукраїнських монастирів. Здійснив кілька стилізацій в українсько-візантійському стилі, розписував церкви, займався книжковою та промисловою графікою. Виставляв свої роботи у Львові, Парижі, Варшаві. Був активним членом Спілки українських мистців у Львові. Як копіїст високого рівня на замовлення Андрея Шептицького виконав низку портретів українських владик XVII–XVIII ст., що перебували у Василянському монастирі у Вільні. Під час окупації проживав у Львові та розписував церкву у Городку. Основні твори: «Автопортрет» (1929), «Українська муза» (1930), «Краєвид у Монте Пінчіо» (1927), «Альпійський пейзаж» (1930), «Кринос. Пейзажний мотив» (1937).

№ 83, мал. 1

Наприкінці війни разом із родиною опинився у Відні, де захворів і передчасно помер 21 січня 1944 р.

Походження:

Не визначено. Ймовірно оригінал перебував у приватній колекції родини Макагон (Бостон).

Література:

Літопис Червоної Калини. – 1933. – Ч. 5–10 (публікація зображення та реклама на виготовлення);

Гординський С. Василь Дядинюк // Нотатки з мистецтва. – 1975. – № 15. – С. 29–35; Мистецька школа Олекси Новаківського у Львові. До 75-ліття заснування. – Львів, 2000. – 78 с.; Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 95–117.

Примітка:

Зображення 1929–1932 рр. публікується за окремою відбиткою з приватної колекції. Відновлене зображення 1991 р. публікується за виданням: Лепкий Б. Мотря: Історична повість / Уклад. Р. Д. Горак. – Львів: Вид-во «Червона Калина», 1991. – 390 с.

Мал. 1. 1929–1932 рр.

Мал. 2. 1991 р.

№ 83, мал. 1

84. Масютин В.

ІВАН МАЗЕПА, 1933 р.

Папір, мідьорит (?).

52,8 x 40,3 см.

Написи:

У верхній частині ліворуч зображено родовий герб гетьмана І. Мазепи.

У верхній частині праворуч в овальному картуші літери і дата «A. D. / 1709»

Напис у нижній частині під портретом в картуші:

«ILLUSTRISSIMUS DOMINUS | MAZEPА/DUX COHORTIS ZAPOROVIESIS | HETMAN TOTIUS UCRAINAE».

Автор/Виконавець:

МАСЮТИН ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ (1884–1955) – гравер, живописець, скульптор, медальєрист, критик, мистецтвознавець, письменник. Походив з козацького роду. Народився 29 березня 1884 р. у м. Рига. Отримав професійну військову освіту: Київський кадетський корпус, Михайлівське артилерійське училище (1902–1905). Протягом 1908–1914 рр. навчався у Московському училищі живопису, скульптури та архітектури. З початком Першої світової війни був мобілізований на фронт. З 1917 р. працював у складі Комісії з охорони пам'яток мистецтва та старовини, входив до Професійного союзу художників-граверів, викладав мистецтво офорта у Державних вільних художніх майстернях. У 1920 р. у Гравюрному кабінеті Рум'янцевського музею у Москві відбулася його персональна виставка, де було представлено 158 офортів. Того ж року через Ригу виїхав до Берліна. У Берліні

був членом АНУМ, співпрацював з часописом «Мистецтво». У середині 1940 рр. був заарештований, 15 місяців перебував у концтаборі Заксенхауз. У 1947 р. виконав портрет М. Глінки. Помер 25 листопада (за іншими відомостями – 15 грудня) 1955 р. у Берліні. У доробку мистця залишилися: низка скульптур – погруддя гетьманів Хмельницького, Дорошенка, Конашевича-Сагайдачного, Мазепи; 63 медальйони із зображенням історичних постатей князів Олега, Ігоря, княгині Ольги, князя Володимира, Анни Ярославни, гетьманів Хмельницького, Мазепи, Орлика, філософа Сквороди, письменників Шевченка та Гоголя, Петлюри; великі граверовані твори; ілюстрації до байок Езопа, до творів М. Гоголя; ілюстрації до творів О.Пушкіна (Руслан і Людмила).

Походження:

Зберігалася у приватній збірці П. Скоропадського, потім його доньки О. Отт-Скоропадської. З 1994 р. власність Музею гетьманства (Київ, Україна); інв. № МГ-КН-640.

Виставки:

«Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття» (Львів, 2003).

Література:

Авдієнція у Гетьмана // Літопис Червоної Калини. – 1934. – Ч. 3. – С. 12–15 (публікація зображення – С. 13); Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття. Каталог історико-мистецької виставки (21 червня – 24 серпня 2003 р., м. Львів). – К.: ЕММА, 2003. – 63 с.

Примітка:

Публікується за примірником з експозиції Музею гетьманства (Київ, Україна). Фото А. Гаврилова.

85. Луцик С.

ІВАН МАЗЕПА, 1938 р. (?)

Папір, дереворит.

28 x 19,8 см.

Написи:

У лівому верхньому куті монограма автора: «СЛ». У правому верхньому куті у картуші зображено герб І. Мазепи «Курч» з аббревіатурою титулу гетьмана: «І. М. Г. В. Е. Ц. П. В. З» – «Іван Мазепа Гетьман Війська Его Царської Величності Запорозького».

Автор/Виконавець:

ЛУЦИК СТЕПАН (1906–1963) – живописець, графік, мистецький критик, організатор мистецького життя. Народився 10 жовтня 1906 р. у Львові. Протягом 1926–1930 рр. навчався у Мистецькій школі О. Новаківського і чимало спричинився до поглиблення проєвропейського вектора розвитку українського образотворчого мистецтва у Львові в 1930-х роках. У 1932 р. був серед засновників львівського мистецького гурту «РУБ». Як член куреня «Лісових Чортів» (з 1928 р.) став автором проекту прапору та відзнак куреня. Був ініціатором створення збірника «Карби».

У 1938 р. створив альбом двокольорових дереворитів «Українські гетьмани» (портрети П. Конашевича-Сагайдачного, Б. Хмельницького, І. Мазепи). У 1944 р. на еміграції у Німеччині, а з 1950 р. – у США. 1947 р. увійшов до Управи УСОМ, а також став членом редакції багатоліюстрованого журналу «Українське мистецтво». Помер 10 жовтня 1963 р. та похований у США (штат Міннесота).

Походження:

Власність Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів ЛННБВС;

інв. № 95261.

Виставки:

«Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття» (Львів, 2003).

Література:

Українські гетьмани: альбом дереворитів / Степан Луцик. – Львів: Вид-во Українського ТОВА-

риства Бібліофілів у Львові, 1938; Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття. Каталог історико-мистецької виставки (21 червня – 24 серпня 2003 р., м. Львів). – К.: ЕММА, 2003. – 63 с.; Тимків Б., Тимків Р. Творча діяльність митців із Галичини в Західній Європі у повоєнний період. – Доступно з: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nikp/2006_2007/Tymkiv.pdf; Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: українська теоретична думка ХХ століття: антологія / упорядник Р. М. Яців; Міністерство освіти, науки, молоді і спорту України, Національна академія наук України, Львівська національна академія мистецтв ... [та ін.]. – Львів: Львівська національна академія мистецтв: Інститут народознавства НАН України, 2012 – Ч. 2. – С. 724.

Примітка:

Публікується за оригіналом уперше. Фото надано Інститутом досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів АННБВС.

86. Дядинюк В.

ІВАН МАЗЕПА, 1940 р.

Папір, друк.

8,1 x 5,4 см.

Написи:

По овалу під зображенням: «Іоанн Мазепа».

Автор/Виконавець:

ДЯДИНЮК ВАСИЛЬ АНДРІЙОВИЧ (1900–1944) – живописець і графік. Народився 1 січня 1900 р. у с. Лучинці Могилівського повіту на Вінничині. Після закінчення середньої школи вступив до лав армії УНР, де дослужився до чину поручника. У 1920 р. опинився у таборі інтер-

нованих у Калиші (Польща). Там активно працював над організацією мистецьких виставок, малював. У 1925 р. повернувся до Львова. Навчався образотворчого мистецтва в майстерні відомого українського художника О. Новаківського. З 1926 р. по 1931 р. на замовлення А. Шептицького копіював твори мистецтва у Вільнюсі, Дрездені, Парижі, Флоренції. 1930 р. одружився з Ольгою Козакевич і певний час мешкав у Кракові. Протягом 1930–1933 рр. власноруч керував школою релігійного мистецтва при одному із західноукраїнських монастирів. Здійснив кілька стилізацій в українсько-візантійському дусі, розписував церкви, займався книжковою та промисловою графікою. Виставляв свої роботи у Львові, Парижі, Варшаві. Під час окупації Львова працював у Городку, де розписував церкву. Основні твори: «Автопортрет» (1929), «Українська муза» (1930), «Краєвид у Монте Пінчіо» (1927), «Альпійський пейзаж» (1930), «Крилос. Пейзажний мотив» (1937). Наприкінці війни разом із родиною опинився у Відні, де захворів і передчасно помер 21 січня 1944 р.

Походження:

Не визначено. Вперше використано на форзаці книги «Гетьман Іван Мазепа. Писання» (1943).

№ 86

Література:

Гетьман Іван Мазепа. Писання / Редакція і вступна стаття Є. Ю Пеленського. – Краків–Львів: Укр. вид-во, 1943. – 50 с.; Мистецька школа Олекси Новаківського у Львові. До 75-ліття заснування. – Львів, 2000. – 78 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Гетьман Іван Мазепа. Писання / Редакція і вступна стаття Є. Ю Пеленського. – Краків – Львів: Укр. вид-во, 1943. – 50 с.

87. Битинський М.

ПОРТРЕТ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ, 1941 р.

Папір, акварель, олівець, туш, перо.
34 x 46 см.

Написи:

Під зображенням: «Іван Мазепа | гетьман 1687–1709 | Герб: змінений «Курч».

Автор/Виконавець:

БИТИНСЬКИЙ МИКОЛА ОВЕРКОВИЧ (1893–1972) – відомий український історик, фахівець у галузі генеалогії та геральдики, мистецтвознавець, педагог, художник. Народився 24 листопада 1893 р. у Літині Подільської губернії. Закінчив художньо-промислову школу у Кам'янець-Подільському. Подальшій освіті зашкодила Перша світова війна, під час якої М. Битинський закінчив школу прапорщиків, воював на Південно-Західному фронті, дістав звання поручика. З 1918 р. служив у армії УНР, зокрема у складі 6-ї Січової дивізії. З 1921 р. перебував в еміграції, працював учителем на Закарпатті. Член Карпатської Січі. Після Другої світової війни викладав історію, малювання та мистецтво в таборах для переміщених осіб у Ні-

№ 88

меччині. У 1951 р. виїхав до Канади, займався науковою та громадською діяльністю. Мешкав у Торонто. Був автором нагород уряду УНР (Хреста Петлюри та Воєнного Хреста), автором серії художніх праць «Українські гетьмани та їх герби», «Альбом гербів українських земель», «Уніформи Українського війська доби Визвольної війни 1917–1921 років» тощо. Помер та похований у Торонто.

Походження:

Приватна колекція родини Шереметєвих. Перебуває на тимчасовому зберіганні у Музеї культурної спадщини (м. Київ).

Література:

Ковалевська О. Українська перцепція образу Івана Мазепи // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009.

Примітка:

Рис зовнішності гетьмана І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Композиційно та типологічно наслідує тип створений О. Куриласом. Публікується з оригіналу. Фото А. Гаврилова.

88. Бідняк М.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1959 р.

Папір, олівець, акварель.

21, 5 x 16,5 см (друк.)

Автор/Виконавець:

БІДНЯК МИКОЛА ПЕТРОВИЧ (1930–2000) – відомий український художник, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (1995), кавалер ордена Ярослава Мудрого V ступеня, член НСХУ (1994) та Світової асоціації митців, що малюють вустами чи ногами (1964). Професор Львівської національної академії мистецтв (1999). Народився 1 лютого 1930 р. у м. Торонто (Канада) у родині буковинських українців з с. Ленківці (нині Кельменецького р-ну Чернівецької області). З 1934 по 1940 р. жив в Україні. У 1940 р. разом із названими батьками (братом батька та його дружиною) виїхав до Німеччини. 1945 р. під час роботи в полі, внаслідок вибуху міни, втратив руки та око. З 1950 р. у Канаді, де вступив до Провінційного інституту технології і мистецтв (м. Калгарі) на відділ комерційного малярства. Протягом 1956–1958 рр. навчався в Онтарійському коледжі мистецтв (Ontario college of Art). Працюючи по 16–18 годин на день, малюючи картини вустами у повен зріст, художник за своє життя створив понад 3,5 тисячі робіт. Більша частина життя митця минула у Канаді, де він працював у галузях живопису, графіки, релігійному станковому та монументальному живописі. Співпрацював з журналами «Світло» та «Веселка». Розписував церкви у Канаді та США. Мав кілька персональних виставок: 1991 –

Львів, Київ; 1994 р. – у Львові, Івано-Франківську, Києві; 1995 р. – Каневі, Чернівцях, Коломиї; 2000 р. – Львові. Основні твори: «Богун на полі битви» (1953), «Конотопська битва» (1959), «Краєвид» (1963), «Князь Данило Галицький» (1964), «Василько, князь Тереховлянський» (1965), «Княгиня Ольга» (1966), «Володимир» (1968), «Гайдамаки» (1977), «Дари. Осінь» (1980), «Яблука доспіли» (1985), «Ангел», «Апокаліпсис», «Гонта» (1988), «Чорнобильська Богоматір» (1992). Помер 28 грудня 2000 р. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові.

Походження:

Власність родини художника.

Література:

Микола Бідняк: Альбом / За ред. М. Маричеського. – К.: НСХУ, 2000. – 80 с.; Саноцька Х. Графіка Микола Бідняка

// Микола Бідняк: Альбом / За ред. М. Маричеського. – К.: НСХУ, 2000. – С. 30–33; Бідняк Микола Петрович / Упоряд. М. Г. Лабінський // Шевченківські лауреати 1962–2001: Енциклопед. довідник. – К., 2001. – С. 45–46; Бідняк Микола. Живопис. Графіка / Авт.-упоряд.: М. Бідняк, Т. Майчик, О. Майчик. – К., 2008. – 608 с.: іл.

Примітка:

Портретних рис гетьмана І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за виданням: Микола Бідняк: Альбом / За ред. М. Маричеського. – К.: НСХУ, 2000. – С. 39.

№ 89

89. Бідняк М.

ІВАН МАЗЕПА, 1959 р.

Папір, друк.

Написи:

Напис по колу: «ЯСНОВЕЛЬМОЖНИЙ ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА 1709 1959».

Походження:

Не визначено.

Література:

Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів в дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 2. – 1959 – 138 с.: 10 порт., 1 картина [на правах рукопису].

Примітка:

Портретних рис гетьмана І. Мазепи не відображає. Є творчою авторською інтерпретацією попереднього зображення. Публікується за виданням: Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів в дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 2. – 1959 – 138 с.: 10 порт., 1 картина [на правах рукопису].

90. Кейван І.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1959 р.

Папір, гравюра.

Написи:

По овалу напис латиною: «ILLUSTRIS-SIMUS DOMINUS IOANNES MAZEPADUX COHORTIS ZAPOROVIIENSIS HETMAN TOTIUS UKRAINAE».

В нижній частині овалу дати гетьманування І. Мазепи: «1687–1709».

Автор/Виконавець:

КЕЙВАН ІВАН МИКОЛАЙОВИЧ (1909–1992) – графік, мистецтвознавець, історик мистецтва. Дійсний член НТШ. Народився 16 (18) вересня 1909 р. у с. Карлів (нині с. Прутівка Снятинського р-ну Івано-Франківської області). Навчався у художній студії О. Новаківського у Львові (1927–1928 рр.), Краківській академії мистецтв (1928–1932), Варшавській академії мистецтв (1932–1937). У 1936 р. мав мистецьку подорож до країни Західної Європи, де знайомився з різними напрямками тогочасного мистецтва. 1939 р. закінчив

варшавський «Паньстовий інститут Робут Ренчних» (державний інститут прикладних мистецтв) на право викладання у середніх та фахових школах. З вересня 1939 до червня 1941 р. працював у Снятині; оформлював музей В. Стефаника в Русові. Протягом 1941–1942 рр. викладав малювання та історію українського мистецтва в Українській гімназії та Будівельному ліцеї в Коломиї. На еміграції з 1944 р.: спочатку в Німеччині, від 1949 р. – у Канаді (м. Едмонтон, провінція Альберта). З 1950 років присвятив себе виключно мистецтвознавству. У 1967 р. став професором історії мистецтв в Українському католицькому університеті в Римі. Організував і певний час очолював Українську спілку образотворчих мистців у Канаді. Основні твори: «Поет Тодось Осьмачка»

(1952), «Рева та стогне Дніпр широкий» (1957), «Гетьман Іван Мазепа» (1959), «Самотня верба» (1963); «Нуся» (1973), «Моя дружина» (1975), «Поет Вадим Лесич» (1976), «Автопортрет» (1977), «Самітня церква», цикл пейзажів «Вид на Русівську Хащу», низка портретів: К. Тарновського, В. Баляса, Т. Шевченка, І.Франка, М. Шашкевича, Д. Николишина, М. Лисенка, В. Барвінського, С. Людкевича, М. Колесси, Б. Кудрика та ін. Автор праць з історії укр. мист-ва, зокрема студій, присвячених українському образотворчому мистецтву, художній творчості Т. Шевченка, В. Січинського та Д. Антоновича, українських

митців у діаспорі. Помер 18 вересня 1992 р. та похований в Едмонтоні (Канада).

Походження:

Не визначено.

Література:

Мистецька школа Олекси Новаківського у Львові. До 75-ліття заснування. – Львів, 2000. – 78 с.; Лукань В. Іван Кейван як мистець та критик мистецтва. – Доступно з: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vpu/Myst/2009-2010_17-18/statti/Lukan.pdf

Примітка:

Портретних рис гетьмана І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за виданням: Нотатки з мистецтва. – 1971. – № 11. – С. 10.

91. Булавицький О.

ІВАН МАЗЕПА.

Гетьман Лівобережної та Правобережної України (20.III.1632–2.X.1709), 1959–1960 рр.

Папір, друк.

14,5 x 10,9 см.

Автор/Виконавець:

БУЛАВИЦЬКИЙ ОЛЕКСА ВАСИЛЬОВИЧ (1916–2001) – український живописець-пейзажист імпресіоністичного спрямування. Народився 8 жовтня 1916 р. в Умані Київської губернії (нині – Черкаської обл.). Протягом 1935–1938 рр. навчався в Ленінградській та Одеській академіях мистецтв, у 1939–1941 рр. був учнем Федора Кричевського та закінчив Київський художній інститут. Працював декоратором і дизайнером Київської кіностудії та драматичних театрів. Під час війни опинився за межами України: спочатку в Німеччині, а з 1950 року в США, де працював креслярем і дизайнером на архітектурних фірмах. З 1959 р. мав свою мистецьку студію та приватну школу, в якій навчав малювання дітей і дорослих. Працював викладачем образотворчого мистецтва в Центрі мистецтв та освіти у м. Міннетонка. Його твори були експоновані на багатьох виставках в Європі та США. Був членом Асоціації мистців Міннесоти. Твори художника зберігаються у музеях та приватних колекціях України, Німеччини, США та Канади. 40 картин мистця перебувають у колекції Музею культурної спадщини в Києві. Помер 28 липня 2001 р. у м. Мінеаполісі (штат Міннесота, США).

№ 91

Походження:

Ілюстрація до урочистої промови професора В. Доманицького «Націотворча роля гетьмана Мазепи», опублікованої 1960 р. (США). Місце знаходження оригіналу невідоме.

Література:

Доманицький В. Націотворча роля гетьмана Мазепи. – Чикаго-Іллінойс: Українська Видавнича Спілка в Чикаго, 1960. – 50 с.; Степовик Д. В. Булавицький Олекса Васильович // Енциклопедія сучасної України. – Т. 3. – К., 2004. – С. 570; Ковалевська О. Образ гетьмана І. Мазепи в художній літературі та образотворчому мистецтві // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 95–117.

Примітка:

Портретних рис гетьмана І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за виданням: Доманицький В. Націотворча роля гетьмана Мазепи. – Чикаго-Іллінойс: Українська Видавнича Спілка в Чикаго, 1960. – С. 5.

92. Цимбал В.

ГЕТЬМАН І. МАЗЕПА, 1960 р.(?).

Папір, рисунок, вуголь.

Автор/Виконавець:

ЦИМБАЛ ВІКТОР ІВАНОВИЧ (1901–1968) – художник, графік. Народився 16 квітня 1901 р. у с. Ступичне на Київщині (нині – Черкаська обл.). Мистецьку освіту здобув у Київській художній школі, згодом у Мистецько-промисловій школі та Українській Студії Пластичного Мистецтва у Празі (1928). Перебуваючи у таборах полонених вояків УНР у 1920–1922 рр. у Польщі, художник малював портрети, декорації і карикатури у таборових виданнях, цикл «Типи інтернованих». До празького періоду належать численні обкладинки, екслібриси та ілюстрації дитячих книг, головно для видавництва «Світ Дитини» у Львові. У Празі митець здобув ім'я найкращого графіка Чехословаччини. 1928 р. переїхав до Аргентини, де 33 роки працював ілюстратором, а також у комерційній рекламі для фірм Аргентини й США, куди переїхав у 1960 р. Художник вважається одним з піонерів «видрапуваної техніки». Персональні виставки художника відбувалися в Буенос-Айресі (1936, 1948, 1956, 1959), у Нью-Йорку (1960, 1961) та Детройті (1961, 1963). Творчість митця позначена сильним впливом символізм-

му: олійні композиції «Три душі», «Катаклізми», «Рік 1933» (голод в Україні), краєвиди з Патагонії. Авторіві належать графічні портрети Т. Шевченка, В. Липинського, Т. А. Едісона, А. Тосканіні, Д. Скоропадського, Б. Хмельницького, І. Мазепи та ін.; численні політичні карикатури для гумористичного журналу «Мітла» у Буенос-Айресі і сатиричних творів («У Лукомор'я», «Репатріація»). Протягом життя художник брав активну участь у громадському та культурному житті країни свого поселення. Помер 28 травня 1968 р. у Нью-Йорку. Похований на історичному цвинтарі у Бавнд Бруці, США.

Походження:

Не визначено.

Література:

Мегик П. Віктор Цимбал (1901–1968) // Нотатки з мистецтва. – 1970. – № 10. – С. 47–52; Гординський С. Віктор Цимбал: Монографія. – Нью-Йорк, 1972; Книга творчості українських мистців поза Батьківщиною. – Філадельфія: Видавець «Нотатки з мистецтва», 1981. – 512 с.

Примітки:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за виданням: Нотатки з мистецтва. – 1974. – № 14. – С. 67.

93. Москвичов О.

ГЕТЬМАН МАЗЕПА, 1978 р.

Папір, офорт.

15 x 11,5 см.

Написи:

У нижній частині зображеної рами: «Иванъ Степановичъ Мазепа». Крім того, на першій нижній поперечній планці було виграфіровано монограму автора та рік створення: «АМ» й «1978».

Автор/Виконавець:

МОСКВИЧОВ ОЛЕСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ (р. н. 1938) – графік. Народився у м. Арзамас Горьківської (нині – Нижегородської) області. З 1949 по 1953 р. навчався в Арзамаській Дитячій художній школі ім. О. В. Ступіна. Протягом 1953–1958 рр. продовжував навчання у Горьківському художньому училищі, а з 1962 по 1968 рр. – в Інституті ім. І. Ю. Рєпіна у Ленінграді (нині – Санкт-Петербурзький державний академічний інститут живопису, скульп-

тури та архітектури імені І. Ю. Рєпіна) на факультеті графіки (майстерня М. Таранова). Після закінчення навчання був розподілений в м. Донецьк (УРСР, нині – Україна), де працював протягом 1968–1975 рр. З 1970 р. – член Спілки художників СРСР. Постійний учасник регіональних, республіканських, всесоюзних та закордонних виставок. Твори цього періоду зберігаються в багатьох історичних та художніх музеях України. З 1975 р. живе та працює в Санкт-Петербурзі. Протягом 1975–1990 років співпрацював з різними музеями СРСР. Зокрема, виконував складні копії та творчі праці на історичні теми. Основні серії творів: серія батальних акварелей та офортів (15 листів), присвячена подвигам О. В. Суворова та Петра І для Державного меморіального музею А. В. Суворова; «Облога Виборга» (кольоровий офорт) для Приозерського історико-краєзнавчого музею; серія акварельних праць, присвячених історії м. Брянська для Брянського краєзнавчого музею; серія акварелей з історії Астрахані для Астраханського краєзнавчого музею; серія акварельних портретів, що зберігається в Музеї-садибі І. Глінки у Новоспаському; серія акварелей «Великі географічні відкриття» для Новокузнецького краєзнавчого музею; серія акварелей «Історія Федорівського краю» для Федорівського краєзнавчого музею. У 1990-ті роки був учасником виставок творчого об'єднання «Цяяр». Постійний учасник осінніх та весняних виставок Спілки художників. 2011 р. брав участь у Міжнародному салоні ЦДХ з персональним проектом «Місто Натхень» (Город Вдохновений, Москва). У 2003 р. брав участь у проекті «Графіка в творах Ленінград-

ських художників», присвяченому 300-річчю Санкт-Петербурга (7 альбомів з 500 аркушів, 83 члени секції графіки). Альбоми зберігаються в Ермітажі, в Російському музеї, у Третьяковській галереї, у Російській національній бібліотеці ім. Салтикова-Щедріна. Нині твори графіка зберігаються у Ватикані, у Константинівському палаці м. Стрельна. Офорт «Гетьман Мазепа» та «Гетьман Скоропадський» автор виконав для Державного меморіального музею О. В. Суворова у складі великого замовлення батальних акварелей та офортів

для постійної експозиції у Самсонівському соборі на тему Північної війни Росії зі Швецією (1700–1721).

Походження:

Державний меморіальний музей О. В. Суворова (СПб., РФ). Офорт виконувався на замовлення музею для оформлення експозиції.

Примітка:

Портретних рис гетьмана І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за авторським примірником, наданим О. Москвичовим та його родиною.

94. Лопата В.

ІВАН МАЗЕПА, 1991 р.

Папір, олівець.

42 x 30 см.

Автор/Виконавець:

ЛОПАТА ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ (р. н. 1941) – відомий український графік, заслужений художник України, лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка, майстер ліногравюри і гравюри на твердому пластику. Народився 28 квітня 1941 р. в с. Нова Басань Бобровицького району на Чернігівщині. 1970 р. закінчив Київський

державний художній інститут, де вчився в академіка В. Касіяна. Протягом 1970–1972 рр. працював у творчій майстерні при Академії мистецтв СРСР під керівництвом М. Дерегуса. Один з яскравих представників образотворчого мистецтва України. Його творчий доробок нараховує понад 700 робіт. Автор графічних серій «Життя та творчість Г. Сковороди», «Слово про Ігорів похід», «Українські народні пісні та думи», «Хресний шлях України», гравюр до творів Лесі Українки, М. Гоголя, О. Гончара, а також 150 гравюр на шевченківські теми. До останніх робіт належить серія портретів київських та галицьких митрополитів, створена в Українській папській колегії, та портрет Папи римського Іоанна Павла II. Автор ескізів української національної валюти – гривні зраз-

ка 1991 року. З 1994 року мешкає у Сан-Франциско (США).

Походження:

Власність автора.

Література:

Лопата В. Надії та розчарування, або метаморфози гривні. – К.: Дніпро, 2000. – 160 с.: іл.; Василь Лопата. Живопис. Графіка. – К., 2001.

Примітка:

Портретних рис гетьмана І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора, однак образ творився з використанням достовірних іконографічних джерел. Публікується за виданням: Василь Лопата. Живопис. Графіка. – К., 2001. – С. 113.

95. Лопата В.

ПОРТРЕТ ІВАНА МАЗЕПИ, 1991 р.

(з циклу «Портрети видатних українців» для друку на національній валюті)

Папір, туш, перо.

17 x 15 см.

Написи:

Праворуч авторський підпис:
«В. ЛОПАТА».

Походження:

Власність автора.

Література:

Лопата В. Надії та розчарування, або метаморфози гривні. – К.: Дніпро, 2000. – 160 с.: іл.; Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – С. 135.

Примітка:

Портретних рис гетьмана І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора, однак образ творився з використанням достовірних іконографічних джерел. Публікується за виданням: Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – С. 135.

№ 95

96. Якутович С.

ІВАН МАЗЕПА, 1994 р.

Серія «Гетьмани України».

Папір, туш, перо, акварель.

14 x 7 см (друк.)

Автор/Виконавець:

ЯКУТОВИЧ СЕРГІЙ ГЕОРГІЙОВИЧ (р. н. 1952) – заслужений художник УРСР (1986), народний художник України (2008), член-кореспондент АМУ, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка (2004). Народився 2 листопада 1952 р. у Києві. 1977 р. закінчив Київський державний художній інститут за спеціальністю художник-графік (педагог: В. Чебанник). Протягом 1977–1981 рр. навчався у творчій майстерні при АМ СРСР (педагог – М. Дерегус). З 1976 р. активно

№ 96

співпрацював з видавництвами України, Росії як автор ілюстрацій до творів світової і вітчизняної літератури. Виконав ілюстрації до поеми О. Пушкіна «Полтава» (1975), книг О. Толстого «Петро I» (1977), А. Дюма «Три мушкетери» (1980), Л. Толстого «Севастопольські оповідання» (1982), І. Гончарова «Обломов» (1981), Ш. де Костера «Тіль Уленшпігель» (1986–1991), О. Гончара «Перекоп» (1987), «Україна, сторінки історії» (1988–1991), М. Гоголя «Тарас Бульба» (2002), до французького епосу «Трістан та Ізольда» (2004). Створив твори станкової графіки – серії «ТВ» (1979), «Акорди війни» (1980), «Знімається кіно» (1981), «Кияни» (1984), «Це людина» (1984), «Дрезден-меморіал» (1986); живопису – картини «Карнавал», «Тиха українська пісня», «Кінець ночі», «Друзі-козаки в Іспанії», «Сервантес»

(1991–1997). 1981 р. став лауреатом премії Ленінського комсомолу. У 1990 р. художник отримав Золоту медаль АМ СРСР, а 2003 р. – Золоту медаль АМУ. Працював художником-поставником фільмів Ю. Ілленка «Молитва за гетьмана Мазепу» (2000–2002), В. Бортка «Тарас Бульба» (2009), «Останній гетьман», «Коли ми були козаками. В крузі другим». Твори митця зберігаються в музеях Росії, України, Франції, Іспанії, Польщі, Італії, Німеччини.

Походження:

Власність художника.

Література:

Апанович О. Козацька енциклопедія для юнацтва. – К.: Веселка, 2009. – С. 328.

Примітка:

Публікується за виданням: Апанович О. Козацька енциклопедія для юнацтва. – К.: Веселка, 2009. – С. 328.

97. Лопата В.

ПОРТРЕТ ІВАНА МАЗЕПИ, 1995 р.

Папір, туш, перо.

48 x 54 см.

Написи:

Підпис під зображенням ліворуч: «ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА. ЦЕЙ ПОРТРЕТ ВИКОРИСТАНИЙ ДЛЯ ДРУКУВАННЯ 10-ГРИВНЕВОЇ КУПЮРИ»; праворуч авторський підпис: «В. ЛОПАТА».

Автор/Виконавець:

ЛОПАТА ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ (р. н. 1941) – відомий український графік, заслужений художник України, лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка,

№ 97

майстер ліногравюри і гравюри на твердому пластику. Народився 28 квітня 1941 р. в с. Нова Басань Бобровицького району на Чернігівщині. 1970 р. закінчив Київський державний художній інститут, де вчився в академіка В. Касіяна. Протягом 1970–1972 рр. працював у творчій майстерні при Академії мистецтв СРСР під керівництвом М. Дерегуса. Один з яскравих представників образотворчого мистецтва України. Його творчий доробок нараховує понад 700 робіт. Автор графічних серій «Життя та створчість Г. Сковороди», «Слово про Ігорів похід», «Українські народні пісні та думи», «Хресний шлях України», гравюр до творів Лесі Українки, М. Гоголя, О. Гончара, а також 150 гравюр на шевченківські теми. До останніх робіт належить серія портретів київських та галицьких митрополитів, створена в Українській папській колегії, та портрет Папи римського Іоанна Павла II. Автор ескізів української національної валюти – гривні зразка 1991 року. З 1994 року мешкає у Сан-Франциско (США).

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця»; інв. № KB-7-4459 СП-1-493. 2004 р. подарував Президент обласного благодійного фонду «Ветерани міліції, охорони» (м. Харків) М. М. Мазепа.

Література:

Лопата В. Надії та розчарування, або метаморфози гривні. – К.: Дніпро, 2000. – 160 с.: іл.; Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – С. 135; Україна Гетьманська в образах українських художників. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011. – 53 с.

Примітка:

Портретний рис гетьмана І. Мазепа не відображає. Є плодом творчої уяви автора, однак образ творився з використанням достовірних іконографічних джерел. Публікується за оригіналом. Фото А. Гаврилова.

98. Опанащук М.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1995 р.

Гравюра на пластику.

20 x 15 см

Написи:

У верхньому правому куті стилізований напис: «ІВАН МАЗЕПА», у лівому куті – зображення гербу. Під зображенням рукою автора напис: «Гетьман І. Мазепа, 1995 р.» та підпис.

Автор/виконавець:

ОПАНАЩУК МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ (р. н. 1947) – живописець, графік. Народився 7 квітня 1947 р. у смт Червоноармійськ Житомирської обл. Протягом 1966–1971 рр. навчався у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва (педагоги з фаху: А. Соболев, Р. Сельський, М. Ткаченко). Працює у галузі живопису, станкової графіки, графіч-

№ 98

ного дизайну. Має 35 персональних виставок, за все творче життя брав участь у понад 200 виставках, більше 60 з них були міжнародними та зарубіжними. Основні твори: «Воскресіння» (1994), «Гетьман І. Мазепа» (1995), «Отець Вселенського собору Єпископ Андрій Сапеляк» (1997), «Сецесійні ремінісценції», «Старий равин», «Галичанка»; графічні серії «Українські князі і гетьмани», «Етнографічні мотиви», «Купальські ночі», «Чорнобильський хрест», «Львівська архітектура». Член НСХУ з 1992 р. Нині професор, завідувач кафедри академічного рисунка ЛНАМ. Заслужений діяч мистецтв України. Має відзнаки та нагороди, отримані у Польщі (1991), Канаді (1991), Польщі (1993), Україні (2012).

Походження:

Подарована автором 2003 р. Музею «Жовківський замок» Львівської галереї мистецтв; інв. № ЖЗЛМ
ГР-000376.

Література:

Стецьмащук Г. Микола Опанащук: творчий портрет митця. Графіка. Малярство. – Львів: Я. Ю. Філевич, 2007. – 186 с.: іл.

Примітки:

Гравюра відтворює портрет І. Мазепи з колекції НМГУ (колекція Бутовичів).

99. Куткін В.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1999 р.

Папір, гр. олівець.

95,5 x 51 см.

Написи:

У нижньому правому куті авторський підпис: «В. Куткін 99»; у верхньому правому – «ІВАН МАЗЕПА».

Автор/Виконавець:

КУТКІН ВОЛОДИМИР СЕРГІЙОВИЧ (1926–2003) – український графік, живописець. Народився 12 листопада 1926 р. у Житомирі в родині службовця. З 1939 до 1948 р., з перервою на час війни, навчався у Київській художній школі ім. Т. Г. Шевченка. 1948 р. вступив до Київського державного художнього інституту. 1950 р. був заарештований органами КДБ, відбував покарання у Вятлагу, 1955 р. достроково звільнений за відсутністю складу злочину. Протягом 1959–1961 рр. працював на посаді художнього редактора в державному видавництві «Радянська школа». З 1957 р. брав активну участь у численних міських, обласних, республіканських, міжнародних виставках. З 1961 р. на творчій роботі; з того ж року член Спілки художників України. У 1965 р. відзначений срібною медаллю на Міжнародній виставці мистецтва в м. Лейпциг. Основні твори: цикли ілюстрацій до «Кобзаря» (1963, 1986), ілюстрації до роману О. Гончара «Тронка» (1966), новел Г. Косинки «Гармонія»; станкові лінорити «Земле моя» (1966), мозаїчне панно «Великий Кобзар» (1969); серія «День перемоги» (1971–1993), серія «Голод–33» (1988). Лауреат премії ім. М. Островського, заслужений діяч мистецтв, народний художник України. Твори художника зберігаються у НХМУ, Харківському, Донецькому та інших художніх музеях України, у музеях Росії, Казахстану, Канади, а також у приватних колекціях України, США, Франції, Італії, Канади, Фінляндії, Великобританії та ін.

Походження:

Власність родини автора.

№ 99

Література:

Володимир Куткін. Народний художник України (1926–2003): Каталог. – К.: НСХУ, 2004. – 52 с.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за виданням: Володимир Куткін. Народний художник України (1926–2003): Каталог. – К.: НСХУ, 2004. – С. 22 с.

100. Якутович С.

МАЗЕПА, 2002 р.

Серія «Мазепіана», 2000–2005 рр.

Папір, офорт.

53 x 45,5 см.

Автор/Виконавець:

ЯКУТОВИЧ СЕРГІЙ ГЕОРГІЙОВИЧ (р. н. 1952) – заслужений художник УРСР (1986), народний художник України (2008), член-кореспондент АМУ, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка (2004). Народився 2 листопада 1952 р. у Києві. 1977 р. закінчив Київський державний художній інститут за спеціальністю художник-графік (педагог: В. Чебанік). Протягом 1977–1981 рр. навчався у творчій майстерні при АМ СРСР (педагог – М. Дерегус). З 1976 р. активно співпрацював з видавництвами України, Росії як автор ілюстрацій до творів світової і вітчизняної літератури. Виконав ілюстрації до поеми О. Пушкіна «Полтава» (1975), книг О. Толстого «Петро І» (1977), А. Дюма «Три мушкетери» (1980), Л. Толстого «Севастопольські оповідання» (1982), І. Гончарова «Обломов» (1981), Ш. де Костера «Тіль Уленшпінгель» (1986–1991), О. Гончара «Перекоп» (1987), «Україна, сторінки історії» (1988–1991), М. Гоголя «Тарас Бульба» (2002), до французького епосу «Трістан та Ізольда» (2004). Створив твори станкової графіки – серії «ТВ» (1979), «Акорди війни» (1980), «Знімається кіно» (1981), «Кияни» (1984), «Це людина» (1984), «Дрезден-меморіал» (1986); живопису – картини «Карнавал», «Тиха українська пісня», «Кінець ночі», «Друзі-козаки в Іспанії»,

«Сервантес» (1991–1997). 1981 р. став лауреатом премії Ленінського комсомолу. У 1990 р. художник отримав Золоту медаль АМ СРСР, а 2003 р. – Золоту медаль АМУ. Працював художником-поставником фільмів Ю. Ілленка «Молитва за гетьмана Мазепу» (2000–2002), В. Бортка «Тарас Бульба» (2009), «Останній гетьман», «Коли ми були козаками. В крузі другим». Твори митця зберігаються в музеях Росії, України, Франції, Іспанії, Польщі, Італії, Німеччини.

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця»; інв. КВ–12–7184

СП–3–1572.

Література:

Мазепіана. Незавершений проект. – Ч. І. – К.: Дуліби, 2005. – 120 с.; Аланович О. Козацька енциклопедія для юнацтва. – К.: Веселка, 2009. – С. 356; Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009.

Примітка:

Публікується за музейним примірником.

№ 100

вич О. Козацька енциклопедія для юнацтва. – К.: Веселка, 2009. – С. 356; Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009.

101. Якутович С.

КОЗАК І СМЕРТЬ, 2002 р.

Серія «Мазепіана», 2000–2005 рр.

Папір, офорт.

52,5 x 71 см.

Походження:

Власність автора.

Література:

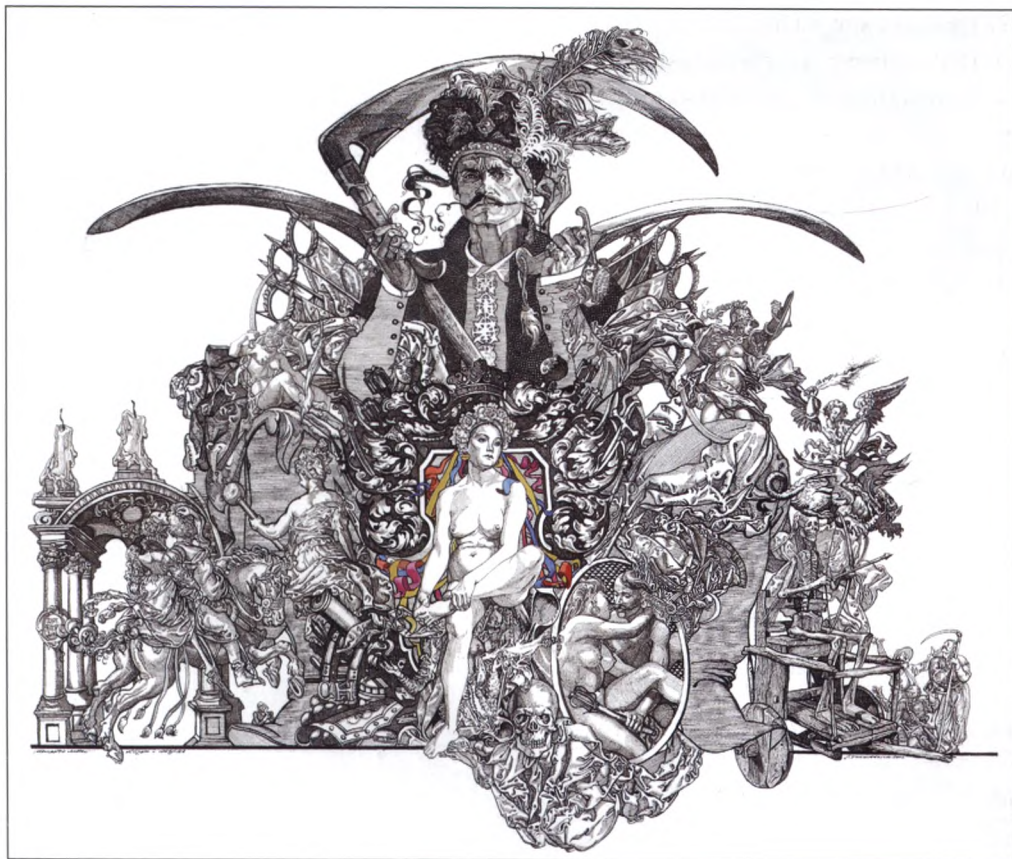
Мазепіана. Незавершений проект. –

Ч. I. – К.: Дуліби, 2005. – 120 с.; Апано-

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото надано С. Якутовичем.

102. Якутович С.

БУДІВНИЧИЙ, 2002 р.

Серія «Мазепіана», 2000–2005 рр.

Автор/Виконавець:

Походження:

Власність художника.

Література:

Мазепіана. Незавершений проект. – Ч. I. – К.: Дуліби, 2005. – 120 с.; Апанович О. Козацька енциклопедія для юнацтва. – К.: Веселка, 2009. – С. 328; Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото надано С. Якутовичем.

103. Якутович С.

ІВАН МАЗЕПА-КОЛЕДИНСЬКИЙ,

2004 р.

Серія «КОЗАКИ».

Папір, туш, перо.

Походження:

Власність художника.

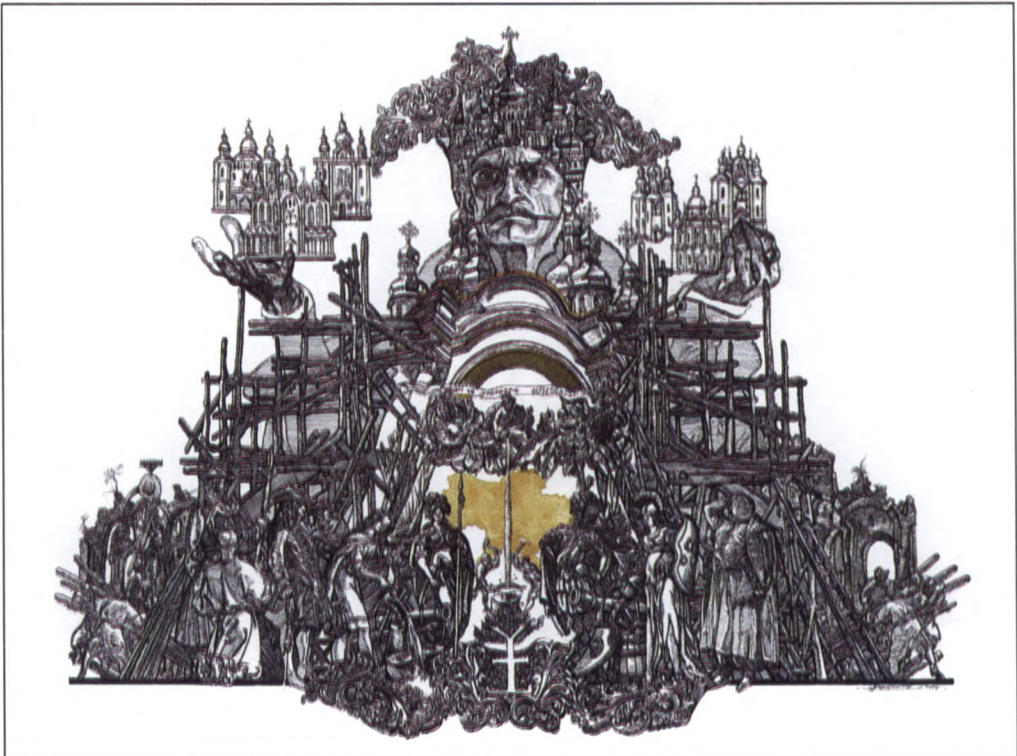
Література:

Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 119.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото надав С. Якутович.

ГРАФІКА

Книжкова ілюстрація

*(ілюстрації, ескізи, замальовки та
реконструкції до художніх творів)*

104. Нарбут Г.

ГЕРБ «КУРЧ», 1915 р.

Герб І. Мазепи (зображення з описом) до видання С. Тройницького «Гербы гетмановъ Малороссіи» (1915).

Папір, друк.

Автор/Виконавець:

НАРБУТ ГЕОРГІЙ (ЮРІЙ) ІВАНОВИЧ (1886–1920) – відомий український художник-графік, ілюстратор, автор перших українських державних знаків. Народився 25 лютого (9 березня) 1886 р. у с. Нарбутівка біля Глухів (нині Сумської області). Початкову художню освіту здобув самотужки. Протягом 1906–1917 років жив у Петербурзі, де навчався у І. Білібіна та М. Добужинського. У 1909 р. удосконалював майстерність у Мюнхені, у школі Холлоці. Після повернення став членом об'єднання «Світ мистецтва» («Мир искусства»). У 1910–1912 роках працював над ілюстраціями до казок Ганса Крістіана Андерсена, байок І. Крилова. Як чудовий знавець українського стародавнього мистецтва і геральдики, виконав безліч гербів, проілюстрував Малоросійський Гербовник (В. Лукомського і В. Модзалевського, 1914), «Гербы гетмановъ Малороссіи» (1915), «Старовинна архітектура Галичини (Ю. Лукомського, 1905), «Стародавні садиби Харківської губернії» (1917) та ін. Щоліта приїздив в Україну до Глухова, де вивчав пам'ятки української старовини. Свій герб Нарбут підписав так: «Мазепинець полку Чернігівського, Глухівської сотні, старшинський син, гербів і емблем живописець» (1912). У березні 1917 р. переїхав до Києва. Працював над ескізами військових мундирів армії Укра-

№ 104

їни, дизайном упаковок та етикеток для українських товарів. Розробив поштові марки УНР в 30, 40 і 50 шагів. У вересні 1917 р. став професором графіки новоствореної Української Академії Мистецтв, а з грудня 1917 (за іншими даними, з лютого 1918) – її ректором. У цей період виконав цикл державних паперів, крім марок, він розробляв, банкноти, грамоти, листівки. Художник також розробив проекти Державного Герба і Печатки Української держави П. Скоропадського. Співпрацював із журналами «Наше минуле», «Зорі», «Солнце Труда», «Мистецтво» та ін. Визначним досягненням митця і всієї української графіки є його «Українська абетка» (1917), в якій художник досяг граничної простоти й водночас вишуканості композиції, малюнка й кольору. Помер 23 травня 1920 р. від тифу, похований у Києві.

Походження:

Місце знаходження оригіналу невизначене.

Література:

Тройницький С. Гербы гетмановъ Малороссіи, 1915.

Примітка:

Публікується за виданням: Тройницький С. Гербы гетмановъ Малороссіи, 1915. – С. 10.

105. Нарбут Г.

АВТОПОРТРЕТ ЗІ СВ. ГЕОРГІЄМ,

1917 р.

Використано зображення гербу І. Мазепи.

Папір, туш, гуаш.

38,5 x 27,5 см.

Походження:

Власність НХМУ; інв. № Гр – 2380.

Література:

Белецкий П. Георгий Иванович Нарбут. – Ленинград: Искусство, 1985. – 238 с.: илл.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото надано музеєм.

106. Нарбут Г.

ГЕРБ «КУРЧ», 1918 р.

На обкладинці журналу «Наше минуле» (видавництво «Друкар», № 1).

Папір, туш, перо, гуаш.

32,1 x 20,7 см.

Написи:

Під рамкою зображення ліворуч: «Ге-

оргій Нарбут»; праворуч: «26. V. 1918 р., Київ».

Походження:

Власність НХМУ; інв. № Грс – 5482.

Література:

Белецкий П. Георгий Иванович Нарбут. – Ленинград: Искусство, 1985. – 238 с.: илл.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото А. Гаврилова.

107. Нарбут Г.

**ПРОЕКТ РЕПРЕЗЕНТАТИВНОЇ
ОБКЛАДИНКИ ДЕРЖАВНОГО ГЕР-
БА УКРАЇНИ, 1919 р.**

В композиції використано герб
«КУРЧ», 1918 р.

Папір, акварель, гуаш, золото.
35 x 25 см.

Написи:

Під рамкою зображення ліворуч: «Геор-
гій Нарбут»; праворуч: «Київ, року 1918».

Походження:

Власність НХМУ; інв. № Грс – 9398.

Література:

Белецкий П. Георгий Иванович Нарбут. –
Ленинград: Искусство, 1985. – 238 с.: илл.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото надано музеєм.

№ 107

108. Бутович М.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1937 р.

(обкладинка часопису «Літопис Червоної Калини», 1937).

Папір, друк.

Автор/Виконавець:

БУТОВИЧ МИКОЛА ГРИГОРОВИЧ (1895–1961) – український живописець, графік. Народився 1 грудня 1895 р. у с. Петрівка Гадяцького повіту Полтавської губернії (нині – Полтавської обл.). Протягом 1906–1913 рр. навчався у Полтавському кадетському корпусі. Під час Визвольних змагань 1917–1921 р. служив ад'юнтантом штабу 1-ї козацької дивізії Армії УНР. В 1920 рр. в Академії мистецтв та Вищій художньо-промисловій школі у Празі. 1926 р. закінчив Академію графічних мистецтв у Лейпцигу. Протягом 1920–1930 років жив у Парижі, в Югославії, у 1930–1940 рр. – у Львові, а після 1947 р. – у США. Працював у галузі книжкової графіки, театральньо-декораційного мистецтва. Ілюстрував твори І. Котляревського, М. Гоголя, П. Куліша, В. Стефаника. Автор серії портретів «Типи гетьманщини» («Наказний гетьман», «Генеральний суддя», «Бунчуковий товариш», «Сотник», «Хорунжий» та ін.) (1938). У 1930 рр. за оригіналом Бутовича випущено серію листівок «Гаївка», а також окремі вітальні листівки Українського протиалкогольного товариства «Відродження». Помер 21 грудня 1961 р. у м. Гакенсек та похований на православному цвинтарі у м. Бавнд Бруці (штат Нью-Джерсі, США).

№ 108

Походження:

Місце знаходження оригіналу не визначено.

Література:

Літопис Червоної Калини // 1937. – Ч. 1–12; Боряк. Т. Документальна спадщина української еміграції в Європі: Празький архів (1945–2010). – Ніжин: Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2011. – 544 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Літопис Червоної Калини // 1937. – Ч. 1–12. – обкладинка.

109. Рудаков К.

«ОН СТАР, ОН УДРУЧЕН ГОДАМИ», 1947 р.

(Ілюстрація № 4).

Папір, друк.

13 x 9 см.

Написи:

Зображення ілюструє такі рядки:

Під зображенням строфа з поеми:

Он стар. Он удручен годами,

Войной, заботами, трудами;

Но чувства в нем кипят...

Автор/Виконавець:

РУДАКОВ КОСТЯНТИН ІВАНОВИЧ

(1891–1949) – російський, радянський художник-графік, педагог, член Ленінградської Спілки художників. Народився 26 березня 1891 р. у Санкт-Петербурзі у родині художника-декоратора Маріїнського театру. Навчався у приватних студіях П. Чистякова та В. Савинського, у «Новій художній майстерні» у М. Добужинського, Є. Лансере, Б. Кустодієва. Протягом 1918–1922 рр. навчався в Академії мистецтв у Петрограді на архітектурному та живописному факультетах. Закінчив інститут по майстерні Д. Кардовського з наданням звання художника живопису. З 1918 р. брав участь у виставках, був членом «Мира искусства», «Общини художників», Асоціації художників революційної Росії. З 1932 р. був членом Ленінградської Спілки художників. У 1920 роки багато працював у галузі сатиричної графіки для журналів «Чиж», «Їжак», «Бегемот», «Смехач», «Крокодил». Пізніше займався станковою графікою; у 1930 роки створював серії «Неп-

№ 109

мани», «Захід», «Оголені натурниці». Відомість та визнання дістав як ілюстратор творів російської та європейської класики: «Євгеній Онегін» О. Пушкіна (1934), «Нана» Е. Золя (1935–1937), «Милий друг» Г. де Мопассана (1935–1937), «Лускунчик» А. Гофмана (1937), «Анна Кареніна» (1942–1945) та «Війна і мир» (1941–1948) Л. Толстого, «Ревізор» М. Гоголя (1948), «Манон Леско» А. Прево (1948) та інших. З 1929 р. та до кінця життя викладав у Санкт-Петербурзькому державному академічному інституті живопису, скульптури та архітектури ім. І. Рєпіна, а також на графічному відділенні Ленінградського інституту інженерів комунального будівництва. У 1938–1940 працював в Експериментальній літографічній майстерні Ленінградського відділення Спілки радянських

художників. У 1940-х створював ескізи костюмів до вистав «Горе от ума» О. Грибоедова для Ленінградського академічного театру драми ім. О. С. Пушкіна, «Свадьба» А. Чехова (1942) та «Много шума из ничего» В. Шекспіра (1943, не здійснена) для Ленінградського театру естради. У роки Другої світової війни та блокади створив серію портретів бійців ППО, працював над театральними декораціями, виконував живописні панно для міських площ та вулиць, співпрацював з часописом «Костёр». Помер 1949 р. у Ленінграді (нині – Санкт-Петербург). Похований на Літературних містках Волкового кладовища. Твори художника зберігаються у Державному Російському музеї, Державній Третяковській галереї, численних музеях та приватних зібраннях Росії та зарубіжжя.

Походження:

Належав автору.

Література:

Пушкин А. С. Полтава в иллюстрациях К. И. Рудакова. – Л.: Изд-во Лен. Отд. Худ.-го фонда СССР, 1947. – 20 с.; Пушкин А. С. Полтава. Медный всадник [Илл. К. И. Рудакова, М. А. Таранова]. – Л.: Лениздат, Тип. Им. Володарского, 1947. – 108 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: А. С. Пушкин. Полтава в иллюстрациях художника К. И. Рудакова. – Л-д: Изд-во Ленинградского отделения Художественного фонда СССР, 1947. – № 4.

110. Рудаков К.
«ПОРОЙ И СТАРЦА СТРОГИЙ
ВИД...», 1947 р.

(Ілюстрація № 9).

Папір, друк.

13 x 9 см.

Написи:

Зображення ілюструє такі рядки:

Порой и старца строгий вид,

Рубцы чела, власы седые,

В воображенье красоты

Влагают страстные мечты.

Література:

Пушкин А. С. Полтава в иллюстрациях К. И. Рудакова. – Л.: Изд-во Лен. Отд. Худ.-го фонда СССР, 1947. – 20 с.; Пушкин А. С.

Полтава. Медный всадник [Илл. К. И. Рудакова, М. А. Таранова]. – Л.: Лениздат, Тип. Им. Володарского, 1947. – 108 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: А. С. Пушкин. Полтава в иллюстрациях художника К. И. Рудакова. – Л-д: Изд-во Ленинградского отделения Художественного фонда СССР, 1947. – № 9.

111. Рудаков К.
«НИКТО НЕ ЗНАЛ, КОГДА И КАК...» (Втеча Марії з Мазепою), 1947 р.

(Ілюстрація № 10).

Папір, друк.

13 x 9 см.

Написи:

Зображення ілюструє такі рядки:

Никто не знал, когда и как

Они сокрылись. Лишь рыбак

Той ночью слышал конский топот...

Література:

Пушкин А. С. Полтава в иллюстрациях К. И. Рудакова. – Л.: Изд-во Лен. Отд. Худ.-го фонда СССР, 1947. – 20 с.; Пушкин А. С. Полтава. Медный всадник [Илл. К. И. Рудакова, М. А. Таранова]. – Л.: Лениздат, Тип. Им. Володарского, 1947. – 108 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: А. С. Пушкин. Полтава в иллюстрациях художника К. И. Рудакова. – Л-д: Изд-во Ленинградского отделения Художественного фонда СССР, 1947. – № 10.

№ 111

112. Рудаков К.
«МАЗЕПА КОЗНИ ПРОДОЛЖАЕТ», 1947 р.

(Ілюстрація № 12).

Папір, друк.

13 x 9 см.

Написи:

Зображення ілюструє такі рядки:

Мазепа козни продолжает.

С ним полномощный езуит

Мятеж народный учреждает

И шаткий трон ему сулит.

Література:

Пушкин А. С. Полтава в иллюстрациях К. И. Рудакова. – Л.: Изд-во Лен. Отд. Худ.-го фонда СССР, 1947. – 20 с.;

№ 112

Пушкин А. С. Полтава. Медный всадник [Илл. К. И. Рудакова, М. А. Таранова]. – Л.: Лениздат, Тип. Им. Володарского, 1947. – 108 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: А. С. Пушкин. Полтава в иллюстрациях художника К. И. Рудакова. – Л-д: Изд-во Ленинградского отделения Художественного фонда СССР, 1947. – № 12.

113. Рудаков К.

«КОРОЛЬ И ГЕТМАН МЧАТСЯ ОБА...», 1947 р.

(Ілюстрація № 19).

Папір, друк.

13 x 9 см.

Написи:

Зображення ілюструє такі рядки:

Верхом, в глуши степей нагих,

Король и гетман мчатся оба.

Бегут.

Література:

Пушкин А. С. Полтава в иллюстрациях К. И. Рудакова. – Л.: Изд-во Лен. Отд. Худ.-го фонда СССР, 1947. – 20 с.; Пушкин А. С. Полтава. Медный всадник [Илл. К. И. Ру-

№ 113

дакова, М. А. Таранова]. – Л.: Лениздат, Тип. Им. Володарского, 1947. – 108 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: А. С. Пушкин. Полтава в ілюстраціях художника К. И. Рудакова. – Л-д: Изд-во Ленинградского отделения Художественного фонда СССР, 1947. – № 19.

114. Рудаков К.

«ИЛЬ ЭТО СОН?... МАРИЯ...ТЫ ЛИ?», 1947 р.

(Ілюстрація 20).

Папір, друк.

13 x 9 см.

Написи:

Зображення ілюструє такі рядки:

«Иль это сон?... Мария...ты ли?»

«Ах, тише, тише, друг! ... Сей час

Отец и мать глаза закрыли...».

Література:

Пушкин А. С. Полтава в ілюстраціях К. И. Рудакова. – Л.: Изд-во Лен. Отд. Худ.-го фонда СССР, 1947. – 20 с.; Пушкин А. С. Полтава. Медный всадник [Илл. К. И. Рудакова, М. А. Таранова]. – Л.: Лениздат, Тип. Им. Володарского, 1947. – 108 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: А. С. Пушкин. Полтава в ілюстраціях художника К. И. Рудакова. – Л-д: Изд-во Ленинградского отделения Художественного фонда СССР, 1947. – № 20.

№ 114

115. Серов В.

МАЗЕПА І МАРІЯ (1), 1948–1949 рр.

Ілюстрація (№ 2) до поеми О. Пушкіна «Полтава», 1949 р.

Папір, акварель, гуаш.

20,8 x 16,5 см.

Автор/Виконавець:

СЕРОВ ВОЛОДИМИР ОЛЕКСАНДРОВИЧ (1910–1968) – радянський живописець, графік, педагог. Народний художник СРСР (1958). Лауреат двох Сталінських премій (1948, 1951). Народився 8 (21) липня 1910 р. у с. Еммаус (нині Тверської області РФ). У 1931 р. закінчив Всеросійську академію мистецтв (майстерня В. Савинського). Протягом 1932–1933 рр. навчався в аспірантурі Ленінградського

інституту ім. І. Ю. Рєпіна (нині – Санкт-Петербурзький державний академічний інститут живопису, скульптури та архітектури Ленінградської академії мистецтв. Під час Другої світової війни перебував у блокадному Ленінграді. З 1941 по 1948 р. очолював Ленінградську Спілку радянських художників. Автор картин історико-революційні теми, портретів, пейзажів, натюрмортів. У своїх творах події революції інтерпретував в душі офіційної історіографії 1940–1960 рр., займався також книжковою ілюстрацією, обираючи для роботи твори вітчизняної класики. Йому належать ілюстрації до поеми М. Некрасова «Кому на Руси жить хорошо» (чорний олівець, соус, гуаш, 1948–1949 рр.), до роману Л. Толстого «Война и мир» (переважно темпера, 1951–1953 рр.), до творів О. Пушкіна, М. Горького та ін. Протягом 1957–1962 рр. створив цікаву кольорову серію ілюстрацій до «Слово о полку Игоревом». В. Серов також був автором низки політичних плакатів. Дейсний член (1954), президент Академії мистецтв СРСР з 1962 р. Перший секретар правління Спілки художників РРФСР (1960–1968). Помер 19 січня 1968 р. Похований у Москві на Новодівичому цвинтарі. У 1980 р. на батьківщині майстра у с. Еммаус Тверської області було відкрито Меморіальний художній будинок-музей мистця. Основні твори: «Сибірські партизани» (1934), «На Юденича» (1934), «Приїзд В. І. Леніна до Петрограда у 1917 році» (1937), «Льодове побоїще» (1942), «Вїзд Олександра Невського

№ 115

до Пскова» (1945), «Ходоки у Леніна» (1950), «Робітник» (1960) та ін.

Походження:

Всеросійський музей О. С. Пушкіна (СПб.).

Література:

Полтава. Поэма [Илл. В. А. Серова]. – М., Л.: Гослитизд, Тип. им. Ивана Федорова, 1949. – 32 с.; 7 л. илл.; Джордж Гордон Байрон. Мазепа. – Харків: Фоліо, 2005.

Примітка:

Публікується за виданням: Полтава. Поэма. – М., Л.: Гослитизд, 1949. – 32 с., 7 л. илл.

116. Серов В.

МАЗЕПА І КАРА ХІІ, 1948–1949 рр.

Ілюстрація (№ 4) до поеми О. Пушкіна
«Полтава», 1949 р.

Папір, акварель, гуаш.

20, 8 x 16,5 см.

Походження:

Всеросійський музей О. С. Пушкіна
(СПб.).

Література:

Полтава. Поэма [Илл. В. А. Серова]. –
М., Л.: Гослитизд, Тип. им. Ивана Федоро-
ва, 1949 . – 32 с.; 7 л. илл.; Джордж Гордон
Байрон. Мазепа. – Харків: Фоліо, 2005.

Примітка:

Публікується за виданням: Полтава.
Поэма. – М., Л.: Гослитизд, 1949 . – 32 с., 7
л. илл.

117. Серов В.

МАЗЕПА І МАРІЯ (2), 1948–1949 рр.

Ілюстрація (№ 5) до поеми О. Пушкіна
«Полтава», 1949 р.

Папір, акварель, гуаш.

20,7 x 16,5 см.

Походження:

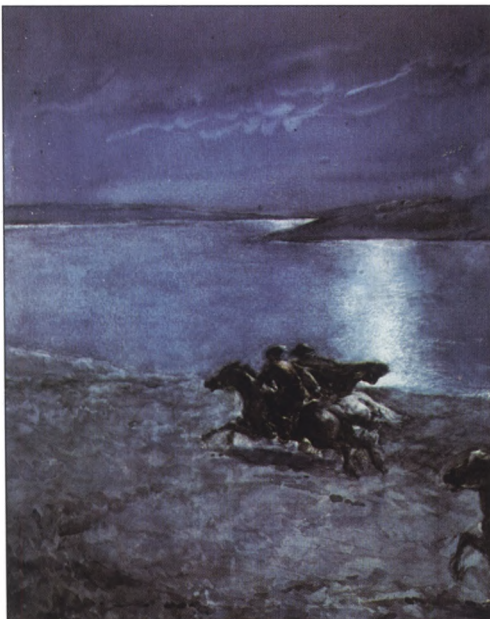
Всеросійський музей О. С. Пушкіна
(СПб.).

Література:

Полтава. Поэма [Илл. В. А. Серова]. –
М., Л.: Гослитизд, Тип. им. Ивана Федоро-
ва, 1949 . – 32 с.; 7 л. илл.; Джордж Гордон
Байрон. Мазепа. – Харків: Фоліо, 2005.

Примітка:

Публікується за виданням: Полтава. Поэ-
ма. – М., Л.: Гослитизд, 1949 . – 32 с., 7 л. илл.

№ 116

№ 117

118. Бідняк М.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1959 р.

(Обкладинка книги)

Папір, літографія.

21,5 x 16,5 см.

Автор/Виконавець:

БІДНЯК МИКОЛА ПЕТРОВИЧ (1930–2000) – відомий український художник, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (1995), кавалер ордена Ярослава Мудрого V ступеня, член НСХУ (1994) та Світової асоціації митців, що малюють вустами чи ногами (1964). Професор Львівської національної академії мистецтв (1999). Народився 1 лютого 1930 р. у м. Торонто (Канада) у родині буковинських українців з с. Ленківці (нині Кельменецького р-ну Чернівецької області). З 1934 по 1940 р. жив в Україні. У 1940 р. разом із названими батьками (братом батька та його дружиною) виїхав до Німеччи-

ни. 1945 р. під час роботи в полі, внаслідок вибуху міни, втратив руки та око. З 1950 р. у Канаді, де вступив до Провінційного інституту технології і мистецтв (м. Калгарі) на відділ комерційного малярства. Протягом 1956–1958 рр. навчався в Онтарійському коледжі мистецтв (Ontario college of Art). Працюючи по 16–18 годин на день, малюючи картини вустами у повен зріст, художник за своє життя створив понад 3,5 тисячі робіт. Більша частина життя митця пройшла у Канаді, де він працював у галузях живопису, графіки, релігійному станковому та монументальному живописі. Співпрацював з журналами «Світло» та «Веселка». Розписував церкви у Канаді та США. Мав кілька персональних виставок: 1991 – Львів, Київ; 1994 р. – у Львові, Івано-Франківську, Києві; 1995 р. – Каневі, Чернівцях, Коломиї; 2000 р. – Львові. Основні твори: «Богун на полі битви» (1953), «Конотопська битва» (1959), «Краєвид» (1963), «Князь Данило Галицький» (1964), «Василько, князь Тереховлянський» (1965), «Княгиня Ольга» (1966), «Володимир» (1968), «Гайдамаки» (1977), «Дари. Осінь» (1980), «Яблука доспіли» (1985), «Ангел», «Апокаліпсис», «Гонта» (1988), «Чорнобильська Богоматір» (1992). Помер 28 грудня 2000 р. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові.

Походження:

Належала автору. Нині місце знаходження оригіналу не визначено. Книга зберігається у фондах НБУВ.

Література:

Бідняк Микола Петрович / Упоряд. М. Г. Лабінський // Шевченківські лауреати 1962–2001: Енциклопед. довідник. – К., 2001. – С. 45–46; Бідняк Микола. Живопис. Графіка / Авт.-упоряд.: М. Бідняк, Т. Майчик, О. Майчик, К., 2008. – 608 с.: іл. – (Бібліотека Шевченківського комітету).

Примітка:

Це ілюстроване видання (на взірці коміксів) було присвячено 250-й річниці смерті І. Мазепи. Кожна ілюстрація супроводжується окремими чотирьохряддями, тексти яких наводяться. Публікується за виданням: Життя гетьмана Мазепи / Мал. М. Бідняка, текст Л. Ромена, передм. В. Луціва. – Торонто: Вид-во «Ластівка». – 1959. – 23 с.: іл.

119. Бідняк М.

**ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ,
1959 р.**

**Ілюстрація № 1 – МАЗЕПА В КИЇВ-
СЬКІЙ АКАДЕМІЇ.**

Папір, друк.

21,5 x 16,5 см.

Написи:

«Бачу, ти наук пильнуєш»,

Каже вчитель так ласкаво:

«Тож як працю ти шануєш,

Вір мені – здобудеш славу!»

Походження:

Фонди НБУВ.

Література:

Бідняк Микола Петрович / Упоряд. М. Г. Лабінський // Шевченківські лауреати 1962–2001: Енциклопед. довідник. – К., 2001. – С. 45–46; Бідняк Микола. Живопис. Графіка / Авт.-упоряд.: М. Бідняк, Т. Майчик, О. Майчик. – К., 2008. – 608 с.: іл.

Примітка:

Публікується за виданням: Життя гетьмана Мазепи / Мал. М. Бідняка, текст Л. Ромена, передм. В. Луціва. – Торонто: Вид-во «Ластівка». – 1959. – С. 4.

120. Бідняк М.
**ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА
МАЗЕПИ, 1959 р.**

**Ілюстрація № 2 – ПРИ-
ГОДА В СТЕПУ.**

Папір, друк.
21,5 x 16,5 см.

Написи:

Він та друзі – ще й до бою
У степу із татаркою
Кидались на тих поганців –
Визволяли бідних бранців!

Походження:

Фонди НБУВ.

Примітка:

Публікується за виданням: Життя
гетьмана Мазепи / Мал. М. Бідняка, текст
Л. Ромена, передм. В. Луціва. – Торонто:
Вид-во «Ластівка». – 1959. – С. 5.

№ 120

121. Бідняк М.
**ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ,
1959 р.**

**Ілюстрація № 3 – НА СТУДІЯХ У ГО-
ЛЯНДІЇ.**

Папір, друк.
21,5 x 16,5 см.

Написи:

О, це не жарт гарматне діло:
Закласти кулю й так стрі-
ляти,

Щоб мур твердинь розби-
ти цілий.

Це ж пострах ворогам –
гармати!

Походження:

Фонди НБУВ.

Примітка:

Публікується за виданням:
Життя гетьмана Мазепи / Мал.
М. Бідняка, текст Л. Ромена, пе-
редм. В. Луціва. – Торонто: Вид-
во «Ластівка». – 1959. – С. 6.

№ 121

122. Бідняк М.
**ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА
 МАЗЕПИ, 1959 р.**

**Ілюстрація № 4 – СУ-
 ТИЧКА З ПІРАТАМИ.**

Папір, друк.
 21,5 x 16,5 см.

Написи:

Пливуть... І нагло ось –
 пірати.

Напали – зброя вже говорить:

Смертельний змаг під гук
 гармати...

Та мужні їх стурнули в море!

Походження:

Фонди НБУВ.

Примітка:

Публікується за виданням: Життя
 гетьмана Мазепи / Мал. М. Бідняка, текст
 Л. Ромена, передм. В. Луціва. – Торонто:
 Вид-во «Ластівка». – 1959. – С. 7.

№ 122

123. Бідняк М.
**ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ,
 1959 р.**

**Ілюстрація № 5 – НА КОРОЛІВ-
 СЬКОМУ ДВОРІ.**

Папір, друк.
 21,5 x 16,5 см.

Написи:

Козацький син ось України
 Посеред гуку і пишноти,
 У колі панства і жіноти –
 Веде танок і слово плинне.

Походження:

Фонди НБУВ.

Примітка:

Публікується за виданням:
 Життя гетьмана Мазепи / Мал.
 М. Бідняка, текст Л. Ромена,
 передм. В. Луціва. – Торонто:
 Вид-во «Ластівка». – 1959. –
 С. 8.

№ 123

124. Бідняк М.
**ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА
МАЗЕПИ, 1959 р.**

**Ілюстрація № 6 – ДВО-
БІЙ МАЗЕПИ ІЗ ПАСЕ-
КОМ.**

Папір, друк.
21,5 x 16,5 см

Написи:

Як заздрість викликала гнів,
Він, боронивши гонор

свій,

Звів з можним шляхтичем двобій –
І честь козацьку захистив!

Походження:

Фонди НБУВ.

Примітка:

Публікується за виданням: Життя
гетьмана Мазепи / Мал. М. Бідняка, текст
Л. Ромена, передм. В. Луціва. – Торонто:
Вид-во «Ластівка». – 1959. – С. 9.

№ 124

125. Бідняк М.
**ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ,
1959 р.**

**Ілюстрація № 8 – НА СЛУЖБІ ДО-
РОШЕНКА.**

Папір, друк.
21,5 x 16,5 см.

Написи:

Гетьман з Москвою воював.
Де міг, Мазепа всяким ділом
Допомагав йому уміло –
Ворожі сили розбивав.

Походження:

Фонди НБУВ.

Примітка:

Публікується за виданням:
Життя гетьмана Мазепи /
Мал. М. Бідняка, текст Л. Ро-
мена, передм. В. Луціва. – То-
ронто: Вид-во «Ластівка». –
1959. – С. 10.

№ 125

126. Бідняк М.
**ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА
МАЗЕПИ, 1959 р.**

**Ілюстрація № 9 – ВИБІР
МАЗЕПИ НА ГЕТЬМАНА.**

Папір, друк.
21,5 x 16,5 см.

Написи:

«Мазепу Івана!» – гукну-
ли навколо

Старшина й козацтво, –
в них радісні чола.

І гідній поставі вибранець народу
Приймає гетьманські найвищі клейноди.

Походження:

Фонди НБУВ.

Примітка:

Публікується за виданням: Життя
гетьмана Мазепи / Мал. М. Бідняка, текст
Л. Ромена, передм. В. Луціва. – Торонто:
Вид-во «Ластівка». – 1959. – С. 11.

№ 126

127. Бідняк М.

ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ, 1959 р.

**Ілюстрація № 10 – РОЗМОВА ІЗ ЦА-
РЕМ ПЕТРОМ.**

Папір, друк.
21,5 x 16,5 см

Написи:

«Ти будеш князь – я ласкав
буду!

Кинь люд лише невдячний
свій!»

«Ні, не зречусь свого
люду!» –

Сказав гетьман наш бойовий.

Походження:

Фонди НБУВ.

Примітка:

Публікується за виданням:
Життя гетьмана Мазепи / Мал.
М. Бідняка, текст Л. Ромена, пе-
редм. В. Луціва. – Торонто: Вид-
во «Ластівка». – 1959. – С. 12.

№ 127

128. Бідняк М.
ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ, 1959 р.

Ілюстрація № 11 – УГЕТЬМАНСЬКІЙ СТОЛИЦІ.

Папір, друк.
21,5 x 16,5 см.

Написи:

Гетьман сказав: «Терпіти
годі –

Назустріч підемо свободі!
Тож будем з військом вирушати –
Союзних шведів зустрічати!».

Походження:

Фонди НБУВ.

Примітка:

Публікується за виданням: Життя
гетьмана Мазепи / Мал. М. Бідняка, текст
Л. Ромена, передм. В. Луціва. – Торонто:
Вид-во «Ластівка». – 1959. – С. 13.

№ 128

129. Бідняк М.
**ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ,
1959 р.**

**Ілюстрація № 12 – ЗУСТРІЧ КОРОЛЯ
КАРЛА ІЗ ГЕТЬМАНОМ МАЗЕПОЮ.**

Папір, друк.
21,5 x 16,5 см.

Написи:

Король зачарований: постать
гетьмана,

Постава. Промова – це справ-
жній володар.

У власній країні він справді гос-
подар, –

І йде задля волі він проти тирана!

Походження:

Фонди НБУВ.

Примітка:

Публікується за виданням:
Життя гетьмана Мазепи / Мал.
М. Бідняка, текст Л. Ромена, пе-
редм. В. Луціва. – Торонто: Вид-во
«Ластівка». – 1959. – С. 14.

№ 129

130. Бідняк М.

**ЖИТТЯ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ,
1959 р.**

**Ілюстрація № 13 – ЗАПОВІТ МАЗЕ-
ПИ.**

Папір, друк.
21,5 x 16,5 см.

Написи:

«Мій заповіт – Москві не піддава-
тись!» –

Прорік гетьман уже на смертнім ложу:
«А з ворогом за волю всім змагатись,

Надіючись на волю Божу!...»

І поклялись – і Орлик і присутні:

«Досмертно будем битись із Мо-
сквою!»

КЛЯЛИСЬ ТОДІ ВОНИ Й ЗА НАС,
МАЙБУТНІХ, –

ЩО Й МИ ЗА ВОЛЮ ПІДЕМО ДО
БОЮ!

Походження:

Фонди НБУВ.

Примітка:

Публікується за виданням: Життя
гетьмана Мазепи / Мал. М. Бідняка, текст
Л. Ромена, передм. В. Луціва. – Торонто:
Вид-во «Ластівка». – 1959. – С. 15.

131. Константинов Ф.
**МАЗЕПА І МОТРЯ, 1978–
 1979; 1982 рр.**

(Ілюстрація № 1).

Папір, ксилографія.
 19,2 x 13,8 см (друк).

Написи:

Ілюструє рядки:

Мария, бедная Мария,
 Краса черкаських дочерей!
 Не знаєш ты, какого змия,
 Ласкаєшь на груди своей.

Автор/Виконавець:

**КОНСТАНТИНОВ ФЕДІР
 ДЕНИСОВИЧ (1910–1997)** –
 російський та радянський гра-
 фік, народний художник СРСР
 (1991), член-кореспондент
 Академії мистецтв з 1973 р. На-
 родився 17 березня 1910 р.
 У 1935 р. закінчив Московський
 інститут образотворчих мис-
 тецтв (педагоги: В. Фаворський, К. Істомін,
 Л. Бруні). Працював головним чином у тех-
 ніці гравюри по дереву. Йому належать ви-
 різні портрети Моцарта (1955), Паганіні
 (1956), Вагнера (1953), Верді (1956), Єсе-
 ніна (1965). Майстер книжкової ілюстрації;
 починаючи з 1934 р., створив ілюстрації до
 творів не тільки російських письменників
 та поетів, але й класиків світової літератури.
 Найбільш відомими вважаються його ілюс-
 трації до творів О. Пушкіна (ілюстрації до
 поеми «Полтава» були виконані протягом
 1978–1979 рр.), М. Лермонтова, Ф. Тютчева,
 Ф. Достоевського, І. Крилова, І. Тургенева,
 О. Фета, С. Єсеніна, М. Пришвіна. З ілюс-

№ 131

траціями графіка також виходили «Кен-
 терберійські оповідання» Джеффри Чосера
 (1943), «Легенда про Уленшпігеля» Шарля
 де Костера (1961), книги Горація (1935),
 Шекспіра (1938), Марка Твена (1944),
 Віктора Гюго (1952), Фрідріха Шиллера
 (1955). Помер 8 липня 1997 р.

Література:

Бакуменко В. М. Имя из энциклопедии // Библиотекосведение. – 2009. – № 4. – С. 73–78;
 Бирюков Л. Мастер, перешагнувший в буду-
 щее... // Детская литература. – 2001. – № 1-2. –
 С. 4–13; Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.:
 Детская литература, 1983. – 87 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская литература, 1983. – С. 28.

132. Константинов Ф.

МАЗЕПА І МОТРЯ, 1978–1979; 1982 рр.

(Ілюстрація № 2).

Папір, ксилографія.

10 x 12 см (друк).

Написи:

Ілюструє рядки:

Мазепа мрачен. Ум его

Смущен жестокими мечтами.

Мария нежными очами

Глядит на старца своего.

Она обняв его колени,

Слова любви ему твердит.

Походження:

Належав автору. Нині місце знаходження не визначено.

Література:

Бакуменко В. М. Имя из энциклопедии // Библиотекосведение. – 2009. – № 4. – С. 73–78; Бирюков Л. Мастер, перешагнувший в будущее... // Детская литература. – 2001. – № 1–2. – С. 4–13; Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская литература, 1983. – 87 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская литература, 1983. – С. 33.

133. Константинов Ф.

МАЗЕПА І МОТРЯ, 1978–1979;

1982 рр.

(Ілюстрація № 3).

Папір, ксилографія.

10,5 x 14 см (друк).

Написи:

Ілюструє рядки:

Удивлена, оскорблена,

Едва дыша, встає вона

І говорить с негодованием:

«Послушай, гетман: для тебе

Я позабыла все на свете.

Навек однажды полюбя,

Одно имела я в предмете:

Твою любовь. Я для нее

Сгубила счастье мое,

Но ни о чем я не жалею...

Ты помнишь: в страшной тишине,

В ту ночь, как стала я твоею,

Меня любить ты клялся мне.

Зачем же ты меня не любишь?»

Мазепа

«Мой друг, несправедлива ты.

Оставь безумные мечты;

Ты подозренье сердце губишь:

Нет, душу пылкую твою

Волнуют, ослепляют страсти.

Мария, верь: тебя люблю

Я больше славы, больше власти».

Література:

Бакуменко В. М. Имя из энциклопедии

// Библиотекословеніе. – 2009. – № 4. –

С. 73–78; Бирюков Л. Мастер, перешагнув-

ший в будущее... // Детская литература. – 2001. – № 1–2. – С. 4–13; Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская литература, 1983. – 87 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская литература, 1983. – С. 35.

134. Константинов Ф.

МАЗЕПА І МОТРЯ, 1978–1979;

1982 рр.

(Ілюстрація № 4).

Папір, ксилографія.

10,7 x 13,7 см (друк).

Написи:

Ілюструє рядки:

В светлице девы усыпленной,
Еще незнанием блаженной,
Близ ложа крестницы младой
Сидит с поникшею главой
Мазепа тихий и угрюмый.

Література:

Бакуменко В. М. Имя из энциклопедии // Библиотекосведение. – 2009. – № 4. – С. 73–78; Бирюков Л. Мастер, перешагнувший в будущее... // Детская литература. – 2001. – № 1–2. – С. 4–13; Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская литература, 1983. – 87 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская литература, 1983. – С. 45.

135. Константинов Ф.

ХВОРОБА МАЗЕПИ, 1978–1979;

1982 рр.

(Ілюстрація № 5).

Папір, ксилографія.

11 x 12,5 см (друк.).

Написи:

Ілюструє рядки:

Души глубокая печаль

Стремиться дерзновенно в даль

Вождю Украины не мешает.

Твердея в умысле своем,

Он с гордым шведским королем

Свои сношенья продолжает.

Меж тем, чтоб обмануть верней
Глаза враждебного сомненья,
Он, окружась толпой врачей,
На ложе мнимого мученья
Стоная молит исцеленья.

Література:

Бакуменко В. М. Имя из энциклопедии // Библиотекосведение. – 2009. – № 4. – С. 73–78; Бирюков Л. Мастер, перешагнувший в будущее... // Детская литература. – 2001. – № 1–2. – С. 4–13; Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская литература, 1983. – 87 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская литература, 1983. – С. 59.

136. Константинов Ф.
МАЗЕПА, 1978–1979; 1982 рр.
 (Ілюстрація № 6).
 Папір, ксилографія.
 10,7 x 14 см (друк.).

Напис:

Ілюструє рядки:

И день настал. Встает с одра
 Мазепа, сей страдалец хилый,
 Сей труп живой, еще вчера
 Стонавший слабо над могилой.
 Теперь он мощный враг Петра.
 Теперь он, бодрый пред полками
 Сверкает гордыми очами

И сабей машет – и к Десне
 Проворно мчится на коне.

Література:

Бакуменко В. М. Имя из энциклопедии
 // Библиотекосведение. – 2009. – № 4. –
 С. 73–78; Бирюков Л. Мастер, перешагнув-
 ший в будущее... // Детская литература. –
 2001. – № 1–2. – С. 4–13; Пушкин А. С.
 Полтава. Поэма. – М.: Детская литература,
 1983. – 87 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: Пуш-
 кин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская
 литература, 1983. – С. 61.

137. Константинов Ф.

МАЗЕПА І КАРА, 1978–1979;

1982 рр.

(Ілюстрація № 7).

Папір, ксилографія.

10,7 x 14 см (друк.).

Напис:

Ілюструє рядки:

Верхом, в глуші степей нагих,

Король и гетман мчатся оба,

Бегут. Судьба связала их.

Література:

Бакуменко В. М. Имя из энциклопедии // Библиотекосведение. – 2009. – № 4. – С. 73–78; Бирюков Л. Мастер, перешагнувший в будущее... // Детская литература. – 2001. – № 1–2. – С. 4–13; Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская литература, 1983. – 87 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская литература, 1983. – С. 74.

138. Константинов Ф.
МАЗЕПА І МОТРЯ,
 1978–1979; 1982 рр.

(Ілюстрація № 8).

Папір, ксилографія.

10,7 x 14 см (друк.).

Напис:

Ілюструє рядки:

Пред ним з развитими
 власами,

Сверкая впальми глазами,
 Вся в рубище, худа, бледна,
 Стоит, луной освещена...
 «Иль это сон?. Мария...

ты ли?».

Література:

Бакуменко В. М. Имя из
 энциклопедии // Библиотеко-
 коведение. – 2009. – № 4. –
 С. 73–78; Бирюков Л. Мастер,
 перешагнувший в будущее...
 // Детская литература. –
 2001. – № 1–2. – С. 4–13;

Пушкин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Дет-
 ская литература, 1983. – 87 с.: илл.

Примітка:

Публікується за виданням: Пуш-
 кин А. С. Полтава. Поэма. – М.: Детская
 литература, 1983. – С. 77.

№ 138

139. Лопата В.

**ЗУСТРІЧ (І. МАЗЕПА
І МОТРЯ), 1978 р.**

(з ілюстрацій до поеми
О. Пушкіна «Полтава»).

Папір, лінорит.

24,3 x 20,5 см (аркуш),

16,1 x 10,4 см.

Написи:

Загальний підпис на течці:
«В дарунок Музею гетьман-
ства мої давні роботи про на-
шого найславнішого гетьмана
Івана Мазепу. Василь Лопата.
23.06.1998». Акт передачі від
1.02. 1999 р. Під зображенням
напис олівцем, зроблений ав-
тором: «Зустріч (І. Мазепа
і Мотря)» (ліворуч), «В. Ло-
пата 78» (праворуч).

Автор/Виконавець:

**ЛОПАТА ВАСИЛЬ ІВА-
НОВИЧ** (р. н. 28.04.1941) –
відомий український графік,
заслужений художник Украї-
ни, лауреат Національної
премії ім. Т. Г. Шевченка,
майстер ліногравюри і гравюри на твердо-
му пластику. Народився 1941 р. в с. Нова
Басань Бобровицького району на Чернігів-
щині. 1970 р. закінчив Київський держав-
ний художній інститут, де вчився в акаде-
міка В. Касіяна. Протягом 1970–1972 рр.
працював у творчій майстерні при Ака-
демії мистецтв СРСР під керівництвом
М. Дерегуса. Один з яскравих представ-
ників образотворчого мистецтва України.

№ 139

Його творчий доробок нараховує понад 700 робіт. Автор графічних серій «Життя та створчість Г. Сковороди», «Слово про Ігорів похід», «Українські народні пісні та думи», «Хресний шлях України», гравюр до творів Лесі Українки, М. Гоголя, О. Гончара, а також 150 гравюр на шевченківські теми. До останніх робіт належить серія портретів київських та галицьких митро-

політив, створена в Українській папській колегії, та портрет Папи римського Іоанна Павла II. Автор ескізів української національної валюти – гривні зразка 1991 року. З 1994 року мешкає у Сан-Франциско (США).

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ); МГ КН-1560; інв. № Г-96.

Література:

Пушкін О. С. Полтава: Поема. / Пер. з рос. С. О. Голованівського; худ. В. І. Лопата. – К.: Веселка, 1984. – 71 с.: іл.; Лопата В. Надії та розчарування, або метаморфози гривні. – К.: Дніпро, 2000. – 160 с.: іл.; Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – 240 с.: іл.

Примітка:

Публікується за примірником з колекції Музею гетьманства (Київ). Фото А. Гаврилова.

140. Лопата В.

№ 140

І. МАЗЕПА І П. ОРЛИК (І. МАЗЕПА ПЕРЕД БИТВОЮ), 1978 р.

(з ілюстрацій до поеми О. Пушкіна «Полтава»).

Папір, лінорит.

29,4 x 20,7 см (аркуш), 16,2 x 10,2 (зображення).

Написи:

Загальний підпис на течці: «В дарунок Музею гетьманства мої давні роботи про нашого найславнішого гетьмана Івана Мазепу. Василь Лопата. 23.06.1998». Акт

передачі від 1.02.1999 р. Під зображенням підпис простим олівцем, зроблений рукою автора: «І. Мазепа і П. Орлик» (ліворуч), «В. Лопата 78» (праворуч).

Походження:

Музей гетьманства (Київ); МГ КН-1561; інв. Г-97.

Література:

Пушкін О. С. Полтава: Поема. / Пер. з рос. С. О. Голованівського; худ. В. І. Лопата. – К.: Веселка, 1984. – 71 с.: іл.; Лопата В.

Надії та розчарування, або метаморфозі гривні. – К.: Дніпро, 2000. – 160 с.: іл.; Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – 240 с.: іл.

Примітка:

Публікується за примірником з колекції Музею гетьманства (Київ).

Фото А. Гаврилова.

141. Лопата В.

СУМНІВИ (І. МАЗЕПА), 1978 р.

(з ілюстрацій до поеми О. Пушкіна «Полтава»).

Папір, лінорит.

29,4 x 20,7 см (аркуш); 10 x 10 см (зображення).

Написи:

Загальний підпис на течці: «В дару-

нок Музею гетьманства мої давні роботи про нашого найславнішого гетьмана Івана Мазепу. Василь Лопата. 23.06.1998». Акт передачі від 1.02.1999 р. Під зображенням підпис простим олівцем, рукою автора: «Сумніви (І. Мазепа)» (ліворуч), «В. Лопата 78» (праворуч).

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ); МГ КН-1565; інв. Г-98.

Література:

Пушкін О. С. Полтава: Поема. / Пер. з рос. С. О. Голованівського; худ. В. І. Лопата. – К.: Веселка, 1984. – 71 с.: іл.; Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – 240 с.: іл.

Примітка:

Публікується за примірником Музею гетьманства (Київ).

Фото А. Гаврилова.

142. Лопата В.

ЗАМОК І. МАЗЕПИ, 1978 р.

(з ілюстрацій до поеми О. Пушкіна «Полтава»).

Папір, лінорит.

29,5 x 21,0 см (аркуш), 10 x 9,8 см (зображення).

Написи:

Загальний підпис на течці: «В дарунок Музею гетьманства мої давні роботи про нашого найславнішого гетьмана Івана Мазепу. Василь Лопата. 23.06.1998». Акт передачі від 1.02.1999 р. Під зображенням напис простим олівцем рукою автора: «За-

мок І. Мазепи» (ліворуч), «В. Лопата 78» (праворуч).

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ); МГ КН-1563; інв. Г-99.

Література:

Пушкін О. С. Полтава: Поема. / Пер. з рос. С. О. Голованівського; худ. В. І. Лопата. – К.: Веселка, 1984. – 71 с.: іл.; Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 155; Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – 240 с.: іл.

Примітка:

Публікується за примірником з колекції Музею гетьманства (Київ). Фото А. Гаврилова.

143. Лопата В.
**ГЕТЬМАН ІВАН
 МАЗЕПА (КОХАННЯ),
 1978 р.**

(з ілюстрацій до поеми О. Пушкіна «Полтава»).

Папір, лінорит.

29,3 x 21,0 см (аркуш),
 16,2 x 10 см (зображення).

Написи:

Загальний підпис на течці: «В дарунок Музею гетьманства мої давні роботи про нашого найславнішого гетьмана Івана Мазепу. Василь Лопата. 23.06.1998». Акт передачі від 1.02.1999 р. Під зображенням напис олівцем рукою автора: «Кохання (І. Мазепа і Мотря)» (ліворуч), «В. Лопата 78» (праворуч).

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ);

МГ КН-1565; інв. Г-101.

Література:

Пушкін О. С. Полтава: Поема. / Пер. з рос. С. О. Голованівського; худ. В. І. Лопата. – К.: Веселка, 1984. – 71 с.: іл.; Лопата В. Надії та розчарування, або метаморфози гривні. – К.: Дніпро, 2000. – 160 с.: іл.; Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – 240 с.: іл.

№ 143

Примітка:

Публікується за примірником з колекції Музею гетьманства (Київ).
 Фото А. Гаврилова.

144. Лопата В.

МОТРЯ, 1980 р.

(з ілюстрацій до поеми О. Пушкіна
«Полтава»).

Папір, кольоровий лінорит.

10 x 16 см.

Походження:

Власність автора.

Література:

Пушкін О. С. Полтава: Поема. / Пер.
з рос. С. О. Голованівського; худ. В. І. Лопата. – К.: Веселка, 1984. – 71 с.: іл.; Василь
Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – 240 с.: іл.

Примітка:

Публікується за виданням: Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – С. 35.

145. Лопата В.

ГЕТЬМАН, 1980 р.

(з ілюстрацій до поеми О. Пушкіна
«Полтава»).

Папір, кольоровий лінорит.

10 x 16 см.

Походження:

Власність автора.

Література:

Пушкін О. С. Полтава: Поема. / Пер. з рос. С. О. Голованівського; худ. В. І. Лопата. – К.: Веселка, 1984. – 71 с.: іл.; Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – 240 с.: іл.

Примітка:

Публікується за виданням: Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – С. 36.

146. Лопата В.

ІВАН МАЗЕПА ТА КАРЛ XII, 1980 р.

(з ілюстрацій до поеми О. Пушкіна «Полтава»).

Папір, кольоровий лінорит.

10 x 16 см.

Походження:

Власність автора.

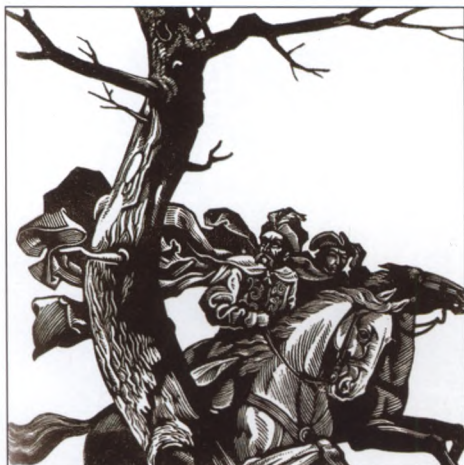
Література:

Пушкін О. С. Полтава: Поема. Для серед. й ст. шк. віку / Пер. з рос. С. Голованівського. Худож. В. Лопата. – К.: Веселка, 1984. – 71 с.; Лопата В. Надії та розчарування, або метаморфози гривні. – К.: Дніпро, 2000. – С. 74;

Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – 240 с.: іл.

Примітка:

Публікується за виданням: Лопата В. Надії та розчарування, або метаморфози гривні. – К.: Дніпро, 2000. – С. 74.

№ 146

147. Лопата В.

РОЗМОВА, 1980 р.

(з ілюстрацій до поеми О. Пушкіна «Полтава»).

Папір, лінорит.

10 x 16 см.

Походження:

Власність автора.

Література:

Пушкін О. С. Полтава: Поема. / Пер. з рос. С. О. Голованівського; худ. В. І. Лопата. – К.: Веселка, 1984. – 71 с.: іл.; Лопата В. Надії та розчарування, або метаморфози гривні. – К.: Дніпро, 2000. – С. 74.

Примітка:

Публікується за виданням: Лопата В. Надії та розчарування, або метаморфози гривні. – К.: Дніпро, 2000. – С. 74.

№ 147

№ 148

148. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Обкладинка до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, кольорова цинкографія.

25 x 17,7 см.

Написи:

Зверху посередині «МАЗЕПА».

Автор/Виконавець:

ЛОБОДА ВОЛОДИМИР ВІКТОРОВИЧ (р. н. 1943) – живописець, графік. Народився 1943 р. у Дніпропетровську. Протягом 1965–1971 рр. навчався у Київському художньому і Дніпропетровському будівельному інституті на факультеті архі-

тектури. Нині живе та працює у Львові.

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьбро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.

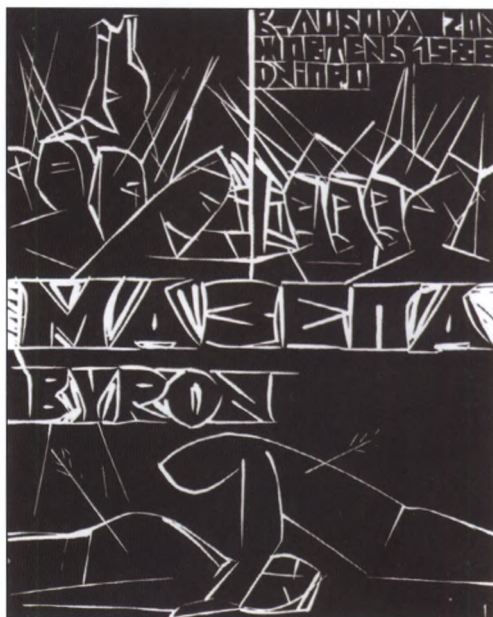
149. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,2 x 15,6 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

№ 149

Написи:

Зверху у правому куті: «В. ЛОБОДА
20В ЖОВТЕНЬ 1986 ДНІПРО».

Ліворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «I».

Походження:

Власність автора (м. Львів).

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 9.

Ілюстрація відповідає рядкам:

В жахливий біля Полтави

Од шведів щастя уткло,

Навкруг порубане, криваве

Все військо Карлове лягло...

150. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,7 x 15,6 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Праворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «II».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 11.

Ілюстрація відповідає рядкам:

Такий од долі жереб впав;

І Карло день і ніч тікав

Через поля, річки, діброви

В чужих і власних краплях крові.

№ 150

№ 151

151. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,7 x 15,9 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Ліворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «III».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 13.

Ілюстрація відповідає рядкам:
Та спершу, хоч стомивсь за дня,
Козацький князь обер коня,
Розпутав, розгнуздав, обчистив,
Розгладив гриву, ноги, хвіст,
Послав йому трави та листу
І тишився, що карий їсть,
Що змучений скакун не пас
В нічній росі траву-отаву...

152. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

21,1 x 15,8 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Праворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «IV».

№ 152

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 15.

Ілюстрація відповідає рядкам:

Із цим упоравшись, гетьман
На землю розіслав жупан,
Списа до дерева припер,
І взявсь оглянути тепер
Рушницю, чи вона як слід
Перенесла важкий похід,
Чи часом порох не промок,
Чи в кремій потрапля курок,
Оглянув піхву, ще й ефес,
Чи вже не перетерся десь
Його міцний ремінний пас.

153. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,5 x 15,7 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Ліворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «V».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Воло-

№ 153

димира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 19.

Ілюстрація відповідає рядкам:

Красень-юнак я був тоді...
Тепер, коли вже сімдесятий
Мені минув, не гріх сказати,
Що в дні юнацтва золоті,
Бувало, кожного вельможу
У всій привабній марноті.

№ 154

154. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

24 x 16,8 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/articles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон.

Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 21.

Ілюстрація відповідає рядкам:

А мрія серця, нам на зло,
Не гасне й старечих днів,
Як це з Мазепою було...

155. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,5 x 15,7 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Праворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «VI».

Походження:

Власність автора.

№ 155

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 23.

Ілюстрація відповідає рядкам:
 Ми бачились... Ми зустрічались...
 А я дивився – і зітхав –
 Вона й слівцем не обізвалась,
 Та відповідь її я мав.

156. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

24 x 16,8 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 25.

Ілюстрація відповідає рядкам:

№ 156

А слухала вона мене...
 Хіба ж те серце крижане?
 Доволі й цього вже мені!
 Хто слухав раз подібну мову.
 Послуха знову... Перше «ні»
 Ще не говорить про відмову.

157. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,7 x 15,7 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Праворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «VII».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

№ 157

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 27.

Ілюстрація відповідає рядкам:

Кохав я і коханим був...

Та ви ще слабкість цю солодку

Не відчували – я так чув...

Ну що ж! То я й скінчу коротку

Свою поему мук і втіх.

158. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,5 x 15,7 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Праворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «VIII».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 29.

Ілюстрація відповідає рядкам:

На світі стільки є очей,

Що люблять стежити ночами

Услід закоханих людей...

Так само це було і з нами.

В таких випадках чорт – і цей,

Хоч трохи, а повівся б чемно.

№ 158

Боюсь, що я його даремно
 Огудив... Може, то святець,
 Що, втративши нудний терпець,
 Дав вихід святоблливій жовчі...
 І нас двоїх одної ночі
 Схопила згряя шпигунів...

159. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,5 x 15,7 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Ліворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «IX».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 31.

Ілюстрація відповідає рядкам:

Мене десяток гайдуків
 Йому до спини прикрутив
 Тугим ремінням – і пустив...
 Свисток, батіг... і кінь побіг,
 Що так би й водопад не зміг.

№ 159

160. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,6 x 15,5 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Ліворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «Х».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/articles/83832>

№ 160

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 33.

Ілюстрація відповідає рядкам:

Вперед, вперед! Скажений рух, –

Куди – не бачив я нічого...

Від бігу дикого, прудкого

У мене в грудях сперло дух...

161. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

24 x 16,8 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/articles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 35.

Ілюстрація відповідає рядкам:

Що прийде день і я вернусь

З десятком тисяч верхових

І за ганьбу свою помшусь

На тих зухвалих дворових –

І дяку графові складу

За негостинну ту їзду.

№ 161

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 37.

Ілюстрація відповідає рядкам:
Вперед, вперед! – мій кінь і я
Промчали, мов на крилах вітру,
Міста, і села, і поля...

162. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,6 x 15,7 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Ліворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «XI».

Походження:

Власність автора.

№ 162

163. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

24 x 16,8 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 39.

Ілюстрація відповідає рядкам:

Я зваживсь крикнути – кволо й глухо
Звучав оцей безсилий крик –
Мій кінь, здригнувшись від того звуку,
Як від удару, – мчить щодуху,
Неначе вчув фанфари зик,
Так дико кинувся мій кінь...
Просякнув кров'ю вже ремінь,
Бо кров з натертих ран текла;
І спрагу вже почув язик,
Що, як вогонь, його пекла.

№ 163

164. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,7 x 15,8 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Праворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «XII».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

№ 164

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 41.

Ілюстрація відповідає рядкам:

Крізь листя вітром кінь летів,
Лишав далеко за собою
Кущі, дерева і вовків,
Що ззаду гналися юрбою...

165. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

24 x 16,8 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/articles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 43.

№ 165

166. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,7 x 15,6 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Ліворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «XIII».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/articles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 45.

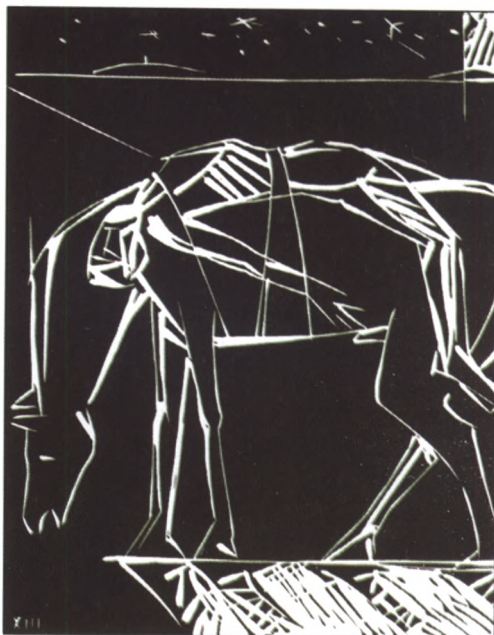
Ілюстрація відповідає рядкам:

Опівдні ми той ліс минули!..

Я змерз, хоч червень саме йшов –

Чи, може, в жилах стигла кров? –

Страждання гультя зігнули.

№ 166

167. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

24 x 16,8 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/articles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 47.

№ 167

Ілюстрація відповідає рядкам:

Життя хиталося в мені,
 Блищало ніччю блудними вогнями,
 Що ніччю в неспокійнім сні,
 Пересуваються, мов плями,
 У міцно зімкнутих очах,
 Коли в мізку гарачка, жар.

168. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,3 x 15,9 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Праворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «XIV».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 49.

Ілюстрація відповідає рядкам:
 Вернулась пам'ять... Де ж це я?
 Мені так холодно зробилось
 І млосно – в голові крутилось, –
 Та з кожним живчиком до мене
 Назад верталось життя.

№ 168

169. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,3 x 15,6 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Ліворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «XV».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 51.

Ілюстрація відповідає рядкам:

В блискучій шерсті й мокрій гриві

Боками носить дикий кінь, –

По кручі берега стрімкій

Вилазять ноги тремотливі.

№ 169

170. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,9 x 15,6 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

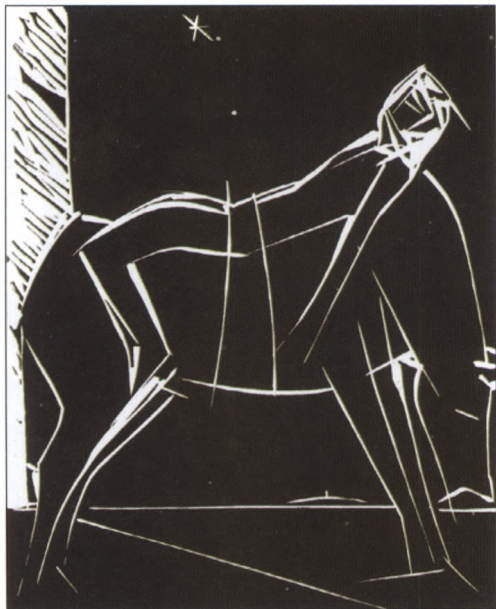
Праворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «XVI».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

№ 170

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 53.

Ілюстрація відповідає рядкам:
 Ми далі йшли – та вже помалу...
 Бо вже стомився дикий кінь,
 Ступав невпевнено й охляло –
 На ньому ж піни пластовінь.

171. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація з циклу «Мазепа» до поеми Дж. Байрона)

Папір, кольорова цинкографія.

16 x 13 см (зображення); 31,3 x 24,5 см (аркуш).

Написи:

Під зображенням у лівому куті напис олівцем: «У циклу «Мазепа»; праворуч: «В. Лобода, 86 р.».

Походження:

Приватна збірка О. Пріцака. Нині власність Архіву-музею О. Пріцака Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія». – Ф. 10. – Оп. 1. – Спр. 1968. – Арк. 9.

Примітка:

Ця ілюстрація (XVI) опублікована в книзі: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 53. Публікується за архівним примірником.

Фото О. Ковалевської.

№ 171

172. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,6 x 15,6 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Праворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «XVII».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/articles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 55.

Ілюстрація відповідає рядкам:

Ні, ні! То з тупотом з узісся

Табун коней до нас летів

Чотирикутником великим.

№ 172

173. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

24 x 16,8 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/articles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 59.

№ 173

Ілюстрація відповідає рядкам:
 За пережиті злидні й зло –
 Те «завтра» все б йому дало,
 Те «завтра», може, й мало бути
 Початком безконечних літ.

.....
 Він мав би владу, був би в силі.
 Блищать і тратить, рятувать –
 Невже те «завтра» на могилі,
 Аж на могилі має встать?

174. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона
 «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. –
 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

19,5 x 15,7 см (зображення); 24 x 16,8 см
 (аркуш).

Написи:
 Праворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «XVIII».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон.
 Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 61.

Ілюстрація відповідає рядкам:
 Вже сонце сіло... Все ще я
 Лежу, прив'язаний до трупа
 Вже задубілого коня, –
 Я вже гадав, що в спільну купу
 Змішається наш порох тут...
 Туманні очі смерті ждуть –
 Рятунку я не ждав для себе.

№ 174

175. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

20,6 x 15,7 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Ліворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «XIX».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьбро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 63.

Ілюстрація відповідає рядкам:
Прокинувся... Де я?.. Чи ж оце
Людське схилялося лице
Ласкаво, ніжно наді мною?
Невже ж це я лежу в покою?
На ліжку я лежу чи ні?

№ 175

176. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

24 x 16,8 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьбро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загули. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/frticles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 65.

№ 176

177. Лобода В.

МАЗЕПА, 1986 р.

(Ілюстрація до поеми Дж. Байрона «Мазепа» (Львів, ЛА «Піраміда», 2010. – 68 с.)

Папір, чорно-біла цинкографія.

21 x 15,7 см (зображення); 24 x 16,8 см (аркуш).

Написи:

Праворуч у нижньому куті номер ілюстрації: «XX».

Походження:

Власність автора.

Література:

Зьобро О. «Мазепа» очима Володимира Лободи і словами Дмитра Загудимир

ли. – Доступно з: <http://www.wz.lviv.ua/articles/83832>

Примітка:

Публікується за виданням: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – С. 67.

Ілюстрація відповідає рядкам:
Вони знайшли мене в долині,
Внесли, мов трупа, в ближчий дім
І врятували...

А потім

Я став гетьманом в їх країні.

№ 177

178. Лобода В.

МАЗЕПА, 1987 р.

(Ілюстрація з циклу «Мазепа» до поеми Дж. Байрона)

Папір, кольорова цинкографія.

18,5 x 12,5 см (зображення);

30,5 x 20,8 см (аркуш).

Написи:

Під зображенням у лівому куті напис олівцем: «З циклу «Мазепа»; праворуч: «В. Лобода, 87». Під самим зображенням праворуч олівцем цифра «4».

Походження:

Приватна збірка О. Прицака. Нині власність Архіву-музею О. Прицака Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія». – Ф. 10. – Оп. 1. – Спр. 1968. – Арк. 7.

Примітка:

Цієї ілюстрації немає серед інших гра-

№ 178

вюр, які виконувалися для видання: Дж. Байрон. Мазепа. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. Публікується за архівним примірником вперше. Фото О. Ковалевської.

179. Бутковський М.

ІВАН МАЗЕПА, 1990 р.

Папір, офорт.

15,9 x 13 см.

Автор/Виконавець:

БУТКОВСЬКИЙ МИКОЛА АНАТОЛІЙОВИЧ (р. н. 1960) – живописець, графік, ілюстратор, фотограф. Народився 14 липня 1960 р. у Житомирі. 1978 р. закінчив Житомирську дитячу художню школу та вступив до московського Художнього училища «Пам'яті 1905 р.», яке закінчив у 1984 р. Педагогами майбутнього художника були: В. Пастухов (малюнок), М. Булгакова (живопис), Й. Овсян (викладач композиції). Згодом продовжив навчання і у 1990 р. закінчив Московський художній інститут ім. В. І. Сурикова, на відділі книжкової графіки та ілюстрації (майстерня Б. Дехтерьова). Після закінчення навчання повернувся до Житомира, де спочатку працював у художньому кооперативі, який займався монументальним живописом – оформленням поліклінік, лікарень, шкіл. Протягом 1992–1994 років працював викладачем спеціальних дисциплін у Житомирській художній школі, а з 1997 р. – в художньому училищі культури. Нині живе і працює у рідному місті. Від 1988 р. бере участь у міжнародних та всеукраїнських виставках. Персональні виставки художника відбулися у с. Кмитів Коростишівського р-ну Житомирської області (1991), Жи-

томирі (1993, 1998–1999), Києві (1995). Основні твори: «Суєта суєт і все суєта» (1992), «Корабель дурнів» (1993), серія «Надія живить» (1993), «Віз» (1993), «Туман над містом» (1998), «Без слів» (1998), «Коли опадає цвіт» (1999), «Зустріч коло сього човна» (2001), «Дегустація» (2003), «Свято» (2003). З 1992 р. член НСХУ. За цей час провів понад 20 персональних виставок, сім з яких – у Житомирі. Створив величезну кількість оформлень для книжок, як житомирських письменників, так і на замовлення центральних видавництв України та Росії. З початку творчого шляху намалював близько тисячі картин.

Його роботи з успіхом експонувалися в Англії, Данії, Італії, Німеччині, Польщі, Росії, США, Чехії та Швейцарії. Велика кількість творів митця осіла у численних приватних колекціях світу.

Походження:

Дошка зберігається у автора (м. Житомир). Відбиток – з колекції О. Ковалевської (подарунок автора).

Література:

Фещенко С. Житомирський художник Микола Бутковський: «Моя майстерня – оазис, в якому я живу». Доступно з: <http://reporter.zt.ua/news/2429-zhitomirskiy-hudozhnik-mikola-butkovskiy-moya-maysternya-oazis-v-yakomu-ya-zhivu>; Ми-

№ 179

кола Бутковський: «Метаморфози мрій та сподівань». Доступно з: <http://all.cv.ua/news/5728>; Гоша Т. Мовою кольорів протилежностей // Прес-Форум. – 1994. – 23 вересня; Шевчук А. Мистецька хроніка // Образотворче мистецтво. – 1994. – № 2; Шевчук А. Приборкання зрілості // Артанія. – 1996. – № 2; Мірошниченко Н. Сила життя і краси // Орієнтир б+1. – 1998. – 25 червня.

Примітка:

Гравюра була частиною блоку ілюстрацій до поеми О. Пушкіна «Полтава», третє рис гетьмана І. Мазепи не відображає. Публікується вперше за примірником з колекції О. Ковалевської.

180. Невизначений.

МАЗЕПА І МОТРЯ, 1991 р.

(Зображення з обкладинки книги Б. Лепкого «Мотря» (Львів, 1991).

Папір, друк.

11,8 x 11,5 см (у друкованому вигляді).

Автор/Виконавець:

Невизначений.

Примітка:

Публікується з видання: Б. Лепкий. Мотря: Історична повість / Ред. і упоряд. Р. Горак. – Львів: Вид-во «Червона Калина», 1991. – 388 с.: іл.

№ 180

181. Невизначений.

МАЗЕПА І КОЧУБЕЙ, 1991 р.

(Ілюстрація до книги Б. Лепкого «Мотря» (Львів, 1991).

Папір, друк.

12 x 17,5 см (у друкованому вигляді).

Примітка:

Публікується з видання: Б. Лепкий. Мотря: Історична повість / Ред. і упоряд. Р. Горак. – Львів: Вид-во «Червона Калина», 1991. – С. 45.

№ 181

182. Невизначений.

КОЧУБЕЙ ТА КОЧУБЕЇХА, 1991 р.

(Ілюстрація до книги Б. Лепкого «Мотря» (Львів, 1991).

Папір, друк.

12 x 17,5 см (у друкованому вигляді).

Примітка:

Публікується з видання: Б. Лепкий. Мотря : Історична повість / Ред. і упоряд. Р. Горак. – Львів: Вид-во «Червона Калина», 1991. – С. 141.

№ 182

183. Невизначений.

КОЧУБЕЇ, 1991 р.

(Ілюстрація до книги Б. Лепкого «Мотря» (Львів, 1991).

Папір, друк.

12 x 17,5 см (у друкованому вигляді).

Примітка:

Публікується з видання: Б. Лепкий. Мотря : Історична повість / Ред. і упоряд. Р. Горак. – Львів: Вид-во «Червона Калина», 1991. – С. 234.

№ 183

184. Невизначений.

ВИБІР, 1991 р.

(Ілюстрація до книги Б. Лепкого «Мотря» (Львів, 1991).

Папір, друк.

12 x 17,5 см (у друкованому вигляді).

Примітка:

Публікується з видання: Б. Лепкий. Мотря: Історична повість / Ред. і упоряд. Р. Горак. – Львів: Вид-во «Червона Калина», 1991. – С. 305.

№ 184

185. Якутович С.

ІОАН МАЗЕПА, 1992 р.

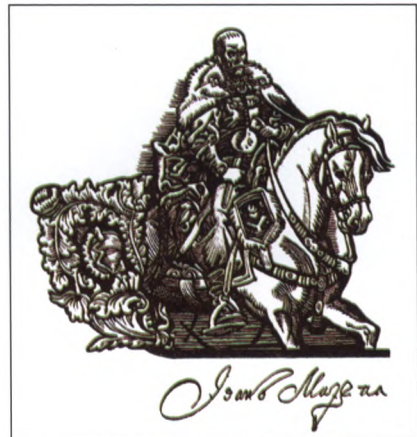
(Ілюстрація до книги Б. Лепкого «Мотря» (К.: Дніпро, 1992).

Папір, друк.

10 x 9 см (у друкованому вигляді).

Автор/Виконавець:

ЯКУТОВИЧ СЕРГІЙ ГЕОРГІЙОВИЧ (р. н. 1952) – заслужений художник УРСР (1986), народний художник України (2008), член-кореспондент АМУ, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка (2004). Народився 2 листопада 1952 р. у Києві. 1977 р. закінчив Київський державний художній інститут за спеціальністю художник-графік (педагог: В. Чебанік). Протягом 1977–1981 рр. навчався у творчій майстерні при АМ СРСР (педагог – М. Дерегус). З 1976 р. активно співпрацював з видавництвами України, Росії як автор ілюстрацій до творів світової і вітчизняної літератури. Виконав ілюстрації до поеми О. Пушкіна «Полтава» (1975), книг О. Толстого «Петро I» (1977), А. Дюма

№ 185

«Три мушкетери» (1980), Л. Толстого «Севастопольські оповідання» (1982), І. Гончарова «Обломов» (1981), Ш. де Костера «Тіль Уленшпігель» (1986–1991), О. Гончара «Перекоп» (1987), «Україна, сторінки історії» (1988–1991), М. Гоголя «Тарас Бульба» (2002), до французького епосу «Трістан та Ізольда» (2004). Створив твори станкової графіки – серії «ТВ» (1979), «Акорди війни» (1980), «Знімається кіно» (1981), «Ки-яни» (1984), «Це людина» (1984), «Дрезден-меморіал» (1986); живопису – картини «Карнавал», «Тиха українська пісня», «Кінець ночі», «Друзі-козаки в Іспанії», «Сервантес» (1991–1997). 1981 р. став лауреатом премії Ленінського комсомолу. У 1990 р. художник отримав Золоту медаль АМ СРСР, а 2003 р. – Золоту медаль АМУ. Працював художником-поставником фільмів Ю. Ілленка «Молитва за гетьмана Мазепу» (2000–2002), В. Бортка «Тарас Бульба» (2009), «Останній гетьман», «Коли ми були козаками. В крузі другим». Твори митця зберігаються в музеях Росії, України, Франції, Іспанії, Польщі, Італії, Німеччини.

Походження:

Власність автора.

Примітка:

Публікується за виданням: Б. Лепкий. Мотря: Історична повість / Упоряд. Р. Горак. – К.: Дніпро, 1992. – 464 с.

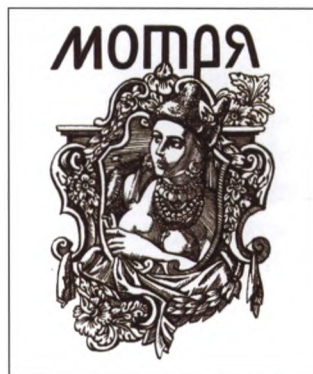
186. Якутович С.
МОТРЯ, 1992 р.
(Ілюстрація до книги Б. Лепкого «Мотря» (К.: Дніпро, 1992).

Папір, друк.

9 х 6 см (у друкованому вигляді).

Примітка:

Публікується за виданням: Б. Лепкий. Мотря: Історична повість / Упоряд. Р. Горак. – К.: Дніпро, 1992. – 464 с.

№ 186

187. Якутович С.

ІОАН МАЗЕПА, 1992 р.

(Ілюстрація до книги Б. Лепкого «Полтава» (К.: Дніпро, 1992).

Папір, друк.

9 х 7 см (у друкованому вигляді).

Примітка:

Публікується за виданням: Б. Лепкий. Полтава. – К.: Дніпро, 1992. – 487 с.

№ 187

188. Якутович С.

МАЗЕПА, 1992 р.

(Ілюстрація до книги Б. Лепкого «Полтава» (К.: Дніпро, 1992).

Папір, друк.

9 x 7 см (у друкованому вигляді).

Примітка:

Публікується за виданням: Б. Лепкий.

Полтава. – К.: Дніпро, 1992. – 487 с.

№ 188

189. Якутович С.

БАТУРИНЦІ, 1992 р.

(Ілюстрація до книги Б. Лепкого «Не вбивай Батурин» (К.: Дніпро, 1992).

Папір, друк.

10 x 7 см (у друкованому вигляді).

Примітка:

Публікується за виданням: Б. Лепкий.

Не вбивай Батурин. – К.: Дніпро, 1992. – 535 с.

№ 189

190. Якутович С.

МАЗЕПА, 1992 р.

(Ілюстрація до книги Б. Лепкого «Не вбивай Батурин» (К.: Дніпро, 1992).

Папір, друк.

10 x 7 см (у друкованому вигляді).

Примітка:

Публікується за виданням: Б. Лепкий.

Не вбивай Батурин. – К.: Дніпро, 1992. – 535 с.

№ 190

191. Якутович С.

ДОЛЯ, 1992 р.

(Ілюстрація до книги Б. Лепкого «З-під
Полтави до Бендер» (К.: Дніпро, 1992).

Папір, друк.

9,1 x 8,8 см (у друкованому вигляді).

Примітка:

Публікується за виданням: Б. Лепкий.
Не вбивай Батурина. – К.: Дніпро, 1992. –
266 с.

№ 191

192. Якутович С.

МАЗЕПА, 1992 р.

(Ілюстрація до книги Б. Лепкого «З-під
Полтави до Бендер» (К.: Дніпро, 1992).

Папір, друк.

9,1 x 8,8 см (у друкованому вигляді).

Примітка:

Публікується за виданням: Б. Лепкий.
Не вбивай Батурина. – К.: Дніпро, 1992. –
266 с.

№ 192

193. Штанко О.

ОТ ДЕ, ЛЮДЕ, НАША СЛАВА, СЛАВА УКРАЇНИ!, 1994 р.

Папір, акварель, гуаш, перо.

41,4 x 29,2 см. (оригінал); 28,7 x 21,6 см. (друж).

Автор/Виконавець:

ШТАНКО ОЛЕКСІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ (1950–2000) – художник-графік. Народився 19 серпня 1950 р. у с. Пії Миронівського району Київської області в родині робітників. Після закінчення середньої школи вступив до Київського художньо-промислового технікуму (нині – Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва та дизайну імені М. Бойчука). Протягом 1966–1970 рр. навчався у технікумі, по закінченні якого працював художником-оформлювачем на заводі «Легмаш» (м. Чернівці). 1970–1972 рр. – служба у лавах Радянської армії. З 1973 по 1979 р. навчався у Київському державному художньому інституті (нині – НАОМА) на факультеті графіки; майстерня плаката Т. Лящука. У 1976/1977 р. розпочав активну творчу діяльність, брав участь у республіканських та всесоюзних художніх виставках та конкурсах. З 1984 р. – член Спілки художників України та СРСР. Обраний доцентом кафедри графіки Української академії мистецтв. Заслужений діяч мистецтв України (1996). Помер 2 грудня 2000 р. Основні твори: плакати «9.V.1945. Перемога» (1977), «Мир тобі майбутнє» (1980), кіноплакати «Я вас діждуся» (1982), «Наказ перейти кордон» (1983), «Я бачив народжен-

ня нового світу» (1983), «Вокзал для двох» (1983), «Біля небезпечної межі» (1983), «Хто сильніший від нього» (1984), «Контрудар» (1985), «Рік теляти» (1986), «Ягуар» (1986), «Князь Данило Галицький» (1987), «Нехай знають нащадки» (1988), «Камінна душа» (1989), ілюстрації до книг М. Пригари «Михайлик джугра козацький» (1991), «Над Козацьким порогом», І. Крип'якевича «Було колись в Україні», «Перша Конституція України гетьмана Пилипа Орлика» (1994), В. Винниченка «Раб краси», О. Гончара «Твоя зоря», «Спогад про океан» та інші. Твори зберігаються у фондах Міністерства культури України, Дирекції художніх виставок України, Національного музею історії медицини (м. Київ).

Походження:

Власність дружини художника К. І. Штанко.

Література:

Перша конституція України гетьмана Пилипа Орлика. 1710 р. – К.: Веселка, 1994; Гриненко О. Б. Творчість заслуженого діяча мистецтв України, художника Олексія Штанка (1995–2000). – К.: НАОМА, 2009. – 151 с. (на правах рукопису).

Примітка:

При створенні образу гетьмана І. Мазепи художник використав портрет гетьмана з колекції Бутовичів, що зберігається в НМІУ. Публікується за авторським примірником з архіву родини Штанків.

194. Штанко О.

ІВАН МАЗЕПА, 1994 р.

Папір, акварель, гуаш, перо.

38 x 27,9 см. (оригінал); 28,7 x 21,6 см.
(друж).

Походження:

Власність дружини художника
К. І. Штанко.

Література:

Перша конституція України гетьмана

Пилипа Орлика. 1710 р. – К.: Веселка, 1994;
Гриненко О. Б. Творчість заслуженого діяча мистецтв України, художника Олексія Штанка (1995–2000). – К.: НАОМА, 2009. – 151 с. (на правах рукопису).

Примітка:

При створенні образу гетьмана І. Мазепи художник використав портрет гетьмана з колекції Бутовичів (НМІУ), а також портрет з Гріпсгольмської галереї у Швеції, що на той час вважався одним із зображень гетьмана. Публікується за авторським примірником з архіву родини Штанків.

№ 194

195. Штанко О.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1999 р.

Папір, акварель, гуаш, перо.

21 x 16,7 см.

Походження:

Власність дружини художника

К. І. Штанко.

Література:

Грушевський М. Як жив український народ (Для середнього та старшого шкільно-

го віку). – К.: Веселка, 1999. – 111 с.: 16 л.: іл.; Гриненко О. Б. Творчість заслуженого діяча мистецтв України, художника Олексія Штанка (1995–2000). – К.: НАОМА, 2009. – 151 с. (на правах рукопису).

Примітка:

При створенні образу гетьмана І. Мазепи художник використав портрет гетьмана з колекції Бутовичів (НМІУ), а також портрет пензля О. Куриласа (1909). Публікується за авторським примірником з архіву родини Штанків.

196. Журавель Ю.

**МАЗЕПА. КРОК ДО ПРАВДИ,
2008 р.**

(Обкладинка до видання «Мазепа. Крок до правди»).

Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

10 x 18,2 см (у друкованому вигляді).

Автор/Виконавець:

ЖУРАВЕЛЬ ЮРІЙ ГРИГОРОВИЧ (р. н. 1972) – рок-музикант, художник, педагог. Народився 6 травня 1972 року в Овручі Житомирської області. Закінчив факультет педагогіки та методики початкового навчання Рівненського державного педагогічного інституту за спеціальністю «Основи дизайну та образотворче мис-

тецтво». Художній керівник гурту «ОТ VINTA» Рівненського міського Палацу дітей та молоді. Автор слів та музики альбомів гурту «Дригтиндимба» (2004 р.), «Дарма я наївся цибулі» (2005 р.), «По-переду» (2006 р.), «Потом і кров'ю» (2011 р.). 2004 р. був активним учасником автопробігу «Поїзд дружби». У 2005 р. був серед активних учасників Громадського руху «Не будь байдужим!». Винахідник та засновник музичного стилю «украбілі». Піонер української флеш-кліп анімації. Переможець багатьох рок-фестивалів України, Росії, Польщі та Литви.

Походження:

Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

№ 197

197. Журавель Ю.

НАРОДЖЕННЯ, 2008 р.

(Ілюстрація № 1 до видання «Мазепа. Крок до правди»).

Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

10 x 18,2 см (у друкованому вигляді).

Походження:

Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

198. Журавель Ю.

· СЕРЕД СПУДЕІВ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОГО КОЛЕГІУМУ, 2008 р.

(Ілюстрація № 2 до видання «Мазепа. Крок до правди»).

Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

10 x 18,2 см (у друкованому вигляді).

Походження:

Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

№ 198

№ 199

199. Журавель Ю.
НАВЧАННЯ ЗА КОРДОНОМ,
2008 р.

(Ілюстрація № 3 до видання «Мазепа. Крок до правди»).

Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

10 x 18,2 см (у друкованому вигляді).

Походження:

Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

200. Журавель Ю.
ПРИ ДВОРІ ЯНА II КАЗИМИРА,
2008 р.

(Ілюстрація № 4 до видання «Мазепа. Крок до правди»).

Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

10 x 18,2 см (у друкованому вигляді).

Походження:

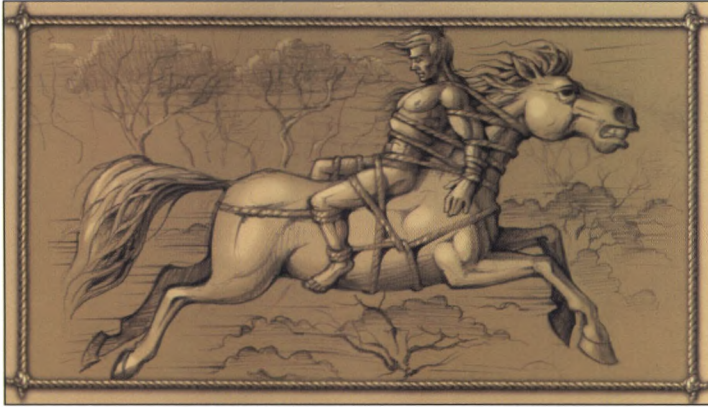
Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

№ 200

№ 201

201. Журавель Ю.

ПОМСТА ПАСЕКА, 2008 р.

(Ілюстрація № 5 до видання «Мазепа. Крок до правди»).

Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

10 x 18,2 см (у друкованому вигляді).

Походження:

Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

202. Журавель Ю.

ПОВЕРНЕННЯ В УКРАЇНУ, 2008 р.

(Ілюстрація № 6 до видання «Мазепа. Крок до правди»).

Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

10 x 18,2 см (у друкованому вигляді).

Походження:

Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

№ 202

№ 203

203. Журавель Ю.

**ОБРАННЯ НА ГЕТЬМАНСТВО.
КОЛОМАЦЬКІ СТАТТІ, 2008 р.**

(Ілюстрація № 8 до видання «Мазепа. Крок до правди»).

Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

10 x 18,2 см (у друкованому вигляді).

Походження:

Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

204. Журавель Ю.

НА ЗУСТРІЧ ЗІ ШВЕДАМИ, 2008 р.

(Ілюстрація № 12 до видання «Мазепа. Крок до правди»).

Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

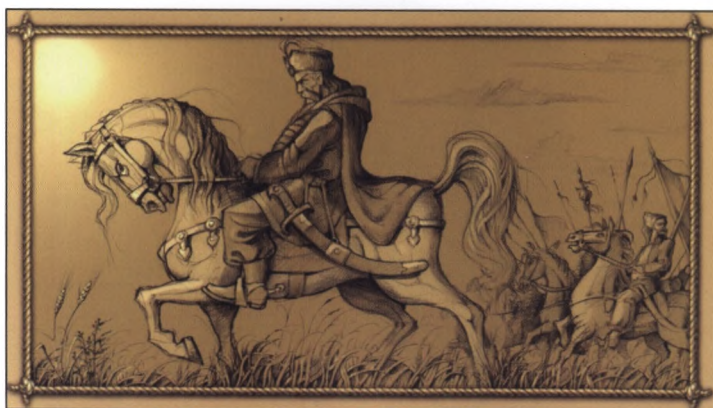
10 x 18,2 см (у друкованому вигляді).

Походження:

Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

№ 204

205. Журавель Ю.
МАЗЕПА НА СМЕРТНОМУ ЛОЖІ,
2008 р.
 (Ілюстрація № 17 до видання «Мазепа. Крок до правди».)
 Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

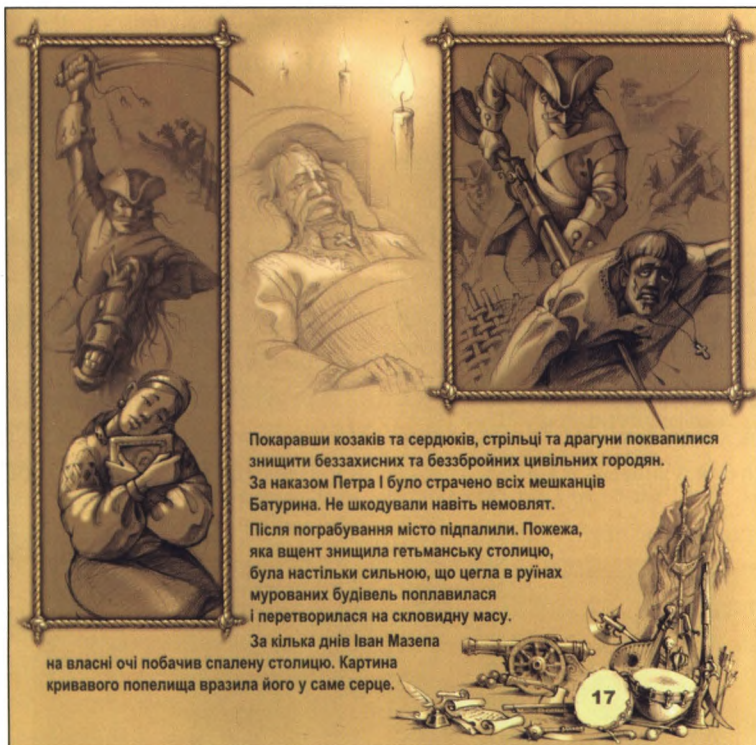
10 x 5,7 см (у друкованому вигляді).

Походження:

Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

№ 205

№ 206

206. Журавель Ю.

ШИБЕНИЦЯ, 2008 р.

(Ілюстрація № 18 до видання «Мазепа. Крок до правди»).

Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

10 x 18,2 см (у друкованому вигляді).

Походження:

Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

207. Журавель Ю.

АНАФЕМА, 2008 р.

(Ілюстрація № 19 до видання «Мазепа. Крок до правди»).

Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

10 x 18,2 см (у друкованому вигляді).

Походження:

Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

№ 207

№ 208

208. Журавель Ю.

ЗА СВОБОДУ!, 2008 р.

(Ілюстрація № 20 до видання «Мазепа. Крок до правди»).

Папір, олівець, туш.

29,7 x 21 см (формат А4 в оригіналі)

10 x 18,2 см (у друкованому вигляді).

Походження:

Громадський рух «Не будь байдужим!».

Примітка:

Друкується за виданням: Журавель Ю. Мазепа. Крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим!», 2008.

209. Шаменков С.

РОТМІСТР НАДВІРНОЇ ХОРУГВИ (1660 – 1670-ті роки), 2008 р.

Історична реконструкція образу І. Мазепи під час його служби у гетьмана П. Дорошенка. Про те, що реконструкція представляє саме І. Мазепу, свідчить зображення герба «Курч» на сумці вершника.

Папір, олівець, гуаш, акварель.

18,5 x 20 см (в опублікованому варіанті).

Автор/Виконавець:

ШАМЕНКОВ СЕРГІЙ ІГОРОВИЧ (р. н. 1971) – український художник-реконструктор. Народився 2 квітня 1971 р., живе та працює в Одесі. Закінчив Одеське художнє училище (1990) і Львівську академію мистецтв (1996). За фахом – скульптор та ілюстратор. Багато років займається військово-історичною реконструкцією. Вивчає історичний український та європейський костюм XVI – XVIII ст. Відтворив і неодноразово демонстрував на заходах та зборах військових реконструкторів стрій реєстрового козака часів гетьмана Б. Хмельницького, мундир мушкетера армії

гетьмана І. Виговського, гренадера та офіцера шведської піхоти армії Карла XII, на полеонівського піхотинця Легіону «Вісла», вояка Українського легіону Січових Стрільців часів Першої світової війни. Засновник та керівник військово-історичних груп «Надвірна рота мушкетерів гетьмана І. Виговського» та «Сячепівський піхотний полк Шведської армії Карла XII». Вивченням, відображенням та відтворенням одягу вояків українського козацького війська кінця XVII – початку XVIII ст. займається з 2002 року.

Походження:

Власність автора.

Література:

Шаменков С. Піхота українських гетьманів XVII – поч. XVIII ст.: Одяг, спорядження, зброя та клейноди. – К.: Темпора, 2010.

Примітка:

Публікується за виданням: Шаменков С. Піхота українських гетьманів XVII – поч. XVIII ст.: Одяг, спорядження, зброя та клейноди. – К.: Темпора, 2010. – С. 89.

№ 209

210. Шаменков С.

**ГЕТЬМАН І. МАЗЕПА,
2008 р.**

Групова реконструкція, що представляє постать гетьмана, бунчужного та хорунжого з гетьманськими клейнодами (бунчуком та прапором), а також гетьманського жолдака.

Папір, олівець, гуаш, акварель.

18,5 x 20 см (в опублікованому варіанті).

Походження:

Власність автора.

Література:

Шаменков С. Піхота українських гетьманів XVII – поч. XVIII ст.: Одяг, спорядження, зброя та клейноди. – К.: Темпора, 2010.

Примітки:

Публікується за виданням: Шаменков С. Піхота українських гетьманів XVII – поч. XVIII ст.: Одяг, спорядження, зброя та клейноди. – К.: Темпора, 2010. – С. 135.

ГРАФІКА

Малі графічні форми

(листівка, конверт, марка, екслібрис)

211. Поштова картка «Іван Мазепа. Гетьман», 1904 р.

З серії «ГЕТЬМАНИ».

Видавництво Г. Маркевича, Полтава.

Художник – Г. Коваленко.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Автор/Виконавець:

КОВАЛЕНКО ГРИЦЬКО (1868–1937) – український письменник та художник. Народився 5 лютого 1868 р. у с. Липняки на Київщині. Писав портрети, пейзажі, ілюстрував книжки. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. створив серію портретів «Тарас Шевченко і його сучасники». 1904 р. полтавський видавець Г. Маркевич випустив за цими оригіналами серію поштових карток. Одна з них являла собою колаж із 9 портретів. Картки були надруковані в фототипії Карла Фішера в Москві. Одночасно за оригіналами художника по-

№ 211

бачила світ серія карток з портретами українських гетьманів. У 1937 р. художника було репресовано. 28 жовтня у Полтаві він загинув. Реабілітований 1968 р.

Походження:

Приватне зібрання.

Примітка:

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 70.

212. Поштова картка «Шведський король Карл XII и его сподвижники», 1908–1909 рр.

Видавництво: Московська поліграфічна фірма «Шерер, Набгольц та К'» на замовлення видавництва В. Р. Апухтіна.

Папір, друк.

13,9 x 8,8 см.

Написи:

У композиції використано 5 портретів: шведського фельдмаршала А. Л. Левегаупта, І. С. Мазепи, шведського короля Карла XII,

№ 212

шведського міністра графа Піпера, шведського фельдмаршала графа Рьоншильда. Усі портрети підписані російською мовою.

На звороті по вертикалі ліворуч: «Изд. В. Р. Алухтина»; по вертикалі праворуч: «Шереръ, Набгольць и К*, Москва».

По середині знизу: «Полов. чист. приб. выруч. отъ этого изданія поступ. въ пользу музея на мѣстѣ Полтавской битвы (устр. отъ полков. сказокъ)».

Походження:

Приватне зібрання В. Кіркевича.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна–Швеція: на перехрестях історії (XVII–XVIII століття): 1 жовтня 2008 – 30 березня 2009 р. м. Київ, 9 квітня – 31 травня 2009 р. м. Дніпропетровськ: кат. Між народ. вист. – К.: «Такі справи», 2008. – С. 103.

213. Поштова листівка «ЄРУСАЛИМ: Плащаниця Гетьмана І. Мазепи», поч. ХХ ст.

Папір, друк.
10,4 x 14,8 см.

Написи:

На звороті у лівому куті: «ЄРУСАЛИМ: | Плащаниця Гетьмана І. Мазепи» («JERUSALEM: | Tombpaiting-gift of the Ukrainian Hetman (Duke) Ivan Mazepa's»).

Ліворуч по вертикалі: «ОПДЛ» – на розбудову «Фонду дитячої літератури».

Походження:

Приватне зібрання О. Олійник.

Примітка:

Публікується за примірником з колекції.

№ 213

214. Поштова листівка «Мазепинская башня у Лаврской стѣны. Кіевъ», поч. ХХ ст.

(La tour Masepinskaia près de la muraille de la Lavra. Kiev).

Акц. О-во Грабенергъ въ Стокгольмъ, 53.
Папір, друк.
9 x 14 см.

Походження:

Приватне зібрання О. Олійник.

Примітка:

Публікується за примірником з колекції.

№ 214

215. Поштова листівка «Кієвъ. Мазепинская башня у Лаврской стѣны», 1910-ті роки.

Папір, друк.

9 x 14 см.

Походження:

Приватна колекція.

Примітка:

Публікується за виданням: Гетьман.

Осмилення. – К.: Темпора, 2009. – С. 317.

№ 215

216. Поштова листівка «Портрети. Магдалена Мазепина. Мати гетьмана Мазепи. Портр. у Народовому музеї у Кракові», поч. ХХ ст.

Видавниче Товариство «Друкар», Київ; «Галицька накладня», Коломия.

Папір, друк.

14,8 x 10,4 см.

Написи:

По вертикалі ліворуч: «Видавниче Товариство «Друкар», Київ; «Галицька накладня», Коломия».

У лівому верхньому куті: «Портрети. Магдалена Мазепина | мати гетьмана Мазе-

№ 216

пи. Порт. в | Народовому муз. у Кракові».

Походження:

Власність Музея гетьманства;

інв. № МГ КН-23

Фл-5

Примітка:

Публікується за музейним примірником. Фото А. Гаврилова.

217. Поштова картка «Гетьман Іван Мазепа», 1910 р.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Походження:

Приватна колекція В. Кіркевича.

Література:

Крижанівський А. Осип Курилас: Альбом-монографія. – Львів: Західноукраїн-

№ 217

ський інформаційно-видавничий центр, 2008. – 280 с.: іл. – С. 65.

Примітка:

На листівці відображено портрет І. Мазепи роботи О. Куриласа.

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 368.

218. Поштова картка «Що? Я Мазепа?»», 1910 р.

з серії «Українська культура».

Видавництво Д. Маркова, Київ.

Художник – В. Гулак.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Автор/Виконавець:

ГУЛАК В. – київський графік-карикурист 1900–1910 рр. Його малюнки друкувалися в ілюстрованих додатках до газет

«Киевская жизнь» (1906), «Київська реч» (1906), «Киевская мысль» (1907–1908) та ін. Автор понад трьохсот кольорових листівок на теми українського побутового гумору, в тому числі на антиалкогольну тематику (видавництва «Рассвет» і Д. Маркова, 1909–1913); в них художник витримував манеру народного примітиву. Був автором великої кількості урапатріотичних листівок часів Першої світової війни.

Походження:

Приватна колекція.

Примітка:

Повний підпис під зображенням:

Що? Я Мазепа?

Кого ж ти вилаяв?

Ось я тобі! Ось!

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 330.

№ 218

№ 219

219. Поштова картка «Іван Мазепа» з серії портретів видавництва «Українська старовина», 1911 р.

Папір, друк.
14,5 x 9 см.

Походження:

Приватна колекція.

Примітка:

На листівці відображено портрет І. Мазепи з гравюри С. Фалька.

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 193.

220. Поштова картка «Посол у Мазепи», 1913 р.

Видавництво П. Байди, Львів.

Художник – І. Косинин.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Написи:

На звороті по вертикалі ліворуч: «П. Байда, Львів, 1913 р.». Знизу: «Репродукція заборонена. Часть доходу призначена на «Рідну школу» (№ 5)».

Автор/Виконавець:

КОСИНІН ІВАН (1883–1955) – український композитор і першорядний скрипаль-віртуоз. Майстер мініатюрного малюнка в стилі модерн. Народився у Львові, навчався у Парижі та Брюсселі. Малюнки, які друкувалися у виданнях Українського педагогічного товариства, в календарях «Просвіти», в журналі «Ілюстрована Україна», митець надсилав до Львова із Франції, Італії, Америки, Індії і багатьох інших країн світу, де проходили його гастролі. Частина творів репродукована лише на листівках львівських видавництв. Передусім це серія благодійних карток «Дух Дорошенка», «В степу», «Шевченко над Дніпром»,

№ 220

«Посол у Мазепи». На кожній з них є надрук: «Штих Ів. Косинина». Частина прибутку від продажу цих карток йшла на Рідну школу. Кілька творів митця були пов'язані із постаттю Т.Шевченка. Остання картка з його роботою була опублікована перед самим початком Першої світової війни.

Походження:

Приватна колекція В. Кіркевича.

Примітка:

На листівці відображено гравюру І. Косиніна, в основу портрета І. Мазепи покладено роботу О. Куриласа.

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 207.

№ 221

/ М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 207; Максим'юк Т. Мазепинці-самостійники в Одесі // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на Півдні України Науково-дослідного Інституту історії України НАНУ: 36. наук. пр. – Вип. 1. – Одеса, 2006. – С. 90–100.

221. Поштова картка «3 присяги гетьмана Мазепи...», 1917 р.

Видавництво «Новий Стяг», № 1.

Художник – І. Косинин.

Папір, друк.

14,5 x 9 см.

Походження:

Приватна колекція.

Примітка:

На листівці відображено гравюру І. Косиніна «Посол у Мазепи»; в основу портрета І. Мазепи покладено твір роботи О. Куриласа.

На звороті текст: «... хочу я за помічю Бога так зробити, щоб ви з жінками й дітьми вашими, і Край Рідний з військом запорожським не загинув ані під Москвою, ані під Шведами. (З присяги гетьмана Мазепи)».

Публікується за виданнями: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці

222. Поштова листівка «Вежа Івана Мазепи», 1914 р.

Видавництво «День».

Художник – І. Їжакевич.

Папір, друк.

9 x 14 см.

Написи:

На звороті у лівому верхньому куті: «ДЕНЬ» | С. II. 10.

Знизу: «І. С. Їжакевич. Вежа Ів. Мазепи (Печерськ)» |

«Ів. С. Їжакевич. Башня Ів. Мазепи (Печерськ)» |

«J Ijakiewitch. La tour de J. Mazepa».

Автор/Виконавець:

ЇЖАКЕВИЧ ІВАН СИДОРОВИЧ (1864–1962) – український живописець і графік. Народився 18 січня 1864 р. у с. Вишнопіль на Черкащині. Протягом 1876–1882 рр. навчався у лаврській іконописній майстерні, у 1882–1884 роках – у Київській художній школі М. Мурашка, а з 1884 по 1888 р. – у Петербурзькій академії мистецтв. З початку 1890 рр. виступав у російських ілюстрованих журналах «Живописное обозрение», «Всемирная иллюстрация», «Нива» з малюнками, в яких відображалися життя, побут та історичне минуле українського народу. Брав участь у відновленні фресок у Кирилівській церкві в Києві, розписував церкву Всіх Святих над Економічною брамою та Трапезну

церкву Києво-Печерської лаври. Ілюстрував твори І. Котляревського, М. Гоголя, Т. Шевченка, І. Франка, М. Коцюбинського, Лесі Українки та інших письменників. Був одним з перших авторів оригінальних великодніх листівок. 1904 р. київський видавець П. Плахов випустив за малюнками І. Їжакевича серію листівок, виконаних у техніці хромолітографії («Малювання писанок», «На дзвіниці», «До великодняї заутрені» тощо). Помер 19 січня 1962 р. та похований у Києві.

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ);
інв. № МГ КН-25

Фл-7

Примітка:

Публікується за музейним примірником. Фото А. Гаврилова

**223. Поштова картка «Іван Мазепа»,
1914 р.**

Папір, друк.

14 x 9 см.

Походження:

Приватне зібрання.

Примітка:

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 195.

№ 223

**224. Поштова картка «Іван Мазепа»
в краківському Muzeum Narodowym»,
1917 р.**

Накладом редакції
«Русалка», Львів.

Папір, друк.

14,5 x 9 см.

Походження:

Приватна колекція.

Примітка:

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 195.

№ 224

**225. Поштова картка «Іван Мазепа»,
1917 р.**

З серії «Гетьмани».

Видавниче товариство
«Криниця», Київ.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Походження:

Приватна колекція.

Примітка:

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 195.

№ 225

**226. Поштова картка «Український
гетьман Іван Мазепа», 1917 р.**

Видання УСС, Відень.

Папір, друк.

14,3 x 9,2 см.

Написи:

На звороті зверху:
«Український гетьман
Іван Мазепа | Ур. 1640.
Помер 22.VIII.1709
| Гетьманував 1687–
1709» | «Der ukrainische
Hetman Iwan Mazepa».

На звороті знизу:
«Off. Karte der Zentralt-
leitung der Ukrainischen Legoin,
Wien, VIII,
Lederergasse 20 – 8.III. – 1917. Marz.».

Походження:

Приватна колекція В. Кіркевича.

Примітка:

Публікується за колекційним примірником. Фото О. Ковалевської.

№ 226

227. Поштова картка «Гетьман Іван Мазепа»

з серії «Портрети» (Гетьман Іван Мазепа. З портрета Підгорецького замку в Галичині), 1918 р.

Видавниче товариство «Друкар», Київ; «Галицька накладня», Коломия.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Написи:

Під зображенням: «Портрети | Гетьман Іван Мазепа | З Підгорецького замку в Галичині».

На звороті ліворуч по вертикалі: «Видавниче товариство «Друкар», Київ; «Галицька накладня», Коломия».

Походження:

Приватна колекція В. Кіркевича.

Примітка:

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 300.

Портрет.
Гетьман Іван Мазепа. З портрета Підгорецького замку в Галичині.

№ 227

228. Поштова картка «Іван Мазепа серед своїх добрих справ», 1918 р.

З серії II – «Штихи».

Видавниче товариство «Друкар», Київ; «Галицька накладня», Коломия.

Художник – І. Мигура.

Папір, друк.

9 x 14 см.

Написи:

Підпис під зображенням: «Штих, присвячений артистом І. Мигурою, гетьманові Мазепі, котрий тут стоїть серед своїх добрих діл».

Автор/Виконавець:

МИГУРА ІВАН ДЕТЕСОВИЧ (в чернецтві Іларіон) (р. н. невід. – після 1712) – відомий український гравер. В історії українського граверства займає особливе місце. Стиль і манера різьблення у нього відмінні від інших його сучасників. Його праці справляють враження, що він не одержав потрібної мистецької освіти, не вчився за кордоном, але як талановитий самоук і самородок досяг дуже високої граверської техніки та створив своєрідний стиль своїх гравюр з певними елементами українського народного (селянського) мистецтва. Мигура – учень київської Академії, був ченцем, прийнявши ім'я Іларіон, і архідияконом Києво-Печерської лаври. Протягом 1709–1712 років був ігуменом Миколаївського Крупицького монастиря в Батурині. Близько 20 оригінальних мідьоритних дощок Мигури переховуються в сучасному лаврському музею у Києві. Усього відомо 25 мідьоритів майстра, що датуються 1701–1712 рр. Переважна біль-

шість гравюр, виконаних на окремих дошках, була присвячена визначним діячам і видатним особам з нагоди різних урочистостей. Манера гравірування Мигури дуже характерні, так що його праці легко відрізнити від інших. Техніка цих гравюр не така досконала, як у О. Тарасевича або І. Щирського, але лінія не така жорстока і різка, як у останнього, а навіть м'якша, як у першого. Основні твори: гравюра, присвячена наставникові Батуринського Крупицького монастиря Гедеону Одорському (1701), Захарії Корниловичу (1705); генеральному обозному Івану Ломиковському (1707), Степану Яворському (1709), гетьманові Івану Скоропадському 1709 р., Межигірському архімандритові Іродіону Жураківському (1711), генеральному судді Василю Кочубею (1711), Симеону Савичу (1712), полковникові Данилу Апостолу (1712) та ін.

Походження:

Приватна колекція В. Кіркевича.

Примітка:

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 308.

№ 228

№ 229

229. Поштова листівка «Металеві вироби на Божий Гріб в Єрусалимі», 1918 р.

Видавниче Товариство «Друкар», Київ; «Галицька накладня», Коломия.

Папір, друк.

14,8 x 10,4 см.

Написи:

У правому верхньому куті: «Металеві вироби. | Дар Гетьм. Мазепи на | Божий Гріб в Єрусалимі».

На звороті ліворуч по вертикалі: «Видавниче Товариство «Друкар», Київ; «Галицька накладня», Коломия».

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ); інв. МГ КН-434

Фл-88

Примітка:

Публікується за музейним примірником. Фото А. Гаврилова.

230. Поштова картка «Україно-Шведський Трактат», 1919 р.

Видавництво «Вернигора», Київ.

Папір, друк.

9,3 x 15 см.

Написи:

На лицьовому боці під портретом І. Мазепи, пензля О. Куриласа: «Гетьман | Іван Мазепа. | У союзі Швецією воював з | Московщиною. Умер на чужині | р. 1709 | серпня 22-го».

Праворуч від портрета: «Цю умову склав р. 1708 зі Швецією Гетьман І. Мазепа, бо вже добре бачив, що віроломна Московщина за всеї час од самого прилучення України (р. 1654) ніколи не шанувала Переяславського Трактату.

1. Уся Україна Правобічна, Лівобічна та Запоріжжа сполучаються в єдину, неподільну Українську республіку.

2. Україною править Гетьман та Генеральна Рада (Укр. Сойм); при Гетьмані мають бути «Генеральні радники» з козацької старшини, послів од Запоріжжя та по одному з кожного полку.

3. На Україні має панувати цілковита воля й усі Українці стають рівними козаками.

№ 230

Українці!

Пам'ятайте як славні предки наші боролися свій | рідний край!>

У лівому нижньому куті: «Київ, Львівська, 33, пом. 28».

Походження:

Приватне зібрання В. Кіркевича.

Примітка:

Публікується за виданням: Україна-Швеція: на перехрестях історії (XVII-XVIII століття): 1 жовтня 2008 – 30 березня 2009 р. м. Київ, 9 квітня – 31 травня 2009 р. м. Дніпропетровськ: кат. Між народ. вист. – К.: «Такі справи», 2008. – С. 102.

231. Поштова листівка «Іван Степанович Мазепа. Гетьман 1687–1709 рр.», 1919 р.

Видавництво Української Виконавчої Ради, Рига.

Папір, друк.

9 x 14 см.

Написи:

Праворуч від портрета подано коротку біографію гетьмана.

Походження:

Приватне зібрання.

№ 231

Примітка:

Листівка відображає графічний варіант портрета І. Мазепи, написаного на стіні Успенського собору Києво-Печерської лаври. Надрукований у Ризі в 1920 р., коли між УНР та Латвією були встановлені дипломатичні стосунки.

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Полішук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 14; 193.

232. Поштова картка «Іван Мазепа», 1920-ті рр. (?)

З серії «Гетьмани».

Видавництво Б. Тищенко, Відень.

Художник – О. Красовський.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Автор/Виконавець:

КРАСОВСЬКИЙ ОЛЕКСІЙ АНДРІЙОВИЧ (1884–?) – український живописець, графік. Народився у с. Куличка Лебединського повіту Харківської губернії (нині – Сумська обл.). Навчався у Краківській академії мистецтв та Московському училищі живопису, скульптури та архітектури (МУЖВЗ) у К. Коровіна і В. Серова (1905–1910). Крім мистецтва, О. Красовський займався колекціонерством. У своїх зацікавленнях віддавав перевагу українському декоративно-прикладному мистецтву. Деякі експонати з його колекції були представлені на Першій виставці української старовини, яка відбулася влітку 1918 р. в Лебедині. Після революції 1917 р. художник через деякий час виїхав з України. Мешкав у Львові, помер в Угорщині.

№ 232

Основний корпус творів О. Красовського зберігається в Лебединському міському художньому музеї ім. Б. К. Руднева і становить 23 пастелі та однієї роботи у техніці масляного живопису.

Походження:

Приватна колекція.

Література:

Побожий С. И. Алексей Андреевич Красовский (1884–?) – художник и коллекционер из провинции. Доступно з: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/6740/1/Krasovsky%20Odessa.pdf>

Примітка:

Представлений на листівці портрет є один з серії портретів українських гетьманів, написаних з відомих портретів XVIII–XIX ст. Чи був цей цикл створений на еміграції та запропонований художником віденському видавництву – невідомо.

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Полішук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 193.

№ 233

233. Поштова картка «Іван Мазепа», 1920 р.

Видавництво «Варяг», Варшава.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Походження:

Приватне зібрання.

Примітка:

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 195.

234. Поштова картка «Гетьман Іван Мазепа», 1920-ті рр.

Видавництво Української книгарні, Станіслав.

Художник – А. Чорпіта.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Написи:

На лицьовому боці ліворуч під зображенням: «Гетьман Іван Мазепа». Праворуч: «Мал. А. Чорпіта».

Автор/Виконавець:

ЧОРПИТА АНДРІЙ (?-?) – живопи-

сець. Учень Мистецької школи О. Новаківського. Малював олійні та акварельні пейзажі, натюрморти. Працював у галузі естампної графіки. Основні твори: «Руїни Скиту Манявського» (1929), «Гуцулка» (1931), «Портрет І. Мазепа» (1920-ті). Твори зберігаються у фондах ЛІМ, НМЛ та приватних колекціях. Вичерпної інформації про життя та творчість мистця немає.

Походження:

Приватна колекція.

Література:

Волошин Л. Мистецька школа Олекси Новаківського у Львові: Біографічний словник учнів. – Львів: Національний музей у Львові; Художньо-меморіальний музей О. Новаківського, 1998. – С. 60; Мистецька школа Олекси Новаківського у Львові. До 75-ліття заснування. – Львів, 2000. – 78 с.

Примітка:

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 195.

№ 234

235. Поштова картка «Мазепа», 1925 р.

Видання Салону польських художників у Кракові (Wydawnictwo Salone Malarzy Polskich w Krakowie).

Папір, друк.

14 x 9 см.

Написи:

Під зображенням: «Mazera».

На звороті листівки: «Wydawnictwo Salone Malarzy Polskich w Krakowie. Przedruk wzbronoiny».

Походження:

Приватне зібрання В. Кіркевича.

Примітка:

Публікується за колекційним примірником. Фото О. Ковалевської.

№ 235

236. Поштова картка «Іоань Мазепа», 1930 р.

«Українське видавництво», Краків.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Написи:

Під зображенням: «Іоанн Мазепа». На звороті: у верхньому лівому куті: «Гетьман Іван Мазепа». У лівому нижньому куті: «Українське видавництво», Краків. XVIII-5.

Походження:

Приватне зібрання В. Кіркевича.

Примітка:

Публікується за колекційним примірником. Фото О. Ковалевської.

№ 236

237. Поштова картка «Іван Мазепа», 1938 р.

Художник – Г. Мазепа.

Папір, друк.

9 x 14 см.

Автор/Виконавець:

МАЗЕПА–КОВАЛЬ ГАЛИНА ІСААКІВНА (1910–1995) – український живописець, графік, кераміст. Народилася 9 лютого 1910 р. у Петербурзі. Навчалася спочатку у М. Погребняка (Катеринослав), потім у Ю. Магалевського (Львів), згодом – з 1929 по 1935 р. в Українській студії пластичних мистецтв (Прага), від 1936 по 1944 р. – у художньо-промисловій школі та Празькій академії мистецтв. У 1945 р. переїхала до Регенсбурга (Німеччина), 1948 – до Каракаса (Венесуела). Деякий час працювала художником кіностудії «Болівар-фільм» у Венесуелі. Автор серій оригінальних листівок: «Українська міфологія», «Дзвіночок» (на теми українського шкільництва в еміграції), «Українська народна ноша». Померла 30 червня 1995 р. та похована у Каракасі.

Походження:

Приватна колекція.

Примітка:

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 196.

№ 237

238. Поштова картка «Втеча Мазепа», ХХ ст.

Друкарське Акціонерне товариство Гранберг, Стокгольм.

Художник – С. Щербаков.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Автор/Виконавець:

ЩЕРБАКОВ СЕРГІЙ – відомостей не знайдено.

Походження:

Приватна збірка.

Примітка:

Публікується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 207.

№ 238

239. Поштова листівка: «В 250-літню річницю смерті гетьмана України І. Мазепа». Чикаго, 1959 р.

Видано Українським Національним Музеєм в Чикаго, З.Д.А.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Написи:

У верхній частині праворуч зображено родовий герб гетьмана І. Мазепа.

Напис у нижній частині під портретом в картуші:

«ILLUSTRISSIMUS DOMINUS | MAZEP/DUX COHORTIS ZAPOROVIESIS |

НЕТМАН TOTIUS UCRAINAE».

На звороті: «Hetman of Ukraine | IVAN MAZERA | 1709–1959» | «В 250-літню річницю смерті | Гетьмана України | ІВАНА МАЗЕПИ»

Автор/Виконавець:

Невизначений.

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ);
інв. № МГ КН-616

Фл-164

Примітка:

Публікується за музейним примірником. Фото А. Гаврилова.

№ 239

240. Поштова листівка: «Іван Мазепа 1639–1709», 1959 р.

Видання Українського Музею-Архіву в Клівленді.

Художник – О. Боровик.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Автор/Виконавець:

БОРОВИК О. – відомостей не знайдено.

Походження:

Власність Музею гетьманства.

Література:

Портрет кисти О. Боровика, мальований з нагоди академії гетьмана Ів. Мазепа в Станиславові 1932 р. // Літопис Червоної Калини. – 1932. – Ч. 7–8. – С. 7.

Примітка:

Листівка була виготовлена за портретом І. Мазепа у виконанні О. Боровика, створена не пізніше 1932 р. у Станиславі (нині – Івано-Франківську), де виставлялася на виставці. Листівка публікується за музейним примірником. Фото А. Гаврилова.

№ 240

241. Поштова картка «Мазепа у Софійському соборі», 1960-ті рр.

Видавництво «Криниця», Нью-Йорк.

Художник – Н. Сомко.

Папір, друк.

14 x 9 см.

Автор/Виконавець:

СОМКО (МАКАРЕНКО) НАДІЯ ДМИТРІВНА (1916–1997) – живописець, архітектор. Народилася 15 січня 1916 р. у Конотопі в родині Дмитра Сомка та Марії Коломієць. Середню освіту здобула у конотопській школі, де відбулися її перші виставки ілюстрацій до творів М. Гоголя, Марка Вовчка, Нечуя-Левицького та ін. Після середньої школи закінчила креслярські курси, працювала кресляркою у технічному відділі одного з підприємств Конотопа, одночасно відвідуючи мистецьку студію при будинку культури, яку очолював вихованець Петербурзької академії мистецтв А. Гофман. Протягом 1934–1941 років навчалася у Харківському, а потім Київському художніх інститутах. Її педагогами архітектури та інженерно-технічних наук були М. Козик, П. Бурачек, К. Жуков, І. Моргілевський, В. Заболотний, В. Риков, І. Грабовський, з рисунка – І. Хворостецький, з малярства – В. Кричевський. Під час війни у 1943 р. разом із чоловіком художником-портретистом С. Макаренком виїхала за межі України. З 1944 р. на еміграції в Югославії, протягом 1944–1949 рр. – в Італії, Аргентині, а з 1960 р. – у США. Працювала у жанрах батального та жанрового живопису. Має твори на релігійну тематику.

№ 241

Походження:

Приватна колекція.

Примітка:

Друкується за виданням: На спомин рідного краю. Україна у старій листівці / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – С. 207.

242. Набір листівок «Гетьмани України» (12 шт.), 1991 р.

«Іван Мазепа / 1687 – 1708».

Папір, друк.

14 x 9 см.

Ініційовано Правлінням Рівненської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

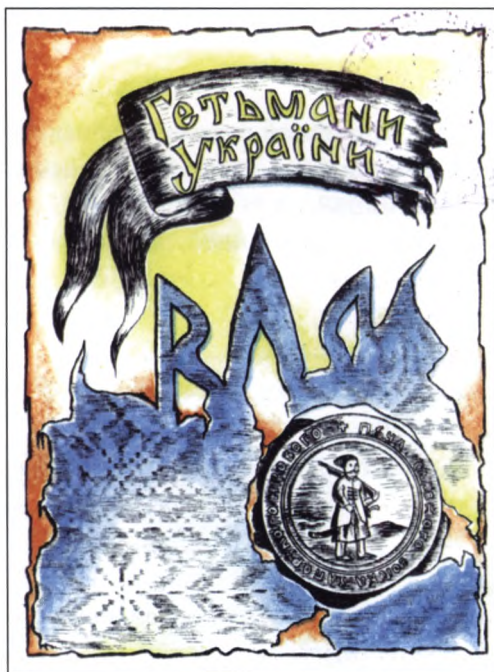
Походження:

Власність Музея гетьманства (Київ);
інв. № МГ КН-319

ФЛ-62

Примітка:

Публікується за музейним примірником. Фото А. Гаврилова.

№ 242 а

№ 242 б

Походження:

Приватне зібрання Ю. Савчука.

Примітка:

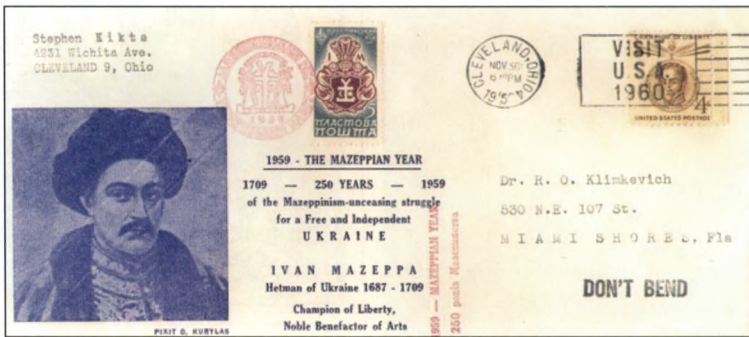
Публікується за виданням: Україна-Швеція: на перехрестях історії (XVII-XVIII століття): 1 жовтня 2008 – 30 березня 2009 р. м. Київ, 9 квітня – 31 травня 2009 р. м. Дніпропетровськ: кат. Між нар. вист. – К.: «Такі справи», 2008. – С. 158.

243. Поштовий конверт, присвячений ювілейному – 1959 – Мазепинському року – 1959.

Клівленд (Штат Огайо), 1959 р.

Папір, друк.

9,8 x 22,5 см.

№ 243

Папір, друк.

9,3 x 16,5 см.

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ); інв. № МГ КН-850.

Примітка:

Друкується за музейним примірником.

244. Поштовий конверт: «Мазепинський рік. Катедра св. Миколи Військового». Пластове бюро у США, 1959 р.

Подарунок п. Степана Гела (Торонто, Канада).

№ 244

245. Поштовий конверт з погашенням «Українсько-шведські воєнно-політичні союзи XVII–XVIII ст.». Київ, 01.10.2008 р.

Папір, друк.
16,4 x 11,5 см.

Походження:

Приватне зібрання О. Ковалевської.

Примітка:

Публікується за примірником з колекції.

№ 245

246. Поштовий конверт «Міжнародний благодійний фонд «Наша спадщина». Біла Церква, 2008 р.

Папір, друк.
22 x 10,5 см.

Походження:

Приватне зібрання О. Ковалевської.

Примітка:

Публікується за примірником з колекції.

№ 246

247. Поштовий конверт з погашенням «Іван Мазепа / 1639–1709»

Батурин ЦПЗ № 6 / Чернігівська область / 16.09.2009 р.

Папір, друк.
16 x 11,3 см.

Примітка:

Публікується за: www.heraldry.com.ua

№ 247

248. Поштовий конверт «300-річчя Полтавської битви», 2009 р.

Папір, друк.
16 x 11,3 см.

Походження:

Приватне зібрання О. Ковалевської.

Примітка:

Публікується за примірником з колекції.

№ 248

249. Поштова марка Директорії УНР, 1919–1920 рр.

(«Віденська серія»).

Папір, друк. літогр.

Брунатна, без перфорації.

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ).

Подарунок В. Могильного музею.

Примітка:

Номінал – 15 гривень. В основі – портрет І. Мазепи пензля О. Куриласа. Художнє опрацювання портрета – М. Івасюк.

Публікується за музейним примірником.

№ 249

250. Поштовий блок марок «Гетьман 1709–1959 І. Мазепа».

Підпільна пошта України, 1959 р.

Папір, друк.

10,5 x 14 см.

№ 250 а

Написи:

Ліворуч та праворуч від зображення рядки з думи І. Мазепи: «Нехай вічна буде слава / же през шаблю маєм право».

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ).

Примітка:

Номінал – 10 центів. В основі – портрет І. Мазепи роботи В. Дядинюка (1926 р.). Публікується за музейним примірником.

Фото А. Гаврилова.

№ 250 б

251. Поштовий блок марок «Гетьман 1709–1959 І. Мазепа».

Підпільна пошта України, 1959 р.

Папір, друк.

Блок: 10,5 x 14 см.

Написи:

Ліворуч та праворуч від зображення рядки з думи І. Мазепи: «Нехай вічна буде слава / же през шаблю маєм право».

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ); інв. № МГ КН-2546

Фл-33/8

Примітка:

Номінал – 45 центів. В основі – портрет І. Мазепи роботи В. Дядинюка (1926 р.). Публікується за музейним примірником.

Фото А. Гаврилова.

№ 251 а

№ 251 б – 252 б

252. Поштовий блок марок «Гетьман 1709–1959 І. Мазепа».

Підпільна пошта України, 1959 р.

Папір, друк.

Блок: 10,5 x 14 см.

Написи:

Ліворуч та праворуч від зображення рядки з думи І. Мазепа: «Нехай вічна буде слава / же през шаблю маєм право».

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ).

Примітка:

Номінал – 50 центів. В основі – портрет І. Мазепа роботи В. Дядинюка (1926 р.). Публікується за музейним примірником.

Фото А. Гаврилова.

№ 252 а

253. Поштовий блок марок «Мазепинський рік».

Пластова пошта, США. 1959 р.

Папір, друк.

Блок: 10,5 x 14 см.

Поля блоку художньо оформлені.

Номінал – 5 центів. В основі – герб

І. Мазепа – «Курч» та ініціали: «І. М.».

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ);

інв. № МГ КН–867

Фл–7/50

Дарунок С. Гели.

Примітка:

Публікується за музейним примірником.

Фото А. Гаврилова.

№ 253 а

№ 253 б

254. Поштова марка «Гетьман Іван Мазепа». Серія «Гетьмани України».

Україна, 1995 р.

Папір, друк.

40 x 28 мм.

Автор/Виконавець:

ЛОГВИН ЮРІЙ ГРИГОРОВИЧ (р. н. 1939) – український художник-графік і письменник. Народився 5 лютого 1939 р. у Кременчуку Полтавської обл. в родині мистецтвознавця й архітектора Григорія Никоновича Логвина. У 1945 р. родина переїхала до Києва. 1951 р. вступив до художньої школи. Спеціальну освіту здобув, вступивши в 1958 році у КДХІ, який закінчив у 1965 р. З 1970 р. – член Спілки письменників СРСР. Протягом 1971–1973 рр. навчався на Вищих літературних курсах при Літературному інституті імені О. М. Горького в Москві. Від 1977 р. – член Спілки художників СРСР. Протягом 1990-х та 2000 років працював над розробкою українських марок. Він є автором одних з перших серій загальноживаних українських марок: серія «Етнографічні сюжети», «Давня Україна», що перебувала в обігу з грудня 1993 по січень 2001 років. Автор серії «Гетьмани України». З 2002 року вийшла серія «Історія війська в Україні». Нагороджений відзнакою «Золотий письменник України» (2012)

Походження:

Власність Музею гетьманства (Київ);
інв. № МГ КН-924

Фл-240

№ 254

Примітка:

Номінал – 30 000 карбованців. В основі портрет авторського виконання за мотивами портрета І. Мазепа пензля О. Куриласа на невідомого художника з колекції Бутовичів (НМІУ). Друкується за музейним примірником. Фото А. Гаврилова.

255. Поштовий блок «Українсько-шведські воєнно-політичні союзи XVII–XVIII ст.».

Україна, 2008 р.

Папір, друк.

Формат марки:

4,52 x 3,48 см;

аркуша: 14 x 17 см;

№ 255

купонів 2,43 x 3,48 см.

Кількість марок в аркуші – 8, купонів – 4.

Автори: В. Таран, С. Харук, О. Харук.

Походження:

Приватне зібрання Ю. Олійник.

Примітка:

В основі зображення І. Мазепи було покладено його портрет роботи невідомого художника з колекції Бутовичів (НІМУ).

Публікується за примірником з колекції.

256. Поштовий блок «90 років поштовим маркам Української Народної Республіки» (№ 83) з 4-х марок, 2010 р.

№ 1034 «1 гривня» (номінал № 1034 – 1,50 грн.), № 1035 «10 гривень», № 1036 «2 гривні» (номінал № 1036 – 2,00 грн.), № 1037 «15 гривень».

Формат кожного блока – 105 x 85 мм.

Формат кожної марки у блоці: 22,62 x 27,84 мм.

Формат кожного купона – 45 x 55 мм.

Перфорація гребінчаста – 11 1/2.

Тираж кожного блока – 106 000 примірників.

Захист кожного блока: мікротекст «С. Бондар».

Захист марок у кожному блоці: в ультрафіолетових променях світяться зображення поштових марок Української Народної Республіки.

Дизайн блоків та штемпеля Світлани Бондар.

Блоки – багатоколірні; спосіб друку – офсет.

Блоки надруковано на ДП «Поліграфічний комбінат «Україна» з виготовлення цінних паперів».

Примітка:

Поля блока художньо оформлені. Текст на полях двома мовами: «90 років поштовим маркам Української Народної Республіки», «The 90th Anniversary of the Postage Stamps of Ukrainian People's Republic», «1920 ВІДЕНЬ /АВСТРІЯ/». Текст на купоні: «Пошта. Українська народня республіка. «1 гривня». Публікується за:

http://www.poshta.kiev.ua/shop_pict.php?aid=2&cid=89022;

[http://www.sebastopol.ukrposhta.com/www/upost_sevastopol.nsf/\(documents\)/F0FD33C45747ED72C2257705003B52D1?OpenDocument&year=2010&month=04&](http://www.sebastopol.ukrposhta.com/www/upost_sevastopol.nsf/(documents)/F0FD33C45747ED72C2257705003B52D1?OpenDocument&year=2010&month=04&)

№ 256

257. Кричевський В.

Екслібрис «3 КНИГ СЕРГІЯ МАСЛОВА», 1927 р.

Папір, цинкографія.

20 x 20 см.

Написи:

У нижній частині зображення: «3 книг Сергія Маслова». На екслібрисі стоїть точна дата: «1927.19.XI». Назви книг: Руно орошенное, Ключ разумения и др.

Є підпис В. Кричевського.

Герб Мазепи – це книжний знак Чернігівської папірні.

Автор:

КРИЧЕВСЬКИЙ ВАСИЛЬ ГРИГОРОВИЧ (1872–1952) – відомий український художник, графік, архітектор. Народився 31 грудня 1872 р. у с. Ворожба на Слобожанщині. Навчався у Харківському залізнично-технічному училищі. По закінченні був помічником міського архітектора. 1903 р. одержав першу премію на конкурсі проектів будинку Полтавського Земства (у стилі українського модерну). Протягом 1904–1908 рр. працював у керівництві цим будівництвом та його оздобленням. 1912–1913 рр. керував майстернями Ханенків у с. Геленівці Васильківського повіту Київської губернії і керамічною школою в Миргороді. За часів Центральної Ради став першим ректором Державної Академії мистецтва у Києві, пізніше професором Архітектурного Інституту і Мистецького Інституту. Як графік митець був визнаний владою і саме йому належать проекти державного герба УНР (22.03.1918), а також державних кредитових білетів (1918).

№ 257

Протягом 1920–1930 років працював над художнім оформленням українських фільмів «Тарас Шевченко», «Тарас Трясило», «Борислав сміється», «Сорочинський ярмарок». 1940 р. була влаштована індивідуальна виставка його праць (1055 експонатів). Під час війни залишив Київ, переїхавши до Львова, де був ректором Вищої Образотворчої Студії. Наприкінці війни виїхав до Німеччини, потім до Венесуели, де помер 15 листопада 1952 р. Твори містяться в Українському музеї Нью-Йорка, а з 2003 р. частина приватної колекції майстра та його доньки Галини Кричевської-Лінде була подарована музеям Харкова, Полтави, Лебедина, Києва.

Походження:

ІР НБУВ. – Ф. 33. – Спр. № 3274.

Література:

Jilge Wilfried. *Geschichtskultur der Ukraine im Spiegel der ukrainischen Exlibris-Kunst des 20. Jahrhunderts. Katalog zur Ausstellung.* – Leipzig: Leipziger Universitätsverlag GMBN, 2003. – 138; He-

стеренко П. Історія українського екслібри-са. – К.: Темпора, 2010. – 328 с.

Примітка:

Публікується за оригіналом. Фото О. Ковалевської.

258. Семенюк В.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА (1633–1709), 1989 р.

Папір, офорт.

9,2 x 8,3 см (аркуш); 6,8 x 5 см (зображення).

Автор/Виконавець:

СЕМЕНЮК ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ (р. н. 1957) – художник, графік. Народився 19 вересня 1957 р. у с. Чорний Потік Надвірнянського району Івано-Франківської області. У 1978 році закінчив відділ художньої обробки металу Львівського училища прикладного та декоративного мистецтва ім. І. Труша. У 1987 р. закінчив Український поліграфічний інститут ім. І. Федорова (відділ графіки). Член НСХУ з 1989 р. З 1995 р. працює доцентом кафедри академічного живопису Львівської національної академії мистецтв. Заслужений діяч мистецтв України (2009). Працює в галузі живопису (на склі), графіки (станкова), декоративно-ужиткового мистецтва (тиснення на шкірі). Основні твори: «Будні мого села» (1998), цикл «Обрядовий» (1990); серії «Українські народні пісні» (1991); серія «Пісні про незнищенність матерії» за мотивами творів Б. -І. Антонича; серія «Я для тебе горю, український народе» за мотивами поезії В. Симоненка (альбом). Одним з перших осмислив творчість Б. -І. Антонича та В. Симоненка. Уперше під-

№ 258

готував до видання «Кобзар» Т. Шевченка з власною передмовою, післямовою та 1000 графічних композицій.

Походження:

ВУАН (Музей-архів ім. Д. Антоновича); колекція О. Колєвалевської (подарунок автора).

Примітка:

Портретних рис гетьмана І. Мазепи не відображає. Наслідує твір В. Дядинюка. Публікується за колекційним примірником.

259. Семенюк В.

ВІРШ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ,

1989 р.

Папір, туш, перо.

10,6 x 8 см (аркуш), 7 x 5 см (зображення).

Напис:

По середині: «ВІРШ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ»

Далі текст: «Був відомий між ближчим оточення М. і його приклав до свого виказу на гетьмана московському цареві – Кочубей».

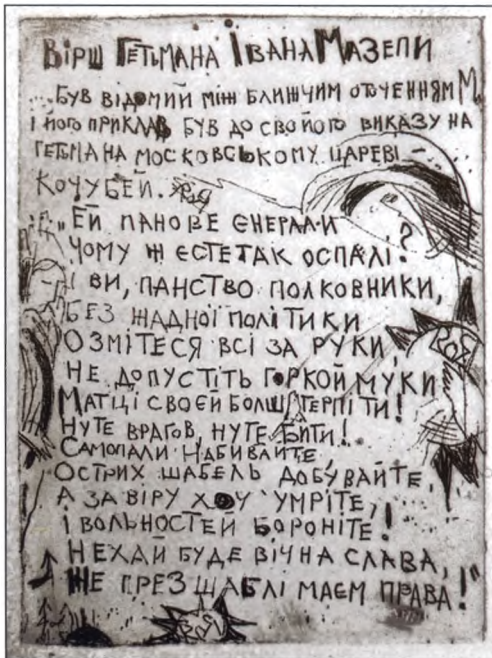
По середині:

“Ей панове енерали

Чому є есте так оспалі?

Ви, панство полковники,

Без жадної політики

№ 259

Возмітеся всі за руки,
Не допустіть горької муки
Матці своєї болш терпіти!
Нуте врагов, нуте бити!
Самопали набивайте,
Острих шабель добувайте,
А за віру хоть умріте
І вольностей бороніте
Нехай буде вічна слава,
Же през шаблі маєм права!”

Походження:

Власність автора.

Примітка:

Публікується за оригіналом з авторського примірника.

260. Криворучко О.

Екслібрис Михайла Гояна з портретом І. Мазепи, 1992 р.

Папір, інкорель.

10,3 x 10,4 см (папір), 5,5 x 6,2 см (зображення).

Написи:

У правому верхньому куті на стрічці напис: «ІВАН МАЗЕПА». У правому нижньому: «Ехлібрис Михайла Гояна». Ліворуч за плечем Мазепи авторський підпис.

Автор/Виконавець:

КРИВОРУЧКО ОРЕСТ ІВАНОВИЧ (р. н. 1942) – український художник (живопис, графіка, художня фотографія). Народився 9 травня 1942 р. на околиці м. Чернівці (Стара Жучка). Здібності до малювання проявилися ще під час навчання у середній школі. У 1959 р. закінчив Чернівецьке художньо-ремісничє училище. Працював оформлювачем житлових приміщень, будинків культури, художником

у навчальних закладах, очолював художню студію Палацу піонерів, художником-оформлювачем у художньому фонді. Після армії у 1967р. вступив до Московського вищого художньо-промислового училища (нині – Московська державна художньо-промислова академія імені С. Г. Строганова) на відділення графіки (педагоги: Олексій Склярєнко (живопис), Ігор Богдасhevський (промислова графіка), Гліб Виноградов (поліграфія)). Після закінчення навчання повернувся на Буковину. З 1990 років почав виїжджати до Австрії, де займався творчістю, виставляв свої твори. Працює в різних видах живопису (в різних техніках і стилях, має свій почерк) і графіки (станкова графіка, прикладна графіка, плакат, книжкова графіка, екслібрис, мала друкована графіка, поштова графіка, геральдика, фалеристика, експериментальна унікальна графіка). Крім живопису та графіки, додатковою гранню творчості стала художня фотографія. З 1977 р. член НСХУ. З 1994 р. активний член Українського геральдичного товариства. Автор герба і прапора міста Чернівці і Чернівецької області. Учасник 80-ти міжнародних виставок (екслібрис, мала графіка, естамп). В його активі також 20 персональних виставок (графіка, живопис). Твори експонувалися у більш як 30-ти країнах світу на всіх континентах,

є в музейних і приватних колекціях України і за кордоном. Лауреат багатьох міжнародних виставок і конкурсів екслібриса. У 2006 р. вийшов друком художній альбом художника. У 2005 р. Указом Президента України надано почесне звання заслуженого художника України.

Походження:

Власність Михайла Гояна (Австралія).

Література:

Нестеренко П. Екслібриси Ореста Криворучка // Київ. – 1990. – № 12. – С. 155–156.

Примітка:

В екслібрисі використано зображення І. Мазепи з літопису С. Величка. Публікується з авторського примірника вперше.

261. Хворост В.

Екслібрис «НАУКОВА БІБЛІОТЕКА УНІВЕРСИТЕТУ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ», 1993 р.

Папір, цинкографія.

110 x 75 мм

Написи:

Під зображення по середині: «Іван Мазепа»

Автор:

ХВОРОСТ ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ (р. н. 1936) – український художник-графік. Народився 12 грудня 1936 р. у с. Березівка Сальського району Ростовської області (нині – РФ). У 1967 р. закінчив факультет графіки Українського поліграфічного інституту ім. І. Федорова у Львові (педагоги з фаху: В. Овчинников, В. Бунов, Ю. Гапон). З 1975 р. – член Спілки журналістів, а з – 1980 р. член Спілки художників СРСР. Є лауреатом премії Всеукраїнського

№ 260

благодійного науково-культурного фонду імені Т. Г. Шевченка. Заслужений працівник культури України. Створив кілька екслібрисів за мотивами «Слова о полку Ігоревім» для заслуженого художника України В. Лопати (1988) із зображенням Бояна; для Новгород-Сіверського історико-культурного музею-заповідника «Слово о полку Ігоревім» екслібрис із зображенням пам'ятника Бояну (1991); для С. Воїнова екслібрис із зображенням пам'ятника князю Ігорю (1991). 13 грудня 2011 р. у Кіровоградському обласному художньому музеї відкрилась виставка, присвячена 75-річчю з дня народження митця. Нині живе та працює у м. Дніпропетровську (жанри станкової та книжкової графіки, екслібриси). Твори: серія «Партизанська зима» (1985), серія «О. Пушкін у Катеринославі» (1986), серія «Гетьмани України» (1999). Очолоє Регіональний клуб екслібриса та графіки «Кобзар». Випустив альбом «Шевченкіана в екслібрисі».

Походження:

Колекція П. Нестеренка.

Література:

Jilge Wilfried. *Geschichtskultur der Ukraine im Spiegel der ukrainischen Exlibris-Kunst des 20. Jahrhunderts. Katalog zur Ausstellung.* – Leipzig: Leipziger Universitätsverlag GMBN, 2003. – №99.; Хворост В. І. Альбом вибраних творів графіки. – Дніпропетровськ: Поліграфіст, 2002. – 71 с.:іл.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепа не відображає, бо за основу екслібриса було взято портрет Яна Павла Сапеги (1663) (див.: *Where East meets West. Portrait of Personages of Polish-Lithuanian Commonwealth*

№ 261

(1576–1763). – *The National Museum in Warsaw*, 1993. – P. 282) Публікується за виданням: Jilge Wilfried. *Geschichtskultur der Ukraine im Spiegel der ukrainischen Exlibris-Kunst des 20. Jahrhunderts. Katalog zur Ausstellung.* – Leipzig: Leipziger Universitätsverlag GMBN, 2003. – №99.

262. Усолокін В.

Екслібрис «УКРАЇНКА С. МАНДРИЧЕНКА», 1995 р.

Папір, лінорит.

Автор:

УСОЛКІН ВІКТОР АРСЕНІЙОВИЧ (р. н. 1933) – художник екслібриса. Народився 4 листопада 1933р. в Новосибірську. Закінчив Київське художньо-ремісничє училище, Харківський художньо-промисловий інститут (1974) (майстерня М. Каменського). Працював е техніці ліногравюри. Виконав екслібриси для томського художника В. А. Мар'їна (1988), В. В. Сидорова (1991) (за мотивами «Слова о полку Ігоревім»), С. Мандриченка (1995).

№ 262

Походження:

Колекція П. Нестеренка.

Література:

Екслібриси В. Усокіна // Доступно з: <http://uart.ucoz.ru/photo/23>; Міжреспубліканська виставка екслібриса «У вінок Кобзареві», присвячена 175-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка: Каталог виставки. – Суми, 1989; Нестеренко П. Історія українського екслібриса. – К.: Темпора, 2010. – 328 с.

Примітка:

В основі екслібриса портрет І. Мазепа роботи невизначеного художника (див. каталог № 239.). Публікується за виданням: Нестеренко П. Історія українського екслібриса. – К.: Темпора, 2010. – С. 284.

263. Омелян Я.

Екслібрис «БОГДАНА ЛЕПКОГО (1872–1941)», 1997 р.

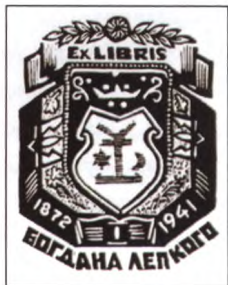
Папір, туш, перо.
7,2 x 5,7 см (друк).

Написи:

Зверху: «ExLIBRIS»
Знизу: «Богдана Лепкого».

Автор/Виконавець:

ОМЕЛЯН ЯРОСЛАВ МАКСИМОВИЧ (р. н. 1929) – живописець, графік, громадський діяч. Народився 1 січня 1929 р. у с. Мшана Городоцького району на Львівщині. Протягом 1948–1949 років навчався у Львівському училищі прикладного мистецтва ім. І. Труша. Після першого курсу навчання вступив до Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва (нині – ЛНАМ). З 1950 по 1959 рік перебував на спецпоселенні в Якутії. 1963–1969 р. навчався у Львівському поліграфічному інституті на факультеті графіки. З 1972 р. почав працювати на Тернопільському художньо-виробничому комбінаті Художнього фонду України. З 1976 р. почав експонувати свої твори на персональних виставках. Я. Омелян має звання заслуженого художника України, є членом НСХУ з 1983 р. Має нагороди: диплом лауреата Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. Братів Лепких (1994), диплом переможця Всеукраїнського конкурсу екслібрисів ім. Братів Лепких (1997), удостоєний звання «Людина року» (Тернопіль, 2005), подяку Президента України (2005), нагороджений ювілейною відзнакою з нагоди 100-річчя від дня народження генерал-хорунжого Романа Шухевича (2007). Почесний член Всукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка (1999). Працює в галузі станкової та прикладної графіки, плаката, акварелі, рисунка, живопису. Проілюстрував майже 60 книг. Видав комплект листівок: «Архітектура Тернополя в естампах» (2004) і вісім каталогів власних робіт (1974–2007). У його колекції понад 400 екслібрисів: братів Лепких, І. Герети, П. Медведика, С. Сапеляка

№ 263

та ін., пам'яті Є. Коновальця, Й. Сліпого, Н. Хасевича, В. Чорновола. У квітні 2006 р. Ярослав Омелян створив екслібрис Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки.

Походження:

Власність художника.

Література:

Ярослав Омелян. Екслібриси пам'яті (книжкові знаки). – Тернопіль, 2005; Джус О. Мазепинський перстень – символ невмирущості Мазепинських ідей // Мазепа, гетьман український у поетичних образах корифеїв української літератури від Шевченка до Сосюри. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 2007. – С. 283; Ярослав Омелян. Каталог. – Тернопіль: Джура, 2008; Новосядлий Б., Новосядла Н., Сто десять сходинок мистецької долі Ярослава Омеляна // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Вип. 20. – Доступно з: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnam/2009_20/Statti/31.pdf

Примітка:

В композиції екслібриса відтворено малюнок з Перехідного Мазепинського перстня (1932; 1996). Публікується за виданням: Ярослав Омелян. Екслібриси пам'яті (книжкові знаки). – Тернопіль, 2005.

264. Стратилат М.

Екслібрис Олександра Пухкала, 1999 р.

Папір.

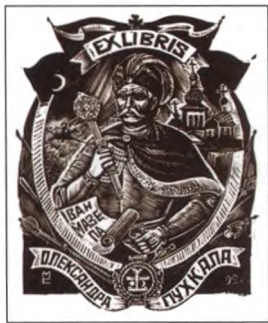
10 x 8 см (оригінал); 8 x 6 см (друк).

Написи:

По середині зверху по овалу: «EXLIBRIS»; знизу на стрічках: «ОЛЕКСАНДРА ПУХКАЛА». В середині портретного зображення на розвороті сувою: «ІВАН МАЗЕПА».

Автор/Виконавець:

СТРАТИЛАТ МИКОЛА ІВАНОВИЧ (р. н. 1942) – український графік. Народився 6 червня 1942 р. у с. Макіївці Носівського району Чернігівської області. З 1959 по 1962 р. навчався у Київському художньому училищі № 16. Після проходження строкової служби в лавах Радянської армії вступив до Українського поліграфічного інституту ім. Івана Федорова на факультет графіки (1967–1972) (педагоги з фаху: М. Дерегус, Г. Якутович). З 1972 по 1975 р. працював художником у газеті «Советский солдат» у Чехословаччині. 1975 р. обраний до Спілки журналістів України. Того ж року відбулася перша персональна виставка графіки у Празі. У 1980 р. став членом Спілки художників України. Персональні виставки графіки у Будапешті (1985), Ватикані (1990), Нью-Йорку (1991), Бордо (1993), Мангеймі (1993). Основні твори: серія гравюр «Седнівська осінь» (1980–1981), серія гравюр «Пісня про Київ» (1980–1981), серія ілюстрацій до збірки «Мій Київ» (1982), серія робіт «Ніч яка місячна» (1983–1986), серія гравюр

№ 264

«Знищені святині Києва» (1986–1990), альбом «Храм і духовність» (1990), 200 екслібрисів (протягом 1967–2002 рр.). 1996 р. художникові надано звання заслуженого художника України. 2002 р. він був нагороджений орденом Миколи Чудотворця та Архистратига Михаїла. З 2008 р. – народний художник України. Співпрацює з молодими авторами, виконує ілюстрації до творів.

Походження:

Власність автора (м. Київ).

Література:

Екслібрис. Микола Стратилат. – К.: КП «Дім, сад, город», 2005. – 216 с.: іл.

Примітка:

За основу екслібриса автор узяв графічний портрет І. Мазепи роботи І. Кейвана (див. каталог № 90.). Публікується за виданням: Екслібрис. Микола Стратилат. – К.: КП «Дім, сад, город», 2005. – С. 126.

265. Омелян Я.

Екслібрис Б. Лепкого, 2003 р.

Папір, туш, перо.

8 х 6 см. (друк).

Написи:

«ExLibris Б. Лепкого 125». В композиції екслібриса використано зображення книги, яка має напис «МАЗЕПА».

Автор/Виконавець:

ОМЕЛЯН ЯРОСЛАВ МАКСИМОВИЧ (р. н. 1929) – живописець, графік, громадський діяч. Народився 1 січня 1929 р. у с. Мшана Городоцького району на Львівщині. Протягом 1948–1949 років навчався у Львівському училищі прикладного мистецтва ім. І. Труша. Після першого курсу навчання вступив до Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва (нині – ЛНАМ). З 1950 по 1959 рік перебував на спецпоселенні в Якутії. 1963–1969 р. навчався у Львівському поліграфічному інституті на факультеті графіки. З 1972 р. почав працювати на Тернопільському художньо-виробничому комбінаті Художнього фонду України. З 1976 р. почав експонувати свої твори на персональних виставках. Я. Омелян має звання заслуженого художника України, є членом НСХУ з 1983 р. Має нагороди: диплом лауреата Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. Братів Лепких (1994), диплом переможця Всеукраїнського конкурсу екслібрисів ім. Братів Лепких (1997), удостоєний звання «Людина року» (Тернопіль, 2005), подяку Президента України (2005), нагороджений ювілейною відзнакою з нагоди 100-річчя від дня народження генерал-хорунжого Романа

№ 265

Щухевича (2007). Почесний член Всуукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка (1999). Працює в галузі станкової та прикладної графіки, плаката, акварелі, рисунка, живопису. Проілюстрував майже 60 книг. Видав комплект листівок: «Архітектура Тернополя в естампах» (2004) і вісім каталогів власних робіт (1974–2007). У його колекції понад 400 екслібрисів: братів Лепких, І. Герети, П. Медведика, С. Сапеляка та ін., пам'яті Є. Коновальця, Й. Сліпого, Н. Хасевича, В. Чорновола. У квітні 2006 р. Ярослав Омелян створив екслібрис Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки.

Походження:

ВУАН (Музей-архів ім. Д. Антоновича) (США).

Література:

Постать гетьмана Івана Мазепи в творчості Б. Лепкого. Бібліографічний покажчик. – Березани, 2003; Якель Р. Ex libris – під охорону енциклопедії / Електронний ресурс. – Доступно з: <http://www.dt.ua>

Примітка:

У композиції екслібриса використано корінець відомої пенталогії Б. Лепкого – «Мазепа». Публікується за архівним примірником.

266. Омелян Я.

Екслібрис «Пам'яті гетьмана Мазепи»», 2005 р.

Папір, туш, перо.

7,2 x 5,7 см (друк).

Написи:

Зверху – «ПАМ'ЯТИ»; ліворуч – «ГЕТЬМАНА»; знизу – «МАЗЕПИ». У правому верхньому куті дати життя І. Мазепи: «1639–1709» та зображення герба «Курч».

Походження:

Власність автора (м. Тернопіль).

Література:

Ярослав Омелян. Екслібриси пам'яті (книжкові знаки). – Тернопіль, 2005.

Примітка:

У композиції використано образ І. Мазепи пензля О. Куриласа. Публікується за виданням: Ярослав Омелян. Екслібриси пам'яті (книжкові знаки). – Тернопіль, 2005.

№ 266

267. Сорока Б.

Екслібрис Романа Геврика з зображенням родового герба І. Мазепи «Курч», 2009 р.

Папір, лінорит.

63 x 53 мм.

Автор/Виконавець:

СОРОКА БОГДАН МИХАЙЛОВИЧ (р. н. 1940) – український графік. Народився 2 вересня 1940 р. у Львові. 1964 р. закінчив Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва. З 1964 по 1993 рік працював у Львівському художньо-виробничому комбінаті живописцем-монументалістом. 1993 р. зарахований на посаду доцента Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва, а 1996 р. став першим завідувачем кафедри промислової графіки, де працював до 2006 р. Основні твори: цикл ліногравюр до збірки поезій І. Калинця «Відчинення вертепу» (1969), графічні цикли «Українська міфологія» (1970–1972), «Купальські забави» (1974), «Символи Григорія Сковороди» (1975), «Похід гномиків» (1979–1984), «Подорож по Узбекистані» (1981–1982), «Архітектура Львова», «Страсті Христові», «Символи та емблеми», «Дерев'яні церкви Галичини»; графічні ілюстрації до творів Лесі Українки, Р. Іваничука, В. Стефаника, Т. Шевченка, І. Кошалівця. З 2001 року почав займатися кольоровим ліноритом. Особливе місце у його творчості посідає виготовлення книжкових знаків. 1989 р. у Вільнюсі отримав другу премію Міжнародного конкурсу екслібриса.

2006 р. у Києві отримав першу премію на виставці-конкурсі ім. Георгія Якутовича. 2009 р. нагороджений медаллю на XIII міжнародному бієнале малої графічної форми і екслібриса в Острові Великопольському (Польща).

Походження:

Власність автора (м. Львів).

Література:

Богдан Сорока. Графіка. – Львів: ТзОВ Колір ПРО, 2011. – 144 с.

Примітка:

Публікується за виданням: Богдан Сорока. Графіка. – Львів: ТзОВ Колір ПРО, 2011. – С. 75.

№ 267

СКУЛЬПТУРА

Монументальна скульптура

(пам'ятники, пам'ятні знаки, меморіальні дошки)

268. Паладій Я.

**ПРОЕКТ ПАМ'ЯТНИКА ГЕТЬМАНУ ІВАНУ МАЗЕПІ,
поч. 1960-х рр.(?).**

Розміри невідомі.

Автор/Виконавець:

ПАЛАДІЙ ЯРОСЛАВ (1910–1977) – український скульптор. Народився 21 квітня 1910 р. на Буковині. Середню школу закінчив у 1929 р. Протягом 1932–1938 рр. здобував мистецьку освіту на відділу скульптури в Академії мистецтв у Бухаресті. До 1944 р. працював викладачем рисунка та різьби у Торговельно-Промисловій школі в Городенці. З 1945 р. і до від'їзду до США проживав у таборі для переміщених осіб у Зальцбурзі. У той же час брав участь у виставках і працював як різьбар народного мистецтва. У 1949 р. емігрував до США. Став членом Об'єднання Мистців Українців

Америци, брав постійну участь у виставках ОМУА. Окрім скульптури, працював як графік: зробив проект «Абетки», виконав проект-модель церкви в Гантері. Твори зберігаються у музеях та приватних колекціях Європи та Америки. Помер 19 січня 1977 р. і похований на цвинтарі в Бавнд Бруку (США).

Походження:

Належав авторові. Нині місце знаходження оригінального проекту невідомо.

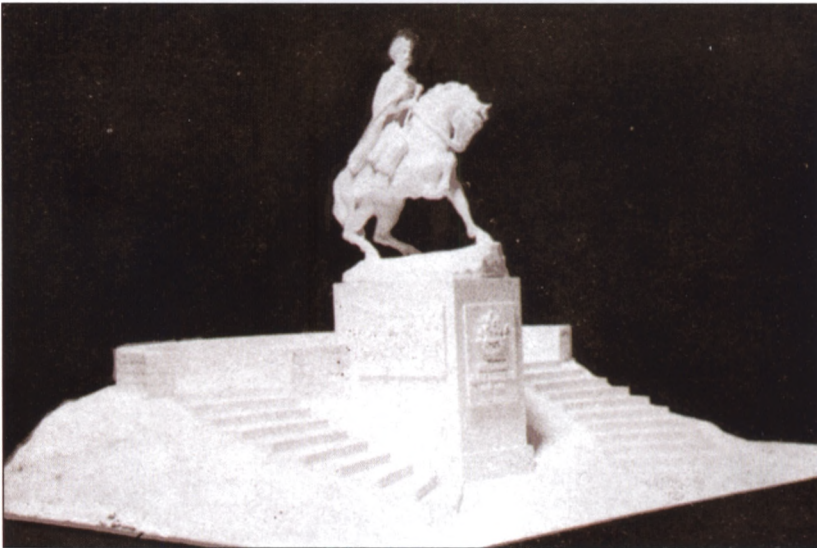
Література:

Нотатки з мистецтва. – 1966. – № 5. – С. 9; Каталог творів українських митців Америки. В галереї при церкві-пам'ятнику у Бавнд Бруці (5–6 травня 1973 р.). – Бавнд Брук, 1973. – 52 с.; Ярослав Паладій (1910–1977). Некролог // Нотатки з мистецтва. – 1977. – № 7. – С. 65.

Примітка:

Нереалізований.

Публікується за виданням: Нотатки з мистецтва. – 1966. – № 5. – С. 9.

269. Лео Мол (Молодожанин Л).

ДОБА МАЗЕПИ, 1972-1977 р.

Вітраж. Кольорове скло, метал.

180 x 750 см.

Написи:

1687–1709.

Автор/Виконавець:

МОЛОДОЖАНИН ЛЕОНІД ГРИГОРОВИЧ (ЛЕО МОЛ) (р.н. 1915) – відомий український скульптор, художник, графік. Народився 15 січня 1915 р. у м. Полонному (нині – Хмельницької обл.) в родині гончара. Навчався в Ленінградській академії мистецтв (нині – СПДАДЖСА ім. І. Рєпіна), але навчання не закінчив через війну. Разом з іншою молоддю його було вивезено до Німеччини на важкі роботи. У Німеччині він познайомився із Ернстом Шуде, який відіграв значну роль у його подальшій творчій долі. З часом Л. Молодожанин переїхав до Відня до майстерні скульптора Вільгельма Франса. Потім продовжив навчання в академіях мистецтв Берліна та Гааги. У той період познайомився з майбутньою дружиною Маргарет Шолтес. Випадко мав зустріч із П. Скоропадським, який порадив вибиратися з Німеччини до Канади. З 1948 р. Л. Молодожанин разом із дружиною оселився у Вінніпезі, штат Манітоба. Академік Королівської Академії мистецтв. Нагороджений багатьма відомими відзнаками, зокрема він є членом Королівської Канадської академії мистецтв (1973), нагороджений пов'язкою Почесного офіцера Канади (1989), 21 серпня 1992 р. в Києві йому було вручено Почесну відзнаку Президента України. Однак найбільшою нагородою і визнанням для

№ 269

скульптора за багаторічну працю став «Сад скульптур Лео Мола», відкритий 18 червня 1992 р. в Ассінбай – парку за підтримки мера міста Вінніпега. Цей музей під відкритим небом зібрав всі скульптурні твори Лео Мола, та далеко не все, що було створено майстром за життя. Адже крім скульптур, є ще керамічні твори, живописні полотна, мозаїка, вітражі та безліч графічних замальовок, ексківів. Серед основних творів пам'ятники Т. Шевченку у Вашингтоні (1964), Буенос-Айресі (1971), у Санкт-Петербурзі, Оттаві (2011), Івано-Франківську (2011); бюсти: прем'єр-міністрові Канади Джону Діфенбекеру, римським папам Павлові VI, Янові XXIII, Яну-Павлу II, кардиналам Й. Сліпому й Тіссерану, королеві Великобританії Єлизаветі II та ін.; надгробний пам'ятник І. Багряному (м. Ульмі, Німеччина). Помер 4 липня 2009 р. Похований у Вінніпезі (Канада).

Походження:

Власність українського греко-католицького кафедрального собору Святих Володимира й Ольги (м. Вінніпег, Канада).

Література:

Вітражі Катедри св. Володимира й Ольги. Ювілейний комітет Катедри Св. Володимира й Ольги // Альбом. – Вінніпег, 1977; Бойко О. Релігійні мотиви у творчості Леоніда Молодожанина (скульптура, ікони, вітражі, мозаїка) // на правах рукопису; Книга творчості українських мистців поза Батківщиною // За ред. Петра Мегика. – Філадельфія, 1981.; Світова виставка українських мистців // Каталог. – Торонто, 1982;

Степовик Д. Скульптор Лео Мол. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 1995. – 224 с.: іл.

Примітка:

Публікується за виданням:

Вітражі Катедри св. Володимира й Ольги. Ювілейний комітет Катедри Св. Володимира й Ольги // Альбом. – Вінніпег, 1977.

270. Литвиненко С.

ІВАН МАЗЕПА, поч. 1990 рр.

Пам'ятник. Бронза, граніт.

Розміри невизначені.

Автор/Виконавець:

ЛИТВИНЕНКО СЕРГІЙ (1899–1964) – видатний український скульптор. Народився 5 жовтня 1899 р. у Пирятині Полтавської області. У 1919–1920 рр. служив в армії УНР у ранзі хорунжого. Два роки провів у таборах інтернованих у Ланцугі і Вадовіцах. Протягом 1924–1929 рр.

навчався у Краківській академії мистецтв (майстерня професора К. Ляшки). Студіював кераміку у О. Трибушного. По закінченню студій на початку 1930-х років переїхав поїхав до Парижа для продовження навчання. Виставляв свої твори в Тюїльрі, а потім повернувся до Львова. У 1933 р. на замовлення «Просвіти» створив чотири скульптурні портрети: молодого Т. Шевченка, І. Франка, А. Шептицького та гетьмана Івана Мазепи (див. фото 1). Львівський період у творчості митця тривав з 1930 р. по 1944 р. і виявився дуже плідним. Однак з 1944 р. родина скульптора в еміграції в Німеччині (був організатором та керівником Української образотворчої школи у Німеччині), а з 1949 р. – у Нью-Йорку (США). У 1952 р. з утворенням Об'єднання Українських Митців в Америці став його першим головою. Перебуваючи

№ 270, фото 1

в Америці, скульптор створив принципово іншого Мазепу на кошти Українського Народного Союзу. Це був пам'ятник людині, яка фактично започаткувала боротьбу за самостійність Української держави. Мав багато індивідуальних виставок. У 1963 р. відбулася виставка творів майстра, присвячена 40-річчю його творчої діяльності у Нью-Йорку. Основні твори: живописні портрети Є. Маланюка, В. Кубійовича, Е. Андрієвської, Н. Литвиненко, іконостаси у церквах св. Миколая у Чикаго та св. Володимира і Ольги в Вінніпезі, численні надмогильні пам'ятники; скульптури: «Задумана», «Голова» та ін.

Походження:

м. Кергонксон (США).

Література:

Рожок С. Людина й учитель // Нотатки з мистецтва. – 1975. – № 15. – С. 21–24; Пам'ятки України. – 1991. – № 6; Бірюльов Ю. Стильовий та жанровий діапазон творчості українських митців Львова міжвоєнного двадцятиліття (1919–1939) // Мистецтвознавство України: Збірник наукових праць. Спецвипуск. – Львів: Афіша, 2011. – С. 87–94; Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 306; Лопата П. Мистецтво, присвячене гетьманові (До 300-річчя смерті Івана Мазепи) / Доступно з: <http://www.infoukes.com/newpathway/36-2009-Page-14-1.html>

Примітка:

Зовнішніх рис гетьмана І. Мазепи не відтворює. Є плодом творчої уяви автора.

Фото твору початку 1930-х рр. публікується за виданням: Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів і в дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 1. – 115 с.: 4 порт., 2 мапи [на правах рукопису]; Мли-

№ 270, фото 2

новецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів і в дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 2. – 138 с.: 10 порт., 1 картина [на правах рукопису].

Фото з оригіналу початку 1990-х рр. Адріана Геврика (фото 2) // Пам'ятки України. – 1991. – № 6.

271. Невизначений скульптор.

ІВАН МАЗЕПА, поч. 1990 рр. (?).

Пам'ятник. Бронза, граніт.

60 x 60 см (погруддя) (?).

Походження:

м. Перхтольдсдорф (Австрія). На території «Українського дому» Посольства України в Австрії.

Написи:

«IWAN | MAZERA | 1687 – 1709».

Автор/Виконавець:

Невизначений.

Література:

Ковалевська О. Щоб нащадки пам'ятали... // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 305–315.

Примітка:

Зовнішніх рис гетьмана І. Мазепи не відтворює. Є плодом творчої уяви автора. Встановлений з ініціативи та на кошти українця Маркіяна Припхана.

Публікується за виданням: Ковалевська О. Щоб нащадки пам'ятали... // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 309.

272. Горбань Є.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1994 р.

Пам'ятник. Бронза.

Розміри невизначені.

Написи:

На гранітному постаменті посередині: «Гетьман | Іван | Мазепа | 1687 – 1709»; нижче цитата: «А за віру хоч умріте, / І вольностей бороніте / «Дума», Іван Мазепа».

№ 271

Автор/Виконавець:

ГОРБАНЬ ЄВГЕН ЮХИМОВИЧ (1931–2001) – скульптор. Народився 19 липня 1931 р. у с. Гришівка Сахновського р-ну Харківської обл. Протягом 1948–1951 рр. навчався в Харківському училищі мистецтв, а з 1951 по 1957 рр. – КДХІ (педагоги з фаху: М. Лисенко, О. Олійник). З 1957 р. став учасником республіканських та всесоюзних мистецьких виставок. Віддавав перевагу багатофігурним композиціям. Роботи зберігаються у Державному музеї-заповіднику «Битва за Київ у 1943 р.» (с. Нові Петрівці Вишгородського р-ну Київської обл.), Корсунь-Шевченківському державному історико-культурному заповід-

нику (Черкаська обл.), НІЕЗ «Переяслав», Бориспільському та Фастівському краєзнавчих музеях. Від 1962 р. член СХУ. 1982 р. дістав звання заслуженого художника УРСР, а 1985 р. – став лауреатом Державної премії України ім. Т. Шевченка. Основні твори: «Перемога» (Вінниця, 1965), командарму І. Федьку (м. Ромни, 1977), «Навіки разом» (Переяслав-Хмельницький, 1982), «1933 рік» (1991), портрети Героя Радянського союзу Д. Гути (1975 р.), заслуженого діяча мистецтв УРСР І. Тихого (1978), І. Мазепи (1993), П. Дорошенка (1995).

Походження:

с. Мазепинці, Білоцерківського р-ну Київської обл. (Україна).

Література:

Скульптор Михайло Лисенко та його учні: Каталог. – К., 2006. – С. 66; Коли розпочнеться паломництво до Мазепинців? // Суценко О. Куранти вічності всевишні. Есеї. Нариси. Репортажі. – К.: ПП «ЕКМО», 2006. – С. 41–42; Ковалевська О. Іван Мазепа у запитаннях та відповідях. – К.: Темпора, 2008; Ковалевська О. Щоб нащадки пам'ятали // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 305–315.

Примітка:

Зовнішніх рис гетьмана І. Мазепи не відтворює. Є плодом творчої уяви автора. Створено коштом українського мецената Мар'яна Коця (США). Публікується за оригіналом. Фото А. Гаврилова.

№ 272

273. Дерегус-Лоренс Н., Дерегус М., Хакоc І.

І. МАЗЕПА, 1996 р.

Пам'ятник. Граніт.

Н – 5 м.

Написи:

У нижній частині моноліту: «ІВАН МАЗЕПА».

Автор/Виконавець:

ДЕРЕГУС-ЛОРЕНС НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА (р. н. 1931) – український скульптор. Народилася 24 жовтня 1931 р. у Харкові. Протягом 1949–1951 рр. навчалася в КРХШ ім. Т. Г. Шевченка. У 1957 р. закінчила КДХІ (майстерня М. Лисенка). Працює у галузях станкової, монументальної і меморіальної пластики, майстер багатофігурної композиційної скульптури. Від 1957 р. – учасниця республіканських, всесоюзних мистецьких виставок. З 1960 р. член СХУ. Перша персональна виставка відбулася у 1984 р. у Москві. Роботи зберігаються у Шевченківському національному заповіднику у Каневі Черкаської обл., НІЕЗ «Переяслав» (м. Переяслав-Хмельницький Київської обл.), Національному музеї Великої Вітчизняної війни, Музеї історії Києва, Донецькому, Горлівському, Шаргородському, Луганському, Сімферопольському, Херсонському та Черкаському художніх музеях, Державній Третьяковській галереї (м. Москва). З 1993 р. – заслужений діяч мистецтв України. У 2003 р. одержала звання народного художника України. Основні твори: «Сім'я» (1956), «Панщина» (1963), «Мадонна 20 ст.» (1969), «А. Ялтир'ян» (1978), «Катери-

№ 273

на» (1989), «33-й рік» (1993), пам'ятник «І. Мазепі» (сmt Сторонибаби Буського р-ну Львівської обл., 1995), «В. Лобановський» (2002), «Анна Ярославна» (2006) та інші. У творчому доробку 10 пам'ятників визначним діячам культури та історії України, понад 20 меморіальних дошок, станкові композиції, портрети.

ДЕРЕГУС МАРИНА ВЛАДИСЛАВІВНА (р. н. 1958) – архітектор. 1982 р. закінчила КДХІ (майстерня Н. Чмутіної). Від 1991 р. працює в Дирекції виставок НСХУ. Член НСХУ з 1995 р. Проектує пам'ятники, пам'ятні знаки, меморіальні дошки. Співпрацювала з Н. Дерегус-Лоренс, І Гречаником, М. Рапаєм, О. Кальницькою.

ХАКОС ІГОР (р. н. 1959) – архітектор.

Походження:

с-т Сторонибаби Буського р-ну Львівської області (Україна). Створений та встановлений коштом львівського О.С.П. за ініціативою М. П. Бойка та В. Сосницького.

Література:

Дерегус Н. М. Скульптура: Каталог виставки. – М.: Советский художник, 1984; Павлов В. Два мастера // Творчество. – 1987. – № 6; Скульптор Михайло Лисенко та його учні: Каталог. – К., 2006. – С. 73.

Примітка:

Фото з архіву Н. М. Деревус-Лоренс. Публікується вперше.

274. Савко Ю.

ІВАН МАЗЕПА (1990, 1995), 1997 р.

Пам'ятник. Бронза, граніт.

Н – 5, 20 м (загальна).

Написи:

Напис на дошці під зображенням обличчя:

Нехай вічна
Буде слава
Же през шаблі
Маєм права

Гетьман
ІВАН МАЗЕПА

На честь видатного полководця,
Державного діяча

У правому нижньому куті – монограма автора «СЮ».

Автор/Виконавець:

САВКО ЮЛІАН ФЕДОРОВИЧ (р. н. 1944) – скульптор. Народився 19 березня 1944 р. у с. Кожечі Львівської обл. Жив та навчався у Алчевську Луган-

№ 274

ської області, де оселилися батьки після повернення із заслання. 1957 р. вступив на другий курс Ростовського художнього училища ім. М. Грекова, потім перевівся до Косівського художнього училища (спеціалізація – кераміка). Нині живе у Львові. Працює у ЛНАМ на кафедрі малюнку. 1997 р. до Дня незалежності у Новояворівську за ініціативою С. Лукашика було відкрито пам'ятник І. Мазепі. Відкриття відбулося за великої кількості паракіян греко-католицької церкви, громадсько-політичних організацій, міської та районної влади. 2008 р. скульптор брав участь у створенні композиції «Хресна дорога» (м. Страдч), яка відображає страждання Ісуса Христа. 20 травня 2012 р. у Львові відбулося відкриття пам'ятника дітям,

замордованим у радянських тюрмах протягом 1949 – 1951 рр.

Походження:

м. Новояворівськ Львівської обл. (Україна).

Примітки:

Зовнішність гетьмана не відтворює. Є результатом творчої уяви автора. Фото з оригіналу фото Ю. Савка. Публікується вперше.

275. Тенасе Г.

ІВАН МАЗЕПА, 2004 р.

Пам'ятник. Бронза.

Походження:

м. Галац (Румунія).

Написи:

Напис двома мовами: «IVAN MAZEPA | HATMAN AL UCRAINEI»; «ІВАН МАЗЕПА | ГЕТЬМАН УКРАЇНИ | 20.03.1639 – 10.10.1709».

Автор/Виконавець:

ТЕНАСЕ ГЕОРГЕ (Gheorghe Tanase).

Література:

Постав гетьман у пам'ятнику // Міграція (Галац). – 2004. – Травень; Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 308.

Примітка:

Зовнішніх рис гетьмана І. Мазепи не відтворює. Є плодом творчої уяви автора. Виконаний на замовлення Міністерства культури і мистецтв Румунії.

Фото з оригіналу А. Гаврилова.

№ 275

276. Гаврилова О.

ГЕТЬМАНСЬКА ДУМА, 2008 р.

Пам'ятний знак-стела. Кераміка (шамотна маса, глазури).

200 x 50 x 60 см.

Написи:

На одному боці клиноподібної стели цитата з «Думи» І. Мазепи:

А за волю хоч умрете
І вольностей бороніте
Нехай вічна буде слава
Же през шаблі маєм право...

Автор/Виконавець:

ГАВРИЛОВА ОЛЬГА ІГОРІВНА

№ 276

(р. н. 1983) – художник-кераміст, скульптор. Народилася 19 листопада 1983 р. у м. Києві. Протягом 1999–2003 років навчалася у Київському державному інституті дизайну та прикладних мистецтв ім. М. Бойчука (нині – КДІДПМД ім. М. Бойчука) на факультеті художньої кераміки. 2009 р. закінчила ЛНАМ. З 2006 р. є членом НСХУ. Працює у галузі монументальної кераміки. У 2009 р. та 2010 р. була організатором симпозіумів з кераміки «Біле дерево» (м. Славське). Нині займається книжковою ілюстрацією. Співпрацює з видавництвом «Грані-Т».

Походження:

Встановлено у внутрішньому дворі Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Література:

Ковалевська О. Щоб нащадки пам'ятали... // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 305–310.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото О. Ковалевської.

277. Єршов Г., Павленко В.

ІВАН МАЗЕПА, 2009 р.

Пам'ятник. Бронза, мармур.

1360 см (погруддя); 2230 см (мармурова колона); 0,18 см (основа)

Н – 3,6 м (загальна); розмір герба на колонні – 720 x 540 см.

Написи:

Жодного напису, який би засвідчував постать зображеного. Функцію маркера виконує зображення герба «Курб».

Автор/Виконавець:

ЄРШОВ ГЕННАДІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ (р. н. 1967) – скульптор. Народився 12 липня 1967 р. у Чернігові. У 1991 р. закінчив Львівський інститут декоративного та прикладного мистецтва (нині – ЛНАМ) (майстерня Е. Миська), у 1995 р. – УАМ (нині – НАОМА) (педагоги з фаху: В. Бородай, В. Шевцов). З 1995 р. є засновником і скульптором Чернігівської мистецької галереї, а також членом НСХУ. Протягом 2000–2001 рр. був старшим викладачем кафедри образотворчого мистецтва Чернігівського педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. Від 2001 р. живе у м. Гданськ

(Польща). Протягом 2003–2004 рр. був викладачем художнього училища м. Гдиня. Від 1985 р. є учасником регіональних художніх виставок. Персональні виставки відбулися у Чернігові (1994), Славутичі (1996), Києві (1997–1998), Бухаресті (1998), Гдині (2004), Гданську (2004–2005), Пельплін (2005). У творчому доробку скульптора є станкові та монументальні скульптури. Основним жанром є портрет. Розробив програму увічнення засобами образотворчого мистецтва історичних осіб XVII–XVIII ст. на території Північного Лівобережжя. Основні твори: статуетка «Муза Славутича» (1995), «Козацькі думи» (1995), «Орфей» (2005), скульптури «Ольга» (1994), пам'ятники «Пам'ять Чорнобиля» (1996), «Літописець» (1997, м. Любеч), «П. Прокопович» (с. Пальчики Бахмацького р-ну Чернігівської обл.), «Іван Мазепа» (1998, м. Чернігів); погруддя Ф. Шопена (2008, м. Гданськ), пам'ятний знак «Жертвам голодомору» (2008, м. Варшава). Окремі роботи зберігаються у НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Бахмацького р-ну Чернігівської обл.), Музеї історії та мистецтва у Бухаресті.

ПАВЛЕНКО ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ – заслужений архітектор України, начальник управління містобудівництва та архітектури Чернігівської обласної державної адміністрації.

Походження:

м. Чернігів (Україна). НАІЗ «Чернігів стародавній».

Література:

Спробуй себе (інтерв'ю) // Чернігівські відомості. – 1996. – 11 жовтня; Скульптор Геннадій Єршов: Буклет. – Чернігів, 1997; «Геннадій Єршов: «Древняя Греция и

№ 278

римський портрет научили меня говорить языком скульптуры ...» // Travel news. – 2005. – № 3–4; Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 315.

Примітка:

Зовнішніх рис гетьмана І. Мазеви не відтворює. Є плодом творчої уяви автора. Пам'ятник встановлено за ініціативою НАІЗ «Чернігів стародавній». Споруджено на благодійні кошти. Публікується з оригіналу. Фото А. Гаврилова.

278. Білик М., Білик Н., Шевченко В.

ІВАН МАЗЕПА, 2009 р.

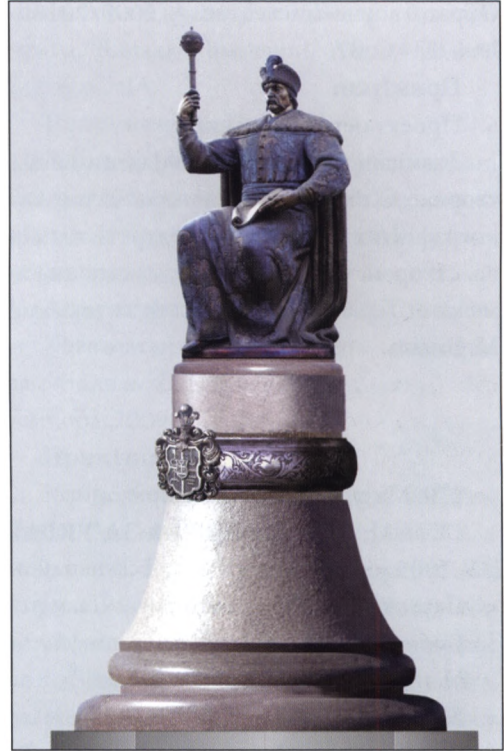
Пам'ятник. Бронза, граніт.

Н – 6,7 м (постать); 3,7 м (постамент).

Автор/Виконавець:

БІЛИК МИКОЛА ІЛЛІЧ (р. н. 1953) – скульптор. Народився 20 травня 1953 р. у с. Топорівка Новоселицького р-ну Чернігівської обл. Ще до закінчення навчання з 1979 р. почав брати участь у всеукраїнських, всесоюзних та закордонних мистецьких виставках. У 1980 р. закінчив Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва (нині – ЛНАМ) (педагоги з фаху: Д. Кривавич, І. Якунін). Протягом 1980–1990 років працював скульптором на творчо-виробничому об'єднанні «Художник». З 1985 р. став членом СХУ. Від 1996 р. має звання заслуженого художника України. Персональні виставки відбулися у Мюнхені (1991) та Києві (1994–1995, 1998, 2002, 2003). Був учасником міжнародних симпозіумів з каменю. Твори зберігаються в Чернівецькому, Львівському, Переяслав-Хмельницькому художніх музеях. Основні твори: реконструкція пам'ятника княгині Ользі (у співавторстві, 1995–1996 рр.), пам'ятник князю Ярославу Мудрому (у співавторстві, 1997 р.), меморіальні дошки Олександрові Олесю (1986), Б. Грінченку (1987), П. Могилі (1996), станкові твори «Таємниця народження» (1989), «Моя Україна» (1990), «Мокош», «Діана» (1996), «Солов'їна пісня» (2002).

БІЛИК НАЗАР МИКОЛАЙОВИЧ (р. н. 1979) – скульптор. Народився у Льво-

№ 279

ві. У 1999 р. закінчив Київський художньо-промисловий технікум (нині – КДІДПМД ім. М. Бойчука). Протягом 1999–2005 років навчався в НАОМА. По закінченні навчання залишився працювати викладачем. З 2005 р. член НСХУ. 2008 р. вступив до аспірантури творчих майстерень НАОМА. З 2001 р. активний учасник мистецьких виставок та симпозіумів по скульптурі.

ШЕВЧЕНКО ВІКТОР СЕРГІЙОВИЧ (р. н. 1959) – архітектор, член Полтавської обласної організації НСАУ.

Походження:

Замовник: «Просвіта» (Полтава); місце перебування: Виробниче об'єднання «Художник».

Література:

М. Білик: Каталог творів. – К., 1995;

Образотворче мистецтво. – 2009/2010. – № 4–1. – С. 87.

Примітки:

Проект нереалізований.

Зовнішність гетьмана І. Мазепи не відтворює. Є плодом уяви автора. Серед іконографічних джерел були портрети гетьмана, створені українськими художниками за межами України. Публікується за ескізами М. Білика.

279. Мазур Б., Мазур М.

ГЕТЬМАНИ. МОЛИТВА ЗА УКРАЇНУ, 2009 р.

Скульптурний комплекс.

Бронза, граніт.

Н – 14 м (загальна); 3,5 м (фігури).

Написи:

У картуші по центру композиції: «Та не згине в Україні | І щастя і воля | Хай нам, браття молодії | Усміхнеться доля». На колоні ліворуч від багатофігурної композиції: «Скульптурна композиція «Гетьмани. Молитва за Україну». Зображено гетьманів, діяльність яких пов'язана з Батурином – Дем'яна Многогрішного, Івана Самойловича, Івана Мазепи, Пилипа Орлика та Кирила Розумовського. Автори: Микола Мазур, Богдан Мазур. Урочисте відкриття відбулось 22 січня 2009 р.».

Автори/Виконавці:

МАЗУР БОГДАН МИКОЛАЙОВИЧ (р. н. 1969) – скульптор. Народився 6 липня 1969 р. у м. Хмельницький. 1992 р. закінчив Одеське художнє училище ім. М. Б. Грекова, а 1997 р. КДХІ (педагог з фаху В. Чепелик). З 1999 р. член НСХУ, а з 2003 р. – заслужений художник України. Основні твори:

№ 279 а

пам'ятники С. Параджанову (Київ, 1997), жертвам репресій «Ангел» (м. Хмельницький, 1998), Т. Шевченку (м. Кам'янець-Подільський, 1999), воїнам-інтернаціоналістам «Скорбота» (2000), «Віра, Надія, Любов» (м. Хмельницький, 2012). Лауреат малої Державної премії України імені Тараса Шевченка (1999). Має звання народного художника України з 2009 р.

МАЗУР МИКОЛА ІВАНОВИЧ (р. н. 1948) – монументаліст, скульптор, живописець-станковист, графік, педагог. З 1966 р. має звання заслуженого художника України, з 2009 р. – народний художник України. Народився 2 січня 1948 р. у зернорадгоспі Кушівського р-ну Краснодарського краю (РФ). Протягом 1963–1968 рр. навчався в Одеському державному художньому училищі ім. М. Б. Грекова. З 1968 по 1979 роки викладав у Хмельницькій дитячій художній школі, з 1973 р. – її директор. З 2002 р. – старший викладач фахових дисциплін відділення «Дизайн» Хмельницького

державного університету, з 2004 р. – доцент кафедри дизайну Хмельницького національного університету, з 2006 р. – керівник навчально-творчої майстерні ХНУ. З 1972 р. бере участь у виставках різних рівнів. Член СХУ з 1987 р. Має кілька нагород та відзнак: I премія МВС СРСР за оформлення дитячого автостійки (1982), Республіканська премія ім. М. Островського (1989), обласні премії: «Корчагінець» (1987), ім. Т. Г. Шевченка (1993), ім. В. К. Розвадовського (1995), міська премія ім. Б. Хмельницького (1996), «Людина року» (м. Хмельницький) в номінації «Митець» (1998); Всеукраїнська премія «Золота фортуна» (2001), обласна премія ім. Я. Гальчевського (2003), орден за заслуги перед Батьківщиною третього ступеня (2008). Твори зберігаються в музеях міст Хмельницького, Вінниці, Чернівців, Одеси, Силістри (Болгарія), Бора, Белграда (Сербія), Модесто (США), у приватних

колекціях в Україні, Росії, Бельгії, Болгарії, Ізраїлі, Канаді, Німеччині, Литві, Польщі, Сербії, США.

Походження:

Встановлено 22 січня 2009 р. на майдані Гетьманської слави у Батурині Бахмацького району Чернігівської області. Монумент остаточно незавершений.

Література:

Ковалевська О. Щоб нащадки пам'ятали... // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 305–315.

Примітка:

Композиція містить фігури п'яти гетьманів: Дем'яна Многогрішного, Івана Самойловича, Івана Мазепи, Пилипа Орлика, Кирила Разумовського. Постаць І. Мазепи встановлено посередині. Портретних рис не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Комплекс незавершений. Публікується за оригіналом. Фото О. Ковалевської.

280. Куц А.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 2000 р.

Модель пам'ятника (з галереї історичних постатей Монумента Незалежності). Гіпс.

Н – 1 м.

Автор/Виконавець:

КУЦ АНАТОЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ (р. н. 1945) – скульптор. Народився 30 листопада 1945 р. у Києві. У 1972 р. закінчив КДХІ (педагог з фаху: В. Бородай). З 1976 р. член СХУ. У 1977 р. закінчив аспірантуру АМ СРСР під керівництвом В. Бородая. 1979 р. надано звання заслуженого художника України. 1980 р. нагороджений Срібною медаллю АМ СРСР, а 1981 р. – Бронзовою медаллю ВДНГ СРСР за майстерність у портреті. 1985 р. нагороджений орденом «Знак пошани» за творчі досягнення та громадську діяльність. З 1978 р. по 1993 р. обраний і працював у керівних органах СХУ. У 1996 р. отримав звання народного художника України. 1998 р. обраний членом-кореспондентом, а з 2004 р. – дійсним членом АМУ. 2005 р. нагороджений відзнакою «Знак пошани» за видатний мистецький внесок у міське середовище. 2006 р. виграв конкурс на спорудження пам'ятника П. Орлику для м. Києва, а 2009 р. – на спорудження пам'ятника І. Мазепі (м. Київ). Основні твори: пам'ятник П. Тичині (с. Піски Київської обл., 1981 р.), пам'ятні знаки О. Купріну (м. Київ, 1981), М. Булгакову (м. Київ, 1982), І. Сікорському (м. Київ, 1983), пам'ятник М. Біляшівському (м. Київ, 1985), «Тарасові шляхи» (с. Моринці Черкаської обл., 1986–1989), «1000-ліття міста Лубен»

№ 280

(1990), «1000-ліття Новгород-Сіверського» (1991), пам'ятник жертвам Голодомору в Україні 1932–1933 рр. (м. Блюмінгдейл, США, 2002), пам'ятник Т. Шевченку (м. Варшава, 2002) та ін. Твори майстра зберігаються у НХУМ, Київському музеї російського мистецтва, Харківському художньому музеї, Запорізькому художньому музеї, а також приватних колекціях Великобританії, Німеччини, Росії, США, Японії.

Походження:

Власність автора.

Примітки:

Проект нереалізований. Є плодом творчої уяви автора. Серед іконографічних джерел при створенні образу використано портрет з колекції портретів НМІУ. Фото з архіву А. Куца. Публікується вперше.

281. Кущ А.

**ІВАН СТЕПАНОВИЧ МАЗЕПА,
2009 р.**

Макет пам'ятника (м. Київ).

Н – 5,99 м (постамент), 4,49 (фігура).

Походження:

Власність скульптора.

Література:

Собкович О. Історія України у бронзі // Образотворче мистецтво. – 2009/2010. – № 4–1. – С. 82–84.

Примітки:

Нереалізований. Портретних рис гетьмана не відтворює. В основу образу І. Мазепи автор поклав гравюру зі збірки П. Скоропадського – твір роботи В. Масютина, а також гравюру (№ 239). Друкується за ескізами автора. Публікується вперше.

№ 281 а

№ 281 б

282. Невизначений виконавець.

ПАМ'ЯТІ ІВАНА МАЗЕПИ, 1991 р.

Пам'ятний знак. Граніт.

Написи:

У правій частині плити:

ВКЛОНІМОСЬ ЦІЙ ЗЕМЛІ!

З НЕЇ ЧЕРПАВ СНАГУ

ГЕТЬМАН УКРАЇНИ ІВАН МАЗЕПА,

З ІМ'ЯМ ЯКОГО ПОВ'ЯЗАНЕ

СЛАВНЕ І ТРАГІЧНЕ В ІСТОРІЇ

ТВОЄЇ ВІТЧИЗНИ.

Походження:

м. Батурин Бахмацького р-ну Чернігівської обл.

Література:

Ковалевська О. Щоб нащадки пам'ятали // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 305–310.

Примітка:

У лівій частині плити за портрет І. Мазепи використано гравюру невідомого графіка (каталог № 239). Пам'ятний знак встановлено з ініціативи та коштом Народного Руху України. Публікується за оригіналом.

Фото А. Гаврилова.

№ 282

283. Артюшкова В. (автор проекту)
НА ЧЕСТЬ ЗУСТРІЧІ ШВЕДСЬКОГО КОРОЛЯ КАРАЛА XII ТА ГЕТЬМАНА УКРАЇНИ ІВАНА МАЗЕПИ, 2008 р.

Пам'ятний знак. Граніт.

Розміри оригіналу невизначені.

Написи:

У лівій частині стели українською та шведською мовами:

Король Швеції

КАРАЛ ХІІ

У правій частині стели:

Гетьман України

ІВАН МАЗЕПА

Посередині у нижній частині знаку:

Пам'ятний знак встановлено з нагоди історичної зустрічі та військово-політичної кампанії видатних державних діячів України і Швеції 30 жовтня 1708 року.

Автор проекту:

АРТЮШКОВА ВАЛЕНТИНА ПЕТРІВНА (р. н. 1958) – Генеральний директор Новгород-Сіверської регіональної державної телерадіокомпанії «Сіверська» (м. Новгород-Сіверський). Закінчила Чернігівський державний педагогічний інститут ім. Тараса Шевченка. Художник-аматор.

Походження:

Встановлений між селами Гірки та Дігтярівка Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. 11 вересня 2008 р. з ініціативи голови Національної ради з питань телебачення та радіомовлення Юрія Плаксюка та його заступника Віталія Шевченка.

№ 283

Література:

Ковалевська О. Щоб нащадки пам'ятали // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 305–310.

Примітка:

Портретних рис гетьмана не відображає, тому що в основу взято портрет не І. Мазепи, а Казимира Яна Павла Сапегі. Публікується за виданням: Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 305–310.

284. Гречаник І.

ІВАН МАЗЕПА, 2008 р.

Проект меморіальної дошки для НаУКМА.

Папір, олівець.

Розмір оригіналу невизначений.

Написи:

Згідно з текстом пояснювальної записки пропонувалися такі написи:

1. 1639 1709

ІВАН МАЗЕПА

гетьман України 1687–1709

2. 1639 1709

ІВАН МАЗЕПА

гетьман України 1687–1709,

випускник та щирий меценат Києво-Могилянської академії

Автор/Виконавець:

ГРЕЧАНИК ІГОР ВІКТОРОВИЧ (1960) – скульптор. Народився 10 серпня

№ 284 а

№ 284 б

1960 р. у Києві. У 1978 р. закінчив КРХШ ім. Т. Шевченка, а 1984 р. – КДХІ. Після закінчення навчання працював над монументальною та парковою скульптурою, створював скульптуру малих форм. Член СХУ з 1989 р. Член міжнародного товариства «Art of Imagination» (Лондон). У 1995 р. відбулася перша персональна виставка мистця. У 1996 р. очолив творче об'єднання «Золоті ворота». Учасник багатьох престижних виставок та скульптурних салонів. Твори експонуються у музеях та галереях Голландії, Франції, Данії, Бельгії, Швейцарії, Німеччині, Чехії, США та інших країн. Є автором скульптурних циклів «Райський сад», «Богині кохання», «Знаки зодіаку». Створив пам'ятники Т. Шевченку у Баку (2008) та Софії (2009). Нагороджений багатьма державними та мистецькими відзнаками. Живе та працює в Києві.

Походження:

Ескізи проекту належать скульптору.

Література:

Мрії про Україну. Ігор Гречаник. Скульптура: Каталог. – 2000.

Примітка:

Проект нереалізований. Фото з архіву І. Гречаника. Публікується вперше.

285. Наконечний В., Козолуп О.

ШАХІВНИЦЯ, 2008 р.

Автори/Виконавці:

НАКОНЕЧНИЙ ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ (1956–2010) – скульптор. Народився на Вінниччині. 1985 р. закінчив скульптурний факультет КДХІ. З 1989 р. є членом СХУ. Серед найвідоміших робіт – пам'ятник Д. Яворницькому біля Дніпропетровського історичного музею, садово-

паркова композиція «Маленький принц» у парку Козака Лазаря Глоби у Дніпропетровську. Був щорічним учасником фестивалю «Мамай-Fest» у Дніпродзержинську. Був автором скульптурних портретів І. Мазепи та Н. Махна. Помер 18 грудня 2010 р. Залишив після себе кілька незавершених проектів.

КОЗОЛУП ОЛЕКСІЙ ПАВЛОВИЧ (р. н. 1958) – архітектор. Народився у Дніпропетровську. У 1980 р. закінчив архітектурний факультет Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту за спеціальністю архітектор. З 1983 р. – член Національної спілки архітекторів України. З 2001 р. – керівник архітектурної майстерні у Дніпропетровську, на рахунку якої десятки успішних проектів у різних сферах проектування: реконструкція, будівництво, дизайн житлових будинків, ділових та культових споруд.

Походження:

Макет пам'ятника зберігається у ДІКЗ «Поле Полтавської битви» (м. Полтава).

Примітка:

Проект нереалізований. Публікується вперше. Фото О. Ковалевської.

№ 285

286. Галенко М.

ПАМ'ЯТНА ДОШКА «ІВАН МАЗЕПА (1639–1709)», 2011 р.

Кераміка (шамот, емалі).

1200 x 850 см.

Написи:

Напис у нижній частині: «ІВАН МАЗЕПА (1639–1709) | ГЕТЬМАН УКРАЇНИ (1687–1709) | Ім'я Івана Мазепа надано школі № 292 24 вересня 2007 року».

Автор/Виконавець:

ГАЛЕНКО МАРКО АНАТОЛІЙОВИЧ (р. н. 1957) – художник-графік, художник-кераміст, член НСХУ. Народився 27 липня 1957 р. в с. Дідовщина Фастівського р-ну Київської обл. У 1990 р. закінчив художньо-графічний факультет Одеського державного педагогічного університету (педагог з фаху: О. Письміченко). З 1978 р. працював художником у Головному управлінні «Київпроект», співпрацював з низкою видавництв, як художник-графік. У 1988 р. став одним із засновників кооперативу «Гончарі», пізніше засновник художнього підприємства та галереї «Грифон». У той же період викладав креслення та образотворче мистецтво в СШ № 219 м. Києва, працював конструктором у художньому комбінаті. З кінця 1990-х працює у гімназії № 109 ім. Т. Г. Шевченка. Учасник понад 50 виставок і конкурсів різних рівнів, симпозіумів і пленерів в Опішному, Запоріжжі, Слов'янську, благодійних програм «Глини Донбасу – дітям-сиротам» у Ворохті та Одесі. У 2006 р. дістав першу премію на міжнародному фестивалі скульптури, кераміки та гончарства. Нині працює в галузі

№ 286

художньої кераміки, паркової скульптури. Роботи зберігаються у приватних колекціях, музеях, галереях України та за кордоном, є окрасою інтер'єрів, садиб, парків. Автор герба Печерського району м. Києва.

Походження:

Приватна майстерня автора (м. Київ). 1 вересня 2011 р. урочисто встановлена на фасаді СШ № 292 Деснянського району м. Києва.

Література:

www.mazepa.name

Примітка:

Під час роботи над образом автор користувався іконографічними джерелами, зокрема гравюрою М. Бернігерота.

Публікується за оригіналом уперше. Фото О. Ковалевської. Ескізи публікуються за архівними матеріалами М. Галенка.

СКУЛЬПТУРА

Виставкова скульптура

(малі скульптурні форми)

Іван Мазепа

1640

1709

287. Ривалта А.

МАЗЕПА, 1909 р.

(Mazepa)

Скульптура, бронза.

Н – 37 см.

Автор/Виконавець:

РИВАЛТА АУГУСТО (Rivalta Augusto) (1837–1925) – італійський скульптор. Народився 14 березня 1837 р. в Олександрії. Після навчання в рідному місті, у 1859 р. переїхав до Флоренції, де навчався у студії Джованні Дюпре. Брав участь у боротьбі за незалежність Італії. 1874 р. був обраний професором скульптури Академії мистецтв у Флоренції. Наприкінці XIX ст. багато працював над створенням надгробних пам'ятників у Флоренції та Генуї. У доробку майстра багато кінних статуй, які відзначались реалізмом та високою технікою виконання. До відомих творів скульптора належать кінна статуя Гарібальді (Генуя), бюст Христофора Колумба (США), кінна статуя Вікторіо Емануеля II, портрет Джованні Баттісти Ніколіні, скульптурні ком-

№ 287

позиції «Перша смерть», «Свята родина», «Святий Іоанн» та інші. Нині твори скульптора зберігаються в Галереї сучасного мистецтва у Мілані, у музеї Ліми, у Галереї сучасного мистецтва у Флоренції. Помер 14 квітня 1925 р. Похований у Флоренції.

Походження:

Приватна колекція.

Примітка:

Публікується за: http://www.askart.com/AskART/artists/search/Search_Repeat.aspx?searchtype=AUCTION_RECORDS&artist=11065211

288. Куц А.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1981 р.

Станкова скульптура. Бронза.

38 x 34 x 14 см.

Автор/Виконавець:

КУЦ АНАТОЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ (р. н. 1945) – скульптор. Народився 30 листопада 1945 р. у Києві. У 1972 р. закінчив КДХІ (педагог з фаху: В. Бородай). З 1976 р. член СХУ. У 1977 р. закінчив аспірантуру АМ СРСР під керівництвом В. Бородая. 1979 р. надано звання заслуженого художника України. 1980 р. нагороджений Срібною медаллю АМ СРСР, а 1981 р. – Бронзовою медаллю ВДНГ СРСР за майстерність у портреті. 1985 р. нагороджений орденом «Знак пошани» за творчі досягнення та громадську діяльність. З 1978 р. по 1993 р. обраний і працював у керівних органах СХУ. У 1996 р. отримав звання народного художника України. 1998 р. обраний членом-кореспондентом, а з 2004 р. – дійсним членом АМУ. 2005 р. нагороджений відзнакою «Знак пошани»

№ 288

за видатний мистецький внесок у міське середовище. 2006 р. виграв конкурс на спорудження пам'ятника П. Орлику для м. Києва, а 2009 р. – на спорудження пам'ятника І. Мазепі (м. Київ). Основні твори: пам'ятник П. Тичині (с. Піски Київської обл., 1981 р.), пам'ятні знаки О. Купріну (м. Київ, 1981), М. Булгакову (м. Київ, 1982), І. Сікорському (м. Київ, 1983), пам'ятник М. Біляшівському (м. Київ, 1985), «Тарасові шляхи» (с. Моринці Черкаської обл., 1986–1989), «1000-ліття міста Лубен» (1990), «1000-ліття Новгород-Сіверського» (1991), пам'ятник жертвам Голодомору в Україні 1932–1933 рр. (м. Блюмінгдейл, США, 2002), пам'ятник Т. Шевченку (м. Варшава, 2002) та ін. Твори майстра зберігаються у НХУМ, Київському музеї російського мистецтва, Харківському художньому музеї, Запорізькому художньому

музеї, а також приватних колекціях Великобританії, Німеччини, Росії, США, Японії.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників: Дню Злуки присвячується (2006).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників: Дню Злуки присвячується. Друга Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2006. – С. 66.

Примітки:

Портретних рис гетьмана не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Фото з архіву А. Куща.

289. Луцак В.

ІВАН МАЗЕПА, 1986 р.

Гіпс тонований.

68 x 38 x 50 см.

Написи:

У нижній частині напівпостаті: «Іван Мазепа. ... А за віру хоч умрете, і вольностей бороніте...».

Автор/Виконавець:

ЛУЦАК ВОЛОДИМИР ПАВЛОВИЧ (р. н. 1928) – скульптор. Народився 1 листопада 1928 р. у с. Заїзд Чернігівської обл. Перед Другою світовою війною разом із батьками опинився у Перемишлі. 1948 р. закінчив Львівське художньо-ремісничє училище, а 1956 р. – КДХІ (педагоги з фаху: М. Лисенко, І. Макагон). З 1967 р. член СХУ. Працював викладачем у КРХШ ім. Т. Шевченка. Основні твори: портрети Г. Сковороди (1986), І. Мазепи (1986), С. Петлюри,

№ 289

П. Конашевича-Сагайдачного (1997), Патріарха УПЦ КП Філарета (1998), Є. Конавальця (2001), М. Плав'юка (2002), пам'ятник П. Конашевичу-Сагайдачному (2008, м. Севастополь); меморіальні дошки діячам української культури. У 2008 р. у виставковій залі ім. Веніаміна Кушніра факультету соціології і права НТУУ «Київський політехнічний інститут» відбулася виставка фотографій скульптурних творів майстра, присвячена 80-річному ювілею митця і 55-річчю його творчої діяльності. Скульптор є Почесним громадянином м. Ічня Чернігівської області, де встановле-

но пам'ятники Тарасу Шевченку, поету Василеві Чумаку, скульптору Іванові Мартосу, паркову скульптуру «Гостинна Україна» та пам'ятник загиблим воїнам (останній у співавторстві з І. Гончаром). У Переяславі-Хмельницькому на Київщині за проектом В. Луцака зведений пам'ятник філософу Григорію Сковороді. Багато років своєї творчої праці скульптор присвятив увічненню пам'яті видатних військових діячів.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Музей гетьманства (Київ); НСХУ до 75-річчя з дня народження (Київ); Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників (2004).

Література:

Марченко Г. Творчі звершення митця [Творчість Володимира Павловича Луцака]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/905-9>

Примітка:

Зовнішніх рис гетьмана І. Мазепи не відтворює. Є плодом творчої уяви автора. В основі портретного зображення образ гетьмана, створений В. Масютиним.

Фото з оригіналу О. Ковалевської.

290. Дьяконов В.

ІВАН МАЗЕПА, 1986 р.

Скульптурна композиція. Віск.

87 x 57 x 41 см.

Походження:

Музей гетьманства (м. Київ). Подарунок автора.

Автор/Виконавець:

ДЬЯКОНОВ ВАЛЕРІЙ ІГОРОВИЧ (р. н. 1950) – скульптор. Народився 5 березня 1950 р. 1979 р. закінчив КДХІ (викладачі: М. Вронський, І. Макогон). Від 1980 р. працював у Художньому фонді НСХУ (Київ). З 1982 р. брав участь у республіканських виставках. Персональна виставка відбулася у Києві 1994 р. Член НСХУ з 2003 р. Скульптор в основному працює в реалістичних традиціях. Віддає перевагу малій пластичі у класичному стилі. Роботи зберігаються у Музеї гетьманства. Основні твори: «Повернення» (1982), «Ветеран Кляшторний» (1985), «Слава» (1989), «І. Мазепа» (1986, 2002), «Артеміда» (2002), пам'ятник кошовому отаману К. Гордієнку (с. Республіканець Бериславського р-ну Херсонської області, 2000).

Походження:

Музей гетьманства (м. Київ). Подарунок автора.

Література:

Валерій Дьяконов: «Скажут слепить небо – слеплю» // Наша держава. – 2004. – 3–9 вересня; Ковалевська О. Щоб нащадки пам'ятали // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 305–315.

№ 290

Примітка:

Зовнішніх рис гетьмана І. Мазепи не відтворює. Публікується за музейним примірником. Фото О. Ковалевської.

291. Луцак В.

ІВАН МАЗЕПА, 1991 р.

Гіпс тонований.

Н – 23 см.

Автор/Виконавець:

ЛУЦАК ВОЛОДИМИР ПАВЛОВИЧ

(р. н. 1928) – скульптор. Народився 1 листопада 1928 р. у с. Заїзд Чернігівської обл. Перед Другою світовою війною разом із батьками опинився у Перемишлі. 1948 р. закінчив Львівське художньо-ремісничє училище, а 1956 р. – КДХІ (педагоги з фаху: М. Лисенко, І. Макагон). З 1967 р. член СХУ. Працював викладачем у КРХШ ім. Т. Шевченка. Основні твори: портрети Г. Сковороди (1986), І. Мазепи (1986), С. Петлюри, П. Конашевича-Сагайдачного (1997), Патріарха УПЦ КП Філарета (1998), Є. Коновальця (2001), М. Плав'юка (2002), пам'ятник П. Конашевичу-Сагайдачному (2008, м. Севастополь); меморіальні дошки діячам української культури. У 2008 р. у виставковій залі ім. Веніаміна Кушніра факультету соціології і права НТУУ «Київський політехнічний інститут» відбулася виставка фотографій скульптурних творів майстра, присвячена 80-річному ювілею митця і 55-річчю його творчої діяльності. Скульптор є Почесним громадянином м. Ічня Чернігівської області, де встановлено пам'ятники Тарасу Шевченку, поету Василеві Чумаку, скульптору Іванові Мартосу, паркову скульптуру «Гостинна Україна» та пам'ятник загиблим воїнам (останній у співавторстві з І. Гончаром). У Переяславі-Хмельницькому на Київщині за проектом В. Луцака зведений пам'ятник філосо-

№ 291

фу Григорію Сковороді. Багато років своєї творчої праці скульптор присвятив увічненню пам'яті видатних військових діячів.

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця»; інв. № КВ-6-3817

СП-1-421.

Передано автором у 2003 р.

Література:

Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників: Фотоальбом-каталог. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011.

Примітка:

Зовнішніх рис гетьмана І. Мазепи не відтворює. Є плодом творчої уяви автора.

Фото з оригіналу Миколи Тищенка. Публікується за виданням:

Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників: Фотоальбом-каталог. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011. – С. 50.

292. Кулябко-Корецька Л.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 1993 р.

Скульптурна композиція. Гіпс.

35 x 44 x 16 см.

Автор/Виконавець:

КУЛЯБКО-КОРЕЦЬКА ЛЮДМИЛА МЕФОДІЇВНА (р. н. 1940) – скульптор. Народилася 27 червня 1940 р. у Києві. Походить з козацько-старшинського роду Полтавщини Кулябко-Корецьких. Протягом 1956–1958 рр. навчалася в КРХШ ім. Т. Шевченка (педагоги: А. С. Косаревська, Ф. А. Коцюбинський, В. І. Зарецький, А. О. Горський, В. П. Луцак). З 1959 р. по 1965 р. була студенткою КДХІ (педагоги І. Макогон, М. Лисенко, В. Бородай). Була першою аспіранткою М. Г. Лисенка в творчих майстернях АМ СРСР у Києві (1970–1973). З 1968 р. член СХУ. Працює в галузі монументальної, станкової меморіальної скульптури, майстер рельєфу, блискуче володіє технікою конструктивного малюнка. Основні твори: пам'ятники, присвячені подіям Другої світової війни (пам'ятник Солдату (с. Борщів Київської обл., 1988); меморіал у м. Золотоноша Черкаської обл., 1975; м. Пирятин Полтавської області, 1977; «Скорботна мати» у Корсуні-Шевченківському, 1995; скульптурні портрети «В. Касіян» (1965), «І. Макогон» (1972), меморіальна дошка І. Кавалерідзе (м. Київ, 1978), пам'ятник О. Пушкіну (м. Губкін Белгородської обл. (РФ), 1999); бюсти О. Пушкіна та Т. Шевченка (парк «Олександрія», м. Біла Церква Київської обл.). Є активним учасником художніх експозицій: «До 45-річчя Перемоги» («Учасник оборони

№ 292

Києва – ветеран М. Кійко», 1990), виставка творів у Музеї гетьманства («Гетьман Іван Мазепа», 1994); «До 55-річчя Перемоги» («Павло Полуботок», 2000); виставка «Біла скульптура» («Ромашка», 2007; «Жіночий бюст», 2008 р.); «Виставка скульптури малих форм» («Жовтий пояс», 2009); «Виставка портретів київських скульпторів» («Портрет Касіяна», 2010); «Всеукраїнська виставка до Дня художника» («Молитва за Україну», 2011). Твори зберігаються в Ізмаїльській картинній галереї, Музеї гетьманства (Київ), Національному музеї медицини України, Національному медичному університеті ім. О. Богомольця.

Походження:

Музей гетьманства (м. Київ); інв. № МГ-НДФ-С-1.

Література:

Скульптор Михайло Лисенко та його учні: Каталог. – К., 2006. – С. 85; Новітня

історія України. Імена. Звернення. Творчість. – Вип. 3. – К., 2006. – С. 23; Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009.

Примітка:

Зовнішніх рис гетьмана І. Мазепи не відтворює. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за оригіналом уперше. Фото О. Ковалевської.

293. Кулябко-Корецька Л.

ІВАН МАЗЕПА, 1994 р.

Скульптурна композиція. Гіпс, червоне дерево.

22 x 10 x 7 см.

Походження:

Власність Української академії геральдики, товарного знака та логотипа (м. Київ).

Література:

Скульптор Михайло Лисенко та його учні: Каталог. – К., 2006. – С. 85; Новітня історія України. Імена. Звершення. Творчість. – Вип. 3. – К., 2006. – С. 23; Ковалевська О. Щоб нащадки пам'ятали // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 305–315.

Примітка:

Зовнішніх рис гетьмана І. Мазепи не відтворює. Є плодом творчої уяви автора.

Фото Л. Кулябко-Корецької з родинного архіву. Публікується уперше.

№ 293

294. Гончар А.

І. МАЗЕПА, 1995 р.

Мала станкова форма.

Бронза. Лиття.

Н – 38 см.

Автор/Виконавець:

ГОНЧАР АНАТОЛІЙ МИХАЙЛОВИЧ (1946–2002) – відомий український скульптор. Народився 6 квітня 1946 р. у с. Капітанівка Новомиргородського р-ну Кіровоградської обл. З 1953 р. навчався в Капітанівській середній школі. Протягом 1958–1965 рр. – у КРХШ ім. Т. Шевченка. З 1965 р. по 1971 р. навчався у КДХІ на скульптурному факультеті. Був учнем М. Лисенка. Дипломна робота: «Лук'ян Кобилиця». Після строкової служби в ла-

вах Радянської армії почав працю на Київському творчo-виробничoму комбінаті. З 1976 р. по 1989 р. викладав на кафедрі малюнка, з 1994 р. – на кафедрі скульптури КДХІ. З 1977 р. член СХУ. У 1998 р. отримав почесне звання заслуженого діяча мистецтв України. Працював у галузі монументальної та станкової скульптури. Брав участь у виставках «Молодь України» (1976), виставках, присвячених Перемозі над фашизмом (1974, 1975, 1980, 1985, 1990), виставках, присвячених визволенню Києва (1973, 1978, 1982, 1987), виставках, присвячених дню народження Т. Г. Шевченка (1984, 1989, 1999), виставці, присвяченій 400-річчю з дня народження Б. Хмельницького (1995), виставці, присвяченій Дню художника (1999), «Осінньому салоні» (2000). Твори зберігаються в музеях України, а також перебувають у приватних колекціях України, Росії, Франції. Був головою секції скульптури НСХУ, першим заступником голови Київської організації спілки художників України, членом експертної ради Міністерства культури України, членом художньої ради ТВК «Художник» із скульптури. Жив та працював у Києві. Помер 2002 р.

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської обл.); інв. № КВ-7-4757

СП-1-550.

Передано Міністерством культури і туризму України з фондів Дирекції художніх виставок у 2006 р.

Література:

Парфененко К. Портрети І. Мазепи у зібранні заповідника «Гетьманська столиця» // Батуринська старовина: 36.

№ 294

наук. праць. – Вип. 2 (6). – Чернігів: Видво «Десна Поліграф», 2011. – С. 104–105; Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників: Фотоальбом-каталог. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011. – С. 48; Скульптор Анатолій Гончар (1946–2002). – К., 2010.

Примітка:

Зовнішніх рис гетьмана І. Мазепи не відтворює. Є плодом творчої уяви автора. Фото з оригіналу А. Гаврилова, М. Тищенко.

295. Дерегус-Лоренс Н.

І. МАЗЕПА, 1996 р.

Станкова композиція. Бронза.

42 x 16 x 10 см

Автор/Виконавець:

ДЕРЕГУС-ЛОРЕНС НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА (р. н. 1931) – український скульптор. Народилася 24 жовтня 1931 р. у Харкові. Протягом 1949–1951 рр. навчалася в КРХШ ім. Т. Г. Шевченка. У 1957 р. закінчила КДХІ (майстерня М. Лисенка). Працює у галузях станкової, монументальної і меморіальної пластики, майстер багатофігурної композиційної скульптури. Від 1957 р. – учасниця республіканських, всесоюзних мистецьких виставок. З 1960 р. член СХУ. Перша персональна виставка відбулася 1984 р. у Москві. Роботи зберігаються у Шевченківському національному заповіднику в Каневі Черкаської обл., НІЕЗ «Переяслав» (м. Переяслав-Хмельницький Київської обл.), Національному музеї Великої Вітчизняної війни, Музеї історії Києва, Донецькому, Горлівському, Шаргородському, Луганському, Сімферопольському, Херсонському та Черкаському художніх музеях, Державній Третяковській галереї (м. Москва). З 1993 р. – заслужений діяч мистецтв України. У 2003 р. одержала звання народного художника України. Основні твори: «Сім'я» (1956), «Панщина» (1963), «Мадонна 20 ст.» (1969), «А. Ялтир'ян» (1978), «Катерина» (1989), «33-й рік» (1993), пам'ятник «І. Мазепі» (сміт Сторонибаби Буського р-ну Львівської обл., 1995), «В. Лобановський» (2002), «Анна Ярославна» (2006)

№ 295

та інші. В творчому доробку 10 пам'ятників визначним діячам культури та історії України, понад 20 меморіальних дощок, станкові композиції, портрети.

Походження:

Власність Н. М. Дерегус-Лоренс.

Примітка:

Портретних рис гетьмана не відтворює. Є плодом творчої уяви автора. Фото з оригіналу О. Ковалевської. Публікується уперше.

296. Дерегус-Лоренс Н.
ІВАН МАЗЕПА, 1996 р.

Бюст. Бронза.

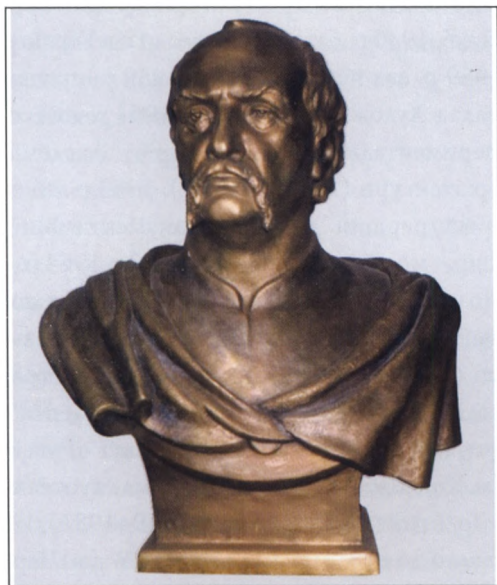
73 x 58 x 35 см.

Походження:

Належав Н. М. Дерегус-Лоренс. 2005 р. переданий до НІЕЗ «Переяслав» (м. Переяслав-Хмельницький Київської обл.).

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відтворює. Є плодом творчої уяви автора. Фото з архіву Н. М. Дерегус-Лоренс. Публікується уперше. Фото гіпсової моделі О. Ковалевської.

№ 296

297. Куш А.

ГЕТЬМАН УКРАЇНИ ІВАН МАЗЕПА, 1996 р.

Скульптура. Гіпс.

85 x 80 x 60 см.

Автор/Виконавець:

КУЩ АНАТОЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ (р. н. 1945) – скульптор. Народився 30 листопада 1945 р. у Києві. У 1972 р. закінчив КДХІ (педагог з фаху: В. Бородай). З 1976 р. член СХУ. У 1977 р. закінчив аспірантуру АМ СРСР під керівництвом В. Бородая. 1979 р. надано звання заслуженого художника України. 1980 р. нагороджений Срібною медаллю АМ СРСР, а 1981 р. – Бронзовою медаллю ВДНГ СРСР за майстерність у портреті. 1985 р. нагороджений орденом «Знак пошани» за творчі досягнення та громадську діяльність. З 1978 р. по 1993 р. обраний і працював у керівних органах СХУ. У 1996 р. отримав звання народного художника України. 1998 р. обраний членом-кореспондентом, а з 2004 р. – дійсним членом АМУ. 2005 р. нагороджений відзнакою «Знак пошани» за видатний мистецький внесок у міське середовище. 2006 р. виграв конкурс на спорудження пам'ятника П. Орлику для м. Києва, а 2009 р. – на спорудження пам'ятника І. Мазепі (м. Київ). Основні твори: пам'ятник П. Тичині (с. Піски Київської обл., 1981 р.), пам'ятні знаки О. Купріну (м. Київ, 1981), М. Булгакову (м. Київ, 1982), І. Сікорському (м. Київ, 1983), пам'ятник М. Біляшівському (м. Київ, 1985), «Тарасові шляхи» (с. Моринці Черкаської обл., 1986–1989), «1000-ліття міста Лубен»

№ 297

(1990), «1000-ліття Новгород-Сіверського» (1991), пам'ятник жертвам Голодомору в Україні 1932–1933 рр. (м. Блюмінгдейл, США, 2002), пам'ятник Т. Шевченку (м. Варшава, 2002) та ін. Твори майстра зберігаються у НХУМ, Київському музеї російського мистецтва, Харківському художньому музеї, Запорізькому художньому музеї, а також приватних колекціях Великобританії, Німеччини, Росії, США, Японії.

Походження:

Власність автора.

Література:

П'ята Всеукраїнська виставка «Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників»: Каталог. – К.: НСХУ, 2012. – С. 94.

Примітки:

В основі образу – портрет І. Мазепа з колекції Бутовичів, що зберігається в НМІУ. Отже, частково відтворює деякі риси гетьмана. Фото з архіву А. Куца.

298. Севрук Г.

ІВАН МАЗЕПА, 1997 р.

Плита. Кераміка. Шамот, поливи, емалі, солі, дерево.

57 x 44 x 5,5 см.

Написи:

Підпис знизу: «ІВАН МАЗЕПА | 1640–1709».

Автор/Виконавець:

СЕВРУК ГАЛИНА СИЛЬВЕСТРІВНА (р. н. 1929) – український художник-скульптор. Нащадок відомого роду Григорович-Барських. Народилася 18 травня 1929 р. у Самарканді в родині архітектора С. М. Севрука та І. Д. Григорович-Барської. 1930 р. батьки перевезли її в Україну. 1959 р. закінчила КДХІ. З 1959 р. працювала в Художньому фонді. З 1964 р. – в експериментальній лабораторії Академії архітектури (КиївЗДНІЕП). 1963 р. створила перший значний монументальний твір – мозаїку «Лісова пісня», а в 1964 р. – мозаїку «Лілея». До найвідоміших праць майстра належать стела на кордоні Польщі та Білорусі в пам'ять брестської трагедії 1941 р. (1968), стела-стіна «Дерево життя» (1970), панно для готелю «Русь» (м. Київ, 1980), панно «Весна» для готелю «Золотий колос» (м. Київ, 1980–1981), 13 панно для готелю «Градецький» (м. Чернігів, 1981–1982), фриз-роспис «Легенди рослин» (Київська аптека № 35, 1983–1984), панно «Місто на семи горбах» в готелі «Турист» (м. Київ, 1986–1987). Г. Севрук лауреат премії імені Василя Стуса, Фонду духовного відродження імені митрополита Андрія Шептицького; має

№ 298

почесний диплом Американського біографічного інституту «на знак визнання видатного внеску в прогрес ХХ століття».

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Музей Гетьманства (м. Київ, 1989); «День свободи» (м. Київ, Галерея мистецтв ім. О. Замостян НАУКМА, 2012).

Література: Гайденко Б. Сад нетанучих творинь // Українська культура. – 1989. – № 10. – С. 24. Галина Севрук. Кераміка. М'ялярство. Графіка. – К.: «BONA MENTE», 1996; Суценко О. «Глиняні картини» Галини Севрук / Вечірній Київ. – 3 січня 2002; Кара-Васильєва Т., Чечусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю». – К.: Либідь, 2005. – С. 207; Мисюга Б. Галина Севрук: Альбом-монографія. – К.: Смолоскип, 2011. – 240 с.: іл.

Примітка:

Публікується за оригіналом.

Фото А. Гаврилова.

299. Месньє П.

МАЗЕПА, II пол. ХХ ст.

(Mazerpa)

Скульптура, метал.

Автор/Виконавець:

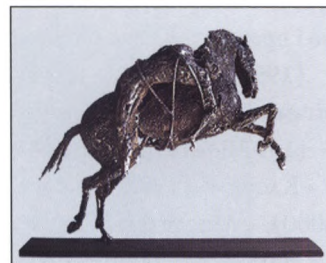
МЕСНЬЄ ПАТРИС (Patrice Mesnier) (р. н. 1945) – скульптор, дизайнер. Народився 18 травня 1945 р. у Парижі. З 14 років розпочав навчання в Академії Жюльєна. З дитинства мав захоплення верховою їздою, звідки виникла пристрасть до малювання цих тварин. З 15 років брав участь у численних персональних та колективних виставках. З часом став «залізним лицарем» скульптури, через обраний ним основний матеріал творів – залізо. З 1998 р. брав участь у кількох спеціалізованих виставках, присвячених відображенню образів тварин, зокрема, «Кінь та легенда» або виставка художників-анімалістів, організована Музеєм природної історії у Парижі. Більшість робіт майстра перебувають у приватних колекціях Європи та Америки.

Походження:

Приватна колекція.

Примітка:

Друкується за: http://www.art-metal-sculpture.eu/mythologie-theme_000.htm

№ 299

300. Корчовий В.

МАЗЕПА, 2003 р.

Скульптурна композиція. Бронза, лиття.
33 x 30 x 19 см, 11,8 x 14,5 см (підставка).

Написи:

На п'єдесталі напис: «ГЕТЬМАН МАЗЕПА». Зі зворотного боку: «6/12 В. Корчовий. 2003».

Автор/Виконавець:

КОРЧОВИЙ ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ (р. н. 1962) – український скульптор. Народився 23 травня 1962 р. у с. Божиківці Деражнянського р-ну Хмельницької обл. У 1989 р. закінчив скульптурний факультет КДХІ (майстерня М. Вронського). Дипломна робота – «Мікеланджело». У 1995 р. закінчив асистентуру-стажування УАМ (керівник: В. Бородай). Бере участь у республіканських та міжнародних виставках з 1998 р. Персональні виставки: «Мої богині» (Київ, 2005), «Паралелі» (Львів, 2008), «Мої богині» (Хмельницький, 2009), «Скульптура і не лише» (Київ, 2012). З 1989 р. член СХУ. Володар Гран-прі Всеукраїнської триєнале «Скульптура–2005». Переможець конкурсу КОНСХУ ім. Михайла Лисенка «Скульптура року» за 2007 та 2009 роки. Працює в галузях монументальної та станкової скульптури. Живе і працює у Києві. Основні твори: «Дана» (1992), «Прія» (1995), «Ангел з квітами» (1997), «Орфей» (1997), «Амур» (1997), «Гетьманський стілець» (1998), «Клоун» (1998), фонтан «Дракон» (2000), «Мислитель. Пам'ятник учителям» (2003), надгробок Вільчинської Ю. В. (2004), «Рука достатку» (2008),

№ 300

надгробок Каховської К. (2008), пам'ятник Г. С. Сковороді (м. Хмельницький, 2009), портрет скульптора Н. М. Деревус-Лоренс (2010), «Перун» (2011).

Походження:

Власність ДІКЗ «Поле Полтавської битви» (м. Полтава). Подаровано відповідно до акта № 1 від 3 липня 2003 р. Оргкомітетом виставки «Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття» (м. Львів, 2003 р.).

Література:

Сидор-Гібелінда О. Василь Корчовий – воля до перфекту // Василь Корчовий. Скульптура. – К., 2012. – 96 с.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Була виконана на замовлення. Фото з оригіналу, що перебуває у ДІКЗ «Поле Полтавської битви», та з архіву автора.

301. Мотика Я.

ПАМ'ЯТЬ ПРО ІВАНА МАЗЕПУ,

2003 р.

Скульптура. Випалена тонована глина.

40 x 40 x 11 см.

Написи:

У нижній частині: «ІВАН МАЗЕПА».

Автор/Виконавець:

МОТИКА ЯРОСЛАВ МИКОЛАЙОВИЧ (1943) – скульптор-монументаліст, майстер камерної пластики. Народився 10 січня 1943 р. у с. Староміщина на Тернопільщині. 1966 р. закінчив відділ художньої кераміки Львівського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва. Лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка (1972) та імені В. Стуса (1996). Твори: «Лілея» (1966), «Христос-мислитель» (2007), «Покрова» (1990), «Покрова» (2000), «Мадонна»

(2000), «Св. Юрій» (2002), портретна галерея: «Роман Сельський» (1980), «Роман Турин» (1978), «Борис Возницький» (2007), «Козак Нечай» (1984), «Л. Левицький» (1979), «Олекса Шатківський» (1979), «І. Остафійчук» (1970), «Іван Франко» (1985), монумент бойової слави Радянської армії (Львів, 1970), пам'ятник М. Шашкевичу (с. Нестаничі, Радеківщина), пам'ятник родині І. Труша (1998), пам'ятний знак 1000-річчю хрещення Русі (м. Генк, Бельгія), пам'ятник-посвята 50-річчю поселення українців у Бельгії (1998), пам'ятник полковнику Є. Коновальцю (1994, м. Жовква), «Монумент незалежній Україні» (1992, м. Буськ).

Походження:

Власність скульптора.

Виставки:

Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття (21 червня – 24 серпня 2003 р., м. Львів); Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників (2004).

Література:

Введенський О. Ярослав Мотика. «Гармонія каменю» // Доступно з: <http://www.mankurty.com/blog/?p=2378>; Вільхівська Ю. Всесвіт Ярослава Мотики // Доступно з: <http://ratusha.lviv.ua/index.php?dn=news&to=art&id=281>

Примітки:

Портретних рис гетьмана не відтворює. Є результатом творчої уяви автора.

Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників: Каталог. – К.: Вид-во «Софія А», 2004. – С. 58.

№ 302

302. Авула В.

ІВАН МАЗЕПА, 2004 р.

Скульптура. Лабрадорит, топаз, яшма, сапфір, діаманти, срібло, золото.

19,5 x 14,5 см.

Автор/Виконавець:

АВУЛА ВІКТОР МИХАЙЛОВИЧ (р. н. 1963) – художник-реставратор, ювелір. Народився 18 квітня 1963 р. у Батурині Бахмацького р-ну Чернігівської обл. Протягом 1970–1980 рр. навчався у Батуринській середній школі. У той період почали виявлятися і формуватися мистецькі здібності майбутнього майстра. Після закінчення школи була строкова служба в армії. Згодом закінчив спеціалізоване училище пожежної безпеки. Певний час жив та працював в Якутській автономній республіці. Там же вдосконалював свою художню майстерність. Знайомство зі шведом Девідом Олсоном привело до початку виставкової діяльності. Кілька десятків виробів майстра були придбані до приватних колекцій кра-

їн Європи та США. Повернувся в Україну наприкінці 1994 р. Живе та працює в Батурині, реставрує старовинні меблі, картини. Брав участь у виставках «Пітерський ювелір-2000» (СПб.) та «Ювелір Експо» (Київ). Мав персональну виставку в галереї «Митець» (Київ). З 2001 р. за пропозицією дизайнера приватного підприємства «Кундиревич» виготовляв подарунки для Сапармурада Ніязова, Нурсултана Назарбаєва та інших осіб. Наприкінці 1990 рр. майстер започаткував серію коштовних сувенірів «Гетьмани України» (Б. Хмельницький та І. Мазепа). Останній був подарований батуринцям та переданий на зберігання до НІКЗ «Гетьманська столиця». З 2006 р. працює на посаді реставратора в НІКЗ «Гетьманська столиця».

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської обл.); інв. № КВ-6-3818

СП-1-422

Подарунок автора.

Література:

Толокин В. Любовь, воплощенная в камень и металл // Доступно з: <http://rg.kiev.ua/page5/article20133>; Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників: Фотоальбом-каталог. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011.

Примітки:

Фото з оригіналу А. Гаврилова, М. Тищенко. Публікується за виданням: Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників: Фотоальбом-каталог. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011. – С. 47.

№ 303

303. Капшученко П.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 2005 р.

Погруддя. Бронза.

45 x 42 x 26 см.

Написи:

На погрудді: «ГЕТЬМАН УКРАЇНИ ІВАН МАЗЕПА / 1687 – 1709».

На дерев'яній круглій підставці на мідній пластинці напис двома мовами: «HETMAN IVAN MAZEPА | Petro Kapshuchenko»; «ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА | Петро Капшученко».

Автор/Виконавець:

КАПШУЧЕНКО ПЕТРО САВВОВИЧ (1915–2006) – відомий український скульптор. Народився 27 вересня 1915 р. у с. Сухачівці (нині в межах міста Дніпропетровська). Навчався в Україні та Німеччині, зокрема, закінчив Дніпропетровське художнє училище. З 1949 р. проживав в Аргентині; з 1963 р. – у Філадельфії (США). Скульптор є автором багатьох творів, зокрема: «Козак з бандурою»,

«Гопак», «Таємниця двох», «Чекають», «Іспанський танок», «Є що згадати», «Знайомі околиці», «В чужині», «Непокоря», пам'ятники княгині Ользі (м. Вінніпег) та митрополиту В. Липківському (м. Бавнд Брук) тощо. У 1996 р. відбулася виставка творів скульптора в Державному музеї Т. Г. Шевченка у Києві, а 1998 р. – у київському Музеї гетьманства. З 1998 р. П. Капшученко є почесним членом Національної комісії з питань повернення в Україну цінностей при Кабінеті міністрів України. Створив майже останній за свого життя твір – бюст гетьмана Івана Мазепи, а копію з нього автор передав Президентові Вікторові Ющенку під час його візиту до міста Філадельфії у 2005 році.

Походження:

Музей гетьманства (м. Київ);
інв. № МГ – КН 3916.

Література:

Федорук О. К. Пластика Петра Капшученка – К., Нью-Йорк, Вид-во М. П. Коця,

2004. – 280 с.; Лопата П. Мистецтво, присвячене гетьманові (До 300-річчя смерті Івана Мазепи) / Доступно з: <http://www.infoukes.com/newpathway/36-2009-Page-14-1.html>

Виставка:

Музей гетьманства (1998).

Примітка:

Зовнішніх рис гетьмана І. Мазепи не відтворює. Є плодом творчої уяви автора. Фото з оригіналу О. Ковалевської. Публікується уперше.

304. Галенко М.

ІВАН МАЗЕПА, 2005 р.

Бронза, дерево.

Н – 80 см.

Автор/Виконавець:

ГАЛЕНКО МАРКО АНАТОЛІЙОВИЧ

(р. н. 1957) – художник-графік, художник-кераміст, член Національної спілки художників України. Народився 27 липня 1957 р. в с. Дідовщина Фастівського р-ну Київської обл. У 1990 р. закінчив художньо-графічний факультет Одеського державного педагогічного університету (педагог з фаху: О. Письмиченко). З 1978 р. працював художником у Головному управлінні «Київпроект», співпрацював з низкою видавництв, як художник-графік. У 1988 р. став одним із засновників кооперативу «Гончарі», пізніше засновник художнього підприємства та галереї «Грифон». У той же період викладав креслення та образотворче мистецтво в СШ № 219 Києва, працював конструктором у художньому комбінаті. З кінця 1990-х працює у гімназії № 109 ім. Т. Г. Шевченка. Учасник понад 50 виставок і конкурсів різ-

№ 304

них рівнів, симпозиумів і пленерів в Опішному, Запоріжжі, Слов'янську, благодійних програм «Глини Донбасу – дітям-сиротам» у Ворохті та Одесі. У 2006 р. дістав першу премію на міжнародному фестивалі скульптури, кераміки та гончарства. Нині працює в галузі художньої кераміки, паркової скульптури. Роботи зберігаються у приватних колекціях, музеях, галереях України та за кордоном, є окрасою інтер'єрів, садів, парків. Автор герба Печерського району м. Києва.

Походження:

Приватна колекція.

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відтворює. Фото з оригіналу Ю. Олійник. Публікується вперше.

305. Федик З.

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА, 2007 р.

Скульптура. Бронза.

40 x 30 x 20 см.

Автор/Виконавець:

ФЕДИК ЗИНОВІЙ ГРИГОРОВИЧ (р. н. 1949) – скульптор. Народився 20 квітня 1949 р. на Львівщині. Закінчив відділення художньої різьби по дереву в Івано-Франківському художньому училищі та ЛНАМ, де учителями зі скульптури були В. Борисенко, Д. Кривач, Е. Мисько. З 1980 р. – на викладацькій роботі у КДХІ (нині НАОМА): спершу старший викладач, а з 2005 р. – доцент кафедри рисунка. У 1989–1990 рр. стажувався у Санкт-Петербурзькій академії мистецтв. Працює в галузі станкової та монументальної скульптури. З 1977 р. став учасником понад 60 всеукраїнських художніх виставок і трьох міжнародних симпозіумів зі скульптури. Твори зберігаються в музеях України та приватних колекціях Канади, Німеччини, Бельгії, США. Член НСХУ. Основні твори: пам'ятники Св. Василю Великому (Київ, 2011), академіку М. А. Павловському (Київ, 2005), авіатору І. Г. Смілянському (Київ, 2004), загиблим односельчанам (Росія, 1982).

Походження:

Власність НІКЗ «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської обл.); інв. № КВ-10-6594

СП-2-1240.

Передано Міністерством культури і туризму України з фондів Дирекції художніх виставок в 2008 р.

№ 305

Виставки:

«Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників» (2008 р.)

Література:

Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників: Пам'яті жертв Батуринської трагедії (1708) та голодомору (1932–1933) присвячується. – К.: НСХУ, 2008. – 184 с.; Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників: Фотоальбом-каталог. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011.

Примітки:

Портретних рис гетьмана не відтворює. Є плодом творчої уяви автора.

Фото з оригіналу З. Федика, М. Тищенко. Публікується за виданням: Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників: Фотоальбом-каталог. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011. – С. 49.

306. Липовка А.

ГЕТЬМАН МАЗЕПА, 2007 р.

Акрил.

25 x 10 x 5 см.

Автор/Виконавець:

ЛИПОВКА АНДРІЙ ВІКТОРОВИЧ (р. н. 1981) – скульптор. Народився 5 січня 1981 р. у Києві у родині двох скульпторів: Віктора Липовки та Олександри Рубан. У 1993 р. закінчив художню школу у Швеції. 2003 р. закінчив НАОМА. Його твори зберігаються у музейному центрі «Eurogos Parkas» (Вільнюс, Литва), колекції Музею скульптури Всесвітнього парку скульптури у Чанчунзе (Китай), приватних колекціях України, Росії, США.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Виставка малих форм НСХУ (2008),
Виставка творів українських мистців (Китай, 2012).

Примітка:

Публікується за виданням: Образотворче мистецтво. – 2008. – № 2. – С. 62.

№ 306

ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ
МИСТЕЦТВО

Декоративна кераміка

(керамічні плити, таріли);

різблення по дереву;

гобелени

307. Саєнко О.

Таріль декоративний «ІВАН МАЗЕПА», 1922 р.

Глина, розпис ангобами, полива.

D – 27,5 см.

Написи:

По внутрішньому колу: «ГЛАВНИЙ БОРЕЦЬ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ ІВАН МАЗЕПА».

Автор/Виконавець:

САЄНКО ОЛЕКСАНДР ФЕРАПОНТОВИЧ (1899–1985) – український митець-декоратор. Народився 8 серпня 1899 р. у м. Борзна нині Чернігівської обл. З 1907 по 1916 роки навчався у Петербурзькому імператорському училищі для глухонімих. Після повернення в Україну продовжив художню освіту під керівництвом Андроника Лазарчука у Борзні. 1919 р. вступив до художньо-промислового технікуму в Миргороді, а 1920 р. – став студентом Київського художнього інституту, який закінчив 1928 р. Був учнем В. Кричевського. 1928 р. брав участь у художньому оформленні інтер'єра історичної секції Академії наук УРСР (створив панно «Невільники» та «Козак Мамай – народний герой співає українську думу»). Протягом 1939–1940 рр. оформлював павільйон УРСР на Всесоюзній сільськогосподарській виставці (виконав панно «Збір яблук», «Танець», «Пастух», «Колхозниця»). Мав твори у техніці олійного живопису («Портрет Мотрини Саєнко»), акварелі («Пастушка з вівцями», «Козак на коні», «Жіночий портрет»),

килими («Козак і дівчина», «Українська старовина», «Квіти України»), декоративні тарелі («Птах», «Сімейний портрет», «Український краєвид»). В основному працював у галузі монументального та монументально-декоративного мистецтва в техніці інкрустації соломою. До спадку митця також належать проекти інтер'єрів побутових та громадських приміщень, інкрустовані соломою меблі, майоліка, вибілки. Персональні виставки були у Львові (1962), Борзні (1963), Києві (1967). З 1975 р. – народний художник УРСР. Помер 5 березня 1985 р. Похований у Києві на Байковому кладовищі.

Походження:

Власність родини Саєнків.

Література:

Олександр Саєнко: Альбом. – К.: Мистецтво, 1980; Саєнки // Мистецтво України: Біографічний довідник / За ред. А. В. Кудрицького. – К., 1997. – С. 523; Саєнко Н. Олександр Саєнко: до становлення і розвитку українського монументаль-

но-декоративного мистецтва ХХ століття: Книга-альбом. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2003; Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю». – К.: Либідь, 2005. – С. 56.

Примітки:

Публікується за виданням: Саєнко Н. Олександр Саєнко: до становлення і розвитку українського монументально-декоративного мистецтва ХХ століття: Книга-альбом. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2003. – С. 198.

308. Кічула Г.

Таріль декоративний «ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА», 1992 р.

Кераміка.

Д – 38 см.

Написи:

Обабіч від постаті гетьмана подано дати його гетьманування: «1687–1709»; внизу по півколу: «ГЕТЬМАН УКРАЇНИ ІВАН МАЗЕПА».

Автор/Виконавець:

КІЧУЛА ГРИГОРІЙ ФЕДОРОВИЧ (1932–2004) – художник-кераміст, викладач. Народився 6 вересня 1932 р. у с. Фірлеєві під Рогатином. Закінчив Фірлеївську середню школу, а згодом Рогатинське педагогічне училище. Службу у лавах Радянської армії поєднував з навчанням у Бійському педагогічному інституті. У 1957 р. приїхав до Львова для отримання мистецької освіти в Інституті прикладного та декоративного мистецтва на відділі художньої кераміки, одночасно працював декора-

тором у Львівському театрі юного глядача. Своїми вчителями вважав Р. Сельського, Д. Крвавича, Ю. Лашука, Д. Довбошинського, Л. Штернштейн, І. Северу. У 1960 роках входив до групи митців, які створили львівську школу декоративно-прикладного мистецтва. З 1970 р. член СХУ. Творча спадщина митця складається зі скульптури малих форм, декоративно-ужиткової кераміки, розписаних тарелей, творів малярства (пейзажі, портрети). 30 років викладав малюнок у Національному університеті «Львівська політехніка». Єдина прижиттєва персональна виставка була приурочена до 50-літнього ювілею майстра (1982). Перша посмертна виставка творів мистця відбулася 2006 р. у Львівському музеї етнографії та художнього промислу. Основні твори: у скульптурі малих форм – «Гаївки», «Колядки», «Обжинки», «Народні музики», «Мелодії сопілки»; декоративні тарелі «Князь Володимирко», «Князь Ярослав Осмомисл», «Князь Данило Галицький», «Гетьман Петро Сагайдачний», «Гетьман

Петро Дорошенко», «Гетьман Іван Мазепа»; серія робіт «Лісова пісня», «Родина». Твори зберігаються в музеях та приватних колекціях.

Походження:

Власність Музею гетьманства
(м. Київ); інв. № МГ – Е – 8
КН – 42

Література:

Григорій Кічула (1932–2004). – Львів, 2005. – 60 с.; Юрій Бойко: Григорій Кічула один із митців, які створили школу львівської кераміки. Доступно з: <http://zik.ua/ua/news2006/03/23/35881>

Примітка:

Фото з оригіналу О. Ковалевської.
Публікується вперше.

№ 309 а

309. Прядка В., Денисенко Г.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ, 1993–1995 р.

Камін (Комин). Кераміка. S – 9 кв. м.

Окрема кахля із зображенням І. Мазепи: 26 x 23 см.

Написи:

У верхній частині кахлі: «Гетьман України Іван Мазепа».

У лівому нижньому куті кахлі ініціали Г. Денисенка «ГД», у нижньому правому куті – В. Прядки «ПВ».

Автор/Виконавець:

ПРЯДКА ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ (р. н. 1942) – художник монументально-декоративного мистецтва, педагог. Народився 4 березня 1942 р. у с. Ходорів Миронівського району Київської області. 1966 р. закінчив Київський державний художній інститут за спеціальністю «Скульптура». Протягом 1966–1992 рр. працював

художником-монументалістом Київського комбінату монументально-декоративного мистецтва. З 1992 р. по 2005 р. виконував обов'язки голови Спілки майстрів народного мистецтва України. (1998 – Спілці надано статус Національної). Протягом 1997–2005 рр. був головним редактором журналу «Народне мистецтво». 2001 р. був обраний член-кореспондентом, а 2004 р. – дійсним членом АМУ. 1996 р. отримав звання народного художника України. Член НСХУ та ХСМНМУ. 1988 р. став лауреатом Національної премії ім. Тараса Шевченка. Нагороджений Грамотою Ради Міністрів України (1982) та орденом «За заслуги» III ступеня (2002). Основні твори: мозаїчний рельєф «Сонце кохання»; гобелен «Гімн життю»; вітраж «Сім'я і Батьківщина» (Палац урочистих подій, м. Олександрія,

№ 309 б

1968–1970); gobелени «Русь» та «Світанок революції» (1978); gobелен «Легенда про Кия» (Музей історії м. Києва, 1982); gobелен «Історія землі Черкаської» та «Слава Черкащини» (1984); gobелен «Київ – місто-герой» (1985); монументально-декоративний розпис плафона вестибюля ЦНБ ім. В. Вернадського (1988–1989); килими «Українська ніч», «Солов'ї»; керамічне панно «Золотоверхий Київ»; gobелени «Давній Київ», «Чигирин», «Батурин», «Глухів» (Палац «Україна», Київ, 1995–1996); монументальний розпис мурів, дияконника, північної стіни та підбанника Варваринського приділу; 10 ікон для фасаду Михайлівського Золотоверхого собору (1998–2000); серія ікон для Андріївського та Преображенського іконостасів Успенського собору Києво-Печерської лаври (2003); ескізний проект та картони монументально-декоративного розпису в інтер'єрі Національної спілки майстрів народного мистецтва (у співавторстві, 2003); ікони «Розп'яття Ісуса Христа з ангелами», «Розп'яття Апостола Андрія», «Розп'яття Апостола Петра» (2004); «Кирило Кожум'яка» (Київський ляльковий театр, 2005–2006).

ДЕНИСЕНКО ГРИГОРІЙ ПАВЛОВИЧ (1925–2002) – художник-кераміст. Народився у с. Олешня Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. у родині гончарів. Ліпити почав з дитинства, спостерігаючи за працею діда, батька та старших братів. Пізніше навчився малювати людей та тварин з натури. Це дало йому підставу вступити до Харківського художнього училища. Через хворобу та війну повернувся до навчання лише у 1947 р. Після закінчення навчання у 1949 р. молодому фахівцеві запропонували роботу на Васильківському майоліковому заводі, де він пропрацював понад 30 років. Розроблені Г. Денисенком зразки продукції йшли у виробництво і значною мірою визначали «обличчя» Васильківської майоліки. 1983 р. на пропозицію Чернігівського обласного управління місцевої промисловості повернувся до рідного села, де почав налагоджувати виробництво високохудожньої продукції на базі місцевого гончарного цеху. Від початку 1990-х майстер повернувся до Василькова, де розпочав роботу у власній майстерні. 1986 р. Г. Денисенко отримав звання заслуженого майстра народної творчості. З 1988 р. є членом СХУ, а з 1990 р. – НСМНМУ. Двічі президентський стипендіат, лауреат премії імені Д. Щербаківського (1986), кавалер ордена «За заслуги» III ступеня (2001).

Походження:

Власність В. Прядки.

Література:

Злобіна І. Керамічна сюїта Володимира Прядки // Народне мистецтво. – 2006. – № 3–4. – С. 38–41.

Примітка:

Публікується за оригіналом. Фото надано В. Прядкою.

310. Денисенко Г., Єременко Л.

Таріль декоративний «ІВАН МАЗЕПА», 1998 р.

Глина, керамічні фарби, полива; формування на крузі, під поливний розпис, випалювання.

Д – 35,5 см.

Написи:

По верхньому півколу: «ГЕТЬМАН УКРАЇНИ ІВАН МАЗЕПА».

Автор/Виконавець:

ДЕНИСЕНКО ГРИГОРІЙ ПАВЛОВИЧ (1925–2002) – художник-кераміст. Народився у с. Олешня Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. у родині гончарів. Ліпити почав з дитинства, спостерігаючи за працею діда, батька та старших братів. Пізніше навчився малювати людей та тварин з натури. Це дало йому підставу вступити до Харківського художнього училища. Через хворобу та війну повернувся до навчання лише у 1947 р. Після закінчення навчання у 1949 р. молодому фахівцеві запропонували роботу на Васильківському майоліковому заводі, де він пропрацював понад 30 років. Розроблені Г. Денисенком зразки продукції йшли у виробництво і значною мірою визначали «обличчя» Васильківської майоліки. 1983 р. на пропозицію Чернігівського обласного управління місцевої промисловості повернувся до рідного села, де почав налагоджувати виробництво високохудожньої продукції на базі місцевого гончарного цеху. Від початку 1990-х майстер повернувся до Василькова, де розпочав роботу у власній майстерні. 1986 р. Г. Денисенко отримав звання заслуженого май-

№ 310

стра народної творчості. З 1988 р. є членом СХУ, а з 1990 р. – НСМНМУ. Двічі президентський стипендіат, лауреат премії імені Д. Щербаківського (1986), кавалер ордена «За заслуги» III ступеня (2001).

ЄРЕМЕНКО (Денисенко-Єременко) **ЛЕСЯ ГРИГОРІВНА** (р. н. 1953) – художник, кераміст. Народилася 15 квітня 1953 р. у м. Василькові Київської обл. У 1976 р. із золотою медаллю закінчила Васильківську середню школу. З часом навчалася у Київському політехнічному інституті за фахом інженер-електрик. Після закінчення інституту працювала в УНДІМЕСГ старшим інженером, а далі конструктором другої категорії. Мистецтва художньої кераміки навчалася у свого батька Григорія Павловича Денисенка. З 1994 р. член НСМНМУ. У 2005 р. стала лауреатом Київської обласної премії в галузі народного мистецтва ім. Петра Верни. Учасниця всеукраїнських, обласних та регіональних виставок народного мистецтва, етнографічно-мистецьких свят, симпозіумів. Мала кілька персональних виставок: «Ви-

ставка кераміки Лесі Денисенко-Єременко» (2007 р., м. Київ, Музей Т. Г. Шевченка); «Пам'ять глини» (2008 р. м. Київ, Музей Т. Г. Шевченка); «Українськість Лесі Денисенко-Єременко» (2008 р., м. Житомир, меморіальний Музей С. П. Корольова); «Майстер і донька» (2009 р., м. Київ, музей Т. Г. Шевченка); «Українськість глини Лесі Денисенко-Єременко» (2009 р. м. Київ, Літературно-меморіальний музей-квартира П. Г. Тичини); «Дивовіт Лесі Денисенко-Єременко» (2009 р., м. Київ, Музей Гетьманства). Твори зберігаються в НСМНМУ, в музеї Т. Г. Шевченка, в музеї народної архітектури та побуту України в с. Пирогові, в приватних колекціях.

Виставки:

Персональна виставка у Музеї народного декоративного мистецтва Чернігівщини (Чернігів, 2000).

Походження:

Приватна майстерня автора (м. Васильків Київської області). 2000 р. куплена у автора після персональної виставки у Музеї народного декоративного мистецтва Чернігівщини. Нині власність Чернігівського історичного музею імені В. В. Тарновського. Інв. № Ик-879.

Література:

Гончаренко В. Твори Г. П. Денисенка та Л. Г. Єременко в колекції Чернігівського історичного музею імені В. В. Тарновського. Каталог // Скарбниця української культури: Збірник наукових праць. – Вип. 12 / Чернігівський історичний музей імені В. В. Тарновського, Інститут української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України. – Чернігів, 2010. – 238 с.: іл.; <http://rukotvory.com.ua/maystry/lesya-denyenko-eremenko/>

Примітка:

Публікується за виданням: Гончаренко В. Твори Г. П. Денисенка та Л. Г. Єременко в колекції Чернігівського історичного музею імені В. В. Тарновського. Каталог // Скарбниця української культури: Збірник наукових праць. – Вип. 12 / Чернігівський історичний музей імені В. В. Тарновського, Інститут української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України. – Чернігів, 2010. – 238 с.: іл.

311. Завгородній В.

ІВАН МАЗЕПА, 1997 р.

(Інша назва – «Вечір Івана»).

Дерево, різьблення.

Розміри невизначені.

Автор/Виконавець:

ЗАВГОРОДНІЙ ВАСИЛЬ ЛЕОНТІЙОВИЧ (1925–2009) – співак, живописець, майстер різьблення на дереві, письменник. Народився 26 жовтня 1925 р. у с. Водяне Компанієвського р-ну, нині Кіровоградської обл. У роки Другої світової війни служив у лавах Радянської армії. У 1955 р. закінчив Київську консерваторію (клас І. Паторжинського). Після закінчення навчання працював у різних колективах та філармоніях, від 1960 років – солістом Українського народного хору ім. Г. Верьовки. Від 1959 р. брав участь у регіональних, всеукраїнських мистецьких виставках. Персональні виставки художника відбувалися у Києві (1968, 1972, 1980, 1985, 1990, 1993, 1995, 2000, 2004, 2009). 1967 р. отримав звання заслуженого артиста

УРСР, 1995 р. – премію ім. К. Білокур. Володів техніками олійного живопису, рельєфного та скульптурного різьблення. У творчості відображав образи-типажі українських селян, козаків, гетьманів, кобзарів. Створив оригінальні портрети Т. Шевченка, Г. Сковороди, М. Гоголя, Лесі Українки, У. Кармелюка, О. Вересая, В. Лісовола, М. Сікорського тощо. 1991 р. став членом НСМНМУ. У червні 2003 р. було відкрито «Музей козацької слави у творах Завгороднього». Окремі роботи художника зберігаються в музеях Києва, Кіровоградському художньому музеї, Компанієвському краєзнавчому музеї. Основні твори: «Рідна хата» (1950-ті), «Автопортрет» (1957, 1985, 2005), «Побратими» (1988), «Гайдамаки» (1989), «Козак Мамай» (1990), «Сурмач» (1992), «Воля степу» (1993), «Характерник» (1994), «Б. Вишневецький» (1995), «Проводи на Січ» (1995), «Кожум'яка» (1996), «Чайки повертаються» (1998), «Україна моя» (2003) та ін. Помер у 2009 р., похований у м. Києві.

Походження:

Власність «Музею козацької слави у творах Завгороднього» (НІЕЗ «Переяслав», м. Переяслав-Хмельницький Київської обл.).

Література:

Чуйко Т. Соло і хори Василя Завгороднього // Народне мистецтво. – 1997. – № 2; Губко О. Співець українського козацтва // Образотворче мистецтво. – 2001. – № 3; Василь Завгородній: Альбом / Авт.-упоряд. Є. Шевченко, вст. ст. І. Пошивайла. – К.: Народні джерела, 2005. – 72 с.: іл.; Завгородній В. Мій хутір. Вибрані твори. – К.: Світогляд, 2007. – 286 с.: іл.

№ 311

Примітка:

Портретних рис І. Мазепи не відображає. Є плодом творчої уяви автора. Публікується за виданням: Василь Завгородній: Альбом / Авт.-упоряд. Є. Шевченко, вст. ст. І. Пошивайла. – К.: Народні джерела, 2005. – С. 26.

312. Дяченко Ю.

І. МАЗЕПА, 1998 р.

Дерево, різьблення.

52 x 44 см.

Автор/Виконавець:

ДЯЧЕНКО ЮРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ (р. н. 1954) – художник декоративно-ужиткового мистецтва, майстер різьблення на дереві. Народився 26 квітня 1954 р. у Гайсині Вінницької обл. 1977 р. закінчив Вінницький державний медич-

№ 312

ний інститут ім. М. Пирогова за фахом лікар-невропатолог. 1989 р. закінчив Московський заочний народний університет ім. Н. К. Крупської (Москва), факультет декоративно-ужиткового мистецтва. З 1996 р. учасник обласних та всеукраїнських виставок. Член НСХУ з 1998 р. Працює у техніці різьбленого рельєфу жанрах історичного портрета, історичної композиції, пейзажу. Член НСМНМУ з 2003 р. Персональні виставки відбулися у Вінниці (1996, 1998, 2003), Києві (1997). Мистецтвом плоско-рельєфного різьблення оволодів самостійно, виробивши своєрідний стиль. Автор ікон, історичних портретів, пейзажів. Роботи зберігаються у Вінницькому обласному художньому музеї. Твори: «Степаський люд» (1997–2006), «Т. Шевченко» (1998–2006), серія «Гетьмани України» (1998), ікони «Богородиця», «Тамна вечерея», «Дві заповіді» (1993–2006) та інші.

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Вінницький художній музей, Вінницький краєзнавчий музей, Український дім (м. Київ).

Література:

ЕСУ. – Т. 8. – К., 2008. – С. 596; особистий сайт художника: <http://dyachenko.at.ua>

Примітка:

Фото з оригіналу Ю. Дяченка. Публікується вперше.

313. Литовченко Н.

Гобелен «ІВАН МАЗЕПА», 2009 р.

Гобелен з серії «Гетьмани України». Вовна, ручне ткацтво.

120 x 100 см.

Автор/Виконавець:

ЛИТОВЧЕНКО НАТАЛІЯ ІВАНІВНА (р. н. 1956) – живописець. Народилася 15 квітня 1956 р. у Києві. Протягом 1974–1976 рр. навчалася у Львівському інституті прикладного та декоративного мистецтва (нині – ЛНАМ), а з 1976 р. по 1980 р. – у КДХІ (нині – НАОМА). З 1984 р. СХУ. 1996 р. отримала звання заслуженого художника України. З 2004 р. по теперішній час – доцент КДІДПМД ім. М. Бойчука. З 2005 р. – член-кореспондент Української академії архітектури. Працює в галузі монументально-декоративного мистецтва та живопису. Від 2005 р. по 2009 р. була головою Київської організації НСХУ. Основні твори: гобелен «Києву–1500» (1981, м. Переяслав-Хмельницький); гобелен «Людина і Природа» (1984, м. Черкаси, Краєзнавчий музей); гобелен «Архангел

№ 313

Михайл-охоронець Києва» (1994, власність АТ «Укрінбанк», гобелен «Глухів» (1996, Київ, палац культури «Україна»; у співавторстві); гобелен «Богдан Хмельницький» (2005, власність Міністерства культури України); розписи Михайлівського Золотоверхого собору (1999–2000, Київ; склепіння над центральним трансептом); живописні панно «Мальовнича Україна» для зали очікування № 2 Київського Центрального залізничного вокзалу (2001); живописні панно «Найдавніші університети України» та «Духовні святині Києва» для зали прийомів гостей Національного

університету ім. Т. Г. Шевченка (2004); живописні панно «Етапи становлення Української державності» для зали пленарних засідань Верховного Суду України (2009). Персональні виставки гобеленів та живопису відбулися у Франції (1994), США (1995), Канаді (1996, 2000), Україні (2006), Росії (2008). Твори зберігаються в музеях та приватних колекціях України, США, Туреччини, Єгипту, Словаччини, Чехії, Канади, Німеччини, Франції. Видання, присвячені творчості художниці: Альбом художніх творів родини Литовченків (К., 1999); Альбом творів Н. Литовченко (К., 2006).

Походження:

Власність автора.

Виставки:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників (2010).

Література:

Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників: Каталог Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2010. – 204 с.

Примітка:

Портрет І. Мазепи відтворений за В. Лопатою. Публікується за виданням: Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників. Каталог Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2010. – С. 84.

ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО

Невпинно спливає час.

Від доби українського гетьмана Івана Мазепи (1639–1709) нас відділяє щодалі більше століть. Але магнетизм цієї особистості, чиє життя та діяльність прагнули досягнути і сучасники, і нащадки, продовжує впливати на суспільство. Постать гетьмана залишається не лише предметом наукових досліджень, але й образом для художньо-мистецького осмислення. А проте як багато ще байдужих до свого історичного минулого – і то через негаразди сьогодення! І як легко тоді поширювати різноманітні «версії» нашої історії, створені не істориками, а журналістами та політиками, для яких історична тема стає не більше ніж майданчиком для піару. Відсутність базової історичної освіти та невміння опрацьовувати різноманітні джерела і піддавати їх науковому аналізу призводить до того, що в українському середовищі, попри численні дослідження науковців, і далі поширюються далекі від історичної дійсності «конструкти».

Прикладом незнання, недбалості, байдужості до власної історії, ба більше – до власної репутації «істориків» чи «мистців» – є поширення численних «портретів» гетьмана І. Мазепи, які насправді не є такими ані з історичної, ані з мистецької точки зору. Коли в 2007–2008 рр. інтерес до постаті Івана Мазепи дещо зріс у зв'язку із відзначенням річниць воєнно-політичного виступу гетьмана 1708 р. та Полтавської битви 1709 р., почали масово з'являтися «портрети» гетьмана. Однак часто це було не більше, ніж «творче осмислення» в програмі FotoShor давно відомого портрета Великого гетьмана Литовського Казимира Яна Павла Сапєги (див. Іл. 1). Наприклад, намагаючись надати цьому типовому європейському парадному портрету «українських рис», ці «мистці» вдягнули гетьману шапку з пір'ям, подібну до тієї, що бачимо на портреті Б. Хмельницького авторства В. Гондіуса (див. Іл. 2.). Той факт, що чоловік на портреті був у латах, і, за традицією, біля нього могло бути лише зображення шолома або жезла, які доповнювали б історичний стрій лицаря, що відзначився на військово-політичному поприщі, «творцями» не бралися до уваги. Однак наслідок такої «творчості» був сумним: портрет Казимира Яна Павла Сапєги, «удосконалений» козацькою шапкою зі страусиним пір'ям, став пропагуватися в суспільстві. При чому настільки, що з інтернет-мережі він з'явився в учнівських та студентських рефератах, у газетних публікаціях і навіть на обкладинках книжок, присвячених постаті І. Мазепи.

Прикро, що цим справа не закінчилася. Невідомо яким чином, явно без жодних консультацій із фаховими істориками та мистецтвознавцями, під час розпису інтер'єру Успенського собору Києво-Печерської лаври, що нині завершується, у багатофігурній композиції, яка

мала подати образи всіх меценатів лаври та безпосередніх ктиторів собору, використано саме такий, «комп'ютерний» портрет І. Мазепи (див. Іл. 3). Як і чому це сталося, зі «злого умислу» чи через професійну недбалість, тепер можна лише здогадуватися.

Іл. 1

Іл. 2

Іл. 3

Іл. 1. Портрет Казимира Яна Павла Сапєги, поч. XVIII ст. (Швеція). Невідомий художник.

Іл. 2. «Творчо опрацюваний» портрет К. П. Я. Сапєги (орієнтовно 2007–2008 рр.) (Україна).

Іл. 3. Зображення, яке представлено як портрет гетьмана І. Мазепи, на стінах Успенського собору Києво-Печерської лаври, липень 2013 р. (Україна).

Цей факт зайвий раз підкреслює важливість поширення в суспільстві наукового знання, джерельних комплексів, зокрема зображувального характеру, та пояснень, що і чому можна вважати за достовірні зображення, що і чому має належати до групи історичних зображень, відповідати на питання про те, які портрети відображають риси реальної історичної постаті, а які – ні, і чому.

Саме це й має на меті пропоноване читачеві наукове видання, яке, окрім інформації про достовірні портрети Івана Мазепи, містить величезний масив художніх творів XX – початку XXI ст. (твори XVIII–XIX ст. є складовою іншого видання і тут не представлені), які дають можливість уявити масштаб художньо-мистецького осмислення постаті українського гетьмана та характер творчого опрацювання комплексу його автентичних та історичних портретів.

Сподіваємося, що розширення наших звичних уявлень та елементарних знань, переконає загал у необхідності відображення в сучасних портретах історичних постатей їхніх реальних, бодай мало описаних рис зовнішності та характеру, – звичайно, не заперечуючи права мистця на творчість і художню уяву.

Хай в основі нашого бачення лежать історично обумовлені візії минулого та його діячів.

М. Бернігерот. Портрет гетьмана Івана Мазепи, 1706 р. (Німеччина).

Список використаної літератури

- [Б. А.] Як виглядав гетьман Іван Мазепа // Літопис Червоної Калини. – 1932. – Ч. 5. – С. 3–6.
- [Г.]. [Горленко В.] Старинная южнорусская гравюра // Киевская старина. – 1890. – Т.28. – № 1. – С. 47–59.
- [І. К. (Іван Крип'якевич)] Мазепинська вистава в Національному музеї у Львові // Життя і Знання (Львів). – 1932. – Ч. 10–11 (липень-серпень). – С. 322–323.
- [Лазаревський О.] Заметки о портретах Мазепы (К рисунку) // Киевская старина. – 1899. – Т. 64. – № 3. – Отд. 1. – С. 453–462.
- [Лазаревський О.] Заметки о портретах Мазепы (К рисунку) // Киевская старина. – 1899. – Т. 64. – № 2. – Отд. 2. – С. 82–83.
- [Лебединцев Ф. Г.] Къ портрету гетмана И. С. Мазепы // Киевская старина. – 1887. – Т. 17. – № 1. – С. 188–191.
- [Микола Голубець]. Иконография Мазепы // Літопис Червоної Калини. – 1932. – Число 7/8. – С. 5–8, іл.
- [Ст. фон-Нос][Ніс С.] Неизвестные памятники памятных лиц // Киевская старина. – 1882. – Т. 3. – № 9. – С. 552–554.
- [Ф.] О портретах Мазепы // Киевская старина. – 1883. – Т. 6. – № 7. – С. 594–596.
- «Історія України-Руси» у листуванні Миколи Аркаса з Василем Доманицьким. 1906–1909 роки / Упорядкування, вступ та коментарі Інни Старовойтенко. – К.: Темпора, 2009.
- «Мазепіана» Сергія Якутовича. «Малюю ідеальну Україну, яку бачив Мазепа...» // Вісник НТШ. – 2004. – Число 32. – С. 22–23.
- Babiński Hubert F. The Mazepa Legend in European Romanticism. – New-York-London: Columbia University Press, 1974. – 164 p.: il.
- Bailbe J. M. Mazepa et les artistes romantiques // Annales de la faculte des letters d'Aix-en-Provence, 1966. – Т. XI. – S. 13–40.
- Batowski Z. Norblin. – Lwów: Towarzystwo nauczycieli szkół wyższych, 1911. – 220 s.: il.
- Deluga W. Grafika z kręgu Ławry Pieczarskiej i Akademii Mohylańskiej. – Kraków: Collegium Columbinum, 2003. – 134 s.
- Farwell B. French Popular Lithographic Imagery 1815–1870, V. 1. Chicago–London, 1981.
- Ilustrowane Dzieje Kultury i Nauki Polskiej / Wiesław Kot. – Warszawa: Wydawnictwo Podsielik-Raniowski i Spółka, 1998. – 127 s.
- Ivan Mazepa: Hetman of Ukraine (on the 250th anniversary of his rising against Russia). – New York: The Ukrainian Congress Committee of America, 1960.
- Jilge Wilfried. Geschichtskultur der Ukraine im Spiegel der ukrainischen Exlibris-Kunst des 20. Jahrhunderts. Katalog zur Ausstellung. – Leipzig: Leipziger Universitätsverlag GMBN, 2003. – 138 p.
- Łepkij B. Mazepiana // Biuletyn polsko-ukraiński. Tygodnik ilustrowany (Warszawa). – 1933. – № 4. – S. 33–34.
- Lipiński W. Portret hetmana Mazepy ... r. 1708 // Z dziejów Ukrainy. – Kraków, 1912. – S. 635–638.

- Łomnicka-Żakowska Ewa. Grafika portretowa epoki saskiej w Polsce w relacji z późnobarokową grafiką europejską. – Warszawa: Neriton, 2003. – 303 s.
- Malarstwo Romantyczne w Polsce, czyli rzezc o malarzach polskich i obcych w Polsce działających w 1 poł. XIX w. Katalog wystawy. – Muzeum Romantyzmu w Opinogórze, 2002.
- Marciuk Ch. Mazeppa: ein Thema der französischen Romantik; Malerei und Graphik 1823–1827. – München; Wien: Profil, 1991. – 205 s.
- Marest Nathalie. Les repréde Mazeppa dans les arts du XIX-e siècle [Texte imprimé]. – 2 vol. – Paris: Le Perray-en-Yveline, 1993 (203, 162 p.)
- Maślanka I. Mazepa // Zyciarysy historyczne, literackie i legendarne. – T. III. – Warszawa, 1992. – S. 95–130.
- Maślanka J. Mazepa // Krynica. – 1998. – № 18. – S. 16–18.
- Maślanka J. Mazepa // Krynica. – 1998. – № 19. – S. 17–19.
- Mazepa w malarstwie i tragedii Słowackiego // Romantyzm. Studia nad sztuką drugiej połowy wieku XVIII i wieku XIX. – Warszawa. – 1967. – S. 187–193.
- Mazepiana: Незавершений проект Сергія Якутовича. – Частина перша. – К.: «Дуліби», 2005. – 120 с.
- Mazeppa: [exposition], Musée des Beaux Arts de Rouen (19 mai – 30 juin 1978): [catalogue / par Jean-Pierre Mouille-seaux]. – Rouen: Le Musée, 1978. – 36 h.: ill.
- Michalczyk Z. Szymon Czechowicz (1689–1175). – Warszawa: Edipresse Polska S.A., 2007.
- Mocha F. Mazeppa in European Romanticism // Polish Review (1974) 191.
- Opalek M. Litografia Lwowska 1822–1860. – Wrocław–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo. – 1958.
- Ostrowski J. K. Mazepa: pomiędzy romantyczną legendą a polityką // Przegląd Wschodni. – t. 11. – z. 2. – 1992/1993. – S. 359–399.
- Portret hetmana Mazepy wręczony mu przez Akademią mohilańską w Kijowie w r. 1708 // Z dziejów Ukrainy: księga pamiatkowa ku czci W. Antonowicza. – K., 1912. – S. 635–638.
- Słownik Artystów Polskich i Obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.). – T. V (Le–M). – Warszawa: Krag, 193.
- Terlecki Piotr. Sława heroiczych dzieł ... Borysa Petrowicza Szeremety. – Czernihów, 1695. – 22 s.
- Where East meets West. Portrait of Personages of the Polish-Lithuanian Commonwealth (1576–1763). – Warsaw, 1993.
- А. Л. [Лазаревський О.] Заметки о портретах Мазепы (К рисунку) // Киевская старина. – 1899. – Т. 64. – № 3. – Отд. 1. – С. 224–225.
- А. Л. [Лазаревський О.] Старинные мало-российские портреты // Киевская старина. – 1882. – Т. 2. – № 5. – С. 337–342; Т. 4. – № 10. – С. 173–175.
- Аббасов А. М. Опанас Сластьон: життя і творчість: нарис. – К.: Мистецтво, 1973. – 71 с.
- Адрут А. Нові дані про атрибуцію первісних розписів XVII ст. Троїцького собору в Чернігові // Сіверянський літопис. – 2006. – № 4. – С. 10–14.
- Адрут А. Первісні розписи Троїцького собору в Чернігові: нові атрибуції (про зображення Мазепи та його дружини на стінах собору) // Київська старовина. – 2001. – № 2. – С. 151–156.
- Александрович В. «Богоявлення» – новий київський графічний панегірик гетьманові Іванові Мазепі // Гетьман Іван Мазепа: постать, оточення, епоха. 36. праць. – К.: Інститут історії України НАН України, 2008. – С. 301–311.
- Александрович В. Прижиттєва іконографія гетьмана Івана Мазепи // Іван Мазепа і

- мазепинці: Історія та культура України останньої третини XVII - початку XVIII ст.: Наук. зб. / Ред. кол.: Я. Дашкевич, О. Купчинський, І. Скочиляс, А. Фелонюк; Упоряд. І. Скочиляс. - Львів: ІУАД; НТШ, 2011. - С. 182-193.
- Александрович-Павличко Я. Причинок до іконографії гетьмана Івана Мазепи та палацу Кирила Розумовського в Батурині // Батури́нська старовина: Зб. наук. праць. - Вип. 2 (6) / Відп. ред. О. Б. Коваленко. - Чернігів: Видавництво «Десна Поліграф», 2011. - С. 109-111.
- Антонович В. Б., Бец В. А. Исторические деятели Юго-Западной России в биографиях и портретах. Выпуск I (9 портретов, Мазепи нет). По коллекции В. В. Тарновского. - К.: Типография Императорского Университета св. Владимира. - 73 с.: ил.
- Антонович Д. В. Шевченко – маляр / Вступ. сл. С. А. Кальченка; післям. Т. І. Андрущенко. - К.: Україна, 2004. - 272 с., [32] арк. іл.
- Апанович О. Козацька енциклопедія для юнацтва. - К.: Веселка, 2009. - 719 с.: іл.
- Аполлон. Изобразительное и декоративное искусство. Архитектура: Терминологический словарь / Под. общ. ред. А. М. Кантора. - М.: Эллис Лак, 1997. - 736 с.
- Б. Л. [?] Як виглядав гетьман Іван Мазепа // Літопис Червоної Калини. - Львів. - 1932. - Число 5. - С. 3-6; іл.
- Байрон Дж. Мазепа. - Львів: ЛА «Піраміда», 2010. - 68 с.
- Бантыш-Каменский Д. Жизнь Мазепы. - М.: В Типографии Августа Семена при Императорской Медико-Хирургической Академии, 1834. - 92 с.
- Барвінський Б. Слідами гетьмана Мазепи // Записки НТШ. - Т. 129. - Львів, 1920. - С. 107-140.
- Барвінський Б. Гетьман Іван Мазепа в всесвітній літературі і штуці // Історичні причинки. Розвідки, замітки і матеріали до історії України-Русі. - Т. 2. - Львів, 1909. - С. 29-37.
- Барвінський Б. Доповнення до статей про Мазепу // Історичні причинки. Розвідки, замітки і матеріали до історії України-Русі. - Т. 2. - Львів, 1909. - С. 77-94.
- Барвінський Б. Історичні причинки. Розвідки, замітки і матеріали до історії України-Русі. - Жовква, 1908. - Т. 1. - 168 с.
- Барвінський Б. Портрет гетьмана Мазепи в замку в Підгірцях // Історичні причинки. Розвідки, замітки і матеріали до історії України-Русі. - Т. 1. - Жовква, 1908. - С. 96-108.
- Барвінський Б. Портрет гетьмана Мазепи в замку в Підгірцях // Історичні причинки. Розвідки, замітки і матеріали до історії України-Русі. - Т. I. - Жовква, 1908. - С. 96-108.
- Барвінський Б. Портрет Мазепи кисти артиста-майлара Осипа Куриласа // Історичні причинки. Розвідки, замітки і матеріали до історії України-Русі. - Т. II. - Львів, 1909. - С. 22-28.
- Барвінський Б. Причинок до питання про т. зв «Бекетівський» портрет Мазепи // Історичні причинки. Розвідки, замітки і матеріали до історії України-Русі. - Т. II. - Львів, 1909. - С. 38-51.
- Барвінський Б. Слідами гетьмана Мазепи. - Львів: Друк. НТШ, 1926. - 26 с.
- Башинская И. А. Образ в изобразительном искусстве: Законы восприятия живописи, скульптуры и графики / И. А. Башинская; О-во «Знание» России, Санкт-Петербург. орг. - СПб.: Санкт-Петербург. орг. о-ва «Знание» России, 1992. - 31, [1] с.
- Белецкий П. Георгий Иванович Нарбут. - Ленинград: Искусство, 1985. - 238 с.: ил.
- Белецкий П. А. Украинская портретная живопись XVII-XVIII вв. - Л.: Искусство, 1981. - 256 с.

- Белецький П. О. Український портретний живопис XVII–XVIII ст.: проблеми становлення і розвитку. – К.: Мистецтво, 1969. – 319 с.
- Белічко Ю., Изотов А. Палітра століть. Вибрані твори живопису з музеїв України. – Одеса: Маяк, 2010. – 200 с.: іл.
- Белікова Г. Іван Рашевський. Каталог творів // Скарбниця української культури. 36. наук. праць. – Вип. 3. – Чернігів: Сіверянська думка, 2002. – С. 125–141.
- Білокінь С. Сторінками загиблого «Діаріуша» // Пам'ятки України. – 1998. – № 1. – С.
- Бірюльов Ю. Стильовий та жанровий діапазон творчості українських митців Львова міжвоєнного двадцятиліття (1919–1939) // Мистецтвознавство України: Збірник наукових праць. Спецвипуск. – Львів: Афіша, 2011. – С. 87–94.
- Боряк Т. Г. Документальна спадщина української еміграції в Європі: Празький архів (1945–2010). – Ніжин: Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2011. – 544 с.
- Вадим Меллер (1884 – 1962). Каталог виставки произведений заслуженного деятеля искусств Украинской ССР Вадима Георгиевича Меллера. – К., 1984. – 55 с.
- Василь Корчовий. Скульптура : Каталог. – К., 2012. – 96 с.: іл.
- Василь Лопата. Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2011. – 240 с.: іл.
- Вергун І. Гетьман Іван Мазепа у французькій мистецтві, літературі, енциклопедіях, історіографії // Визвольний шлях. – 1987. – №12. – С. 1376–1384; 1988. – № 1. – С. 68–86; № 2. – С. 210–225.
- Виставка українського мистецтва (заходами Українського виставового комітету в Детройті) (24 вересня – 2 жовтня 1960). – Нью-Йорк, 1960.
- Вітражі Катедри Св. Володимира й Ольги. Ювілейний комітет Катедри Св. Володимира й Ольги: Альбом. – Вінніпег, 1977.
- Вульфина Л. Хранители аромата эпохи. О чем могут поведать царские фантики // Антиквар. – 2009. – № 3 (29). – С. 90–93.
- Виставка «Исторический портрет XVIII – начала XX вв.» из фондов Одесского исторического краеведческого музея: Каталог. Одесса, 1996.
- Гава О. Епоха Івана Мазепи в експонатах виставки Одеського історико-краєзнавчого музею // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на Півдні України Науково-дослідницького інституту козацтва Інституту історії України НАН України: 36. наук. праць. – О.: Фенікс, 2009. – Вип. 4. – С. 208–209 (іл. – С. 200).
- Гава О. Козацькі портрети у фондах Одеського Державного історико-краєзнавчого музею // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на Півдні України Науково-дослідницького інституту козацтва Інституту історії України НАН України: 36. наук. праць. – О.: Фенікс, 2007. – Вип. 2. – С. 180–185.
- Гетьман Іван Мазепа. – Батурин: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011. – 11 с.: іл.
- Гетьман Іван Мазепа. Писання / Редакція і вступна стаття Є. Ю Пеленського. – Краків-Львів: Укр. вид-во, 1943. – 50 с.
- Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття: Каталог історико-мистецької виставки (21 червня – 24 серпня 2003 р., м. Львів). – К.: ЕММА, 2003. – 63 с.
- Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – 368 с.: іл.
- Гетьман. Шляхи. – К.: Темпора, 2009. – 272 с.: іл.
- Гетьмани України на поштових марках. – К.: Вид-во «Марка України», 2005.
- Гніздовський Я. Гравюра на дереві: анахронізм ХХ-го сторіччя? // Нотатки з мистецтва. – 1974. – № 14. – С. 5–13.

- Говденко М. Чернігівський колегіум // Архітектурна спадщина України. Щорічник Держбуду України. – К.: НДІТІАМ; Головархітектура, 2002. – Вип. 5. – Традиції і новаторство у містобудуванні України. – С. 160.
- Голубець М. Іконографія Мазепи // Літопис Червоної Калини. – 1932. – Ч. 7–8. – С. 5–8.
- Гординський С. Василь Дядинюк // Нотатки з мистецтва. – 1975. – № 15. – С. 29–35.
- Гординський С. Віктор Цимбал: Монографія. – Нью-Йорк, 1972.
- Горленко В. Старинные малороссийские портреты // Киевская старина. – 1882. – Т. 4. – № 12. – С. 602–606.
- Гриненко О. Творчість заслуженого діяча мистецтв, художника Олексія Штанка (1950–2000). – На правах рукопису (надано К. Штанко).
- Грушевський М. До портрета Мазепи // Записки НТШ (Львів). – 1909. – Т. 92. – Кн. 6. – С. 246–248.
- Грушевський М. Ще до портрета Мазепи // Записки НТШ (Львів). – 1910. – Т. 94. – Кн. 2. – С. 162.
- Грушевський М. С. Ілюстрована історія України. Київ-Львів, 1911. – 556с.: іл.
- Д. П. Де ля Фліз. Альбоми. – К., 1996.
- Даревич Д. Мирон Левицький / Передм. С. Гординського. – Торонто: Українська Спілка образотворчих мистецтв, 1985. – 126 с.
- Делуга В. Іконографія Івана Мазепи в творчості Києво-Печерських граверів на зламі XVII–XVIII ст. (на матеріалах польських збірок). – Могилянські читання. – К., 1999. – С. 65–75.
- Дениско Л. М. Іконографія в колекції рідкісних видань відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2006. – Вип. 11. – С. 211–220.
- Джус О. Мазепинський перстень – символ невмирущості Мазепинських ідей // Мазепа, гетьман український у поетичних образах корифеїв української літератури від Шевченка до Сосюри. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 2007. – С. 265.
- Дзвін 1699 р. з гербом і портретом І. Мазепи // Баран-Бутович С. Людвисарські вироби XVII–XVIII ст. у Чернігівському державному музеї: (Гармати та дзвони) / Чернігівський державний крайовий музей. Історичний відділ. – Чернігів, 1930. – 16 с.
- Дмитрієнко М., Сухова-Жорнова О. Портрети гетьмана Івана Мазепи: ідентифікація образу та іконографічний аналіз зображень // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць / Відп. ред. О. А. Уда. – К.: НАН України, Інститут історії України, 2007. – С. 242–284.
- Екслібрис. – М.: Книга, 1967. – 93 с.
- Ернст Ф. Українське малярство XVIII – XIX ст. – К., 1929.
- Жбанкова О. 150 років Сергієві Васильківському (7/19.10.1854 – 24.09/07.10.1917) // Музейний провулок. – 2004. – № 2. – С. 34–41.
- Жеплинська О. Історія формування та дослідження збірки творів Корнила Устияновича Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького // Літопис Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького. – Вип. 7 (12). – 2010. – Львів, 2010. – С. 200–207.
- Жила В. Поліхромія собору Покрова в Мюнхені // Нотатки з мистецтва. – 1987. – № 27. – С. 13–20.
- Життя гетьмана Мазепи / Мал. М. Бідняка, текст Л. Ромена, передм. В. Луціва. – Торонто: Вид-во «Ластівка». – 1959. – С. 15.
- Жолтовський П. М. Український живопис XVII–XVIII ст. К., 1978.

- Журавель Ю. Мазепа: крок до правди. – К.: Громадський рух «Не будь байдужим», 2008. – 21 с.: іл.
- Журавлі повертаються...: 3 епістолярної спадщини Богдана Лепкого / Упоряд., авт. передм., прим. і коментарів В. Качкан. – Львів, 2001. – 920 с.
- Забочень М. С. Іконографія гетьмана Мазепа // Науковий вісник українського історично-го клубу. – Т. VI. – Москва, 2002. – С. 220–223.
- Замкова М. В. Прадо. – М.: ОЛМА-ПРЕСС Образование, 2005.
- Ивенский С. Книжный знак: история, теория, практика художественного развития. – М. Книга, 1980. – 271 с.
- Из украинской старины / Рис. С. И. Васильковского, Н. С. Самокиша; поясн. текст. Д. И. Эварницкого. – СПб.: Изд. Маркса, 1900. – 100 с., 26 л. ил.
- Изображения людей знаменитых или чем-нибудь замечательных, принадлежащих по рождению или заслугам Малороссии. – М., 1844.
- Исторические деятели Юго-Западной России в биографиях и портретах. – Вып. 1. Сост. Профессора Университета св. Владимира В. В. Антонович и В. А. Беца по коллекции В. В. Тарновского. Киев, 1883 // Киевская старина. – 1883. – Т. 5. – № 4. – С. 878–882.
- Kalamajska-Saeed M. Genealogia przez obrazy: barokowa ikonografia rodu Sapiechów na tle staropolskich galerii portretowych. – Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 2006. – 287 s: il.
- Каталог XV выставки картин С-Петербургского общества художников. – СПб., 1907.
- Каталог Виставки українського мистецтва. Малярство. Графіка. Скульптура. – Торонто: Мистецька галерея Канадійської Національної виставки, 1954.
- Каталог виставки українського мистецтва: малярство, графіка, скульптура. – Торонто, 1954.
- Каталог мистецької виставки. – Львів: Спілка праці українських образотворчих мистців у Львові, 1943.
- Кауфмань А. Встречи съ Чайковскимъ // Солнце России. – 1914. – № 210-7 (февраль). – С. 17.
- Кедрин І. Неповторний Микола Бутович (1895–1961) // Нотатки з мистецтва. – 1977. – № 17. – С. 53–55.
- Клименко П. До українського портретознавства // Записки історично-філологічного відділу. – 1928. – Кн. XIX. – С. 16.
- Книга творчості українських мистців поза Батьківщиною // За ред. Петра Мегики. – Філадельфія, 1981.
- Книга творчості українських мистців поза Батьківщиною. – Філадельфія, 1981.
- Ковалевська О. До питання атрибуції портретів І. Мазепа // Сіверянський літопис. – № 1. – 2006. – С. 102–108.
- Ковалевська О. До питання про ідентифікації світських постатей у композиції Першого Вселенського Собору в стінописі Софійського собору у Києві // Укр. істор. журн. – 2012. – № 1. – С. 201–210.
- Ковалевська О. Дослідження іконографії Івана Мазепа за матеріалами листування Т. Цявловської та С. Білокопя // Гетьман Іван Мазепа: постать, оточення, епоха. Зб. праць. – К.: Інститут історії України НАН України, 2008. – С. 289–300.
- Ковалевська О. Іван Мазепа у запитаннях та відповідях. – К.: Темпора, 2008. – 200 с.; іл.
- Ковалевська О. Іконографія Івана Мазепа: внесок українських митців ХХ століття // Історія в школах України. – 2008. – № 5. – С. 39–42.
- Ковалевська О. Нові підходи до пошуку достовірних зображень гетьмана Івана Мазепа // Укр. істор. журн. – 2007. – № 3. – С. 152–167.

- Ковалевська О. Образ І. Мазепи в музичних творах і театральних постановках світу // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 234–244.
- Ковалевська О. Образ Івана Мазепи у творах митців української діаспори // Історичний журнал. – 2007. – № 2. – С. 63–68.
- Ковалевська О. Образ Мазепи в творчості Олександра Орловського та Вацлава Павлішака // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.) – Вип. 4. – К.: Інститут історії України НАНУ, 2004. – С. 438–448.
- Ковалевська О. Портрети Мазепи: критерії достовірності та проблеми ідентифікації // Матеріали міжнародної конференції «Іван Мазепа та його доба: історія, культура, національна пам'ять» (15–17 жовтня 2008 р., Київ–Полтава). – К.: Темпора, 2008. – С. 395–406.
- Ковалевська О. Приречений на вічне прокляття: Доля образу «Мазепи» на театральній сцені // Сіверянський літопис. – 2007. – № 1. – С. 74–86.
- Ковалевська О. Реконструкція образу Івана Мазепи // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 98; С. 291–304.
- Ковалевська О. Речі І. Мазепи в музеях України і світу // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 251–272.
- Ковалевська О. Романтичний герой європейського живопису // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 218–233.
- Ковалевська О. Українська перцепція образу Івана Мазепи // Гетьман. Осмислення. – К.: Темпора, 2009. – С. 115–166.
- Ковалевська О. О. Мазепіана: матеріали до бібліографії (1688–2009). – К.: Темпора, 2009. – 248 с.
- Ковтанюк Н. З історії організації міжнародних виставок зі Швецією // Україна–Швеція: на перехрестях історії (XVII–XVIII ст.). – Каталог виставки (1 жовтня 2008 р. – 30 березня 2009 р. (м. Київ); 9 квітня – 31 травня 2009 р. (м. Дніпропетровськ). – К.: Такі справи, 2008.
- Корогодський Р. «Мазепіана» Сергія Якутовича // Сучасність. – 2004. – № 2. – С. 91–94.
- Лазаревська К. О. М. Лазаревський і старе українське мистецтво // Україна, 1927. – № 4. – С. 83–97.
- Лопата В. Надії та розчарування, або метаморфози гривні. – К.: Дніпро, 2000.
- Лопата П. Мистецтво, присвячене гетьманові (До 300-річчя смерті Івана Мазепи) / Доступно з: <http://www.infoukes.com/newpathway/36-2009-Page-14-1.html>
- Лупак Н. М. Роль синтезу мистецтв і компаративістичного дискурсу в літературній рецепції образу Мазепи // Міжнародні горизонти і компаративістичний дискурс сучасних літературознавчих студій / За ред. Р. Гром'яка. – Тернопіль: ТНПУ, 2005. – С. 56–62.
- Луців В. Гетьман Іван Мазепа (Життя і діяльність великого гетьмана). З мапами й ілюстраціями в тексті. – Торонто, 1954. – 130 с.
- Людвисарські вироби XVII–XVIII ст. у Чернігівському державному музеї. – Чернігів, 1930. – 16 с.
- Мазепіана. Незавершений проект. – Ч. I. – К.: Дуліби, 2005. – 120 с.
- Мацьків Т. Гравюра Мазепи з 1706 р. // Український історик. – 1996. – Ч.1–2 (9–10). – С. 69–72.
- Мацьків Т. Портрети Івана Мазепи // Український православний календар на 1959 рік (Бавнд Брук). – 1959. – С. 103–110.
- Мегик П. Віктор Цимбал (1901–1968) // Нотатки з мистецтва. – 1970. – № 10. – С. 47–52.
- Мезенцев В. І. Реконструкції та порівняльний аналіз керамічного герба І. Мазепи з декору його палацу в Батурині // Сіверщина в історії

- України. Зб. наук. праць. – Вип. 4. – Київ-Глухів: Центр пам'яткознавства НАН України і УТО-ПІК, 2011. – С. 163–171.
- Мистецтво України: Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – К., 1997.
- Мистецтво української діаспори. Повернути імена / Ред. кол. О. Федорук (голов. ред.) та ін. – К.: «Тріумф», 1998. – Вип. I. – 382 с.: іл.
- Мистецька школа Олекси Новаківського у Львові. До 75-ліття заснування. – Львів, 2000. – 78 с.
- Михайло Дерегус: Альбом. – К., 2005.
- Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів і дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 1. – 1959. – 115 с.: 4 порт., 2 мапи [На правах рукопису].
- Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів і дзеркалі «історій». – 2-е вид. – Кн. 2. – 1959. – 138 с.: 10 порт., 1 картина [На правах рукопису].
- Млиновецький Р. Гетьман Мазепа в світлі фактів і дзеркалі «історій». В 2-х кн. – 3-е вид., доп. – 1976. – 476 с.
- Монументальний живопис Троїцької Надбрамної церкви Києво-Печерської лаври. Каталог. – К.: КВІЦ, 2005.
- Мухін М. Гетьман Іван Мазепа в світовій літературі та мистецтві (Причинки до бібліографії та іконографії Мазепи) // Книголюб. – Прага. – 1932. – Кн. I–II. – С. 3–10.
- На спомин рідного краю. Україна у старій листівці. Альбом-каталог / М. Забочень, О. Поліщук, В. Яцюк. – К.: Криниця, 2000. – 508 с.: іл.
- Національний музей Тараса Шевченка: [альбом] / Упоряд.: Т. Андрущенко, С. Гальченко. – К.: Мистецтво, 2002. – 224 с.: іл.
- Невідомі та маловідомі портрети XVIII – поч. XX ст.: Каталог. – Дніпропетровськ: Ред. відділ управління по пресі, 1992.
- Неврлий М. Невідомий портрет і грамота Мазепи // Самостійна Україна. – 1998. – Березень. – № 3. – С. 12–13.
- Нестеренко П. Історія українського екслібриса. – К.: Темпора, 2010. – 328 с.: іл.
- Нестеренко П. Предшественник экслибриса // Антиквар. – 2010. – № 5 (43). – С. 52–55.
- Нікітенко Н. Свята Софія Київська: історія в мистецтві. – К.: «Академперіодика», 2003.
- Ніна Буряк, Борис Буряк. Альбом. К.– 2009. – 280 с.
- Овсійчук В. Українське мистецтво II половини XVII – першої половини XVIII ст. – К., 1984.
- Олександр Івахненко // Прилуки Фортеця. – 2008. – № 2 (вересень). – С. 97.
- Оляничин Д. Портрет Мазепи: який з досі відомих мальованих портретів є до нього подібний // Шлях перемоги. – 1961. – Ч. 1–2, 4.
- Описание документов и дел, хранящихся в архиве Святейшего правительствующего синода [Сост. Комиссия для разбора и описания архива Святейшего правительствующего синода]. – СПб.: Синод. тип., 1868–1914. – Т. 19: (1739 г.). – 1913. – С. 547.
- Офорти Тараса Шевченка / Авт. тексту й упоряд. Василь Касіян. – К.: Мистецтво, 1964. – 157 с.: іл.
- Павленко С. Дніпропетровський портрет гетьмана І. Мазепи // Сіверянський літопис. – 2009. – № 2/3. – С. 239–243.
- Павленко С. Зображення гетьмана І. Мазепи (кінець XVII – початок XX ст.). – Чернігів: Видавництво «Русь», 2010. – С. 106.
- Павленко С. Портрет І. Мазепи з колекції Бутовичів // Сіверянський літопис. – 2005. – №4–5. – С. 63–67.
- Павловский И. Малороссийский гетман И. С. Мазепа: Портрет из замка князей Сан-

- гушко в Подгорске // Тр. Полт. уч. архив. ком. – Полтава, 1912. – Вып. 8. – С. 145.
- Парфененко К. Портрети І. Мазепи у зібранні заповідника «Гетьманська столиця» // Батуринська старовина: Зб. наук. праць. – Вип. 2 (6) / Відп. ред. О. Б. Коваленко. – Чернівці: Видавництво «Десна Поліграф», 2011. – С. 104–105.
- Пеленська О. Образотворча україніка у збірці Музею визвольної боротьби України в Празі: спроба реконструкції // Muzeum osvobozeneckeho boje Ukrajiny. K 80. Vroizaloen: sbornik pspvk z conference (Praha, 12–14 jna 2005). – [Sestavila Dagmar Petkov] / Narodni knihovna Ceske republiky – Slovanska knihovna. – Praha, 2006. – С. 157–182.
- Пеленська О. Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині. – Нью-Йорк – Прага: Narodni knihovna ČR – Slovanska knihovna, 2005. – 224 s.
- Петро Андрусів. Маляр і графік / За ред. С. Гординського. – Нью-Йорк, 1980. – 127 с.
- Петров Н. Об упразднении стенописи церкви Киево-Печерской лавры // Труды Киевской духовной академии, 1900. – С. 581–583.
- Петров Н. И. Альбом достопримечательностей церковно-археологического музея при Киевской Духовной академии. – Вип. V. – Южнорусские портреты. – К., 1914.
- Подробный словарь русских гравированных портретов / Сост. Д. А. Ровинский. – СПб., 1889.
- Понад кордонами: модерна книжкова графіка 1914–1945 / Підгот. Мирослава Мурака; Держкомархів України, ЦДАМЛМ України, Укр. наук. ін-т Гарвард. ун-ту, Ін-т Критики. – К.: Критика, 2008. – 176 с.
- Попов П. Матеріали до словника українських граверів. – К., 1926. Ровинський Д. Подробный словарь русских гравированных портретов. – СПб., 1895. – Т. I. – С. 69, Т. II. – С. 862–866.
- Попов П. Матеріали до словника українських граверів. – К.: Київ. наук. ін-т книгознавства, 1926. – 140 с.
- Популярная художественная энциклопедия: Архитектура. Живопись. Скульптура. Графика. Декор. искусство / Редкол.: В. М. Полевой (гл. ред.) и др. – М.: Сов. энцикл., 1986. Кн. 2: М–Я. – 1986.
- Портрет у творчості українських живописців: альбом / Авт. вступ. ст. та упоряд. В. В. Рубан. – К.: Мистецтво, 1979. – 286 с.
- Радишевський Р., Свербигуз В. Іван Мазепа в сарматско-роксоланському вимірі високого бароко. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 2006. – 552 с.: іл.
- Ральченко І. Портрет Івана Мазепи в зібранні Чернігівського художнього музею // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 295-ї річниці з дня смерті гетьмана України Івана Мазепи та 10-річчя заповідника «Гетьманська столиця», 25–26 травня 2004 р., м. Батурин / Батуринський держ. історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця». – Ніжин: «Аспект-Поліграф», 2006. – С. 142–143.
- Рибальт Є. Мазепа в польській історіографії та іконографії // Mazepa e il suo tempo: Storia, culture, society (Mazepa and his time: History, culture, society) – Alesandria: Edizioni dell'Orso, 2004. – P. 301–314.
- Різниченко В. Старовинні портрети українських діячів в Батурині // Ілюстрована Україна, 1913. – Ч. 5.
- Ровинский Д. Подробный словарь русских гравированных портретов. – СПб., 1895. – Т. 1. – С. 69; Т. 2. – С. 862–866.
- Ровинский Д. Л. Подробный словарь русских гравированных портретов: в 4-х т. /

- Д. А. Ровинский. – СПб.: тип. Имп. Акад. Наук, 1886. – Т.1.
- Романів О., Рудницький Л., Курис Ю., Даревич Д., Онишкевич Л., Жуковський А., Шаблій О. Аріядна з Шумовських Стебельська. Некролог // Вісник НТШ. – 2002. – Число 28. – С. 42.
- Рубан В. В. Забытые имена. – К., 1990. – С. 39–40, ил.
- Рубан В. В. Український портретний живопис другої половини ХІХ – початку ХХ ст. – К.: Наук. думка, 1986. – 224 с.
- Рубан В. В. Український портретний живопис першої половини ХІХ ст. – К.: Наукова думка, 1984. – 371 с.: іл.
- Русская портретная галерея; собрание портретов замечательных русских людей, начиная с ХVІІІ ст., с краткими ихъ біографіями. Фототипии с лучших оригиналов. – СПб.: Издание А. С. Суворина, 1885–1887.
- Русские граверы и их произведения с 1564 года до основания Академии художеств / Сост. Д. А. Ровинский. – М., 1870.
- Сапожников Д. Загадочные портреты // Киевская старина. – 1884. – Т. 9. – №8. – С. 732–742.
- Свербигуз В. Мистецький код Батурина. Розшифрування образів українських гетьманів у панегіриків, віршах та офіційних промовах кінця ХVІІ – ХVІІІ ст. // Матеріали міжнародної конференції «Іван Мазепа та його доба: історія, культура, національна пам'ять» (15–17 жовтня 2008 р., Київ–Полтава). – К.: Темпора, 2008. – С. 462–475.
- Свенцицький І. Доба гетьмана Мазепи (Промова на відкритті Мазепиної виставки). – Львів, 1932. – 8 с.
- Свенцицька В. І., Сидор О. Ф. Українське малярство ХІV – ХVІІІ ст. у музейній колекціях Львова. – Львів: Каменяр, 1990. – С. 64 (№ 98).
- Сидорук І. Мазепа в чужій літературі (фрагмент з праці «Мазепа в мистецтві і літературі») // Календар «Свободи» на Мазепинський рік 1959. – С. 77–87.
- Січинський В. Автентичний портрет гетьмана Мазепи // Україна. – 1950. – Ч. 3. – С. 192–194.
- Січинський В. Гравюри Мазепи (Гравюри на честь Мазепи і гравіровані портрети гетьмана) // Мазепа. 36. ст. – Т. І. – Варшава, 1938. – С. 134–160.: іл.
- Січинський В. Іван Мазепа й українське мистецтво // Календар свободи на Мазепинський рік 1959. – Видання Українського народного союзу. – С. 77–87.
- Січинський В. Історія українського граверства ХV–ХVІІІ ст. – Л., 1937.
- Січинський В. Реєстр гравірованих портретів гетьмана І. Мазепи // Мазепа. 36. ст. – Т. І. – Варшава, 1938. – С. 160–161.
- Січинський В. Українське граверство доби гетьмана Івана Мазепи // Ковалевська О. Збірник «Мазепа»: реконструкція видавничого проекту 1939–1949 років. – К.: Темпора, 2011. – С. 87–99.
- Січинський В. Українські видавничі знаки // Науковий збірник в 30-ту річницю наук. праці д-ра Івана Огієнка. – Варшава, 1937. – С. 135–153.
- Січинський В. Чужинці про Україну. – К.: «Довіра», 1992.
- Скульптор Анатолій Гончар (1946–2002). Альбом. – К., 2012 – 44 с.
- Скульптор Михайло Лисенко та його учні: Каталог. – К., 2006.
- Сластьон Опанас Георгійович: Каталог виставки до 120-річчя з дня народження. – Полтава, 1985. – 23 с.
- Слово на відкритті першої посмертної виставки Мирона Левицького // Нові Дні. – 1994. – листопад. – С. 27–28.

- Собрание портретов россиян, знаменитых по своим деяниям, воинским и гражданским, по учености, сочинениям, дарованим или коих имена почему другому сделались известными свету с приложением их кратких жизнеописаний. – М., 1821.
- Сологуб А. Графіка // Нотатки з мистецтва. – 1971. – № 11. – С. 31–42.
- Спеціальні історичні дисципліни: довідник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. І. Н. Войцехівська (кер. авт. кол.), В. В. Томазов, М. Ф. Дмитрієнко та ін. – К.: Либідь, 2008. – 520 с.
- Станіславський В. До питання про зовнішність Івана Мазепи // Сіверянський літопис. – 2006. – № 3 – С. 21–22.
- Степовик Д. Іван Щирський. – К.: Мистецтво, 1986. – 331 с.: іл.
- Степовик Д. Леонтій Тарасевич і українське мистецтво барокко. – К.: Наукова думка, 1986 – 234 с.: іл.
- Степовик Д. Леонтій Тарасевич і українське мистецтво барокко. – К.: Наукова думка, 1986 – 234 с.: іл.
- Степовик Д. Українська графіка XVI–XVIII століть. Еволюція образної системи. – К.: Наукова думка, 1982. – 331 с.: іл.
- Степовик Д. В. Іконологія й іконографія. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 2004. – 320 с.
- Степовик Д. В. Скульптор Лео Мол: життя і творчість. – К.: Мистецтво, 1995. – 224 с.: іл.
- Стороженко А. Старинные малороссийские портреты // Киевская старина. – 1882. – № 9. – С. 578–579.
- Таїрова-Яковлева Т. Г. Літопис Самійла Величка: до питання про нове академічне видання // Укр. істор. журн. – 2012. – № 2. – С. 190–198.
- Тананаева Л. И. Сарматский портрет. Из истории польского портрета эпохи барокко. – М., 1970.
- Тарнавський О. Борис Крюков – ілюстратор з уявою // Нотатки з мистецтва. – 1977. – № 17. – С. 41–49.
- Турченко Ю. Тарас Шевченко, як мистець-гравер (до 170-річчя від дня народження) // Нотатки з мистецтва. – 1985. – № 25. – С. 13–17.
- Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників : Каталог Третьої Всеукраїнської виставки (18–29.01.2010; 1–25.02.2008; 29.02–30.03.2008; 1–25.04.2008). – К.: НСХУ. – 184 с.
- Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників : Каталог Друга Всеукраїнської виставки. Дню Злуки присвячується (20.01–5.02.2006). – К.: НСХУ. – 148 с.
- Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників : Каталог (15.10–12.11.2004). – К.: НСХУ. – 108 с.
- Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників : Каталог Четвертої Всеукраїнської виставки (21.01.2010 – 7.02.2010). – К.: НСХУ. – 203 с.
- Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників. Четверта Всеукраїнська виставка. – К.: НСХУ, 2011. – 204 с.
- Україна Гетьманська в образах українських художників. – Батурін: НІКЗ «Гетьманська столиця», 2011. – 53 с.: іл.
- Україна–Швеція: на перехрестях історії (XVII–XVIII ст.). – Каталог виставки (1 жовтня 2008 р. – 30 березня 2009 р. (м. Київ); 9 квітня – 31 травня 2009 р. (м. Дніпропетровськ). – К.: Такі справи, 2008.
- Український екслібрис. – К.: Мистецтво, 1964. – 34 с.
- Український музей у Празі (1659) 1925–1948. Опис фонду / Упоряд. Р. Махаткова. – К.: Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. – Прага, 1996. – 295 с.

- Український портрет XVI – XVIII століть. – Каталог-альбом. – К., 2006.
- Український портрет XVI–XVIII століть: Каталог. – К.: НХМУ, 2006.
- Український портрет і народна картина XVIII – XIX ст. з фондів Чернігівського художнього музею. Каталог виставки. / Упоряд. Величко В. М. – Прилуки, 2002.
- Уманцев Ф. С. Троїцька надбрамна церква. – К.: Мистецтво, 1970.
- Февр Л. Бои за историю / Пер. А. А. Бобовича, М. А. Бобовича и Ю. Н. Стефанова. Статья А. Я. Гуревича. Комментар. Д. Э. Харитоновича. – М.: Наука, 1991. – 635 с.
- Федорук О. К. Пластика Петра Капшученка: Альбом. – К.: Академія мистецтв України, 2004. – 280 с.
- Феодосій Гуменюк: Альбом / Редактор-упорядник А. Маричевська. – К.: Галерея «АВС-арт», 2010. – 224 с.: іл.
- Хижняк З. І. Щирський Іван, чернече ім'я Інокентій // Києво–Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. – К., 2001. – С. 602.
- Холодний П. Воздвиження Ч. Хреста з церкви с. Ситихов б. Львова // Стара Україна (Львів), 1925. – Ч. VII–X. – С. 154–157.
- Хоткевич Г. Альбом Історичних портретів. – Львів: Друкарня І. Айхельберга (пл. Ринок, 10). Серія I, Серія II. (Дар 1995 г. Ал. 430)
- Хоткевич Г. Каталог творів малярства із збірки музею. – Львів, 1998.
- Художники зішкрібають з гетьмана Івана Мазепи скверну анафема // Музейний провулок. – 2004. – № 2. – С. 26–29.
- Цимбалістов А. Еще о портрете И. С. Мазепы [Из письма в редакцию] // Киевская старина. – 1887. – Т. 17. – № 2. – С. 370–372.
- Цыбульский К. [Лебединцев Ф.] Ненаучные приемы в научном деле [По поводу одного газетного известия о портрете Мазепы] // Киевская старина. – 1887. – Т. 17. – № 2. – С. 377–383.
- Цявловская Т. Г. Рисунки Пушкина. – М.: Искусство, 1980 – 44 с. – 2-е узд. пересм. и расшир.
- Шаменков С. Піхота українських гетьманів XVII – поч. XVIII ст.: Одяг, спорядження, зброя та клейноди. – К.: Темпора, 2010. – С. 89; 135.
- Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів: У 12 т. / Редакол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 2001. – Т. 7: Мистецька спадщина. Живопис і графіка. – 2005. – С. 378–379.
- Шендрик А. К., О. В. Янович. І. С. Мазепа. Дослідження портретів гетьмана. – Полтава: «Верстка», 2007. – 72 с.: іл.
- Шендрик А., Янович О. Гетьман у портретах // Криниця. – 1995. – №1–3. – С. 98–102.
- Широцький К. «Mazepa aetat 70» – Норблена // Сяйво. – 1913. – Число 10,11,12. – С. 245–247.
- Широцький К. Чи створив француз Норблен портрет гетьмана Мазепи // Артанія. – 1995. – № 1. – С. 46–47.
- Щербаківський Д. Український портрет [Ізоматеріал]: виставка укр. портрету XVII – XX ст. / Д. Щербаківський, Ф. Ернст. – К., 1925. – 64 с.
- Широцький К. Дещо про давні портрети // Сяйво. – 1913. – № 10–12. – С. 251–258.
- Эттингер П. Д. Материалы для будущего издания «Словарь русских гравированных портретов» // Русский библиофиль. – СПб. – 1913. – № 7. – С. 23–25 + 3 вклейки.
- Ямчук П. М. Бароковий універсам Івана Мазепи: культурний аспект. – Умань: ААМІ, 2005. – 104 с.

Іменний покажчик мистців

- Авула Віктор Михайлович (р. н. 1963) 77, 372
 Андрусів Петро Стефанович (1906 – 1981)
 29, 147, 148
 Артюшкова Валентина Петрівна (р. н. 1958) 352
 Бейєль Даніель (Beuel Daniel) (1760 – 1823) 73
 Березовий Василь Миколайович (р. н. 1938) 32,
 164
 Бернігерот Мартин (Bernigeroth Martin)
 (1670 – 1733) 14, 17, 18, 26, 32, 42, 64, 73,
 102, 119, 355, 391
 Битинський Микола Оверкович (1893 – 1972)
 38, 200
 Бідняк Микола Петрович (1930 – 2000) 38, 39,
 53, 60, 84, 201, 202, 232, 233, 234, 235, 236,
 237, 238, 239
 Білик Микола Ілліч (р. н. 1953) 75, 347, 348
 Білик Назар Миколайович (р. н. 1979) 75, 347
 Боровик О. (?–?) 17, 23, 66, 104, 315
 Булавицький Олекса Васильович (1916 – 2001)
 38, 39, 84, 204
 Буланже Луї (Boulanger Louis) (1806 – 1867) 86
 Буряк Борис Іванович (р. н. 1953) 32, 160, 161
 Буряк Ніна Михайлівна (р. н. 1956) 32
 Бутковський Микола Анатолійович (р. н. 1960)
 55, 276, 277
 Бутович Микола Григорович (1895 – 1961) 50,
 224
 Вакулєнко О. 96
 Васильківський Сергій Іванович (1854 – 1917)
 16, 17, 18, 19, 20, 67, 100, 102, 119
 Верне Орас (Émile Jean-Horace Vernet) (1789 –
 1863) 30, 83, 86, 94
 Владимірова Олена Іванівна (р. н. 1945) 16, 26,
 93, 135, 137, 138
 Воєдило Лев Леонідович (р. н. 1962) 16, 25, 110
 Гаврилова Ольга Ігорівна (р. н. 1983) 76, 344
 Гайдамака Анатолій 86
 Галєнко Марко Анатолійович (р. н. 1957) 76,
 355, 374
 Галяховський Даніель (Данило) (1674 – 1709 –
 роки діяльності) 13, 36, 37
 Гарбуз Володимир Васильович (р. н. 1951) 31,
 32, 171
 Глушук Федір Тимофійович (р. н. 1925) 16, 116,
 117
 Гонтаров Віктор Миколайович (1942 – 2009)
 33, 92, 163, 164, 176, 178
 Гончар Анатолій Михайлович (1946 – 2002) 77,
 91, 364, 365
 Гончар Андрій Петрович (р. н. 1974) 16, 26,
 132, 133
 Гопанчук Леонід Авакумович (р. н. 1955) 34, 93,
 184
 Горбань Євген Юхимович (1931 – 2001) 74,
 340
 Гординський Святослав Ярославич (1906 –
 1993) 29, 30, 148, 150
 Грєчаник Ігор Вікторович (р. н. 1960) 353, 354
 Гуйда Михайло Євгєнович (р. н. 1955) 33, 165,
 166, 167
 Гулак В. (1900-ті) 303
 Гуменюк Феодосій Максимович (р. н. 1941) 16,
 25, 30, 31, 32, 33, 35, 92, 111, 112, 132, 148,
 149, 150, 153, 154, 159, 160, 185, 186

- Делакруа Ежен (Ferdinand Victor Eugène Delacroix) (1798 – 1863) 86
- Денисенко Григорій Павлович (1925 – 2002) 80, 380, 381, 382, 383
- Дерегус Марина Владиславівна (р. н. 1958) 74, 342
- Дерегус-Лоренс Наталія Михайлівна (р. н. 1931) 74, 77, 342, 343, 366, 367
- Дудченко Андрій Миколайович (р. н. 1983) 34, 177
- Дундученко Леонід Омелянович (р. н. 1926) 24, 123
- Дядинюк Василь Андрійович (1900 – 1944) 36, 37, 51, 69, 73, 194, 199, 320, 325
- Дяченко Юрій Олександрович (р. н. 1954) 81, 384, 385
- Дьяконов Валерій Ігорович (р. н. 1950) 361
- Ємець Володимир Володимирович (р. н. 1938) 32, 168
- Єременко (Денисенко-Єременко) Леся Григорівна (р. н. 1953) 80, 382, 383
- Єршов Геннадій Олексійович (р. н. 1967) 74, 345, 346
- Ждаха (Смаглій) Амвросій Андрійович (1855 – 1927) 89
- Жеріко Теодор (Jean-Louis-André-Théodore Géricault) (1791 – 1826) 86
- Журавель Юрій Григорович (р. н. 1972) 53, 59, 60, 288, 289 – 295
- Завгородній Василь Леонтійович (1925 – 2009) 16, 25, 81, 120, 121, 383, 384
- Залізний Валерій Олексійович (р. н. 1951) 17, 115
- Землюков Степан (?–?) 38, 64, 67, 81
- Івасюк Микола Іванович (1865 – 1937) 320
- Івахненко Олександр Іванович (р. н. 1949) 16, 25, 134, 135
- Їжакевич Іван Сидорович (1864 – 1962) 66, 305, 306
- Калинський Тимофій (?–?) 56
- Капшученко Петро Савович (1915 – 2006) 77, 373
- Кашкарова Тетяна Олексіївна (р. н. 1982) 34, 92, 175, 187
- Кейван Іван Миколайович (1909 – 1992) 38, 39, 69, 84, 202, 203
- Кічула Григорій Федорович (1932 – 2004) 80, 379, 380
- Клименко (к. XIX – поч. XX ст.) 60, 62
- Коваленко Грицько (1868 – 1937) 63, 300
- Ковжун П. 49
- Ковтун Ольга Сергіївна (р. н. 1983) 34, 92, 183
- Кожокарь Г. 96
- Козолуп Олексій Павлович (р. н. 1958) 75, 354
- Константинов Федір Денисович (1910 – 1997) 53, 54, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247
- Копайгоренко Артем Васильович (р. н. 1981) 33, 190, 191
- Копайгоренко Василь Валентинович (р. н. 1955) 33, 162
- Корчовий Василь Іванович (р. н. 1962) 370
- Косинин Іван (1883 – 1955) 66, 304, 305
- Кохаль Володимир Володимирович (р. н. 1941) 17, 18, 30, 119, 158
- Кравченко Віталій Семенович (р. н. 1924) 16, 24, 129
- Краснощоков Андрій В'ячеславович (р. н. 1974) 34, 92, 188
- Красовський Олексій Андрійович (1884 – ?) 65, 311
- Криворучко Орест Іванович (р. н. 1942) 69, 326, 327
- Кристочук Микола Антонович (1934–2006) 16, 25, 122, 123
- Кричевський Василь Григорович (1872–1952) 49, 69, 324
- Круа Ф. де ла 58
- Крюков Борис Іванович (1895 – 1967) 16, 24, 84, 107
- Кубарський Іван (? – ?) 83

- Кулябко-Корецька Людмила Мефодіївна Месньє Патрис (Patrice Mesnier) (р. н. 1945) (р. н. 1940) 77, 363, 364 77, 369
- Курилас Осип (Йосип) Петрович (1870 – 1951) 16, 20, 21, 22, 23, 34, 36, 38, 45, 59, 65, 67, 83, 102, 104, 108, 116, 117, 194, 200, 287, 302, 303, 310, 320, 322, 332 Мигура Іван Детесович (?– після 1712) 13, 36, 37, 56, 67, 308
- Куткін Володимир Сергійович (1926 – 2003) 44, 212, 213 Мікешин Михайло Йосипович (1855 – 1896) 72
- Куц Анатолій Васильович (р. н. 1945) 74, 75, 77, 91, 93, 350, 351, 358, 359, 367, 368 Молодожанин Леонід Григорович (Лео Мол) (р. н. 1915) 72, 73, 337, 338
- Левицький Мирон Миколайович (1913 – 1994) 16, 24, 84, 105, 106 Морачинський Ян (Moraczynski Jan) (1807/08 – 1870) 19
- Липовка Андрій Вікторович (р. н. 1981) 376 Москвичов Олександр Васильович (р. н. 1938) 206, 207
- Литвин Іван Іванович (р. н. 1942) 16, 24, 121 Мотика Ярослав Миколайович (р. н. 1943) 77, 91, 371, 372
- Литвиненко Сергій (1899 – 1964) 74, 338 Наконечний Володимир Васильович (р. н. 1956) 75, 354
- Литовченко Наталія Іванівна (р. н. 1956) 35, 81, 93, 178, 385, 386 Нарбут Георгій (Юрій) Іванович (1886 – 1920) 49, 50, 220, 221, 222, 223
- Лобода Володимир Вікторович (р. н. 1943) 53, 55, 56, 256–276 Нарбут Данило Георгійович (1916 – 1998) 16, 26, 50, 83, 117, 118
- Логвин Юрій Григорович (р. н. 1939) 67, 68, 322 Невизначений виконавець 278 – 280, 300 – 302, 329, 352
- Лопата Василь Іванович (р. н. 1941) 35, 41, 42, 43, 53, 54, 81, 180, 208, 209, 210, 211, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 386 Невизначений скульптор 340
- Луцак Володимир Павлович (р. н. 1928) 77, 91, 359, 360, 362 Невідомий майстер 94
- Луцик Степан (1906 – 1963) 37, 198 Невідомий художник 58, 64, 66, 194
- Лящук Тимофій Андрійович (р. н. 1929) 31, 32, 33, 168, 172, 173 Нікітін Іван (1688 – 1741) 63, 64, 67, 69
- Мазепа-Коваль Галина Ісааківна (1910 – 1995) 66, 314 Новаківський Олекса Харлампійович (1872 – 1935) 36, 37, 38, 103, 105, 106, 195, 200, 203, 312
- Мазур Богдан Миколайович (р. н. 1969) 74, 75, 348 Норблін де ля Гурден Ян (Жан) Пьотр (Пьер) (Jean-Pierre Norblin de La Gourdain) (1745 – 1830) 7, 19, 20, 47, 50, 52, 65, 102
- Мазур Микола Іванович (р. н. 1948) 74, 75, 348 Масютин Василь Миколайович (1884 – 1955) 37, 38, 39, 73, 94, 196, 351, 360 Окопний Максим (1915 – ?) 16, 59, 108
- Мелесь Наталія Адамівна (р. н. 1975) 34, 92, 174, 186 Омелян Ярослав Максимович (р. н. 1929) 69, 70, 71, 329, 330, 331, 332
- Меллер Вадим Георгійович (1884 – 1962) 62 Омельченко Олег Вікторович (р. н. 1980) 32, 176
- Мельник Олександр Іванович (р. н. 1949) 90 Онуфрів Олена Іванівна (р. н. 1980) 32, 182

- Опанашук Микола Олександрович (р. н. 1947) 122
- Орловський Олександр (Orlowski Aleksander) 7
- Осипов Олексій Агапійович (бл. 1770 – бл. 1850) 40
- Павленко Володимир Володимирович 74, 345, 346
- Павлішак Вацлав (Pawliszak Wacław) 7
- Паладій Ярослав (1910 – 1977) 71, 74, 336
- Панич Сергій Ігоревич (р. н. 1958) 17, 24, 114
- Пархоменко Андрій Васильович (1935 – 2006) 31, 32, 155, 156, 157
- Підгорний Микола Васильович (р. н. 1944) 16, 24, 112, 114
- Плаксієв Борис Іванович (р. н. 1937) 16, 24, 130
- Полтавець-Гуйда Оксана Вікторівна (р. н. 1956) 32, 33, 166, 189
- Похитонов Іван (? – ?) 17
- Прокоф'єв Ігор Юрійович (р. н. 1960) 16, 25, 124
- Прядка Володимир Михайлович (р. н. 1942) 16, 26, 80, 93, 135, 137, 138, 380, 381
- Путря Євген Васильович (р. н. 1936) 16, 24, 108
- Рашевський Іван Григорович (1849 – 1921) 26, 27, 143, 144
- Рибак Микола Кузьмич (р. н. 1935) 96
- Ривалта Аугусто (Rivalta Augusto) (1837 – 1925) 76, 77, 358
- Рубенс Пітер Пауль (Rubens Peter Paul Rubens) (1577 – 1640) 26, 126
- Рудаков Костянтин Іванович (1891 – 1949) 51, 52, 53, 225, 226, 227, 228, 229
- Савко Юліан Федорович (р. н. 1944) 74, 343, 344
- Саєнко Олександр Ферাপонтович (1899 – 1985) 378, 379
- Самойлович Захарія (? – ?) 12
- Самокиш Микола Семенович (1860 – 1944) 17, 67, 100
- Свинарьов Віктор Володимирович (р. н. 1953) 79, 80, 154, 155, 191
- Севрук Галина Сильвестрівна (р. н. 1929) 77, 91, 368, 369
- Седерстрьом Г. 88
- Семенюк Василь Іванович (р. н. 1957) 69, 71, 325, 326
- Серов Володимир Олександрович (1910 – 1968) 53, 229, 230, 231
- Синепольський Ігор Іванович (р. н. 1938) 32, 33, 180, 181
- Сластіон Опанас Георгійович (1855 – 1933) 53, 54
- Слепченко Володимир Павлович (р. н. 1947) 32, 173
- Сміт Едвард 94
- Сомко (Макаренко) Надія Дмитрівна (Somko Nadia) (1916 – 1997) 28, 66, 146, 147, 151, 316
- Сорока Богдан Михайлович (р. н. 1940) 69, 333
- Сплітетессер Дмитро 40
- Стебельська Аріадна Арсенівна (1919 – 2002) 17, 24, 84, 105
- Стороженко Микола 92, 114, 174, 175, 183, 186, 187, 188
- Стратилат Микола Іванович (р. н. 1941) 69, 330, 331
- Таран В. 68, 323
- Тарасевич Леонтій (?–1703) 8
- Тарасевич Олександр (Антоній) (1640 – 1727) 12, 309
- Тенасе Георгіє (Gheorghe Tanase) 74, 76, 344
- Тимашівський В. 25, 116
- Ткачик Богдан Іванович (р. н. 1951) 35, 91, 169
- Туранський Олександр Олексійович (р. н. 1936) 33, 91, 170
- Усолкін Віктор Арсенійович (р. н. 1933) 69, 328, 329
- Устиянович Корнило Миколайович (1839 – 1903) 83, 88
- Фалька Сумуель (Сомуель) де Бікфальва (1766 – 1826) 73, 304
- Федик Зиновій Григорович (р. н. 1949) 77, 375

- Франчук Валерій Олександрович (р. н. 1950) 16, 25, 125
- Хакос Ігор (р. н. 1959) 74, 342
- Харук О. 323
- Харук С. 323
- Хворост Василь Іванович (р. н. 1936) 70, 327, 328
- Хрусталенко Микола Олександрович (1906 – 1984) 28, 144
- Цимбал Віктор Іванович (1901 – 1968) 38, 39, 84, 205, 206
- Чернявський В. 23
- Чехович Ш. 58
- Чирко Пилип Антонович (1859 – 1928) 26, 27, 142
- Чорпіта Андрій (? – ?) 66, 312
- Шаменков Сергій Ігоревич (р. н. 1971) 61, 295, 296, 297
- Шассеріо Теодор (Théodore Chassériau) (1819 – 1859) 86
- Шевченко Віктор Сергійович (р. н. 1959) 347
- Шевченко Микола Іванович (р. н. 1983) 34, 178
- Шевченко Тарас Григорович (1814 – 1861) 51, 53, 54
- Штанко Олексій Володимирович (1950 – 2000) 57, 58, 284 – 287
- Щербаков Сергій (? – ?) 66, 314
- Щирський Іван (Інокентій) (працював протягом 1682 – 1714) 8, 309
- Якутович Сергій Георгійович (р. н. 1952) 16, 25, 26, 45, 46, 47, 57, 86, 87, 90, 126, 128, 209, 214, 215, 216, 280–283
- Яременко Гнат Гаврилович (1874 – 1915) 27, 53, 142

Алфавітний покажчик назв творів та сюжетів

- «Princeps Ecclesiaru Triumphans Sancta Sophia Augusto Militas Nomini Mazeriana ...» (Мазепа серед своїх добрих справ) 13, 36, 66
- «Король и гетман мчатся оба ...» 228
- «Мазепа козни продолжает» 227
- «Никто не знал, когда и как ...» (Втеча Марії з Мазепою) 227
- «Он стар, он удручен годами» 225
- «Порой и старца строгий вид ...» 226
- Автопортрет зі Св. Георгієм 49, 221
- Анафема 294
- Апофеоз Мазепа 13, 36
- Батурин 34, 174
- Батурин. Легенди річки Сейм 34, 93, 184
- Батуринці 282
- Будівничий 47
- Будівничий. Серія «Мазепіана» 216
- Великий коронний гетьман Міхал Сервацій Вишневецький 58
- Вечір Івана 81
- Вибір 280
- Вибір Мазепа на гетьмана 237
- Видавничка марка «Studio artis Ukrainae» 50
- Видавничий знак Могиляно-Мазепинської академії наук 96
- Візд гетьмана І. Мазепа з Батурина 29, 151
- Вінчання Мазепиноного небожа Івана Обідовського з Ганною Кочубей у Троїцькому соборі Батурина в 1698 р. 181
- Воздвиження Чесного Хреста 15
- Герб «Курч» 49, 220, 222
- Гетьман 134, 254
- Гетьман І. Мазепа 132, 205, 296
- Гетьман І. Мазепа на коні 133
- Гетьман Іван Мазепа (Кохання) 252
- Гетьман Іван Мазепа 35, 69, 94, 104, 105, 111, 119, 121, 129, 130, 201, 202, 212, 224, 287, 340, 350, 358, 363, 373, 375
- Гетьман Іван Мазепа в храмі Св. Софії в Києві 28, 146
- Гетьман Іван Мазепа. Візд до Батурина 96
- Гетьман Іван Мазепа. Обкладинка 232
- Гетьман Іван Мазепа. Таріль декоративний 379
- Гетьман Мазепа 27
- Гетьман Мазепа 83, 104, 139, 143, 206, 376
- Гетьман Мазепа і Мотрона 31, 155
- Гетьман України Іван Мазепа 32, 37, 80, 93, 168, 367
- Гетьмани України 35, 91, 92, 169
- Гетьмани. Молитва за Україну 75, 348
- Гетьманська дума 76, 344
- Гобелен «Іван Мазепа» 385
- Двобій Мазепа із Пасеком 236
- До походу (Наспиви Сирени) 33, 162
- Доба Мазепа 337
- Доля 283
- Допит В. Кочубея І. Мазепою 144
- Друкарський знак товариства «Сіверянська думка» 50
- Екслібрис «Богдана Лепкого (1872 – 1941)» 329
- Екслібрис «Вірш Гетьмана Івана Мазепа» 71, 326
- Екслібрис «Гетьман Іван Мазепа (1633–1709)» 325

- Екслібрис «З книг Сергія Маслова» 324
- Екслібрис «Іван Мазепа» 325
- Екслібрис «Наукова Бібліотека Університету Києво-Могилянська академія» 327
- Екслібрис «Пам'яті гетьмана Мазепи» 332
- Екслібрис «Україніка С. Мандриченка» 328
- Екслібрис Б. Лепкого 331
- Екслібрис Михайло Гояна з портретом І. Мазепи 326
- Екслібрис Олександра Пухкала 330
- Екслібрис Романа Геврика з зображенням родового герба І. Мазепи «Курч» 333
- Емблема Союзу Українських Січових Стрільців 96
- Ескіз вбрання до трагедії Ю. Словацького «Мазепа» 60, 62
- Етапи становлення Української державності 81
- Етикетка «Мазепа». Опера П. Чайковського 96
- Жид-орендар з маєтку Чарторийських 65
- За волю, за Україну 35, 92, 185
- За нашу Незалежність. Іван Мазепа 116
- За свободу! 295
- Замок І. Мазепи 54, 251
- Заповіт Мазепи 239
- Заручені долею (Іван Мазепа та Карл XII у 1709 р.) 91, 170
- Зустріч (І. Мазепа і Мотря) 54, 248
- Зустріч гетьмана Івана Мазепи з Костем Гордієнком 29, 147
- Зустріч І. Мазепи з Карлом XII у Гірках (1) 165
- Зустріч І. Мазепи з Карлом XII у Гірках (2) 167
- Зустріч короля Карла із гетьманом Мазепою 238
- І. Мазепа 110, 120, 342, 364, 366, 384
- І. Мазепа і П. Орлик (І. Мазепа перед битвою) 249
- І. Мазепа та Карл XII 190
- Іван Мазепа – будівничий 32, 176
- Іван Мазепа 36, 47, 55, 65, 91, 108, 116, 117, 122, 123, 194, 196, 198, 199, 202, 208, 276, 286, 338, 340, 343, 344, 345, 353, 359, 361, 362, 364, 367, 368, 372, 374, 383
- Іван Мазепа і Карл XII (Умирає Мазепа, Вмираючий Мазепа і Карл) 53
- Іван Мазепа прийма присягу в Коломаку на вірність Україні 32, 157
- Іван Мазепа та Карл XII 255
- Іван Мазепа та Мотря Кочубей в гетьманському палаці 31, 182
- Іван Мазепа. Гетьман Лівобережної та Правобережної України (20.III.1632 – 2.X.1709) 204
- Іван Мазепа. Серія «Гетьмани України» 209
- Іван Мазепа. Таріль декоративний 378, 382
- Іван Мазепа. Фрагмент поліптиху «Гетьманський шлях» 125
- Іван Мазепа. Фрагмент розпису Успенського собору Києво-Печерської лаври (2013) ???
- Іван Мазепа-Колединський. Серія «Козаки» 47, 216
- Іван Степанович Мазепа 351
- Іоан Мазепа 280, 281
- Історія України. Комин 380
- Карл XII у тїла гетмана И. Мазепы, 1709 г. в Бендеры 27
- Київська митрополія 150
- Кінний портрет герцога Лермі 26, 126
- Клятва І. Мазепи на вірність Україні 189
- Козак і смерть 47, 215
- Конституція Пилипа Орлика 35, 178
- Кохання 54
- Кочубеї 57, 279
- Кочубей та Кочубеїха 56, 279
- Легенда про Мазепу 30, 158, 191
- Легенда про Мазепу. Ескіз 154
- Листівка «Ой біда, біда чайці-небозі» 89
- Мазепа (Мазерра) 369
- Мазепа – переможець. Ми – були, ми – є. Ми – будемо! 33, 47, 168
- Мазепа (I – XX; ілюстрації В. Лободи) 256 – 276

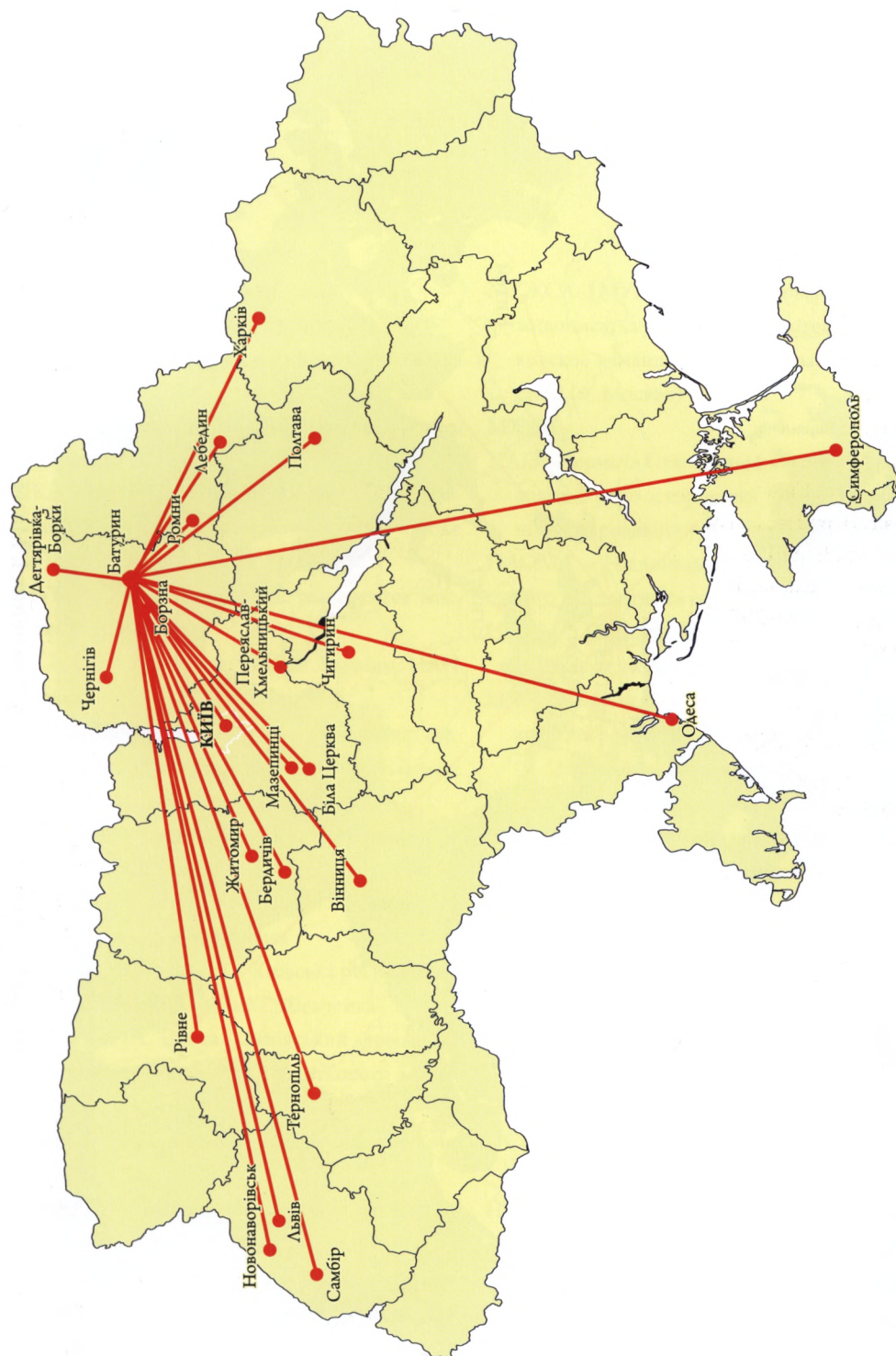
- Мазепа 34, 55, 92, 94, 177, 188, 245, 282, 283, 358, 370
- Мазепа в Київській академії 233
- Мазепа в утечі через Дністер 83
- Мазепа і вовки 30, 94
- Мазепа і Карл 246
- Мазепа і Карл XII 35, 231
- Мазепа і Карл XII на Дніпрі 88
- Мазепа і Кочубей 56, 278
- Мазепа і Марія (1) 229
- Мазепа і Марія (2) 231
- Мазепа і Мотря 31, 55, 171, 240, 241, 242, 243, 347, 278
- Мазепа Крок до правди. Обкладинка 288
- Мазепа Мотря 32, 160
- Мазепа на переправі через Дністер 88
- Мазепа на смертному ложі 293
- Мазепа перед битвою 54
- Мазепа та Карл XII 159
- Мазепа. З-під Полтави до Бендер 283
- Мазепа. Молоді роки 25, 124
- Мазепа. Не вбивай 282
- Мазепа. Полтава 282
- Мазепа. Серія «Мазепіана» 214
- Мазепіна гра 34, 178
- Марія (Мотря Кочубей в палатах у Мазепа, Сон Марії, Сцена з «Полтави») 51, 54
- Молитва за гетьмана Мазепу (1) 126
- Молитва за гетьмана Мазепу (2) 128
- Мотря 54, 253, 281
- Мотря і Мазепа 96
- Мотря Кочубеївна і Мазепа 31, 35, 153
- На зустріч зі шведами 292
- На королівському дворі 235
- На службі Дорошенка 236
- На студіях у Голяндії 234
- На честь зустрічі шведського короля Карла XII та гетьмана України Івана Мазепа 352
- Набір листівок «Гетьмани України». «Іван Мазепа / 1687 – 1708» 317
- Навчання за кордоном 290
- Народження 289
- Недоспівана пісня гетьмана Мазепа 32, 173
- Обрання на гетьманство. Коломацькі статті 292
- Ой горе тій чайці 163
- Остання зустріч 31, 172
- От де, люде, наша слава, слава України! 57, 284
- Палац гетьмана Мазепа 83
- Пам'яті Івана Мазепа 69, 352
- Пам'ятна дошка «Іван Мазепа (1639–1709)» 355
- Пам'ять про Івана Мазепу 91, 371
- Пісня про Івана Мазепу 96
- Повернення в Україну 291
- Поклоніння царів Івана і Петра Олексійовичів народженому Христу 12
- Покрова 34, 92, 183
- Польський шляхтич Мазепа (Szlachcić polski «Мазера») 19
- Помилковий портрет гетьмана Івана Мазепа 18, 102
- Помста Пасека 291
- Портрет гетьмана І. Мазепа 64
- Портрет гетьмана Івана Мазепа 14, 100, 112, 114, 135, 200
- Портрет гетьмана Івана Мазепа 64
- Портрет гетьмана України (Портрет наполеоного гетьмана) 63, 64, 69
- Портрет І. С. Мазепа 115
- Портрет Івана Мазепа 102, 107, 108, 194, 209, 210
- Портрет Івана Мазепа в латах з Андріївською стрічкою 14
- Портрет Івана Мазепа з літопису С. Величка 14, 57, 130, 327
- Портрет Івана Мазепа з колекції Бутовичів 25, 32, 34, 35, 56, 58, 68, 212, 284, 286, 287, 368
- Портрет Івана Мазепа з Успенського собору Києво-Печерської лаври 13, 23, 44, 45, 56, 64
- Портрет Казимира Яна Павла Сапеги 58, 65, 286, 353, 389, 390

- Портрет каштеляна Андрія Потоцького 23
- Портрет наполегоного гетьмана (Мазепа?) 64
- Портрет Яна Павла Сапєги (1663) 70, 328
- Портрет Яна Тарли 58
- Поштова картка «Втеча Мазепи» 66, 314
- Поштова картка «Гетьман Іван Мазепа» 302
- Поштова картка «Гетьман Іван Мазепа» 312
- Поштова картка «Гетьман Іван Мазепа» з серії «Портрети» (Гетьман Іван Мазепа. З портрета Підгорецького замку в Галичині) 308
- Поштова картка «ЄРУСАЛИМ: Плащаниця Гетьмана І. Мазепи» 301
- Поштова картка «З присяги гетьмана Мазепи» 66, 305
- Поштова картка «Іван Мазепа 1639–1709» 315
- Поштова картка «Іван Мазепа серед своїх добрих справ». З серії «Штихи» 308
- Поштова картка «Іван Мазепа. Гетьман» 300
- Поштова картка «Іван Мазепа» 307, 312, 314
- Поштова картка «Іван Мазепа» в краківським Muzeum Narodowem» 307
- Поштова картка «Іван Мазепа» з серії «Гетьмани» 307, 311
- Поштова картка «Іван Мазепа» з серії портретів видавництва «Українська старовина» 304
- Поштова картка «Іоань Мазепа» 313
- Поштова картка «Мазепа у Софійському соборі» 316
- Поштова картка «Мазепа. Видання Салону польських художників у Кракові» 313
- Поштова картка «Посол у Мазепи» 66, 304
- Поштова картка «Україно-Шведський Трактат» 310
- Поштова картка «Український гетьман Іван Мазепа» 307
- Поштова картка «Шведський король Карль XII и его сподвижники» 300
- Поштова картка «Що? Я Мазепа?» 66, 303
- Поштова листівка «В 250-літню річницю смерті гетьмана України І. Мазепи» 314
- Поштова листівка «Вежа Івана Мазепи» 305
- Поштова листівка «Іван Степанович Мазепа. Гетьман 1687–1709 рр.» 64, 310
- Поштова листівка «Кієвъ. Мазепинская башня у Лаврской стѣны» 302
- Поштова листівка «Мазепинская башня у лаврської стѣны. Кієвъ» 301
- Поштова листівка «Металеві вироби на Божий Грїб в Єрусалимі» 309
- Поштова листівка «Портрети. Магдалена Мазепина. Мати гетьмана Мазепи. Портр. У Народовому музеї у Кракові» 302
- Поштова марка «Гетьман Іван Мазепа». Серія «Гетьмани України» 67, 68, 322
- Поштова марка Директорії УНР. Номінал – 15 гривень 67, 320
- Поштовий блок «90 років поштовим маркам Української Народної Республіки» 67, 323
- Поштовий блок «Українсько-шведські воєнно-політичні союзи XVII–XVIII ст.» 322
- Поштовий блок марок «Гетьман 1709–1959 І. Мазепа». Підпільна пошта України. Номінал – 10 центів 67, 320
- Поштовий блок марок «Гетьман 1709–1959 І. Мазепа». Підпільна пошта України. Номінал – 45 центів 67, 320, 321
- Поштовий блок марок «Гетьман 1709–1959 І. Мазепа». Підпільна пошта України. Номінал – 50 центів 67, 321
- Поштовий блок марок «Мазепинський рік». Пластова пошта. Номінал – 5 центів 321
- Поштовий конверт «300-річчя Полтавської битви» 319
- Поштовий конверт «Мазепинський рік. Катедра св. Миколи Військового» 318
- Поштовий конверт «Міжнародний благодійний фонд «Наша спадщина» 319
- Поштовий конверт з погашенням «Іван Мазепа / 1639–1709» 319
- Поштовий конверт з погашенням «Україн-

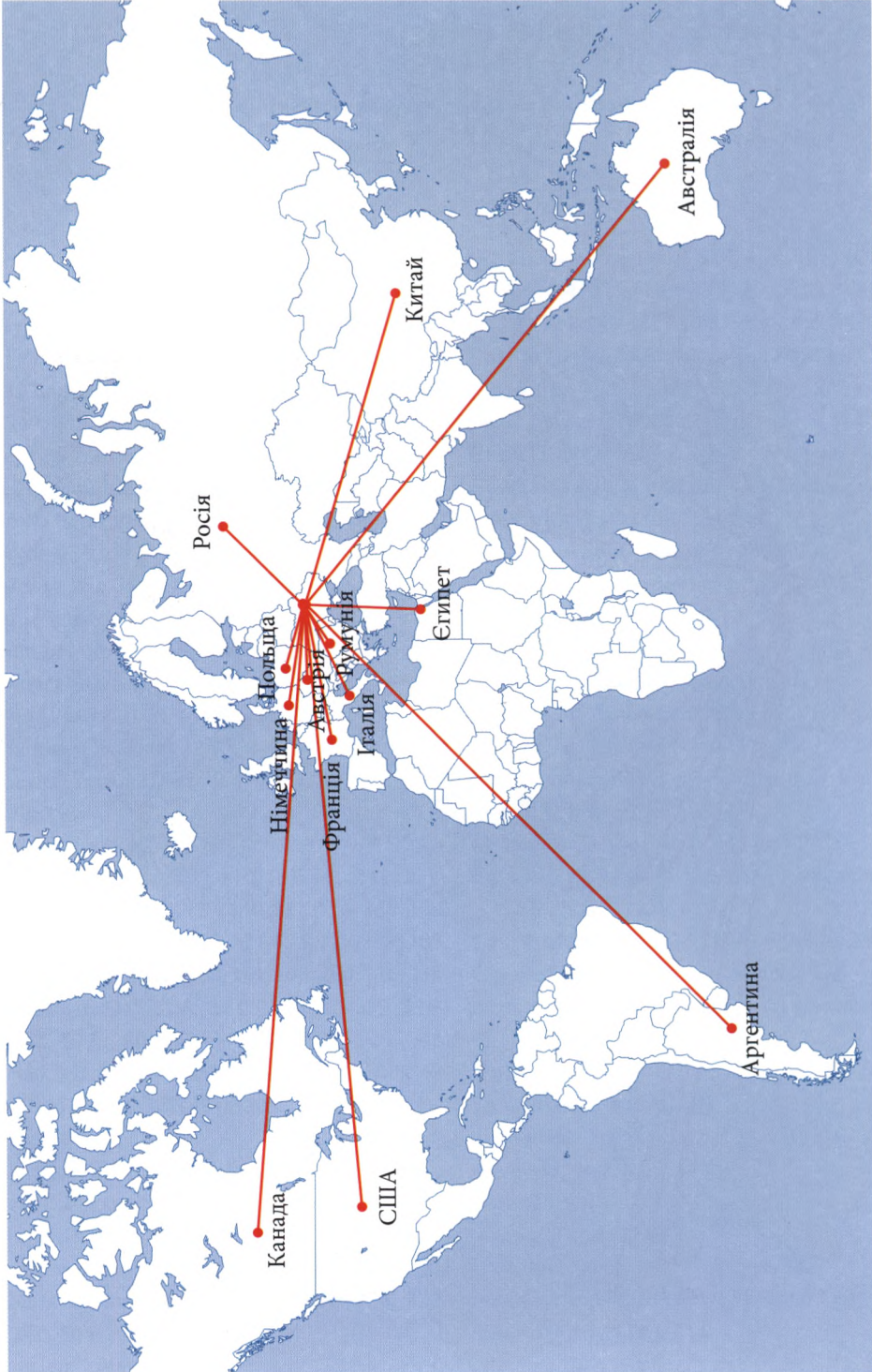
- сько-шведські воєнно-політичні союзи XVII–XVIII ст.» 68, 319
- Поштовий конверт, присвячений ювілейному – 1959 – Мазепинському року 318
- При дворі Яна II Казимира 290
- Пригода в степу 234
- Проект пам'ятника гетьману Івану Мазепі 336
- Проект репрезентативної обкладинки державного герба України (1919) 223
- Розмова 255
- Розмова із царем Петром 237
- Ротмістр надвірної хоругви (1660-ті – 1670-ті роки) 295
- Рубікон гетьмана Івана Мазепи 180
- Серед спудеїв Києво-Могилянського колегіуму 289
- Сивий гетьман 30, 32, 35, 148, 164
- Смерть Мазепи 27, 54, 142
- Смерть Мазепи в Бендерах 27, 142
- Сон 34, 175
- Сон. Видіння 34, 92, 187
- Спаси, Господи, люди твої 34, 92, 186
- Сумніви (І. Мазепа) 54, 250
- Сутичка з піратами 235
- У гетьманській столиці 238
- Україна в огні 93, 137, 138
- Хвороба Мазепи 244
- Хрещення Христа (Chrystus w Jordani, Богоявлення) 12
- Шахівниця 75
- Шибениця 294

Географічний показчик місць перебування творів

- Австралія 108, 327
 Бавнд Брук (США) 205, 336
 Батурин Бахмацького р-ну Чернігівської обл. (Україна) 43, 73, 112, 115, 116, 117, 125, 129, 132, 133, 136, 180, 181, 182, 189, 211, 214, 349, 352, 365, 372, 375
 Бердичів Житомирської обл. (Україна) 170
 Біла Церква Київської обл. (Україна) 145, 319
 Борзна Чернігівської обл. (Україна) 378
 Бостон (США) 195
 Варшава (Польща) 194, 312
 Відень (Австрія) 307, 311, 320
 Вінниця (Україна) 385
 Вінніпег (Канада) 338
 Галац (Румунія) 73, 344
 Житомир (Україна) 277
 Жовква (Україна) 212
 Італія 358
 Кергонксон (США) 339
 Київ (Україна) 100, 103, 110, 111, 116, 119, 121–126, 128, 130, 134, 137, 150, 152, 154–158, 160, 162, 164, 165, 168, 172, 174, 175, 177, 179, 183, 184, 186, 187, 188, 190, 191, 196, 200, 210, 213, 215, 216, 217, 221, 222, 223, 232–239, 248–252, 277, 280–295, 300–325, 328, 329, 345, 350, 351, 354, 355, 358, 360–364, 366, 368, 369, 373, 374, 376, 380, 381, 386
 Китай 166
 Клівленд (США) 315, 318,
 Коломия (Україна) 308, 309
 Краків (Польща) 313
 Лебедин Сумської обл. (Україна) 102
 Львів (Україна) 161, 198, 201, 256–276, 278–280, 304, 307, 326, 333, 371
 Мюнхен (Німеччина) 151
 Невизначене/невідоме 104, 105, 106, 107, 108, 142, 144, 147, 195, 199, 202, 203, 204, 206, 220, 224, 241–247, 278 – 280, 336, 347
 Новояворівськ Львівської обл. (Україна) 73, 344
 Нью-Йорк (США) 316, 325, 332
 Одеса (Україна) 296, 297
 Пекін (Китай) 167
 Переяслав-Хмельницький Київської обл. (Україна) 367, 384
 Перхтольдсдорф (Австрія) 73, 340
 Полтава (Україна) 109, 114, 354, 370
 Рівне (Україна) 288 – 295
 Рига (Латвія) 310
 Ромни Сумської обл. (Україна) 67, 142
 с. Горки – с. Дігтярівка Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. (Україна) 352
 с. Мазепинці Білоцерківського р-ну Київської обл. (Україна) 73, 341
 Самбір Львівської обл. (Україна) 170
 Санкт-Петербург (Російська Федерація) 207, 226, 227, 228, 229, 230, 231
 Сан-Франциско (США) 208, 209, 253, 254, 255
 Симферополь (АР Крим, Україна) 178
 смт Сторонибаби Буського р-ну Львівської обл. (Україна) 73, 343
 США 124, 204
 Стокгольм (Швеція) 301
 Тернопіль (Україна) 115, 139, 170, 330, 332
 Філадельфія (США) 148
 Франція 369
 Харків (Україна) 176
 Чернігів (Україна) 73, 169, 346, 383
 Чигирин Черкаської обл. (Україна) 118
 Чикаго (США) 103, 314

Географія зберігання творів, присвячених І. Мазепі, на території України

Географія зберігання творів, присвячених І. Мазепі, на мапі світу

Список скорочень

- АМ СРСР – Академія мистецтв СРСР
- АМУ – Академія мистецтв України
- АНУМ – Асоціація незалежних українських мистців
- ВДНГ – Виставка досягнень народного господарства
- ДІКЗ «Поле Полтавської битви» – Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви» (м. Полтава)
- ЗНУМ – Заочний народний університет мистецтв (м. Москва)
- ІУ НАНУ – Інститут історії України НАН України
- КДІДПМД ім. М. Бойчука – Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука
- КДХІ – Київський державний художній інститут
- КОНСХУ – Київська організація Національної спілки художників України
- КРХШ ім. Т. Шевченка – Київська республіканська художня школа ім. Т. Шевченка
- ЛДКДУМ ім. І. Труша – Львівський державний коледж декоративного і ужиткового мистецтва ім. І. Труша.
- ЛНАМ – Львівська національна академія мистецтв
- ЛННБВС – Львівська Національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника
- МГ – Музей гетьманства (м. Київ)
- МІПБ – Музей історії Полтавської битви (стара назва)
- МУЖСА (МУЖВЗ) – Московське училище живопису, скульптури та архітектури (Московское училище живописи, ваяния и зодчества) (м. Москва)
- МХУМ –
- НАІЗ «Чернігів Стародавній» – Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів Стародавній» (м. Чернігів)
- НАОМА – Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури (м. Київ)
- НБУВ – Національна бібліотека України ім. В. Вернадського (м. Київ)
- НІЕЗ «Переяслав» – Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав» (м. Переяслав-Хмельницький)
- НІКЗ «Гетьманська столиця» – Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця» (м. Батурин Чернігівської області)
- НІКЗ «Чигирин» – Національний історико-культурний заповідник «Чигирин» (м. Чигирин Черкаської області)
- НМІУ – Національний музей історії України (м. Київ)
- НСАУ – Національна спілка архітекторів України
- НСМНМУ – Національна спілка майстрів народного мистецтва України
- НСХУ – Національна спілка художників України
- НХМУ – Національний художній музей України
- ОМУА – Об'єднання мистців українців Америки
- СОМ – Спілки Образотворчих Мистців (Канада)

СПДАІЖСА ім. І. Рєпіна – Санкт-ХІМ – Харківський історичний музей
Петербурзький державний академічний ін-ХХМ – Харківський художній музей
ститут живопису, скульптури та архітектури УАД – Українська академія друкарства (м. Львів)
ім. І. Рєпіна УАМ – Українська академія мистецтв
СХУ – Спілка художників України (УРСР) УСОМ – Українська Спілка Образотворчих
ХДААМ – Харківська державна академія ди-Мистецтв (м. Мюнхен, Німеччина).
зайну та мистецтв

ПОДЯКИ

Під час тривалої та копіткої роботи над реалізацією проекту авторіві допомагали різні люди: колеги-історики, мистецтвознавці, бібліотекарі, музейні працівники, експерти, художники та скульптори, а також багато просто небайдужих до нашої історії. Хочу висловити їм усім щиру подяку, а особливу вдячність виказати Тетяні Добко, Марії Дмитрієнко, Юлії Литвинець, Антоніні Литовченко, Агнешці Стец, Володимирові Мезенцеву, Людмилі Линюк, Тетяні Зоць, Данилу Нікітіну, Тетяні Шапоренко, Олені Бачинській, Олегу Гаві, Таїсії Сидорчук, Наталії Литовченко, Зої Борисюк, Наталії Білан, Катерині Новіковій, Володимиріу Прядці, Віктору Свинарьову, Катерині Штанко, Феодосію Гуменюку, Ользі Осадці, Таїсії Сидорчук, Анастасії Левковій, Людмилі Шпілевій, Софії Каськун, Володимирові Онищенку, Марку Галенку, Олександріу Кучеруку, Галіні Яровій, Олександріу Юніну та багатьом іншим.

Ковалевська Ольга

**Іконографія Івана Мазепи
в образотворчому мистецтві ХХ – початку ХХІ ст.**

Наукове видання

Головний редактор: Юлія Олійник
Редактор: Марія Волощак
Верстка та дизайн: Микола Койдан

Підписано до друку 15.07.2013. Формат 60х90/16
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Арно Про
Умовн. друк. арк. 34,03. Облік.-видавн. арк. 24,51
Замовлення № 13-199

ТОВ «Темпора»
01030, м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 32, оф. 4
Тел./факс: (044) 234-46-40
www.tempora.com.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру:
ДК № 2406 від 13.01.2006

Віддруковано:
ТОВ «Друкарня «БІЗНЕСПОЛІГРАФ»
02094, Київ, вул. Віскозна, 8
Тел./факс: (044) 503-00-45
Свідоцтво про внесення до державного реєстру:
ДК № 2715 від 07.12.2006

ISBN 978-617-569-159-5

9 786175 691595 >